

บรรณานุกรม

ภาษาไทย

- กมล เกตุสิริ. ๒๕๒๗. เสียงดนตรีในภาษาไทย. กรุงเทพมหานคร: สำนักพิมพ์
ประกายพริก.
- กาชัย ทองหล่อ. ๒๕๒๕. หลักภาษาไทย. พิมพ์ครั้งที่ ๔. พระนคร: สำนักพิมพ์
บำรุงสาสน์.
- กุลทรัพย์ เกษแม่นกิจ. ๒๕๒๗. "แนวทางการอ่านวรรณคดีมรดกประเภทร้อยกรอง."
ในเอกสารการสอนชุดภาษาไทย ๕ หน่วยที่ ๑๑ - ๑๔. กรุงเทพมหานคร:
ฝ่ายการพิมพ์มหาวิทยาลัยสุโขทัยธรรมมาธิราช.
- โกชัย สาริกบุตร. ๒๕๑๘. การวิเคราะห์กลบทในกวีนิพนธ์ไทย. เอกสารการนิเทศ
การศึกษา, ฉบับที่ ๑๖๗. กรุงเทพมหานคร: หน่วยศึกษานิเทศก์ กรมการ
ฝึกหัดครู.
- จ่าง แซ่ตั้ง. ๒๕๑๕. แม่กับลูก. นครหลวงกรุงเทพธนบุรี: โรงพิมพ์อักษรสยาม
การพิมพ์.
- _____. ๒๕๒๗. ยามเช้า: บางบทของบทกวีพอกับแม่ พ.ศ. ๒๕๐๗ - ๒๕๑๔.
พระนคร: ห้างหุ้นส่วนจำกัดหนึ่ง เจ็ดการพิมพ์.
- จาริต เขาว์ขุนทด. ๒๕๒๗. "การศึกษาวิเคราะห์วรรณกรรมของหลวงธรรมมาภิรมย์
(ถึก จิตรกรถึก)." วิทยานิพนธ์ปริญญาอักษรศาสตรมหาบัณฑิต ภาควิชาภาษาไทย
บัณฑิตวิทยาลัย จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.
- เจตนา นาควัชระ. ๒๕๑๔. "วรรณคดีวิจารณ์และการศึกษาวรรณคดี." ในวรรณคดี
โครงการตำราสังคมศาสตร์และมนุษยศาสตร์. กรุงเทพมหานคร: สำนักพิมพ์
ไทยวัฒนาพานิช.

เจือ สตะเวทิน. ๒๕๑๗. คำบรรยายกรอกรอ (ภาษาไทยอุดมศึกษา เล่ม ๔).

กรุงเทพมหานคร: โรงพิมพ์สุทธิสารการพิมพ์.

ชลดา เรืองรักษ์ลิขิต. ๒๕๒๗. ชีวประวัติและผลงานของสุนทรภู่. กรุงเทพมหานคร:

โรงพิมพ์จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย. (พิมพ์เผยแพร่เนื่องในโอกาสฉลอง ๒๐๐ ปีเกิดของสุนทรภู่)

ชวัน เพชรแก้ว. ๒๕๒๓. ร้อยกรองสมัยใหม่. กรุงเทพมหานคร: โรงพิมพ์กรุงสยาม
การพิมพ์.

อุทคา อรุณเวช. ๒๕๓๔. ลัทธิภาษณ์.

ดวงใจ ชุ่มพล, ม.ร.ว. ๒๕๓๔. ลัทธิภาษณ์.

คำรงราชานุภาพ, สมเด็จพระราชินี. ๒๕๑๒. เพลงยาวกลบทและกลอักษร. พระนคร:
กรมศิลปากร. (ในงานพระราชทานเพลิงศพของอำมาตย์ตรี มุนี นาคามณี).

ทิพวัลย์ สังฆะวัฒน์. ๒๕๓๒. " การศึกษาเปรียบเทียบทางองเสียงในภาษาอังกฤษและ
ภาษาไทย." วิทยานิพนธ์ปริญญาอักษรศาสตรมหาบัณฑิต ภาควิชาภาษาศาสตร์
บัณฑิตวิทยาลัยจุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.

ธรรมมาภิรมณ์, หลวง. ๒๕๔๗. กลบทสุภาษิต. กรุงเทพมหานคร: โรงพิมพ์สหานยศเส.

_____. ๒๕๑๔. ประชุมลำนนำ ประมวลคำรากลอน กานท์ โคลง ฉันท.

กรุงเทพมหานคร: โรงพิมพ์สำนักทำเนียบนายกรัฐมนตรี.

ธีระพันธ์ เหลืองทองคำ. ๒๕๒๕. " จังหวะในภาษาไทย." ใน เอกสารการสอนชุดวิชา

ภาษาไทย ๓ หน่วยที่ ๑ - ๖. กรุงเทพมหานคร: ฝ่ายการพิมพ์มหาวิทยาลัย

สุโขทัยธรรมมาธิราช.

นิตยา วัชรจรวงศ์. ๒๕๒๗. " การศึกษาเปรียบเทียบของระบบเสียงหนักเบาในภาษา

อังกฤษและภาษาไทยและการวิเคราะห์ข้อผิดในการออกเสียงศัพท์แพทย์หลาย

พยางค์ในภาษาอังกฤษ." วิทยานิพนธ์ปริญญาอักษรศาสตรมหาบัณฑิต ภาควิชา

ภาษาศาสตร์ บัณฑิตวิทยาลัย จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.

- นิษะคา สาริกภูติ. ๒๕๒๔. " บัญญัติสาขาคภ: ประวัติและความสำคัญที่มีต่อวรรณกรรม
ร้อยกรองของไทย." วิทยานิพนธ์ปริญญาอักษรศาสตรุษฎีบัณฑิต ภาควิชา
ภาษาไทย บัณฑิตวิทยาลัย จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.
- บุญเหลือ เทพสุวรรณ. ๒๕๑๗. วิเคราะห์สวรรณคดีไทย. โครงการตำราสังคมศาสตร์
และมนุษยศาสตร์. กรุงเทพมหานคร: สำนักพิมพ์ไทยวัฒนาพานิช.
- ประยงค์ อนันท์วงศ์. ๒๕๒๗. กลอนและวิธีเขียนกลอน. พิมพ์ครั้งที่ ๓.
กรุงเทพมหานคร: สำนักพิมพ์บำรุงสาสน์.
- ราชบัณฑิตยสถาน. ๒๕๒๕. พจนานุกรมฉบับราชบัณฑิตยสถาน. กรุงเทพมหานคร:
สำนักพิมพ์อักษรเจริญทัศน์.
- วัชร รมะนันท์. ๒๕๓๑. วิวัฒนาการวรรณคดีไทย. กรุงเทพมหานคร: โรงพิมพ์
จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.
- วัลณะ บุญจับ. ๒๕๒๘. " จังหวะและท่วงนองในเพลงฉ่อยและลำตัด." วิทยานิพนธ์
ปริญญาอักษรศาสตรมหาบัณฑิต ภาควิชาภาษาศาสตร์ บัณฑิตวิทยาลัย
จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.
- วิชาการ, กรม. ๒๕๑๑. หลักภาษาไทย. กรุงเทพมหานคร: โรงพิมพ์คุรุสภา.
- วินัย กุระหงษ์. ๒๕๓๑. " ร้อยกรองไทย: การศึกษาและวิเคราะห์ทางรูปแบบ."
วารสารมนุษยศาสตร์ปริทัศน์ ๑๐(ประจำปีภาคเรียนที่สอง): ๓๔-๕๓.
- ศักดิ์ศรี แย้มนาคา. ๒๕๒๗. ความรู้ทางประพันธ์ศาสตร์. กรุงเทพมหานคร: โรงพิมพ์
จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.
- ศิริมา เจนจิตมัน. ๒๕๒๗. " การศึกษาเชิงวิเคราะห์วรรณกรรมคำสอนประเภทกลอน
เพลงยาวในรัชกาลพระบาทสมเด็จพระนั่งเกล้าเจ้าอยู่หัว." วิทยานิพนธ์ปริญญา
อักษรศาสตรมหาบัณฑิต ภาควิชาภาษาไทย บัณฑิตวิทยาลัย จุฬาลงกรณ์
มหาวิทยาลัย.
- ศิลปากร, กรม. ๒๕๐๔. จินตคามณี เล่ม ๑ - ๒. กรุงเทพมหานคร: สำนักพิมพ์
ศิลปาบรรณาคาร.

____. ๒๕๑๐. ประชุมจารึกวัดพระเชตุพนวิมลมังคลาราม. กรุงเทพมหานคร: สำนักพิมพ์
ผ่านฟ้าพิทยา.

ศุภชัย รัตนภุมุท. ๒๕๑๑. หลักภาษาไทย. กรุงเทพมหานคร: โรงพิมพ์คุรุสภา.

ศึกษาธิการ, กระทรวง. ๒๕๒๗. ลิลิตพระลอ. พิมพ์ครั้งที่ ๒๔. กรุงเทพมหานคร:
โรงพิมพ์ลาดพร้าว.

____. ๒๕๑๓. แบบเรียนวรรณคดีไทย ม.ศ.๔. กรุงเทพมหานคร: โรงพิมพ์คุรุสภา.

____. ๒๕๑๑. นิราศภูเขาทอง. พิมพ์ครั้งที่ ๑๔. กรุงเทพมหานคร: โรงพิมพ์คุรุสภา.

เศรษฐี พลอินทร์. ๒๕๒๔. ลักษณะคำประพันธ์ไทย. เอกสารการนิเทศการศึกษา,
ฉบับที่ ๒๗๕. กรุงเทพมหานคร: หน่วยศึกษานิเทศก์ กรมการฝึกหัดครู.

สิทธา พิณจิวาคล และ ประทีป วาทิกทินกร. ๒๕๑๘. ร้อยกรอง. กรุงเทพมหานคร:
โรงพิมพ์มหาวิทยาลัยรามคำแหง.

สุภัลยา สุรินทร์ไพฑูลย์. ๒๕๒๘. "ระบบพยางค์หนักเบาของคำหลายพยางค์ในภาษาไทย."

วิทยานิพนธ์ปริญญาอักษรศาสตรมหาบัณฑิต ภาควิชาภาษาศาสตร์ บัณฑิตวิทยาลัย
จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.

สุธิวังศ์ พงศ์ไพฑูลย์. ๒๕๒๕. วรรณคดีวิเคราะห์. กรุงเทพมหานคร: สำนักพิมพ์
ไทยวัฒนาพานิช.

สุภา ทิวถนอม. ๒๕๑๔. "วิเคราะห์กลอนเพลงยาวสมัยกรุงศรีอยุธยา (พ.ศ. ๒๑๓๙
ถึง พ.ศ. ๒๓๑๐) และสมัยกรุงรัตนโกสินทร์ตอนต้น (พ.ศ. ๒๓๒๕ ถึง
พ.ศ. ๒๔๑๑)." วิทยานิพนธ์ปริญญาการศึกษามหาบัณฑิต วิทยาลัย
วิชาการศึกษาประสานมิตร.

เสาวณิศ ริงวอน. ๒๕๓๓. "การศึกษาวิเคราะห์วรรณกรรมขอพระเกียรติ." วิทยานิพนธ์
อักษรศาสตรมหาบัณฑิต ภาควิชาภาษาไทย บัณฑิตวิทยาลัย จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.

หอพระสมุดวชิรญาณ. ๒๕๐๔. ชุมนุมคำรากลอน. กรุงเทพมหานคร: โรงพิมพ์คุรุสภา.

อนมานราชชน, พระยา. ๒๕๑๔. นิรุกติศาสตร์. กรุงเทพมหานคร: โรงพิมพ์อักษรไทย.

อวยพร มิลินทางกูร. ๒๕๑๙. " ลักษณะคำประพันธ์ร้อยกรองของไทยตั้งแต่พ.ศ. ๒๔๗๗ - ๒๕๐๑." วิทยานิพนธ์ปริญญาอักษรศาสตรมหาบัณฑิต แผนกวิชาภาษาไทย
บัณฑิตวิทยาลัย จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.

อุบทิศศิลปสาร, พระยา. ๒๕๓๙. หลักภาษาไทย. พระนคร: สำนักพิมพ์ไทยวัฒนาพานิช.

ภาษาอังกฤษ

- Abercrombie, David. 1967. Element of General Phonetics.
Edinburgh: Edinburgh University Press.
- _____. Studies in Phonetics and Linguistics. London: Oxford
University Press, 1971.
- _____. 1971. "Steele, Monboddo and Garrick." In Studies in
Phonetics and Linguistics. London: Oxford University
Press, pp. 38-54.
- _____. 1976. "Stress and some other terms." In Work in
Progress No.9, Department of Linguistics, University of
Edinburgh, pp. 254-276.
- Albrow, K.H. 1968. The Rhythm and Intonation of Spoken English.
London: Longman.
- Augarde, Tony. 1984. The Oxford Guide to Word Games. London:
Oxford University Press.
- Bolinger, Dwight. 1968. Aspects of Language. Harcourt:
Brace & World, Inc.
- Brosnahan, L.F. and Malmberg, Bertil. 1970. Introduction to
Phonetics. Cambridge: W. Heffer and Sons Ltd.
- Catano, James V. 1988. Language, History, Style. London:
Routledge.
- Chomaitong, Kannikar T. 1983. "An Outline of Synchronic Thai
Phonology." Doctor of Philosophy Thesis, University of
Hawaii.

- Chongstitvathana, Suchitra. 1984. "The Nature of Modern Thai Poetry. Ph. D. Thesis, University of London.
- Classe, Andre'. 1939. The Rhythm of English Prose. Oxford: Basil Blackwell.
- Crystal, David., and Davy, Derek. 1969. Investigating English Style. London: Longman.
- Halliday, M.A.K. 1967. Intonation and Grammar in British English. Mouton: The Hague.
- Henderson, E.J.A. 1964. Marginalia to Siamese Phonetic Studies. In D. Abercrombie (etal). In Honour of Daniel Jones. pp. 16-32.
- Hirunburana, S. 1971. The Role of Accent in Thai Grammar. Ph.D. Thesis, University of London.
- Hudak, Thomas John. 1990. The Indigenization of Palimetres in Thai Poetry. Monographs in International Studies Southeast Asia Series, No. 87, Ohio University.
- Leech, Geoffrey N. 1969. A Linguistic Guide to English Poetry. London: Longman.
- Leech, Geoffrey N., and Short, Michael H. 1981. Style in Fiction. London: Longman.
- Luangthongkum, Theraphan. 1977. Rhythm in Standard Thai. Ph.D. Thesis, University of Edinburgh.
- Luksaneeyanawin, Sudaporn. 1983. Intonation in Thai. Ph.D. Thesis, University of Edinburgh.
- Malmburgh, Bertill. 1963. Phonetics. New York: Dover Publication Inc.

ภาคผนวก ก .

ตัวอย่างการวิเคราะห์ภาษาในการสร้างกลของกลบทแต่ละชนิด

๑. กลบทสิงห์โค(โค)เล่นหาง จะมีตำแหน่งของเสียงสระที่เป็นกลอยู่ติดกัน
ภายในวรรคดังแผนผัง

0 0 0 0 V₁ V₁ 0 0

ในที่นี้ 0 = พยางค์ ๑ พยางค์ V₁ = พยางค์ที่มีเสียงสระคั่นแบบเสียงที่ ๑

ตัวอย่าง เช่น

"พวกอำมาตย์แห่งท้าวเจ้ากรุงศรี ล้วน เลิศดี เกรงหงดทศทิศา
งมีผู้สู้อรอุทธา ออกระอาท้าวจบภจักรพาพ"
(ศิริวิบุลภคิตชาตก)

๒. กลบทห้านค่อคอก จะมีตำแหน่งของเสียงสระที่เป็นกลดังแผนผัง

0 0 0 0 0 0 V₁ V₁

ตัวอย่าง เช่น

"ครั้นรุ่งรางสว่างรัศมีศรี พระภูมิสิเดิร เนินป่าทา
ซึ่งผลน้มน้ำกลัลลาคคชปามา ให้กัลยาเจ้าเสวย เชยสมชม"
(ศิริวิบุลภคิตชาตก)

๓. กลบทอักษรสังวาส จะมีเสียงสระที่เป็นกลดังแผนผัง

V₁ V₁ 0 0 0 0 V₂ V₂

ในที่นี้ V₂ = พยางค์ที่มีเสียงสระคั่นแบบเสียงที่ ๒

ตัวอย่าง เช่น

"ส่วนนวลเจ้าล้ำเลิศประโลมโฉม กลายทวยโหม่นคคคิจิตรคั้งหวัง
เพราะเงาะเงาเนาบุตรสุ่มั่งคั้ง เปรียบเทียบคั้งได้เสวย เชยสมชม"
(ศิริวิบุลภคิตชาตก)

๔. กลบทข้างสูงวาง จะมีเสียงสระที่เป็นกลดังแผนผัง

0 0 V₁ V₁ 0 V₂ V₂ 0

ตัวอย่าง เช่น

"บุตรบังคมก้ม เคียรรากราบทูล ตามคำมูลสกุลนักปราชญ์มาพิลาสมย
ว่ามั่งควรวจนพระองค์ปลงชีพา ม้วยบรรราเลาเจพยาบาทมาทแทนคุณ"
(ศิริวิบูลกิตติชาคก)

๔. กลบทเทศขุมมูม จะมีเสียงสระที่เป็นกลดั่งแผนผัง

0 0 V₁ V₁ V₂ 0 V₂ 0

ตัวอย่าง เช่น

"หวานเพลินเกินการจนหวานสิ้น ฉุนขึ้นลิ้นกลั่นกลั่นล้วนสรรพผล
เพียรปั้นปั้นซ้อนกันขึ้นบันปน จวนเจียนจนยลยวน เช่นชวนพะวง"
(กลบทสุภาสิต)

๖. กลบทมธุรสวาที จะมีเสียงสระที่เป็นกลดั่งแผนผัง

0 0 V₁ V₁ V₂ 0 V₂ 0 0 0 0 0 V₃ 0 V₃ 0

ในที่นี้ V₃ = พยางค์ที่มีเสียงสระคั่นแบบเสียงที่ ๓

ตัวอย่าง เช่น

"ชื่องัมปากหลาก เลิศประเสริฐดี เจ้าธานียศกิตติมทิศรา
คำรงกพลบเลิศประเสริฐโลกย์ เบนจอมเวจกจุลจักรอรุรคมนา"
(ศิริวิบูลกิตติชาคก)

๗. กลบทอักษรล้วน จะมีเสียงพยัญชนะที่เป็นกลดั่งแผนผัง

0 0 0 C₁ C₁ C₁ 0 0

ในที่นี้ C₁ = พยางค์ที่มีเสียงพยัญชนะคั่นแบบเสียงที่ ๑

ตัวอย่าง เช่น

"จักกลับกล่าวคำว เคิมคาบสน้อย ครั้นสุริยะลอยเลื่อนล่องส่องสวัสดิ์
สว่างแจ่มแสงศรีสุริย์จรัส เลื่อนลอยลัด เขาแก้วขุคนธร"
(ศิริวิบูลกิตติชาคก)

๘. กลบทเบญจวรรณห้าสี(ศรี) จะมีเสียงพยัญชนะที่เป็นกลดั่งแผนผัง

C₁ C₁ C₁ C₁ C₁ 0 0 0

ตัวอย่าง เช่น

"จอมจักรเจ้าแจ้ง เจาะพัง เพราะพร้อม จวนจิตรจ้องจวนใจสงสัยสนิท
 ไม่หมายมั่นมุ่งมาทบุตรคาคคิต จอแจจิตรจวนเจือไม่เชื่อใจ"
 (ศิริวิบุลภคิตชาดก)

๙. กลบทอักษรล้วน(ชื่อซ้ำกัน) จะมีเสียงพยัญชนะที่เป็นกลดั่งแผนผัง

C₁ C₁ C₁ C₁ C₁ C₁ C₁ C₁ C₁

ตัวอย่าง เช่น

"จากจอมเจ้าใจจวนจิตรจิตรจัก เจียน ำให้หันเหียนหุนหันหันเหवाल
 เकिनเคียวแก้วคุ่มคั้นคั้นคองคองน ห้อแท้ทวนทับเทาท้าวท้าวทวง"
 (ศิริวิบุลภคิตชาดก)

๑๐. กลบทครีษะนภ จะมีเสียงพยัญชนะที่เป็นกลดั่งแผนผัง

0 C₁ C₂ 0 C₁ C₂ 0 C₁ C₂ หรือ C₁ C₂ 0 C₁ C₂ 0 C₁ C₂ 0

ในที่นี้ C₂ = พยางค์ที่มีเสียงพยัญชนะต้นแบบเสียงที่ ๒

ตัวอย่าง เช่น

"สิ้นอาสัณในอาศรมที่อาศรัย อนาคตาใจอนาถาอ้ออ้างขนาง
 พระองค์เคียวพระอุบเบสัยพระองค์นาง ม้วยชีพวงสิ้นชีวาควมชาคชีวัง"
 (ศิริวิบุลภคิตชาดก)

๑๑. กลบทเล่างวางครวจ จะมีเสียงพยัญชนะที่เป็นกลดั่งแผนผัง

C₁ C₁ C₁ 0 0 C₂ C₂ C₂

ตัวอย่าง เช่น

"คูคูขังขัง นังคั้นเคียงเคย ำอ้อก อ้อยแท้กรรมจะจ่าจาง
 คิคเค้นโครไซที่นางหนีหน้าย เราร้างร้างจิ่งร้ายส่ายเสาะสาง"
 (หมิ่นนิพนธ์อักษร : คาราวาเพลงยาวฯ)

๑๒. กลบทเจ้าเขินเค้นค้ำบุค จะมีเสียงพยัญชนะที่เป็นกลดั่งแผนผัง

C₁ C₂ C₁ C₂ C₁ C₂ C₁

ตัวอย่าง เช่น

"สุดคันสนข้อสอคาสนอน เห็นช้อนท่อนควรวานคิดหา
เรื่องต้องร้องต่างร้างคารา ยิ่งทำยากทางอย่างที่ยล"
(กลบทสุภาพิต)

๑๓. กลบทระลอกแก้วกระทบฝั่ง จะมีเสียงพยัญชนะที่เป็นกลดั่งแผนผัง

$$C_1 C_2 C_3 C_1 C_2 C_3 0 0 0$$

ในที่นี้ C_3 = พยางค์ที่มีเสียงพยัญชนะต้นแบบเสียงที่ ๓

ตัวอย่าง เช่น

"ตั้งทกขลคุณชายเหมือนว้ายเวียน แสนทุผลสู้ทนเพียรเวียนตะกาย
แลเห็นฟ้าเหลิษาหาฝั่งยังลิบลิว เปลี่ยนนาเจหวัด เปลาจักรทวิวิทวระทาย"
(นายเกด : คารากเพลงยาว)

๑๔. กลบทวงเดือนประดับดาว จะมีเสียงพยัญชนะที่เป็นกลดั่งแผนผัง

$$C_1 C_1 C_2 C_2 C_3 C_3 C_3$$

ตัวอย่าง เช่น

"ซวดเซยเลยลามความเขวนขวาง เคลื่อนคล้ายหมาขใหม่เจจิดจาง
เห็นห่างว่างเว้นเล่นเลยละเลิง บักเป่าว่าวว่องคล่องเคลื่อนคล้อย"
(นายทศมทาดเล็ก : คารากเพลงยาว)

๑๕. กลบทินรรา จะมีเสียงพยัญชนะที่เป็นกลดั่งแผนผัง

$$0 C_1 C_1 0 C_2 C_2 0 C_3 C_3$$

ตัวอย่าง เช่น

"ขจัดจิตรชนิดหน้ายระกายซ้อง ระเบียบเบื่องคระเคื่องค้องสนองทูน
คทีคูจะซู่ซ้องประคองคุณ จะลิกลับจะพันมูลประมุณี"
(กลบทสุภาพิต)

๑๖. กลบทงูกระหวัดหาง จะมีเสียงพยัญชนะที่เป็นกลดั่งแผนผัง

$$0 0 0 0 0 0 0 C_1 \quad C_1 0 0 0 0 0 0 -$$

ในที่นี้ $O =$ พยางค์ ๑ พยางค์ $C_1 =$ พยางค์ที่มีเสียงพยัญชนะต้นแบบเสียงที่ ๑
 - = พยางค์ที่มีเสียงพยัญชนะต้นแบบไม่มีการซ้ำเสียงต่อท้าย

ตัวอย่าง เช่น

"รพิลศวศรสฟงแงจงจิร จวเจ้าคิดแงมีนรเงเงเง
 สุคเห็มีนหมายคลายกศกวิยคแกน คิคหนกแนนงคุณคารุก์"
(ศิริวิบูลย์คดีชาตก)

๑๗. กลบทอักษรรปรัทนต์ จะมีเสียงพยัญชนะที่เป็นกลดั่งแผนผัง

O O O O O O O C_1 C_2 C_3 C_1 C_2 C_3 O O O - - -

$C_2 =$ พยางค์ที่มีเสียงพยัญชนะต้นแบบเสียงที่ ๒ $C_3 =$ พยางค์ที่มีเสียงพยัญชนะต้นแบบเสียงที่ ๓

ตัวอย่าง เช่น

"อนรเองทำวยศกิติจมอศรเรศ เจ้าอมรารเองคชควจเดสมาน
 จิรสเมอเห็มีนนหาสุธาธาร สุคเที่เห็ยบแรยบานพระหลาหย"
(ศิริวิบูลย์คดีชาตก)

๑๘. กลบทสุรารค์ระบ่า จะมีเสียงพยัญชนะและเสียงสระที่เป็นกลดั่งแผนผัง

O C_1 C_2 V_1 C_1 V_1 C_2 O C_1 C_2

O = พยางค์ ๑ พยางค์ $C_1 =$ พยางค์ที่มีเสียงพยัญชนะต้นแบบเสียงที่ ๑
 $C_2 =$ พยางค์ที่มีเสียงพยัญชนะต้นแบบเสียงที่ ๒ $V_1 =$ พยางค์ที่มีเสียงสระต้นแบบ

ตัวอย่าง เช่น

"อย่าคิคมาคขาคมันสำคุมง นทำงพูงหุงเื่อที่เื่อฝอย
 "นมเนเรืองเนืองรเำสำนำรอย บนขำวพลอยคอยพลำคำวยคำพเลิน"
(กลบทสุภามิต)

เสียงพยัญชนะ "ค และ ข" นั้นคือหน่วยเสียงพยัญชนะ /kh/ เดียวกัน

๑๙. กลบทมนัฏทุกติ (ต้นสามตอน) หรือ กบต้นสามตอน จะมีเสียงพยัญชนะและเสียงสระที่เป็นกลดั่งแผนผัง

$$C_1 \quad C_2V_1 \quad C_1V_1 \quad C_2V_2 \quad C_1V_2 \quad C_2$$

$V_2 =$ พยางค์ที่มีเสียงสระต้นแบบเสียงที่ ๒

ตัวอย่าง เช่น

" <u>เลือ</u> ร้อง <u>สอง</u> <u>เรียง</u> เสียง <u>ราน</u>	<u>ก้อง</u> ทหา <u>การ</u> อีก <u>กึก</u> ก
<u>นอน</u> แอบ <u>เนบ</u> อิง <u>นิง</u> อ้วน	<u>ครี</u> กรวน <u>ครว</u> ฐ <u>ฐำ</u> ครน"
	(ศิริวิบูลภักดีชาติ)

๒๐. กลบทกานีรนางสระ จะมีเสียงพยัญชนะและเสียงสระที่เป็นกลตั้ง

แผนผัง

$$C_1 \quad C_1V_1 \quad C_2V_1 \quad C_2 \quad 0 \quad C_3 \quad C_3$$

$C_3 =$ พยางค์ที่มีเสียงพยัญชนะต้นแบบเสียงที่ ๓

ตัวอย่าง เช่น

" <u>พืง</u> <u>พ่ง</u> <u>เล่ง</u> <u>เลศ</u> <u>สัง</u> <u>เกท</u> <u>กิจ</u>	<u>จง</u> <u>จิด</u> <u>ชิต</u> <u>ชอบ</u> <u>พืง</u> <u>สวบ</u> <u>สวน</u>
<u>ครอง</u> <u>ครี</u> <u>ก</u> <u>นีก</u> <u>น</u> <u>บ</u> <u>ค</u> <u>ท</u> <u>ท</u> <u>ท</u> <u>ท</u> <u>ท</u> <u>ท</u>	<u>เปล</u> <u>อ</u> <u>หล</u> <u>าง</u> <u>ท</u> <u>าง</u> <u>ท</u> <u>วน</u> <u>ม</u> <u>ัก</u> <u>จ</u> <u>วน</u> <u>จ</u> <u>น</u> "
	(กลบทสุภาษิต)

๒๑. กลบทกบเค้นค้อยหอย จะมีเสียงพยัญชนะและเสียงสระที่เป็นกล

ตั้งแผนผัง

$$C_1 \quad C_2 \quad C_3V_1 \quad C_1V_1 \quad C_2 \quad C_3 \quad 0 \quad 0 \quad 0$$

ตัวอย่าง เช่น

" <u>ยก</u> <u>หัต</u> <u>ค</u> <u>ค</u> <u>น</u> <u>อ</u> <u>ม</u> <u>ข</u> <u>ม</u> <u>หัต</u> <u>ค</u> <u>น</u> <u>ง</u> <u>ข</u> <u>น</u> <u>ค</u> <u>ง</u> <u>เศ</u> <u>ษ</u> <u>ร</u>	<u>น</u> <u>้ำ</u> <u>า</u> <u>จ</u> <u>ศ</u> <u>ร</u> <u>ีก</u> <u>น</u> <u>ีก</u> <u>จ</u> <u>ิ</u> <u>ต</u> <u>ร</u> <u>ค</u> <u>ร</u> <u>อง</u> <u>ต</u> <u>าง</u> <u>ท</u> <u>อง</u> <u>เท</u> <u>ียน</u>
<u>แจ</u> <u>ม</u> <u>จ</u> <u>ำ</u> <u>น</u> <u>อง</u> <u>จ</u> <u>อง</u> <u>จ</u> <u>ำ</u> <u>เน</u> <u>ีย</u> <u>ร</u> <u>บ</u> <u>ัง</u> <u>ค</u> <u>ม</u> <u>ค</u> <u>ล</u>	<u>มุ</u> <u>ค</u> <u>ล</u> <u>บ</u> <u>ัง</u> <u>ย</u> <u>ัง</u> <u>ค</u> <u>ู</u> <u>บ</u> <u>า</u> <u>ท</u> <u>พ</u> <u>ระ</u> <u>ศ</u> <u>า</u> <u>ศ</u> <u>า</u> "
	(ศิริวิบูลภักดีชาติ)

๒๒. กลบทอักษรสลัปล้วน จะมีเสียงพยัญชนะและเสียงสระที่เป็นกลตั้งแผนผัง

$$C_1 \quad C_1 \quad C_1V_1 \quad C_2V_1 \quad C_2 \quad C_2V_2 \quad C_3V_2 \quad C_3 \quad C_3$$

ตัวอย่าง เช่น

" <u>กา</u> <u>เก</u> <u>าะ</u> <u>ก</u> <u>ิง</u> <u>จ</u> <u>ิง</u> <u>จ</u> <u>อน</u> <u>จ</u> <u>ับ</u> <u>บ</u> <u>ี</u> <u>ย</u> <u>บ</u> <u>เห</u> <u>ง</u> <u>า</u>	<u>เบ</u> <u>ล</u> <u>ำ</u> <u>เบ</u> <u>ล</u> <u>ี</u> <u>ว</u> <u>เบ</u> <u>ล</u> <u>ำ</u> <u>เห</u> <u>ง</u> <u>า</u> <u>เจ</u> <u>ื่อ</u> <u>ง</u> <u>ง</u> <u>ส</u> <u>ง</u> <u>ส</u> <u>าร</u> <u>ส</u> <u>อง</u>
---	---

นกน้อยนั่งอิงแอบอกหมกมุ่นมอง

เข้า เชื่องชื่องมอง เมียงไม้ครคร่าครวญ"

(ศิริวิบูลย์คดีชาตก)

๒๓. กลบทาบคันทสลักเพ็ชร จะมีเสียงพยัญชนะและเสียงสระที่เป็นกล

ดั่งแผนผัง

$$C_1 C_2 C_3 V_1 C_1 V_1 C_2 C_3 V_2 C_1 V_2 C_2 C_3$$

ตัวอย่าง เช่น

"จนแต่่นกจก คันทสลักจากตามแนบ

มองหน้าสู่หมุกแสนแม่น เนคราไส

จับน้นิ้วเจ้าจกนอนจอนมากใน

จิคร เปลี่ยวเหงาเจ้า เปลี่ยวเหงาจบลอคงง"

(ศิริวิบูลย์คดีชาตก)

๒๔. กลบทารายน์ทรงเครื่อง จะมีเสียงพยัญชนะและเสียงสระที่เป็นกลดั่ง

แผนผัง

$$C_1 C_2 V_1 C_1 V_1 C_2 C_3 C_4 C_3 C_4$$

C_4 = พยางค์ที่มีเสียงพยัญชนะต้นซ้ำกันเสียงที่ ๔

ตัวอย่าง เช่น

"เอษร์ เลี่ยมเี่ยมลักสีจดแงจิม

เยื่อนแยม เยื่อนแยม เี่ยมแงหิมสุกหอย

ทน้ำยวลนวลย่าง ควงนาง คุน้อย

แชลมแชม ลอยภักศร์ ช้อยเพ็งขม"

(ศิริวิบูลย์คดีชาตก)

๒๕. กลบท้างประสานงา จะมีเสียงพยัญชนะและเสียงสระที่เป็นกล

ดั่งแผนผัง

$$O O V_1 V_1 O O C_1 C_2 C_3 C_1 C_2 C_3 V_2 V_2 O O - - -$$

O = พยางค์ ๑ พยางค์ C_1 = พยางค์ที่มีเสียงพยัญชนะต้นแบบเสียงที่ ๑

C_2 = พยางค์ที่มีเสียงพยัญชนะต้นแบบเสียงที่ ๒ C_3 = พยางค์ที่มีเสียงพยัญชนะต้นแบบเสียงที่ ๓

V_1 = พยางค์ที่มีเสียงสระต้นแบบในวรรคแรก V_2 = พยางค์ที่มีเสียงสระต้นแบบในวรรคที่ ๒

- = พยางค์ที่มีเสียงต้นแบบทำให้เกิดการซ้ำหน้าวรรคต่อไป

ตัวอย่าง เช่น

"บ่าวสาวแก่แลหลามตามตลาด ตั้งตลอดร้านราษฎรไม่ขาดหล่น
มีของหลายขายค้าสารพรรณ สำหรับแต่งประชันประชุมเรียง"
 (หมิ่นนิพนธ์อักษร : คาราคาเพลงยาว)

๒๖. กลบทนาคราชเพลงฤทธิ จะมีเสียงพยัญชนะและ เสียงสระที่เป็นกล
 ดังแผนผัง

0 0 V₁ V₁ 0 C₁ C₂ C₃V₂ C₁V₂ C₂ C₃V₃ V₃ 0 - - -
 V₃ = พยางค์ที่มีเสียงสระต้นแบบในวรรคที่ตามมา

ตัวอย่าง เช่น

"ไม่ต่างจิตรคดีว่าจริงทุกสิ่งล้วน ถ้วนแสนหลากหลายกประมาณหมดสงไสย
ไม่สอต่อสองคู่ให้ต้องตามเลขนาย ใต้เส้นนี้ก็กรีก ไตรศูท้วงที"
 (กลบทสุภาษิต)

๒๗. กลบทธงนา(น้ำ)รีว กลบทนี้พยางค์ต้นแบบและพยางค์ที่มีรูปเหมือนกันที่
 เกิดหลังจากใช้กลแล้วจะอยู่ติดกันในต้นวรรคของแต่ละวรรค ดังแผนผัง

F₁ F₁ 0 0 0 0 0
 F₁ = พยางค์ที่มีรูปต้นแบบให้เกิดการซ้ำ 0 = พยางค์ ๑ พยางค์

ตัวอย่าง เช่น

"นับนับตั้งแต่นั้นแม่ชิวัญเมือง พ่องพ่องผิวผุด เหลืองรุ่ง เรืองสุค
ส่องส่องแสงรังษีนี้ล้ำอุคม ล้ำล้ำเลิศมนุษย์เจ้าทรงครรรภ์"
 (ศิริวิบุลภคิตชาดก)

๒๘. กลบทกรักร้อย จะต่างจากกลบทธงนา^{รีว}ตรงที่ตำแหน่งของพยางค์ต้นแบบ
 และพยางค์ที่มีรูปเหมือนกันซึ่ง เกิดขึ้นหลังจากใช้กลแล้วจะอยู่ติดกันภายในวรรคโดยส่วนใหญ่
 จะเป็นพยางค์ที่ ๓ และ ๔ ของแต่ละวรรค ดังแผนผัง

0 0 F₁ F₁ 0 0 0 0

ตัวอย่าง เช่น

"ที่หวัง <u>เรา</u> จริงจังทุกสิ่งสิ้น	ไม่ <u>ล่อ</u> ลิ้นลิ้นลมคารมหวาน
ทุกวัน <u>ทุก</u> ทุก <u>ซ</u> เหลือสิ้นจะทนทาน	ควร <u>ถา</u> ถา <u>ราน</u> ร้าว <u>ชา</u> วรนเร"
	(จำจิตรบุกุล : ตาราเพลงยาว)

๒๗. กลบทครอบจักรวาล จะต่างจากกลบทที่กล่าวมาแล้วข้างต้นตรงที่ตำแหน่งของพยางค์ต้นแบบจะอยู่ต้นวรรคส่วนพยางค์ที่มีรูปซ้ำกันซึ่งเกิดขึ้นภายหลังจากใช้กลแล้วจะอยู่ที่ท้ายวรรค ดังแผนผัง

$$F_1 \text{ O O O O O O } F_1$$

ตัวอย่าง เช่น

" <u>รู้</u> สิ่ง <u>ไร</u> ร้าย <u>แรง</u> มาก <u>อย่า</u> อย่า <u>รู้</u>	<u>หวัง</u> แ <u>ว</u> ว <u>ห</u> ห <u>ู</u> ปากจะ <u>นิ่ง</u> อย่า <u>กริ่ง</u> หวัง
<u>คิง</u> หนึ่ง <u>ช้อง</u> ก้อง <u>เสียง</u> สา <u>เนียง</u> คิง	<u>คิ</u> หุ <u>ค</u> ย <u>ย</u> ยัง <u>กั</u> ง <u>ว</u> าน <u>น</u> า <u>น</u> า <u>น</u> า <u>ว</u> า <u>คิ</u> "
	(กลบทสุภาวิศ)

๒๘. กลบทพยัคฆ์ข้ามห้วย จะมีตำแหน่งของพยางค์ต้นแบบอยู่ที่พยางค์ที่ ๓ ของแต่ละวรรค เป็นส่วนใหญ่ส่วนพยางค์ที่มีรูปซ้ำกันซึ่งเกิดขึ้นภายหลังจากใช้กลแล้วจะอยู่ที่ท้ายวรรค ดังแผนผัง

$$\text{O O } F_1 \text{ O O O O } F_1$$

ตัวอย่าง เช่น

" <u>คร</u> ั้น <u>ถึง</u> <u>เมือง</u> คิง <u>คำ</u> ย <u>ไว้</u> ก <u>ล</u> เมือง	นับ <u>หม</u> ื่น <u>แ</u> แสน <u>น</u> ั้น <u>เน</u> ียง <u>ริ</u> ช <u>า</u> แสน
<u>จน</u> สว่าง <u>แคน</u> <u>เก</u> ือ <u>บ</u> ถึง <u>พัน</u> ก <u>ิง</u> แคน	พวก <u>ริ</u> ช <u>า</u> หนา <u>น</u> ั้น <u>แ</u> แสน <u>ริ</u> ช <u>า</u> "
	(ศิริวิบูลกิตติชาคก)

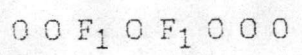
๒๙. กลบทเลื้อยขอนเล็บ จะมีตำแหน่งของพยางค์ต้นแบบอยู่ที่พยางค์ที่ ๒ ของวรรคและพยางค์ที่มีรูปซ้ำกันซึ่งเกิดขึ้นหลังจากใช้กลแล้วจะอยู่ที่พยางค์ที่ ๒ นับจากท้ายวรรคเข้ามา ดังแผนผัง

$$\text{O } F_1 \text{ O O O O } F_1 \text{ O}$$

ตัวอย่าง เช่น

"เอาใจหวังพึ่งชาวหนาวใจนัก ำหอกซ่อนร้อนรักหนอกเอ๋ย
 หมายถึงกลมสมสนิหคิฉัก เขย ภาควร เจยเลขใบเมศวร เป็น"
 (นายช่างมหาดเล็ก : ตาราเพลงยาว)

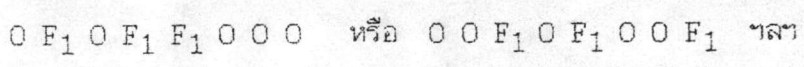
๓๒. กลบทินร เก็บบัว จะมีตำแหน่งของพยางค์ต้นแบบอยู่ที่พยางค์ที่ ๓ และ พยางค์ที่มีรูปซ้ำกันซึ่ง เกิดขึ้นหลังจากใช้กลแล้วจะอยู่ที่พยางค์ที่ ๕ ของแต่ละวรรคเป็นส่วน มาก ดังแผนผัง

ตัวอย่าง เช่น

"สั่งทัพเสร็จทัพแล้วรับสั่ง ำให้เฮอร์คังหาตั้งคุณทหารนับ
 ำให้คุณบุษยกฤกษ์จะ เบิกทัพ พวกเฮอร์จับหาจับตำหรับครู"
 (ศิริวิบูลย์กิตติชาติ)

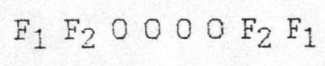
๓๓. กลบทศรพิลาพรมณ์ จะมีจำนวนของพยางค์ที่มีรูปซ้ำกัน ๓ พยางค์ โดยมี ตำแหน่งอยู่ภายในวรรคแต่ละวรรคซึ่งตำแหน่งของพยางค์นี้จะอยู่ห่างกันบ้างหรือติดกันบ้าง ก็ได้ ดังแผนผัง

ตัวอย่าง เช่น

"เที่ยวสืบข่าวสาวสาวที่สาวสวย เห็นรูปสวยรื่นรวยสารวยหนัก
 พอฝันพักตร์พบพักตร์ประสานพักตร์ เวียนตามัก เขานั่งพักขึ้นพักหาย"
 (หลวงนายชาญภูเบศร์ : ตาราเพลงยาว)

๓๔. กลบทฆังกรคาย(คาย)แก้ว เป็นกลบทที่ทวิใช้พยางค์ต้นแบบ ๒ พยางค์ ดังแผนผัง

F₁ = พยางค์ที่มีรูปต้นแบบรูปที่ ๑ F₂ = พยางค์ที่มีรูปต้นแบบรูปที่ ๒

ตัวอย่าง เช่น

"กอบกิจใดให้พินิจกิจกอบ หลงอย่าลืมลิ้มแค่ชอบที่อย่าหลง

พงษ์พันธ์ เหล่ามิตรพิศพันธ์

โกลาโกล เรียงเคียงคงวงษ์โกลาโกล

(กลบทสุภาสิต)

๓๕. กลบทสารถีชักรก จะแตกต่างจากกลบทมิงกรคายแก้วตรงการเรียงลำดับของพยางค์ที่มีรูปซ้ำซึ่งเกิดขึ้นหลังจากใช้กลแล้วจะเรียงลำดับแบบเดียวกับพยางค์ต้นแบบ ดังแผนผัง

F₁ F₂ 0 0 0 0 F₁ F₂

ตัวอย่าง เช่น

"สุจริตคิดว่าทรงคงสุจริต

ไม่หมายจิตร เลขว่าใจจะไม่หมาย

กลับกลาย เกลื่อนเงื่อนงามความกลับกลาย ลัดถุก ไวไขไม่อายคำลัดถุก"

(หลวงนายชาญภูเบศร์ : คำราเพลงยาวฯ)

๓๖. กลบทมยุราพื่อนทาง ตำแหน่งของพยางค์ที่มีรูปซ้ำกันจะอยู่ติดกันทั้งในต้นวรรคและท้ายวรรค ดังแผนผัง

F₁ F₁ 0 0 0 0 F₂ F₂

ตัวอย่าง เช่น

"ทลทลเจ้าครวญหาว่ากามกาม

อกอก เอ๋ยเวรมาจากจงผลาญผลาญ

ให้ให้เราร้างรักอยู่นานนาน

จอมจอมนารถราชกุมารคณานเมืองเมือง"

(ศิริวิบุลภิตติชาติ)

๓๗. กลบทหงษ์คาบพวงแก้ว จะต่างกับกลบทมยุราพื่อนทางตรงตำแหน่งของพยางค์ที่มีรูปซ้ำกันจะอยู่ภายในวรรค ดังแผนผัง

0 0 F₁ F₁ 0 F₂ F₂ 0 0

ตัวอย่าง เช่น

"จักกลับกล่าวกล่าวถึงมิ่งมิ่ง เมษขวัญ นับแต่วันวันแสน โศกโศก เศร้าศรี

น่วายทุกข์ทุกข์ถึงจอมจอมมลิ

แสนสุดที่ทุกข์ถึงถึงภัสศา"

(ศิริวิบุลภิตติชาติ)

๓๘. กลบทศรียงคจจาเรียง จะมีจำนวนของพยางค์ต้นแบบที่มีการซ้ำรูปถึง

๓ พยางค์โดยพยางค์ที่มีรูปซ้ำกันแต่ละคู่จะอยู่ติดกัน ดังแผนผัง

$$F_1 F_1 O F_2 F_2 O F_3 F_3 O$$

ตัวอย่าง เช่น

"ห้วนห้วนจิตรคิคคิคาไปใจใจหวล อ่อนอ่อนท้อรอรอรานवलवलสมร
ท้าวท้าวเนนเนนเออเออน้องย่องย่องจร เหน้อยเหน้อยนอนนอนนอนน้ำเค็้เค็้ไทร"
 (ศิริวิบูลภักดีชาตก)

๓๙. **กลบทพระจันทร์ทรงกลด** มีจำนวนของพยางค์ต้นแบบ ๓ พยางค์เท่ากับ กลบทดุริยางคจาเรียง แต่ตำแหน่งของพยางค์ต้นแบบทั้ง ๓ พยางค์จะ เรียงต่อกันไป ๑ ซुक ก่อนแล้วจะมีพยางค์ที่มีรูปซ้ำกับพยางค์ต้นแบบที่ ๓ ซึ่งเกิดขึ้นหลังจากใช้กลแล้วอยู่ติดกับ พยางค์ต้นแบบส่วนพยางค์ที่มีรูปซ้ำอีก ๒ พยางค์จะอยู่ติดกันท้ายวรรค ดังแผนผัง

$$F_1 F_2 F_3 F_3 O O O F_1 F_2$$

ตัวอย่าง เช่น

"นงร่างรักรักไม่หน่ายหมายไม่ร้าง ทั้งสองจิตรจิตรไม่จางกันทั้งสอง
สมปองหมายหมายไว้ได้สมปอง เป็นกรรมมาจนมาจนสนองต้องเป็นกรรม"
 (หลวงลิขิตปรีชา : คาราวาเพลงยาว)

๔๐. **กลบทนครสามชั้น** จะต่างจากกลบทพระจันทร์ทรงกลดตรงตำแหน่งของ พยางค์ที่มีรูปซ้ำกับพยางค์ต้นแบบจะ เรียงติดกันอยู่ท้ายวรรคและ เรียงกลับกันด้วย ดังแผนผัง

$$F_1 F_2 F_3 O O O F_3 F_2 F_1$$

ตัวอย่าง เช่น

"ในการ เมื่อพระยาพาลเมื่อการใน ทวนหันให้ใจคิดผันให้หันทวน
จวนใจคิดผิดจิตรคิคคิใจจวน วาชวอดควรม้วยมอดควรวอดควาย"
 (ศิริวิบูลภักดีชาตก)

๔๑. **กลบทระแคะไค้** จะมีการซ้ำรูปพยางค์ที่มีจำนวนต้นแบบไม่เท่ากันใน ทุก ๓ วรรค คือ วรรคแรกจะมีพยางค์ต้นแบบให้เกิดรูปซ้ำ ๓ พยางค์ วรรคที่ ๒ จะมี พยางค์ต้นแบบให้เกิดรูปซ้ำ ๒ พยางค์และวรรคที่ ๓ จะมีพยางค์ต้นแบบให้เกิดรูปซ้ำเพียง

พยางค์เดียว วรรคต่อมาก็จะถือ เป็นการขึ้นต้นรอบาหนึ่งคือมีพยางค์ต้นแบบทำให้เกิดรูปซ้ำ ๓ พยางค์และจะเป็นเช่นนี้เรื่อยไปจนจบกลบท ส่วนตำแหน่งของพยางค์ต้นแบบจะอยู่ติดกันต้น วรรคแต่ตำแหน่งของพยางค์ที่มีรูปซ้ำซึ่ง เกิดขึ้นหลังจากใช้กลแล้วจะอยู่ติดกันท้ายวรรค ดังแผนผัง

วรรคที่ ๑ F₁ F₂ F₃ 0 0 F₃ F₂ F₁ วรรคที่ ๒ F₁ F₂ 0 0 0 0 F₂ F₁
วรรคที่ ๓ F₁ 0 0 0 0 0 0 F₁

F₁ = พยางค์ที่มีรูปต้นแบบรูปที่ ๑ F₂ = พยางค์ที่มีรูปต้นแบบรูปที่ ๒
F₃ = พยางค์ที่มีรูปต้นแบบรูปที่ ๓ 0 = พยางค์ ๑ พยางค์

ตัวอย่าง เช่น

"หมายหมองมาคสาวทน้องมาคหมองหมาย

คลสายเคลื่อนสุขทุกซ์ทับม่เคลื่อนคลาย วันต้อง เนคร้ภาม่งหน่ายวาย เว้นวัน
คิดคืนค่าซ้ำทรวงค่าคืนคิด"

(สุนทรลีลธิ : คาราวเพลงยาวๆ)

๔๑. กลบทวิหัพพันหลัก กลบทนี้พยางค์ที่อยู่ท้ายวรรคหน้าจะเป็นพยางค์ต้นแบบ ให้เกิดพยางค์ที่มีรูปซ้ำกันในพยางค์ต้นวรรคที่ตามมา ดังแผนผัง

0 0 0 0 0 0 0 F₁ F₁ 0 0 0 0 0 0 -
0 = พยางค์ ๑ พยางค์ F₁ = พยางค์ที่มีรูปซ้ำกัน
- = พยางค์ต้นแบบให้เกิดการซ้ำในวรรคต่อไป

ตัวอย่าง เช่น

"นานเนิ่นเกินชาวปีนมีช่อง ช่องช่วยรับประคับประคองสมรสมาน
สมานมิตรสนิทน้องช่วยครองการ การเห็นนานตามเดือนก็ เป็นอนบาย"

(หลวงนายชาญภูเบศร์ : คาราวเพลงยาวๆ)

๔๒. กลบททวาง เคิน(เคิร)คง จะต่างจากกลบทวิหัพพันหลักตรงตำแหน่งของ พยางค์ คือทั้งพยางค์ต้นแบบและพยางค์ที่มีรูปซ้ำซึ่ง เกิดขึ้นหลังจากใช้กลแล้วจะอยู่ภายใน วรรค ดังแผนผัง

O F₁ 0 0 0 0 0 0 O F₁ 0 0 0 0 0 0

ตัวอย่าง เช่น

"ลูก เอ๋แม่จะจัด เอานกแก้ว นกเอ๋บินมาแล้วมา เลี้ยงสมร
ยุงเอ๋มา เป็น เพื่อนพ่อเอ๋จร ยางเอ๋มา เยี่ยมร้อนที่เรียมครวณ"
 (ศิริวิบูลกิจศึกษาถก)

๔๔. กลบทุขมขมแย้มผกา จะต่างจากกลบทัวพันหลักและกวาง เต็มตรงตรง
 ตำแหน่งของพยางค์ต้นแบบและพยางค์ที่มีรูปซ้ำซึ่ง เกิดขึ้นหลังจากใช้กลแล้วจะอยู่ต้นพยางค์
 และจะมีการซ้ำรูปพยางค์เดียวกันนี้ในทวารรดด้วย ดังแผนผัง

F₁ 0 0 0 0 0 0 0 F₁ 0 0 0 0 0 0 0 ฯลฯ

ตัวอย่าง เช่น

"พระกุมารศรีกครองทานเองบราชน พระจอมราช เจ้าคิดน้ำจिर เกลิง
พระหน่อไฉมค้อมบังคมภิรมย์ เริง พระเอี่ยมเอิง แอบองค์ประจงกร"
 (ศิริวิบูลกิจศึกษาถก)

๔๕. กลบท้าเหียมรด จะมีพยางค์ต้นแบบทำให้เกิดการซ้ำใน ๒ พยางค์ที่อยู่
 ท้ายวรรคแรกส่วนพยางค์ที่มีรูปซ้ำกันซึ่ง เกิดขึ้นหลังจากใช้กลแล้วจะ เป็นพยางค์ที่อยู่ติดกันต้น
 วรรคที่ตามมา ดังแผนผัง

0 0 0 0 0 0 F₁ F₂ F₁ F₂ 0 0 0 0 - -

0 = พยางค์ ๑ พยางค์

F₁ = พยางค์ที่มีรูปซ้ำกันรูปที่ ๑

- = พยางค์ต้นแบบให้เกิดการซ้ำในวรรคต่อมา F₂ = พยางค์ที่มีรูปซ้ำกันรูปที่ ๒

ตัวอย่าง เช่น

"กำลังมากหากประกอบแต่ เกียจคร้าน เกียจคร้าน การงานงพะวงหลัง
พะวงหลังตั้งไว้ ฟายลาพัง ลาพังคนยั้ง "ไม่รองการ"
 (กลบทสุภาษิต)

๔๖. กลบทนาคเกี้ยวระหวัด มีลักษณะของกลเหมือนกลบท้าเหียมรดแต่ต่าง
 กันตรงที่การ เรียงลำดับของพยางค์ที่มีรูปซ้ำซึ่ง เกิดขึ้นหลังจากใช้กลแล้วจะ เรียงลำดับกลับกัน

ตั้งแผนผัง

0 0 0 0 0 0 F₁ F₂ F₂ F₁ 0 0 0 0 - -

ตัวอย่าง เช่น

"พระบิฑุรงค์ฟังกุตร เห็นสุดห้าม ห้ามสุดความคิดบุตร เห็นสุดหาญ
หาญสุดไม่หยุดยั้งจะรั้งราชย์ ราชย์ทั้งนานเนา เนตรสัง เวชบุคร"
 (ศิริวิบุลภิตติชาดก)

๔๗. กลมทรงครึ่งระดับ พยางค์ต้นแบบจะอยู่ติดกันคั่นวรรคหน้าส่วนพยางค์ที่มีรูปซ้ำกันซึ่ง เกิดขึ้นภายหลังจากใช้กลแล้วจะอยู่ติดกันคั่นวรรคที่ตามมาและจะเกิดการซ้ำพยางค์ต้นแบบเดียวกันทุกว ๔ วรรค ตั้งแผนผัง

F₁ F₂ 0 0 0 0 0 0 = ๔ วรรค

ตัวอย่าง เช่น

"พระหน่อไทได้สดับแสดงกิจ พระหน่อคิดจิตราวาระหาบหวาม
พระหน่อศรีภักนิภคะ เนคะนึ่งความ พระหน่อนามแจ้งกระจัดกระจ่างใจ"
 (ศิริวิบุลภิตติชาดก)

๔๘. กลมทรงยี่ทองสี่ลา เป็นกลมที่พยางค์ต้นวรรค ๒ พยางค์ของวรรคหน้า จะมีการซ้ำรูปกันทุกวรรคและพยางค์ต้นวรรค ๒ พยางค์ของวรรคที่ตามมาก็จะมีการซ้ำรูปกันทุกวรรคด้วย ตั้งแผนผัง

วรรคหน้า	วรรคหลัง
F ₁ F ₂ 0 0 0 0 0 0	F ₃ F ₂ 0 0 0 0 0 0
F ₁ F ₂ 0 0 0 0 0 0	F ₃ F ₂ 0 0 0 0 0 0

ตัวอย่าง เช่น

"ลูกเอ๋ยแม่จะ เล่าให้เจ้าฟัง พ่อเอ๋ยแม่จะตั้งอุทาหรณ์
ลูกเอ๋ย เมื่อแรก เริ่มเติมแต่ก่อน พ่อเอ๋ยยังไม่จรมายู่พร"
 (ศิริวิบุลภิตติชาดก)

๔๙. กลบทับบาทกลีบ หรือกลบทับบาทกลีบชชาย จะมีลักษณะบังคับเหมือน
กลบทหจรงค์ระดับคือพยางค์ต้นแบบจะอยู่ติดกับวรรคแรก แต่จะต่างกับกลบทหจรงค์ระดับ
ตรงที่จะมีการซ้ำของหน่วยต้นแบบเดียวกันนี้ทุกวรรค ดังแผนผัง

$$F_1 F_2 0 0 0 0 0 0 = \text{ทหจรงค์}$$

ตัวอย่าง เช่น

"เจ้างามเนตรประหนึ่งนัยนาทราย เจ้างามขนงงังละม้ายคันศรทรง
เจ้างามนาสายลดังกลขอ เจ้างามสอ เหมือนคอสวรรณหงส์"
(พระราชนิพนธ์ .๓ : คำราเพลงยาว)

๕๐. กลบทศประวัติ กลบทนี้มีการซ้ำรูปพยางค์ ๓ พยางค์ในทศ ๑๐ วรรค
ดังแผนผัง

$$F_1 F_2 F_3 0 0 0 0 0 0 = ๑๐ \text{ วรรค}$$

F_1 = พยางค์ที่มีการซ้ำรูปที่ ๑ F_2 = พยางค์ที่มีการซ้ำรูปที่ ๒
 F_3 = พยางค์ที่มีการซ้ำรูปที่ ๓ 0 = พยางค์ ๑ พยางค์

ตัวอย่าง เช่น

"โธ่อก เอ๋ยหวาดหวังจะวังเวง โธ่อก เอ๋ยครุ่นเครงจะครวณหา
โธ่อก เอ๋ยสงสารพระมารดา โธ่อก เอ๋ยอนิจจาจะอาวรณ์"
(ศิริวิบุลภคิตีชาคก)

๕๑. กลบทมูรินเซยทราบเกสร มีการซ้ำรูปพยางค์ระหว่างวรรคหน้าและ
วรรคหลังโดยจะมีพยางค์ต้นแบบ ๒ พยางค์ขึ้นไปจนถึงมากที่สุด ๕ พยางค์ ดังแผนผัง

$$F_1 F_2 (F_3 F_4 F_5) 0 0 0 \qquad F_1 F_2 (F_3 F_4 F_5) 0 0 0$$

ตัวอย่าง เช่น

"โธ่พระร่มโพทองของลูกรัก โธ่พระร่มโพทองจักนิรา
พระไทยท้าวจักทุกขถึงชนนี้ พระไทยท้าวจะทวีเทวศหา"
(ศิริวิบุลภคิตีชาคก)

๕๒. กลบทสิงหพาท กำหนดว่าให้ขึ้นต้นวรรคของคำประพันธ์ด้วยพยางค์ที่มา

จากภาษาบาลีสิงหล อย่างน้อย ๑ วรรคในแต่ละบาท ดังแผนผัง

Sy₁ Sy₂ Sy₃ 0 0 0 0 0 0 0 0 0 0 0 0 0
 Sy₁₋₃ = พยางค์ที่กำหนดที่มา 0 = พยางค์ ๑ พยางค์

ตัวอย่าง เช่น

"มีโรงการว่าอุพฐนาฏ	คุ <u>แม่</u> ท่านจงปรารภนาทา
บุ <u>ค</u> เ <u>ค</u> ซึ่งพระราชกุมารา	รัก <u>ชิตา</u> จัก ได้ครองสนองวงษ์
ยา <u>อิต</u> ถิ หึงนาคเม่นาสสุค	ไ <u>ค</u> ซึ่งบุตรชายหมายประสงค
สา <u>อิต</u> ถิ หึงนีน เป็นมันคง	า <u>ห</u> เลื่อนองคัยคยิง เป็นมิ่งวัง"

(ศิริวิบูลกิตติชาติคก)

๓๓. **กลบทจตุรคหยา** พยางค์ทุกพยางค์ในวรรคลำดับเป็นพยางค์ที่มาจากภาษาบาลี และพยางค์ที่ ๑ - ๕ ของวรรครับที่ตามมาเป็นพยางค์ที่มาจากภาษาบาลี ลักษณะบังคับนี้จะเกิดขึ้นในทุกๆ ๒ บาทหรือทุก ๔ วรรคของกลอน ดังตัวอย่าง

" <u>ค</u> ระ <u>ว</u> ะ <u>น</u> ะ <u>ค</u> ะ <u>ห</u> ะ <u>เ</u>	<u>ค</u> ระ <u>ว</u> ะ <u>น</u> ะ <u>เ</u> เท <u>ว</u> ะ <u>ค</u> า <u>ม</u> เ <u>ช</u> ิต <u>ข</u> า <u>ม</u>
สิง <u>ล</u> ิต <u>ค</u> ย <u>อยู่</u> ใน <u>ป่า</u> ว <u>น</u> า <u>ร</u> า <u>ม</u>	สุ <u>ค</u> แ <u>ส</u> ณ <u>า</u> ม <u>ถึง</u> ถ <u>ุ</u> ห <u>ิม</u> ห <u>ิ</u> ศ <u>ร</u> า
เช <u>ิ</u> ค <u>ข</u> ม <u>อยู่</u> ค <u>ง</u> ไ <u>พร</u> พ <u>ง</u> ห <u>ล</u> ว <u>ง</u>	ร <u>ช</u> ิต <u>ช</u> ิต <u>ช</u> ว <u>ง</u> ล <u>ว</u> ง <u>ถ</u> ุ <u>ห</u> ิ <u>ท</u> ุ <u>ค</u> ิ <u>ศ</u> า
ล <u>้า</u> น <u>ล</u> ้า <u>เล</u> ิศ <u>ภ</u> า <u>น</u> แ <u>ค</u> น <u>ไ</u> พร <u>ป่า</u>	เล <u>ื่อ</u> ง <u>ภ</u> าก <u>ล</u> ้า <u>เล</u> ิศ <u>จ</u> บ <u>พิ</u> ภ <u>พ</u> น
<u>ค</u> ะ <u>ห</u> ะ <u>ว</u> ัด <u>ก</u> ุม <u>หิ</u> เช <u>ค</u> เ <u>ค</u>	<u>ค</u> ะ <u>ห</u> ะ <u>เว</u> เท <u>ว</u> า <u>อ</u> สง <u>ช</u> า <u>ย</u> "

(ศิริวิบูลกิตติชาติคก)

๓๔. **กลบทอุยบท** จะมีวรรคละ ๓ พยางค์ ๔ วรรค เป็น ๑ ช่วงโดยจะมีเครื่องหมาย (,) กำกับไว้ ดังแผนผัง

0 0 0 0 0 0 0 0 0 0 0 0,

ตัวอย่าง เช่น

"จคลิลิค คิคเนฉันท์ ผันเนจลง รยงเนภาพย์, อาบคุมบท
 หมคมวัสุม ชุมนุมกลอน ช้อนบาหิ, มีคาหย สัสัรกอบ สอบคารา"

(ศิริวิบูลกิตติชาติคก)

๕๕. กลบทกลอนลิลิต ๑ พรรคมี ๕ พยางค์และจะแต่งกั้วรรคก็ได้ ดังแผนผัง

0 0 0 0 0 0 0 0 0 0 0 0 0 0 0 ฯลฯ

0 = พยางค์ ๑ พยางค์

ตัวอย่าง เช่น

"ส่วนองค์พงษ์พงา ผู้เฝ้าพิทักษ์สมช พรั่งพร้อมไปด้วยนาฏ บริวารราชสุรางค์
ขึ้นสู่ปราสาทปราสาท บังคมบาทพิตร อัญชิตน้อมเกษ"

(ศิริวิบุลยศึกษาศก)

๕๖. กลบทกะเขีปาค์ซอน จะมีพยางค์ที่เป็นเลข ครุ สลับกันไปตลอดทั้งวรรค

ตัวอย่าง เช่น

"เพราะชลเพราะยนิระบิลระหัดสนัดสนัน จะ เกียจจะกันก็สุดจะสอนจะวอนจะว่า
ระชิกระชีชะรีชะระมระอมระอา จะไปจะมาระว่าระ เริงคะ เลิงคะลุย"

(พระราชนิพนธ์ .๓ : ตำราเพลงยาว)

๕๗. กลบทอินทาทิกร (มีลีลาสร้างเรื่องงามตั้งพระอินทร์ผู้เป็นใหญ่) มีรูปแบบ

ของกลคือ วรรคแรกและวรรคที่สองให้ใช้ ๓๓ ๓๓ วรรคที่สามให้ใช้ ๓๓๓ ๓๓๓ วรรคที่สี่ให้
ครุสอง เขียนเป็นแผนผังได้คือ

0 0 0 0 0

0 0 0 0 0

0 0 0 0 0

0 0 0 0 0 0

ตัวอย่าง เช่น

"ครันรุ่งสุริยเรืองบรรเทืองแสง

ส่องสิริวิแจ้งจรัสสาย

นรานเรศเรืองฤทธิกร

ขกยธาคลาโคลข้ามคงดอน"

(ศิริวิบุลยศึกษาศก)

๕๘. กลบทบรรจัญญ (มีลีลาศดุนายาโคบาลผู้ยิ่งใหญ่อันแห่งโคด้วยประทัก)

มีรูปแบบของกลคือทุกวรรคต้องขึ้นต้นด้วย สะดะ ตัวอย่าง เช่น

"ชลเนตรไหลนองร้องรำรัก

ชลนัยไหลหนักอวรณ์ความ

ขนนี้ห้ามบุครสุคาม

ชลนางอนน้ำพระเนตรนอง"

(ศิริวิบุลยศึกษาศก)

๓๕. กลบทวลันคสิลาวาที (มีลีลาสงงามวิจิตรดูความงามและความเข้ายวนใจ
ในถุณ) มีรูปแบบของกลคือ วรรคแรกขึ้นต้นด้วยตะคณะ วรรคที่สองขึ้นต้นด้วยกะคณะ
วรรคที่สามและสี่ขึ้นต้นด้วยชะคณะ วรรคที่ห้าขึ้นต้นด้วยครุสอง
ตัวอย่าง เช่น

"เหมือนแม่ลิเนหาในข้าบาท ตั้งสุวราชแซก เท้าสามสร
ปิโยปิยาในบุตรสุดอาวรณ์ จะราจะร้อนน่วมไปให้ไกลรัง"
(ศิริวิบุลภิตติชาติ)

๓๖. กลบทลสินีรัสภิต (งามเหมือนทองคอกไม้) มีรูปแบบของกลคือ
วรรคแรกและวรรคที่สองขึ้นต้นด้วยนะคณะ วรรคที่สามขึ้นต้นด้วยมะคณะ
วรรคที่สี่และห้าขึ้นต้นด้วยยะคณะ
ตัวอย่าง เช่น

"ปะทะปะหังหวังบุตรจะมาถึง จะริจะริงสุรักได้รักษา
ถึงคาย เบนเห็นภักตร์พระมารดา จะปลื้มใจชนมาเมื่อวายปราณ
จะได้ใครให้พระอรหัง"
(ศิริวิบุลภิตติชาติ)

๓๗. กลบทวิภลิตสทสา (มีลีลาศดูชายผ้าที่คสีออก) มีรูปแบบของกลคือ
กำหนดเกี่ยวกับการใช้คำที่ขึ้นต้นวรรคไว้ดังนี้ วรรคแรกใช้ มะคณะ วรรคที่สองใช้ สะคณะ
วรรคที่สามใช้ ชะคณะ วรรคที่สี่ใช้ สะคณะ วรรคที่ห้าและวรรคที่หกใช้ ตะคณะ
ตัวอย่าง เช่น

"บ้างจับเจ้าเหงาจ้อยพลอยสงสาร อุระรุ่มกัสม์รานระโทษหาย
ทวิเทาศเนครย้อยระทอยทวย ระงวยจับเจ้าเหงาเงืองง
ทั้ง เทวทธิ์รุชร์คนพิมานไม้ พลอยโทษละห้อยให้รรแสงสง"
(ศิริวิบุลภิตติชาติ)

๖๒. กลบทอักษรกลอนตาย รูปแบบของกลบทนี้คือ คำที่ใช้ในการแต่งจะเป็น คำที่ประสมด้วยสระ เสียงสั้น หรือเป็นคำที่มีตัวสะกดในมาตราแม่ กก กค และ กบ ตัวอย่าง เช่น

" สุกคิดจิตรวิตกกอกจะทรุค	ทุกซ์เพราะรักหนักคูงซีพจักชาก
นุษ้เหวศ เกษชกคอบอกนาฎ	แหบจะวาทชีพวอดคองอบเงบ
เจีบจิตร เจีบอกวิตกหนัก	จักจากรักจากราชนาฎหอบแหบ
คิด เคียดคัคชชคอกวิตกแหบ	จิตรวอบเวบวาบวิบจะลืบลืบ"

(ศิริวิบูลภักดีชาก)

๖๓. กลบททยหลัง เข้าคสอง ลักษณะของกลคือ ๑ วรรคของกลอนจะถอด ออกได้เป็น ๒ วรรคโดยวรรคหลังจะ เรียงพยางค์กลับกันกับวรรคแรก ดังแผนผัง

วรรคต้นแบบ	F ₁ F ₂ F ₃ F ₄ F ₅ F ₆ F ₇ F ₈
วรรคที่ถอดแล้ว	F ₈ F ₇ F ₆ F ₅ F ₄ F ₃ F ₂ F ₁

ตัวอย่าง เช่น

"โทยมแจ่มจันทร์ เบียบพอ เทียบทัน	โทยมช้ออันอัปสรทรง เสมอสมร"
----------------------------------	-----------------------------

(พระราชนิพนธ์.๓ : คาราวาเพลงยาวฯ)

ถอดแล้วจะ ได้

"โทยมแจ่มจันทร์ เบียบพอ เทียบทัน	ทันเทียบพอ เบียบจันทร์แจ่มโทยม
โทยมช้ออันอัปสรทรง เสมอสมร	สมร เสมอทรงอัปสรช้ออันโทยม"

๖๔. กลบทยคิงค์ ลักษณะของกลคือ ในแต่ละวรรคจะมีการซ้ำของพยางค์ที่ อยู่ติดกัน ๑ คู่ และพยางค์ที่อยู่ท้ายวรรคแรกกับพยางค์ที่อยู่ต้นวรรคที่ตามมาจะต้อง เป็นส่วน ของรูปพยางค์เดียวกันซึ่งคามปกติต้อง เขียนติดกัน ดังแผนผัง

O O F ₁ F ₁ O O O f ₁	f ₁ O F ₃ F ₃ O O O -
--	--

F₁ , F₃ = พยางค์ที่มีรูปซ้ำกันในแต่ละวรรค O = พยางค์ ๑ พยางค์
 f₁ = พยางค์ที่เป็นส่วนของรูปพยางค์เดียวกัน
 - = ส่วนของพยางค์ที่ต้อง เขียนติดกันใหม่ในวรรคต่อไป

๖๕. กลบทวิมลลาที ลักษณะบังคับกำหนดไว้ว่า บังคับให้ใช้แต่ "ศ" นำให้ใช้

"ส ษ"

ตัวอย่าง เช่น

"บ้าง เขยชมสุภาขาแลสิงขร แ่งช่งอนงามพิเศศนำพิศมัย
 ทับระ เทศน์าบรร เห่ง เริงพระไทย ช้างขึ้นในชอกพาศิลาลาย"
 (ศิริวิบุลภิกคิชาคก)

๖๖. กลบทอธิปทีอักษร ลักษณะบังคับกำหนดไว้ว่า บังคับให้ใช้แต่ "ษ" นำให้

ใช้ "ส ศ"

ตัวอย่าง เช่น

"พระ เกษแก้วมงกุฎของลูก เอ๊ย พระแม่เคยราชูร้างทางบุตรถนอม
 เพราะรักบุตร เหลือรักจักรมตรอม จะซุนพอมรังษีฉวีวารณ"
 (ศิริวิบุลภิกคิชาคก)

๖๗. กลบทกระจายเนมยพล ลักษณะบังคับกำหนดไว้ว่าวรรคแรกให้ใช้

อักษรสูง (ช ฉ ฐ ถ ผ ฝ ศ ษ ส ห) นำหน้าวรรค วรรคที่สองให้ใช้อักษรกลาง

(ก จ ฉ ฎ ค ต บ ป อ) นำหน้าวรรค วรรคที่สามให้ใช้อักษรต่ำ (ค ช ง ซ ซ ฉ ณ

ต ฉ ณ ท ธ น พ ฟ ภ ม ย ร ล ว ฬ ฮ) นำหน้าวรรคสลับกันไป เช่นนี้จนจบคำประพันธ์

ตัวอย่าง เช่น

"สมเด็จพระเจ้าศิริวิบุลภิกคิ ภูำจัดจากเศกวิษคหา
 ปล่อยศรีภครองฉลองคุณพระชนมา ให้เสนาจัดแจงแต่งโทษทอง"
 (ศิริวิบุลภิกคิชาคก)

๖๘. กลบททวารธรีรา ลักษณะบังคับกำหนดไว้ว่า บังคับให้ใช้น้ำมัน (๑)

ทวารรคนำให้ใช้น้ำมันหลาย (๑)

ตัวอย่าง เช่น

"จังกกล่าวถึงมเหสีที่อยู่ อรัญเฬ่องค์เดียวอนาภา
 อนาภาจุถึงองค์พระภักศา ให้เสกมาถึงบุตรสุดอาวรณ์"
 (ศิริวิบุลภิกคิชาคก)

๖๘. กลบทวิเศษทอนมูล ลักษณะบังคับกำหนดไว้ว่า บังคับให้ใช้น้ำมลาย (๑)
 ทวารรถ ไม้เท้าเข็นไม้วาน (๑)
 ตัวอย่าง เช่น

"เรือพระร่มฉัตรทองของน้องโฉน ไม่เห็นโทษกลับหลังตั้งประสงค์
ตั้งแต่ก้าวไปจากน้องพราดองค์ อาลัยทรงโรค เสรีเจ้าอร่า"
 (ศิริวิบูลคดีชาดก)

๖๙. กลบทักขระโทษล รูปแบบของกลคือ ในแต่ละวรรคจะมีการซ้ำรูป
 พยางค์ที่อยู่ต้นวรรคกับพยางค์ที่ ๓ และจะมีการซ้ำเสียงพยัญชนะต้นของพยางค์ที่ ๒ กับ
 พยางค์ที่ ๔ ด้วย ดังแผนผัง

$$F_1 \quad C_1 \quad F_1 \quad C_1 \quad 0 \quad 0 \quad 0$$

F_1 = รูปพยางค์ที่ซ้ำกัน C_1 = เสียงพยัญชนะต้นที่ซ้ำกัน 0 = พยางค์ ๑ พยางค์

ตัวอย่าง เช่น

"ราสาราช้างนั่งนิกพิง วาทาวาทังสั่ง เสียสูญ
เพ็ชฌก เพ็ชฌกภูมาทเมียงมูล ภอรธนูลภรธเนคร เตือกคุดแคง
คั่งงคั่งงอคคนคันทิ กริ้วทุกกริ้วทันที่ทะเลสง
ให้ปล่อยให้ปละข้างชาณแรง ขั้มนขั้มนเฆงทันที่"
 (ศิริวิบูลคดีชาดก)

๗๐. กลบทสัคสัง รูปแบบของกลคือ ในแต่ละวรรคนั้น จะมีการซ้ำของ
 รูปพยางค์ที่ ๖ กับรูปพยางค์ที่ ๘ และมีการซ้ำเสียงพยัญชนะต้นของพยางค์ที่ ๗ กับพยางค์
 ที่ ๙ ด้วย ดังแผนผัง

$$0 \quad 0 \quad 0 \quad 0 \quad 0 \quad F_1 \quad C_1 \quad F_1 \quad C_1$$

0 = พยางค์ ๑ พยางค์ F_1 = รูปพยางค์ที่ซ้ำกัน C_1 = เสียงพยัญชนะต้นที่ซ้ำกัน

ตัวอย่าง เช่น

"ในครั้งนั้นเวไชยันคึกหัวนิกหวาด สท้านอาศน์เทวฤทธิ์สถิตย์สถิร
บาริกะชาคีฉาดฉัตรระบิคระบิน พิภพินทร์ก้องดังกะทั่งกะเทือน

เสียงโครมโครมครื้นครื้นสนั่นสนัด คังทพรัดนอัมรินทร์จะหมิ่นจะ เหมือน
จะพร่าวแยกแตกพลัดกระจักกระเจื่อน คังดาวเดือนลอยลัดจะจักจะจาย"

(ศิริวิบูลกิติชาดก)

๗๒. กลบทวิสูตรสองไซ รูปแบบของกลคือ จะมีพยางค์ต้นแบบให้เกิดการซ้ำ
รูป ๒ พยางค์ คือพยางค์ที่ ๑ กับพยางค์ที่ ๗ โดยจะเกิดรูปพยางค์ที่เหมือนกันหลังจากใช้
กลแล้ว ๒ รูปต่อต้นแบบ ๑ รูป นอกจากนี้ยังมีการซ้ำเสียงพยัญชนะต้นอีก ๒ เสียงคือ
เสียงพยัญชนะต้นของพยางค์ที่ ๒ และเสียงพยัญชนะต้นของพยางค์ที่ ๘ โดยจะมีเสียง
พยัญชนะต้นที่เหมือนกันเกิดขึ้นหลังจากใช้กลแล้ว ๒ เสียงต่อต้นแบบ ๑ เสียง
คังแพนผัง

F₁ C₁ F₁ C₁ O O F₂ C₂ F₂ C₂

- F₁ = รูปพยางค์ที่มีการซ้ำรูปที่ ๑ F₂ = รูปพยางค์ที่มีการซ้ำรูปที่ ๒
- C₁ = เสียงพยัญชนะต้นที่มีการซ้ำเสียงที่ ๑ O = พยางค์ ๑ พยางค์
- C₂ = เสียงพยัญชนะต้นที่มีการซ้ำเสียงที่ ๒

ตัวอย่างเช่น

"แต่ปางแต่ไปไกลคานีรานีราศ ก็คังก็ชาคคู่คิคเซยชิดเซยจอม
ให้เห็นให้ทางทรงประคุดจะทรุดจะโหมม เพราะทุกซ์เพราะหมนัสถึงคนี้งคเน"

(พระองค์เจ้าคเนจร : คาราวเพลงยาว)

๗๓. กลบทนาครินทร์ รูปแบบของกลคือ จะมีพยางค์ต้นแบบให้เกิดการซ้ำรูป
๒ พยางค์และมีเสียงพยัญชนะต้นแบบให้เกิดการซ้ำ ๑ เสียง โดยการซ้ำนี้จะเกิดในค่าง
วรรค คังแพนผัง

O O O O O F₁ F₂ C₁ F₁ F₂ C₁ O O - - -

- O = พยางค์ ๑ พยางค์ F₁ = พยางค์ที่มีการซ้ำรูปที่ ๑
- F₂ = พยางค์ที่มีการซ้ำรูปที่ ๒ C₁ = เสียงพยัญชนะต้นที่ซ้ำกัน
- = พยางค์ต้นแบบของการซ้ำในวรรคต่อไป

ตัวอย่าง เช่น

"กรุงกษัตริย์ซัดค้ำ โหรทานาย โหรทานุสูลุทหมายอา โลยสุญ
อาโลยเสียว เหลียวหลังให้ตั้งคุณ ให้ตั้งแก่นแน่นทนุด้วยดวงจันทร์"
 (ศิริวิบูลกิตติชาตก)

๗๔. กลบทบเค้นกลางสระบัว รูปแบบของกลคือ มีการซ้ำรูปพยางค์ ๑ รูป
 ซ้ำเสียงพยัญชนะ ๒ เสียงและซ้ำเสียงสระ ๑ เสียงในวรรคเดียวกัน ดังแผนผัง

$$F_1 C_1 \quad C_2 V_1 \quad C_1 V_1 \quad C_2 \quad O \quad O \quad F_1$$

F_1 = รูปพยางค์ที่ซ้ำกัน C_1 = เสียงพยัญชนะต้นที่มีการซ้ำเสียงที่ ๑

O = พยางค์ ๑ พยางค์ C_2 = เสียงพยัญชนะต้นที่มีการซ้ำเสียงที่ ๒

V_1 = เสียงสระที่มีการซ้ำ

ตัวอย่าง เช่น

"นางร้องน้องรำเลิศล้ำนาง เสียงร้องสองร่างสาอางเสียง
เกลี้ยงสมกลมแสงแจ่มแจ้ง เกลี้ยง ไพรเราะเพราะเรียงสำเนียงไพร"
 (ศิริวิบูลกิตติชาตก)

๗๕. กลบทห้าพันร้าน รูปแบบของกลจะต่างจาก กลบทบเค้นกลางสระบัว
 ตรงจำนวนของ เสียงพยัญชนะต้นที่เหมือนกันหลังจากการซ้ำกลมี ๓ เสียงต่อต้นแบบ ๑ เสียง
 และมีจำนวนเสียงสระต้นแบบ ๒ เสียง ดังแผนผัง

$$F_1 C_1 \quad C_2 V_1 \quad C_1 V_1 \quad C_2 V_2 \quad C_1 V_2 \quad C_2 \quad F_1$$

F_1 = รูปพยางค์ที่ซ้ำกัน C_1 = เสียงพยัญชนะต้นเสียงที่ ๑ ที่มีการซ้ำ

C_2 = เสียงพยัญชนะต้นเสียงที่ ๒ ที่มีการซ้ำ

V_1 = เสียงสระที่มีการซ้ำเสียงที่ ๑

V_2 = เสียงสระที่มีการซ้ำเสียงที่ ๒

ตัวอย่าง เช่น

"มิตร เขื่อนเหมือน เข้แม่ เช่นมิตร เป็นจิครบคจากบากร เป็น
นกทรวง หน่วงสารนา ลือหนัก เหมือนจิครมิตร จักมักจืด เหมือน"

(พระองค์เจ้าคเนจร : คารากเพลงยาวฯ)

๗๖. กลมทวารายณ์ประลองศิลป์ รูปแบบของกลคือจะมีรูปของพยางค์และเสียงพยัญชนะต้นที่เหมือนกันหลังจากใช้กลแล้ว ๓ รูปหรือ ๓ เสียงค่อต้นแบบหนึ่งว่า นอกจากนี้ยังมีการซ้ำเสียงสระอีก ๒ คู่ ด้วย ดังแผนผัง

$$F_1 \quad C_1V_1 \quad C_2V_1 \quad F_1 \quad C_1V_2 \quad C_2V_2 \quad F_1 \quad C_1 \quad C_2$$

F_1 = รูปพยางค์ที่มีการซ้ำ C_1 = เสียงพยัญชนะต้นที่มีการซ้ำเสียงที่ ๑

C_2 = เสียงพยัญชนะต้นที่มีการซ้ำเสียงที่ ๒

V_1 = เสียงสระที่มีการซ้ำเสียงที่ ๑

V_2 = เสียงสระที่มีการซ้ำเสียงที่ ๒

ตัวอย่างเช่น

" <u>ท</u> ารอ <u>พ</u> ้อ <u>ท</u> า <u>ท</u> ห <u>อ</u> ห <u>ิ</u> ห <u>ิ</u> ย <u>า</u> ร <u>า</u> น <u>พ</u> าล	<u>พ</u> ระ <u>เม</u> ิน <u>เก</u> ิน <u>พ</u> ระ <u>มา</u> ณ <u>า</u> การ <u>พ</u> ระ <u>มา</u> ณ <u>า</u> น
<u>เจ</u> ล <u>ิ</u> ย <u>า</u> <u>ล</u> ี <u>ย</u> า <u>ว</u> <u>ช</u> ล <u>อ</u> ล <u>อ</u> <u>แ</u> ล <u>บ</u> <u>แ</u> ล <u>ม</u>	<u>ท</u> า <u>น</u> แ <u>ม</u> <u>แ</u> ซ <u>ม</u> <u>ท</u> า <u>น</u> อง <u>ช</u> อง <u>ท</u> า <u>น</u> า <u>ส</u> ร <u>ว</u> ล"

(หลวงนายชาญเบตรี : คาราวาเพลงยาว)

๗๗. กลมกษิณประสาณสาย รูปแบบของกลส่วนใหญ่จะเหมือนกลมทวารายณ์ประลองศิลป์แต่จะต่างกันตรงที่เพิ่มการซ้ำเสียงสระลงไปในพยางค์ ๒ พยางค์ที่อยู่ติดกันท้ายวรรคด้วย ดังแผนผัง

$$F_1 \quad C_1V_1 \quad C_2V_1 \quad F_1 \quad C_1V_2 \quad C_2V_2 \quad F_1 \quad C_1V_3 \quad C_2V_3$$

F_1 = รูปพยางค์ที่มีการซ้ำ C_1 = เสียงพยัญชนะต้นที่มีการซ้ำเสียงที่ ๑

C_2 = เสียงพยัญชนะต้นที่มีการซ้ำเสียงที่ ๒

V_1 = เสียงสระที่มีการซ้ำเสียงที่ ๑ V_2 = เสียงสระที่มีการซ้ำเสียงที่ ๒

V_3 = เสียงสระที่มีการซ้ำเสียงที่ ๓

ตัวอย่างเช่น

"สม <u>ค</u> ร <u>ว</u> จ <u>ว</u> น <u>ส</u> ม <u>ค</u> า <u>ง</u> <u>ส</u> ม <u>ค</u> ิ <u>จ</u> ิ <u>จ</u> ร	ที่ <u>ค</u> ิ <u>ค</u> ิ <u>ค</u> ที่ <u>ค</u> าค <u>ค</u> าค <u>ค</u> ที่ <u>ค</u> ัง <u>ค</u>
ใ <u>จ</u> ท <u>า</u> ญ <u>ร</u> ็ <u>อ</u> น <u>ใ</u> จ <u>ห</u> ย <u>ร</u> ย <u>ใ</u> ง <u>ห</u> ัง <u>ช</u> ัง	ฉ <u>ล</u> ัง <u>จ</u> ัง <u>แ</u> ล <u>ง</u> <u>แ</u> ล <u>ง</u> <u>แ</u> ล <u>ง</u>

(ศิริวิบูลย์ศึกษา)

๗๘. กลมทวงคุรงคนายก รูปแบบของกลคือ ในแต่ละวรรคจะมีรูปของพยางค์

ที่เหมือนกัน ๔ รูป มีการซ้ำเสียงพยัญชนะต้น ๒ เสียงและมีการซ้ำเสียงสระ ๑ เสียง
ดังแผนผัง

F₁ C₁ F₁ C₁V₁ F₁ C₂V₁ F₁ C₂

F₁ = รูปพยางค์ที่มีการซ้ำ C₁ = เสียงพยัญชนะต้นที่มีการซ้ำเสียงที่ ๑

C₂ = เสียงพยัญชนะต้นที่มีการซ้ำเสียงที่ ๒

V₁ = เสียงสระที่มีการซ้ำ

ตัวอย่าง เช่น

"จักกริศจักกรายจักย้ายจักย่อง ไม้เป็นไม้มองไม้หมองไม้พมวง

งามเนื่องงามนึ่งงามยั้งงามย่าง คู่คิ้วคูคางคูปร่างคูรูปร่าง"

(ศิริวิบูลจิตติชาติ)

๗๙. กลบทระดับหรือตรีระดับ รูปแบบของกลคือจะมีพยางค์ที่มีรูปเหมือนกัน
๓ พยางค์ และพยางค์เหล่านี้จะมีการกำหนดเกี่ยวกับวรรยุกต์เป็นลำดับกัน คือ พยางค์แรก
ไม่มีวรรยุกต์ พยางค์ที่ ๒ มีวรรยุกต์เอก () ส่วนพยางค์ที่ ๓ มีวรรยุกต์โท
() แต่บางครั้งอาจเรียงลำดับกลับกัน คือ มีพยางค์ที่มีวรรยุกต์โทก่อน แล้วจึงเป็น
พยางค์ที่มีวรรยุกต์เอกและไม่มีวรรยุกต์ก็ได้ ดังแผนผัง

O O F₁ F₂ F₃ O O O หรือ O O F₃ F₂ F₁ O O O

O = พยางค์ ๑ พยางค์ F₁ = รูปพยางค์ที่เหมือนกันแต่ไม่มีวรรยุกต์

F₂ = รูปพยางค์ที่เหมือนกันที่มีวรรยุกต์เอก

F₃ = รูปพยางค์ที่เหมือนกันที่มีวรรยุกต์โท

ตัวอย่าง เช่น

"ทุกซ์เข้าค่าค่าค่านิ่งกึ่ง เคื่อนเศษ ด้ฟัง เหคุระแสแสเสสรวลเส

หึ่ง เงื่อนส่ายส่ายส่ายกิดส่ายคเน ึ่งถ่าย เทหาซึ้งซึ้งซึ้ง เคื่อง"

(หลวงนายชาญเบสร์ : ตาราเพลงยาว)

๘๐. กลบทตรีเพ็ชรพวง รูปแบบของกลคล้ายคลึงกับกลบทตรีระดับมากแต่จะ
ต่างกันเล็กน้อยตรงที่การกำหนดของวรรยุกต์จะกำหนดให้มีการใช้วรรยุกต์ที่แตกต่างกัน

กัน ๓ รูปในพยางค์ที่มีรูปเหมือนกันแต่ไม่จำกัดว่าต้องเป็น ไม่มีรูป - มีรูปวรรณยุกต์เอก
- มีรูปวรรณยุกต์โทเท่านั้น หากแต่เป็นรูปวรรณยุกต์ที่ต่างกัน ๓ รูปแทน ดังแผนผัง

$$0 0 F_1 F_2 F_3 0 0 0$$

0 = พยางค์ ๑ พยางค์

F_{1-3} = พยางค์ที่มีรูปพยัญชนะและสระ เหมือนกันแต่มีรูปวรรณยุกต์ต่างกัน

ตัวอย่าง เช่น

"จับปี่หรีงหรีงหรีงหรีง เพราะ เพ็รียง ชองสานียง ค่ง ค่ง ค่ง คิ่ง น่ง เียน
จะ ชักรีคีด รอง ทรง ทรง ทรง ทรง ลียง ทง ทง ทง ระนาคอก ผาค เิน"
(นายหัตถมหาดเล็ก : คาราวาเพลงยาว)

๘๑. กลมทศกนัหวางคานอง รูปแบบของกลมคือกำหนดค่าให้มีการ เขียนแบบ
กระตุคือ บทหนึ่งมีการ เขียนเป็น ๒ ช่วง ช่วงแรกเป็นกระตุมี ๔ พยางค์แต่จะ เขียนเพียง
วรรคเดียวส่วนช่วงหลังมี ๔ วรรคละ ๔ - ๔ พยางค์ ดังแผนผัง

$$F_{1-4} \begin{array}{cccc|c} 0 & 0 & 0 & 0 & 0 \\ 0 & 0 & 0 & 0 & 0 \\ 0 & 0 & 0 & 0 & 0 \\ 0 & 0 & 0 & 0 & 0 \end{array}$$

F_{1-4} = พยางค์ที่มีการซ้ำเป็นกระตุ

0 = พยางค์ ๑ พยางค์

ตัวอย่าง เช่น

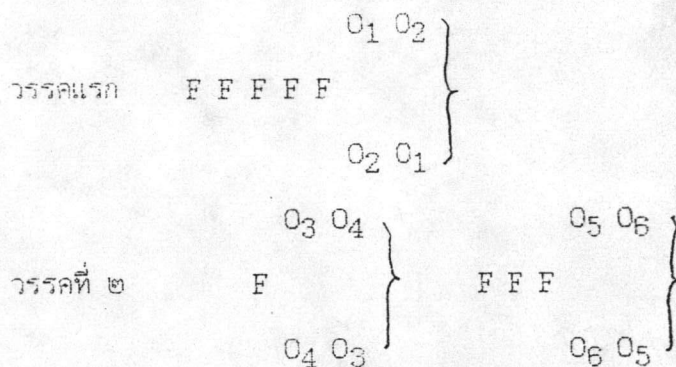
หมูนั้กสนมว่า แม่รมพิธิทองทิพย์
จะลืบครรไลสถาน
แม่รมพิธินากนาน
ลมกาลประหารพิศ
(ศิริวิบูลกิตติชาติ)

เมื่อออกกลมแล้วจะได้

"หมูนึกสนมว่าแม่รมวิพธีทองทิพย์ หมูนึกสนมว่าจะลืบครราเลสถาน

หมูนึกสนมว่าแม่รมวิพธีนากานาน หมูนึกสนมว่าลมกาลประหารพิศ"

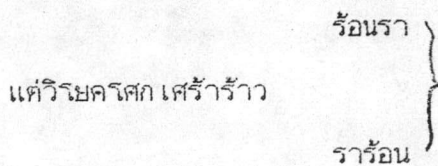
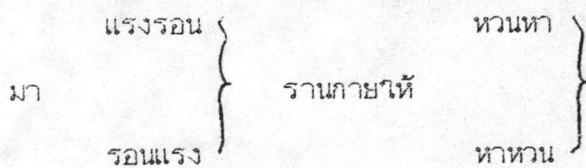
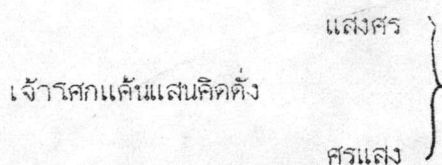
๘๒. กลบทลิ้นตะกวดคนอง รูปแบบของกลคือ การซ้ำพยางค์และการกำหนด การเขียนพยางค์ที่ซ้ำนี้ไว้เพียงครั้งเดียวแต่จะอ่านได้ถึง ๒ ครั้ง ดังนั้นจากกลบท ๑ กลบท ที่เขียนไว้จะอ่านได้เป็น ๒ ส่วนวน สามารถเขียนเป็นแผนผังได้คือ

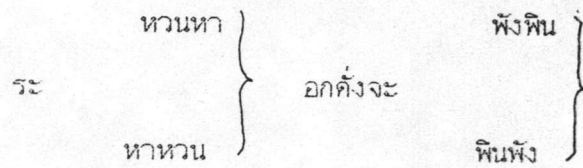

F = พยางค์ที่กำหนดให้เขียนเหมือนกันทั้ง ๒ วรรค

O₁₋₆ = พยางค์ที่เติมข้างท้ายวนแต่ละช่วง

ตัวอย่าง เช่น

(ศิริวิบูลย์ศึกษาคถก)

ถอดแล้วจะได้

สำนวนที่ ๑

" เจ้าวิศกแก่นแสนคิดตั้งแสงสร	มาแรงรอนรานกายให้หวนหา
แต่วิยคโศก เสรีร้าวารร้อนรา	ระหวนหาออกตั้งจะฟังฟัง"

สำนวนที่ ๒

" เจ้าวิศกแก่นแสนคิดตั้งสรแสง	มารอนแรงรานกายให้หาหวน
แต่วิยคโศก เสรีร้าวารร้อน	ระหาหวนออกตั้งจะฟังฟัง"

๘๘. กลมทนกวางปีก รูปแบบของกลคือจะกำหนดว่า วรรคหนึ่งจะเขียนไว้

เพียง ๖ หรือ ๗ พยางค์เท่านั้น พยางค์ที่หายไประจะเป็นพยางค์ที่ซ้ำกับพยางค์ต้นแบบซึ่งอยู่ในวรรคเดียวกันซึ่งอาจจะเป็นพยางค์ที่ ๑ หรือพยางค์อื่นแล้วแต่เลือกมาภายในวรรคคำ ยกเว้นพยางค์สุดท้าย ตั้งแผนผัง

O F₁ F₂ (F₂ F₁) O O O

หรือ (F₁)

O = พยางค์ ๑ พยางค์ F₁ F₂ = รูปพยางค์ต้นแบบที่มีการซ้ำ

(F₁) หรือ (F₁ F₂) = รูปพยางค์ซ้ำที่มาได้เขียนไว้

ตัวอย่าง เช่น

"สองกระบัตศรีษะศิลาให้รันทศ	แสนภาสคสุดคิดพิแสงษ
ท่างองค์ทรงโรกาโลย	พระภูวนษนารณาให้หวาดทรง"

ถอดแล้วจะได้

" สองภรรยาที่รักภักดีให้รับเทศ
ต่างองค์ต่างทรงวิเศษกาโลย

แสนภาสศสุคติสุคติพิไลสมย
พระภูวนายภูวนารถให้ทวาดทรวง"
(ศิริวิบุลภคคิชาคก)

หรือ

"ฉันใดจะได้ชมชิตชิต
แต่ได้เห็นจอมงามเฉลิม

"ไม่ลืมเลขปลั่งอาลัย
ก็พูนเพิ่มจิตรพิสมัย"

ถอดแล้วจะได้

"ฉันใดจะได้ชมชิตชิตชมชิต
แต่ได้เห็นจอมงามงามเฉลิมเฉลิม

"ไม่ลืมเลข เลขปลั่งปลั่งอาลัย
ก็พูนเพิ่มเพิ่มพูนจิตรพิสมัย"

(พระราชนิพนธ์ .๓ : คาราวาเพลงยาว)

๘๔. กลบทกลกลั่นกลอน รูปแบบของกลคือ วรรคหนึ่งจะเขียนไว้เพียง ๖
พยางค์ พยางค์ที่หายไปคือพยางค์ที่ ๗ - ๘ นั้นจะมีรูปซ้ำกับพยางค์ที่ ๔ - ๕ ดังแผนผัง

O O O F₁ F₂ O (F₂ F₁)

F₁ = รูปพยางค์ที่มีการซ้ำรูปที่ ๑ F₂ = รูปพยางค์ที่มีการซ้ำรูปที่ ๒

(F₂ F₁) = รูปพยางค์ซ้ำที่ไม่ได้เขียนไว้ O = พยางค์ ๑ พยางค์

ตัวอย่างเช่น

"นักบินมารร่อนแล้ว
อยู่แห่งใดจรแจ้งไม่

บรู้ว่าสมรนาฎพระ
สกุณร่อนราปีกแล้ว"
(ศิริวิบุลภคคิชาคก)

ถอดแล้วจะได้

"นักบินมารร่อนแล้วร่อนรา
อยู่แห่งใดจรแจ้งไม่แจ้งจร

บรู้ว่าสมรนาฎพระนาฎสมร
สกุณร่อนราปีกแล้วปีกรา"

กลบทกลกลั่นกลอน รูปแบบของกลคือ แต่ละวรรคนั้นจะเขียนไว้เพียง

๖ พยางค์ พยางค์ที่หายไปคือสองพยางค์สุดท้ายของแต่ละวรรคซึ่งจะมีรูปซ้ำกับรูปพยางค์ที่ ๔
กับ ๕ ของแต่ละวรรคแต่ละจะเรียงลำดับกลับกัน นอกจากนี้ใน ๑ บทจะมีการซ้ำรูปพยางค์ ๒

พยางค์ที่อยู่ต้นวรรคด้วย ดังแผนผัง

$$F_1 F_2 \quad 0 \quad F_4 \quad F_5 \quad 0 \quad (F_5 F_4)$$

$F_1 F_2$ = รูปพยางค์ต้นวรรคที่มีการซ้ำภายใน ๑ บท 0 = พยางค์ ๑ พยางค์

$F_4 F_5$ = รูปพยางค์ต้นแบบให้มีการซ้ำภายในวรรค

$(F_5 F_4)$ = รูปพยางค์ซ้ำท้ายวรรคที่ม่ได้เขียนไว้

ตัวอย่าง เช่น

"คิดถึง เหลือ เมื่อครั้งสุข

คิดถึง เนื้ออ่อน เนื้ออ่อน

คิดถึง เคยนอนแนบนาง

คิดถึง จรจาใจจาก"

(หลวงนายชาญเบตรี : คาราวงยาวาว)

ถอดแล้วจะได้

"คิดถึง เหลือ เมื่อครั้งสุขครั้ง เมื่อ

คิดถึง เนื้ออ่อน เนื้ออ่อน เนื้ออ่อน

คิดถึง เคยนอนแนบนางแนบนอน

คิดถึง จรจาใจจากใจจาก"

๘๔. กลมหรือ เมฆสายฝนแก้ว รูปแบบของกลมคือ วรรคแรกจะมี ๘ พยางค์

ส่วนวรรคที่ตามมาจะมี ๘ พยางค์ แต่ปรากฏรูปที่เขียนไว้เพียง ๖ พยางค์เท่านั้น พยางค์ที่หายไปคือพยางค์ที่ ๑ กับ พยางค์ที่ ๒ ซึ่งจะมีรูปซ้ำกับรูปพยางค์ ๒ พยางค์ท้ายวรรคที่อยู่ข้างหน้า ดังแผนผัง

วรรคแรก 0 0 0 0 $F_1 F_2$ 0 $F_2 F_1$

วรรคที่สอง ($F_1 F_2$) 0 0 0 0 $F_3 F_4$

วรรคที่สาม ($F_3 F_4$) 0 0 0 0 - -

F_1 = รูปพยางค์ที่มีการซ้ำรูปที่ ๑ F_2 = รูปพยางค์ที่มีการซ้ำรูปที่ ๒

$(F_1 F_2)$ = รูปพยางค์ซ้ำที่ม่ได้เขียนไว้ F_3 = รูปพยางค์ที่มีการซ้ำรูปที่ ๓

F_4 = รูปพยางค์ที่มีการซ้ำรูปที่ ๔ $(F_3 F_4)$ = รูปพยางค์ซ้ำที่ม่ได้เขียนไว้

0 = พยางค์ ๑ พยางค์ - = รูปพยางค์ที่เป็นต้นแบบของการซ้ำของวรรคต่อไป

ตัวอย่าง เช่น

"จั่วแสนแสน เทหัทรักหัท เท

รานถ้อยคำทาลัง เล
บิคลิด เห็นคอก เช่นลิด
กันฉันใด โฉนวนวล

เทธิบายบาย เบียงกระบวน
บิคลิดความควันก็กลันสรวล
หิมิควรก็ควรครอง"

(หลวงนายชาญภูเบศร์ : ตำราเพลงยาวฯ)

ถอดแล้วจะได้

"อันเสมเสม เทธิรักหักเห

เทธิรานถ้อยคำทาลัง เล
กระบวนบิคลิด เห็นคอก เช่นลิด
กลันสรวลกันฉันใด โฉนวนวล

ลัง เล เทธิบายบาย เบียงกระบวน
เช่นลิดบิคลิดความควันก็กลันสรวล
โฉนวนวลหิมิควรก็ควรครอง"

๘๖. กลบทศลาซ้อนลูก รูปแบบของกลคือ ยกเว้นวรรคแรกแล้วทุกวรรคจะมี พยางค์ที่เขียนไว้เพียง ๖ - ๗ พยางค์ ิद्यพยางค์ที่หายไปของทุกวรรคจะเป็นพยางค์ที่มีรูป ซ้ำกับรูปพยางค์ที่อยู่ระหว่างรูปพยางค์ที่ซ้ำกันของวรรคที่ ๑ ดังแผนผัง

วรรคแรก ๐ ๐ F₁ H₁ H₂ F₁ ๐ ๐ ๐
วรรคที่ ๒ ๐ ๐ F₂ (H₁H₂)F₂ ๐ ๐ ๐

๐ = พยางค์ ๑ พยางค์ F₁ = รูปพยางค์ซ้ำในวรรคที่ ๑
F₂ = รูปพยางค์ซ้ำในวรรคที่ ๒ H₁H₂ = รูปพยางค์ต้นแบบที่มีการซ้ำทุกวรรค
(H₁H₂) = รูปพยางค์ซ้ำที่ม่ได้เขียนไว้

ตัวอย่าง เช่น

ม่ควร เป็น เป็นได้ เช่นนี้
อย่างไรหนอหนอแกล้งล่อหลอด

"พี่รัก เจ้าน้อยญาเจ้า เผ้าหน้ายหนี
ม่พอที่ ที่ท่ามารยา
ว่างคอคคอค เอาต่อหน้า"

(พระราชนิพนธ์ .๓ : ตำราเพลงยาวฯ)

ถอดแล้วจะได้

"พี่รัก เจ้าน้อยญาเจ้า เผ้าหน้ายหนี
ม่พอที่ น้อยญาที่ ท่ามารยา

ม่ควร เป็น น้อยญา เป็นได้ เช่นนี้

อย่างไรหนอน้อยภาทนอแกลิ่งล่อหลอด ว้างคอคน้อยภาคอคเอาต่อหน้า"

๘๗. กลบทกลมในฝัก จะมีรูปแบบของกลต่างกันเป็น ๒ แบบย่อยคือ

ก. แบบที่พบในคีริวิบูลกิตติชาดก วรรคหนึ่งจะเขียนไว้เพียง ๖ - ๗

พยางค์ พยางค์ที่หายไปคือพยางค์ที่ ๔ ซึ่งจะมีรูปซ้ำกับพยางค์ที่ ๑ ดังแผนผัง

$$F_1 \ 0 \ 0 \ (\ F_1 \) \ 0 \ 0 \ 0 \ 0$$

F_1 = รูปพยางค์ต้นแบบที่มีการซ้ำ 0 = พยางค์ ๑ พยางค์

(F_1) = รูปพยางค์ซ้ำที่มิได้เขียนไว้

ตัวอย่าง เช่น

"ช้างที่นั่งทรงอลงกรณ์	งวงงามอนงาผิวผูกผ่อง
ม้าที่นั่งยศลบหลบอง	ร้องทานองไวพิไชยยุทธ์"
	(คีริวิบูลกิตติชาดก)

ถอดแล้วจะได้

"ช้างที่นั่ง <u>ซ้ำ</u> ทรงอลงกรณ์	งวงงามอน <u>งวง</u> งาผิวผูกผ่อง
ม้าที่นั่ง <u>ซ้ำ</u> ยศลบหลบอง	ร้องทานอง <u>ร้อง</u> ไวพิไชยยุทธ์"

ข. แบบที่พบในคาราเพลงยาวกลบทและกลอักษรและกลบทสุภาษิต

รูปแบบของกลคือ วรรคหนึ่งมี ๗ พยางค์แต่จะปรากฏรูปที่เขียนไว้เพียง ๖ พยางค์ รูปพยางค์ที่หายไปคือ รูปพยางค์ที่ ๔ - ๖ ซึ่งจะมีรูปซ้ำกับพยางค์ที่ ๑ - ๓ โดยเรียงลำดับกลับกัน ดังแผนผัง

$$F_1 \ F_2 \ F_3 \ (\ F_3 \ F_2 \ F_1 \) \ 0 \ 0 \ 0$$

$F_1 F_2 F_3$ = รูปพยางค์ต้นแบบที่มีการซ้ำภายในวรรค

$(F_3 F_2 F_1)$ = รูปพยางค์ซ้ำที่มิได้เขียนไว้ 0 = พยางค์ ๑ พยางค์

ตัวอย่าง เช่น

	"ปาง เริ่มรักจะห่าง เห็น
สองใจ เป็นต้องหมอง เมิน	ชื่นขามคิดสเห็นอาย

ว่าหวังรักจะเข้าขึ้น
ซิค เขยกลั่นยังคิคกาย

รึนรวยรสเร็วคีนหาย
วาชว่าง เว้นเสียคายที"

(พระราชนิพนธ์.๓ : คำราเพลงยาว)

ถอดแล้วจะได้

"บาง เริ่มรักรัก เริ่มบางจะห่าง เห็น

สองใจ เป็น เป็นใจสองต้องหมอง เมิน เขินขามคิคคิคขามเขินสเห็นอาย

ว่าหวังรักรักหวังว่าจะเข้าขึ้น รึนรวยรสรวรวยรึนเร็วคีนหาย

ซิค เขยกลั่นกลั่น เขยซิคยังคิคกาย วาชว่าง เว้น เว้นว่างวาชเสียคายที"

๘. กลบทว่าลาพอง จะมีรูปแบบของกลต่างกันเป็น ๒ ชนิดย่อย คือ

ก. แบบที่พบในคิริวิบูลกิตติชาดก รูปแบบของกลคือ วรรคหนึ่งจะมีรูป

พยางค์เขียนไว้เพียง ๕ - ๖ พยางค์ รูปพยางค์ที่หายไบนคือ พยางค์ที่อยู่ท้ายวรรค ๓

พยางค์ซึ่งจะมีรูปซ้ำกับพยางค์ ๓ พยางค์ที่อยู่ติดกันแต่จะเรียงลำดับกลับกัน ดังแผนผัง

O O F₁ F₂ F₃ (F₃F₂F₁)

O = พยางค์ ๑ พยางค์ F₁F₂F₃ = รูปพยางค์ต้นแบบที่มีการซ้ำภายในวรรค

(F₃F₂F₁) = รูปพยางค์ซ้ำที่นำได้เขียนไว้ซึ่งเรียงลำดับกลับกับรูปพยางค์ต้นแบบ

ตัวอย่าง เช่น

"เข้าเมื่อขามรุ่ง เรือง

ผอนผันเข้าเขตรขันธ

จร เมืองในเสด็จจร

ชนหญิงชายชวานคร

ค่างค่างมาแต่งตัว

สนเลือกวางวิ้งมา

วน่วนแวงแครงครุ่น

ชมชวานชนต่างคน"

(คิริวิบูลกิตติชาดก)

ถอดแล้วจะได้

"เข้าเมื่อขามรุ่ง เรือง เรืองรุ่งขาม

ผอนผันเข้าเขตรขันธขันธเขตร เข้า

จร เมืองในเสด็จจรจรเสด็จ

ชนหญิงชายชวานนครชวา

ค่างค่างมาแต่งตัวตัวแต่งมา

สนเลือกวางวิ้งมาวิ้งวาง

วงเวียนวงแครงครุ่นครุ่นแครงแครง ชมชวนชวนต่างคนคนต่างชวน"

ข. แบบที่พบในคาราเพลงยาวกลบทและกลอักษร รูปแบบของกลคือ
วรรคหนึ่งจะมี ๕ พยางค์ แต่จะปรากฏรูปเขียนไว้เพียง ๔ พยางค์ อีก ๑ พยางค์ที่เหลือจะ
มีรูปซ้ำกับพยางค์ที่ ๑ - ๔ แต่เรียงลำดับกลับกัน ดังแผนผัง

$$F_1 F_2 F_3 F_4 O (F_4 F_3 F_2 F_1)$$

$F_1 F_2 F_3 F_4$ = รูปพยางค์ต้นแบบที่มีการซ้ำ O = พยางค์ ๑ พยางค์

$(F_4 F_3 F_2 F_1)$ = รูปพยางค์ซ้ำที่เรียงกลับกับพยางค์ต้นแบบและไม่ได้เขียนไว้

ตัวอย่าง เช่น

"แค้นเคืองคิดจิตรเจ็บ

นางทดแทนแม่นหมาย

น้องแทนหน้าคล้ายรัก

หมางจิตรหมองมิตร์มี"

ถอดแล้วจะได้

"แค้นเคืองคิดจิตรเจ็บจิตรคิดเคืองแค้น

นางทดแทนแม่นหมายแม่นแทนทดนาง

น้องแทนหน้าคล้ายรักคล้ายหน้าแทนน้อง

หมางจิตรหมองมิตร์มีมิตร์หมองจิตรหมาง"

(พระองค์เจ้าคเนจร : คาราเพลงยาว)

๗. กลบทูกสั้นทางหรืออุกินทาง รูปแบบของกลคือ วรรคหนึ่งจะเขียนไว้
เพียง ๔ - ๖ พยางค์ พยางค์ที่หายไปในคือ พยางค์ที่ ๗ - ๕ ซึ่งจะมีรูปซ้ำกับพยางค์ที่
๑ - ๓ ดังแผนผัง

$$F_1 F_2 F_3 O O O (F_1 F_2 F_3)$$

$F_1 F_2 F_3$ = รูปพยางค์ต้นแบบที่มีการซ้ำ O = พยางค์ ๑ พยางค์

$(F_1 F_2 F_3)$ = รูปพยางค์ซ้ำที่ไม่ได้เขียนไว้

ตัวอย่าง เช่น

"อำมาตย์น้อมอภิวาท

บังคมถวายกายพร้อม

ผลล่ายบายบาทหน้า

จัดแจงกันผันผาย"

(ศิริวิบุลภิตติชาคก)

ถอดแล้วจะได้

"อามาตย์น้อยอภิชาติอามาตย์น้อย บังคมถวายกายพร้อมบังคมถวาย
ผลลาบ้ายบาทหน้าผลลาบ้าย จัดแจงกันผันผายจัดแจงกัน"

๕๐. กลบทพวงแก้วกุดั่น จะมีการซ้ำรูปพยางค์เดียวกันทั้งในวรรคเดียวกัน และต่างกันโดยจะมีจำนวนของหน่วยผลลัพธ์ได้ตั้งแต่ ๒ - ๓ หน่วย
 ตัวอย่าง เช่น

"คูที่คูชู้ในน้ำใจคอ คูที่หอใจรักจักอยากคู
จะคูมวชคูปล้ำคูราเค้น คูเจ้าเซ็นจิวหนิงยังไม้อู่"
 (พระราชนิพนธ์ ร.๓ : ตาราเพลงยาว)

๕๑. กลบทสร้อยสน จะมีการซ้ำรูปพยางค์ ๑ รูปในวรรคเดียวกัน และมี การซ้ำรูปพยางค์ตั้งแต่ ๑ - ๓ รูปในต่างวรรค
 ตัวอย่าง เช่น

"องค์พระมิ่งมิ่งหวังจะตั้งพระนาม ตั้งนามนามตามชื่อเมื่อประสงค
ประสงคเอาเอาพระนามตามบิคุรงค์ บิคุรงค์พระองค์องค์ตั้งตั้งชื่อนาง"
 (ศิริวิบุลภิตติชาตก)

๕๒. บังคัมให้ชี้แต่ ก กา

ตัวอย่าง เช่น

"พระภาซีมีคานาวาที ว่าชานี้อยู่มานป่าใหญ่
ไม่มีผู้คู้คอกอกามเเค นิราษจรคีนังบีช"
 (ศิริวิบุลภิตติชาตก)

๕๓. บังคัมให้ชี้แต่ ก กา กน

ตัวอย่าง เช่น

"เจ้าพรานเห็นฮีสมีใจหาญ ที่ราคาณแต่ก่อนถอนใจใหญ่
แสนสราญบานขึ้นรึนนาจ ก็เข้าบดินหาผลามี"
 (ศิริวิบุลภิตติชาตก)

๓๔. บึงคืบให้เข้ ก กา กน กง

ตัวอย่าง เช่น

"ภอถึงคามามหาสถาน สันคานพรานหมิงหมลหินหวัน
 ๒ ทออยู่เหมือนใบอุบลที่ร่นรับ น้ำใจนั้นไหลลู่เหมือนอุทกา"
 (ศิริวิบุลภิตติชาดก)

๓๕. บึงคืบให้เข้แต่ ก กา กน กง กค

ตัวอย่าง เช่น

"กรุงกระษัตริย์ทรงฟังไม่กังขา จึงครีเส่ว่าบัดนี้อยู่ที่ไหน
 ขอบระทานข้า เจ้า เจ้าจรายไป ได้เอาไพรชยอยู่ในภูผาคง"
 (ศิริวิบุลภิตติชาดก)

๓๖. ำให้เข้แต่ ก กา กน กง กค กก

ตัวอย่าง เช่น

"จ้อระอาอกข้าคราวันนี้ เห็นสุดที่ที่จะคิดคิดถึงสมร
 สมรแม่แม่จะร่ำร่ำอาวรณ์ อาวรณ์ร้อนร้อนร่ำร่ำราพิง"
 (ศิริวิบุลภิตติชาดก)

๓๗. บึงคืบให้เข้แต่ ก กา กน กง กค กก กบ

ตัวอย่าง เช่น

"พระนางสดับนางวันน้ำจิตรหวัด น้ำจิตรคิดใจแค้นตั้งแสนสร
 จึงทูลองค์ทูลพงษ์พิพากกร ว่าภูธรภูเบศนเรศร์ตรี"
 (ศิริวิบุลภิตติชาดก)

๓๘. บึงคืบให้เข้แต่ ก กา กน กง กค กก กบ กม

ตัวอย่าง เช่น

"น้องน้องพี่นี้เนแม่แม่เจ้า อย่าทุกข์ทุกข์รุกรุกเราเจ้าเจ้าจง
 เร่งเร่งจับรับรับแหวนแสนแสนทรง ธาธามรงวางวงนี้คีนัก"
 (ศิริวิบุลภิตติชาดก)

๓๙. กลบทหนึ่งชื่อสุนทรภักศ บังคับให้แก้แต่ สอ มีให้แก้ สอ ขอ

ตัวอย่าง เช่น

"จกกล่าวถึงสมเด็จเจ้าพระยา
 ครองสมบัติแสนสวัสดิสุนทร
 กระแสรมสถานศรีสุทนต์สมณธรรม
 พระยานาค เสด็จจรยังบาดาล"
 (ศิริวิบุลยกิจศึกษาถก)

๑๐๐. กลบทหนึ่งชื่ออุษะจรภักศ บังคับให้แก้พินทุเอกวรรคหนึ่งมีให้แก้พินทุเอกพินทุ์โทปนกัน คงตั้งกลบททั้งบาง

ตัวอย่าง เช่น

"จกกล่าวถึงยอดขี้ผึ้งกุมาร
 มาถึงที่เขาวินิบูลบรรพตไพร
 ใหญ่กรับพลทหารส��นแหว
 เห็นเรไรราวแคว้นภูมิดง"
 (ศิริวิบุลยกิจศึกษาถก)

๑๐๑. กลบทหนึ่งชื่อ (เหมือนกลอนแปด)

ตัวอย่าง เช่น

"จกกล่าวถึงพระยานาคอันเรื่อง เศษ
 ้วยอาณาภาพารมีพระพรธิญาณ
 เสร็จประ เเทศอยู่ในที่พิภพสถาน
 อันสร้างสมณานอนันต์ครัน"
 (ศิริวิบุลยกิจศึกษาถก)

ภาคผนวก ข.

ศิริวิบุลยภิตศึกษาถก

๑. กลบทกนี้ ชื่อภคเตนตอยทอย

น้ำใจตริกนิกจิตรครองต่างทอง เทียน	ขกหัดถ์น้อมขอมหัดถ์นั้งขึ้นตั้ง เคียร
ขุคลบั้งยังคู่บาทพระศาสดา	แจ่มงานองจองจาเนียรบั้งคมคิล
เคารพธรรมคารพที่มสิธรรม	เบนเทวินทรบั้งเทวารเวลาสรรพ์
พร้อมเสนาะ เพราะสนิหัจฉิกรแจ้ว	ส่องดวงใจใสตั้งจันทร์แจ่มอัมพร
รานราคะละราคินสิ้นวังวอน	ล้วนน้ำเกิด เลิศ เนื้อแก้วคำสั่งสอน
หนึ่ง เคารพนบคุณรัตนน้อมหัดถ์สงฆ์	หมื่นิกายหมายน้อมกรอ่อนอภิวันท์
บอกให้แจ่มแบ่งให้จริงทุกสิ่งอัน	แจ้งซึ่งอรรถจักซึ่งองค์มงคลสรรพ์
ไหว้อาจารย์วาน เอาจิตรคิคคำสั่งสอน	รู้ในทางวางในธรรมอันนอกใจ
คุณวิชาคำวิ เขียร เพ็ชร เจียรใน	เลิศกลอน เกลา เล้าครูกลอนสอนใจใส
เจริญคาจารู้คุณบุญท้าวสอง	มีสิ่งคิมิเสษาได้บอกให้เรียน
พระคุณล้ำพร้าคิค เลิศ เขิดชู เจียร	แรกประคัรบรับระครองบปกป้อง เคียร
แนกว่าฟ้าหนากว่าผั่งจะตั้ง เทียบ	แนจาร์กนิกจะ เรียรจาเนียรคุณ
เอื้อมพระ เมรุ เอนพระ เมรุมาศบุญ	แม้จักบรายหมายจัก เบียรคิงชรขุน
แม้เบะฐะพิณี เปียมพจบวโรภย์ เหลือ	จาร์กคาจ่า เรียรคุณชนกนาน
น้ำเต็มห้องนอง เต็มห้วงสว่างโรภย์นา	ต่างหมักแจ่มแต่้มหมาย เจือจาร์กสาร
อันนามคุณอันนานคิคบิถ้อง เคียร	ลายจาร์กถกจะรานลานจะร้อน
คุณผูกดีล้วนควารยิ่งล้ำพื้นอัมพร	เหลือจะร้ายหลายจะ เรียร เพียรอักษร
เม่งนิกร้างหมางในรักพิภพุหมหลาน	ช่วย เกื้อกู่ชูกายกรช้อนภาษา
นบคุณจอมน้อมคุณเจ้าขุทธยา	แต่น้อยนิกคิคหน่มนาน เติบหน้าหา
ปานจมลินบั้งเมือง เลิศประเสริฐสิทธิ	เบนจอมหลักบั๊กจุนหล้าโรศาการ
ยอด เนื้ออย่างอย่างหน่ออังกูรังพุทธรังกร	เพียง เทพวงษ์พงษ์เทวิศมทิศ
	ได้ เกียรคิขุคู เกื้อช้อนจาวาหา

สร้างบารมีสี่บรมรถครันนัถือ	ในศรีรัตนไตรหรือทรงอุส่าห์
ตั้งความเพิ่มเติมความเพียร เบนพุทธา	มุ่งจัก เพื่อ เมื่อจักพาพวก เวณย
เข้าสู่ห้องของสุขให้ได้ถาวร	ชุดนิเวศชาคนิวรณ์มรณวิไล
จงช่วยบ้องจ้องชูปิคมหิศรโทษ	จัดบัญญัติจา เบนใหญ่ในทางกลอน
เรื่องทั้งชื่อลือท้าว เขียดจง เลิศหมาย	เหมือนพงษ์ปราศรัยมาครภิราย เบริษบาทรศร
ใจประสิทธิจิตรประสงศ์งานกลอน	จงถาวรถึงวันห้าพันปี
ข้าชื่อ ช่าง เขียนชื่อชื่องอนนามหมาย	ล้าไว้ชื่อลือว่าชายไว้ศักดิ์ศรี
พระบัณฑูลภูถัน เถิงพระไทยทวี	ตั้งยศแสงแต่งยศศรีหลวงปรีชา
พิณจตุภูวนารถได้ให้ศักดิ์แสง	ความทานองต้องคานแห่ง เบนเรทรหา
แจ้งชื่ออรรถจัดซึ่งองค์ชาคกมา	ยกคางยังคางาชักบาฬี

๒. ชื่อคุณบท

เศษกุศลผล คนข้าแปล แก่คำวีร์ ที่ชาฎก,
 ยกจากอรรถ จัดบัญญัติ ชาดิวิพิลิตว คัดประจง,
 ลงแปลกลอน ก่อนจากอรรถ จัดแปลไทย ใส่คำยบ,
 จดลิลิต คัดแปลฉันท์ ผันแปลโคลง โยงแปลกาพย์,
 อาบคุณบท หม่อมมั่วสม ชุ่มนุ่กลอน ชื่อนบาฬี,
 มีคำไทย ใส่ประกอบ สอดคารา ทาคาวีร์,
 อสัทธิธาคู ราชฤกษ์ เบิกพยากรณ์ ผ่อนเข้าหมด,
 จดหาผล ชนหญิงชาย หมายแปลแบบ แอบอ้างอรรถ,
 จัดเข้าสิ้น จินคามูนี้ มีเสรีจสุค สมุดเล่มหนึ่ง,
 ถึงเล่มสอง ต้องเล่มสาม คามเล่มสี่ มีเล่มห้า,
 ข้าประสงศ์ จงสำเร็จ เสรีจเป็นพระ ละกิเลส,
 เจตประทาน ผลาสุราติน ลิ่นโหล่ง ทั้งมหันต์,
 บันกองบาบ ปราบโรละ ละทุณฐะ วิจิกิฉณะ,
 จิตรประเจิด เปิดห้องแก้ว แฉ้วนิพพาน ญาณสัพพัญญู,

บัณฑิติกะ ชนะแก่मार การปราถนา ข้าจงประสิทธิ์,
 คิคจงประสาท มาตรจงสำเร็จ เสรีแก่โพธิญาณ
 นชาติอวาसान คังจิตรคิคมี ฯ

๓. กลบทกึ่งนี้ ชื่อมธุรสวาที

อติเตคนานนิตานหลัง	มีนครังหนึ่งกว้างสาอางศรี
ชื่อจัมปากหลาก เลิศประ เสรีรัฐ	เจ้าธานียศกิติมหิศรา
คารวงภพลบ เลิศประ เสรีรัฐโลกย์	เบนจอมจกจจุลจักรอรรมหา
อาณุภาพราบเป็รื่องกระ เคื่องปรา	กภูเคชาเบนเกษนิเวศน์เวียง
ย่อมาใหญ่ลัญญ์สวสัดส์สมบัติ เรียม	เอี่ยมจัก เทียมศรี เนตรภา เคช เลื่อง
พิภพกระ เคื่อง เลื่องลั่นสนั่น เพียง	จัก เอน เอียงองค์กั้วหัวจักรวาท
มีเอกนางอย่างองค์ในวงษ์สวรรค์	คังดวงจันทร์แจ่มภณภพยมสมาน
พระภักตร์ เทียบ เปรียบพรหมอันชมฉมาน	พระศอบาน เหมหงษ์บรรจงจร
พระ เนครนางอย่างนิลมฤคินสมาน	ชนงปานงามธนูศร
จะพิศวอษฐ์อษฐ์อ้อมคูอรชร	พระนามภรชื่อนางศิริมดี
ได้ เบน เอก เสกองค์คารวงค์กั	ยอดยิ่งรัก เบนราชมเหสี
เสนห์นุชสุด เคชคัง เนครมณี	เบน เอกศรีสมนพื้นหมื่นหกพัน
ให้ เบนจอมหม่อมนางในปรางค์ศรี	พระจักริณอมยิ่งคังมิงขวัญ
เธอครอบครองศกุงการมานานครัน	พระทรงธรรม์ไม้มิงบุครธิดา
ในครั้งนั้นบันดา เสนามาตย์	สันนิบาคมัวลุมประชุมหน้า
พร้อมทั้งพราหมณ์ราม เพศแลเวศยา	ชวานกันมาแทบสถานทวารวัง
บังคมองค์ทรง เคชน้อมเกษเคียร	จางง เนียนกราบทูลจโคยมูลหลัง
ว่า เทวะพระองค์ผู้ทรงวัง	สมมุติคัง เทพบุตรวิสุทธิวงษ์
อันเป็นนักนัค เรศนิ เวศน์ราช	ข้าพระบาทกั้วจะสุญสุญผง
เพราะ นมีที่ผู้จะกั้ววงษ์	เมื่อพระองค์สังขารชรากาย
นมีเนื้อ เชื้อวงษ์คั้วคารวงค์กั	อาณาจักรสืบสกุลประมุขสาย

ขอพระองค์จงครีกสำนึกกาย	จง เบี่ยงบ้ายหาบุตรสมมุติวงศ์
สมเด็จพระองค์ทรงฤทธิมหิศร	นรินทรแจ้งจิตรคิดประสงค
จึงตรัสว่าสาธุลุดังจง	จิตรท่านปลง เจตนาจะทานาย
อย่า เสรีวาศกาศกาจงพากัน	บ่บ้านบัน เถิง เกิดาให้เณคฉาย
ไม่ควรจะหุขชุกข์ระกะกาย	จงสบายสุขาให้ถาวร
ครั้นสั่ง เสรีจ เสรีจอย่างขึ้นปรารงค์ศรี	จอมภมลีให้หาสุดาสมร
หมิ่นหกพันขวัญคาพางอน	ค่างค่างจรมมาพร้อมจอมนรา ฯ

๔. กลบทหานี้ ชื่อสิงหนวาท

บึงคับให้ใช้คาบาฬีสิงหลกับคาไทย

มีเรื่องการว่าคูปฐนาถ	คุมเห ท่านจงปราถนาหา
บุคเต ซึ่งพระราชากุมารา	รักชิตา จักได้ครองสนองวงษ์
ยาอิกถี หยิงโคแมนไสสุค	ไค้ซึ่งบุตรชายหมายประสงค
สาอิกถี หยิงนั้น เบนมันคง	าให้เลื้อนองคัยคยั้ง เบนมิ่งวัง
อิกถิโย หยิงหมิ่นหกพันสมร	ไค้หังราชสุนทรนำจิตรห้วง
อภิวาเห่ควา น้อมอุคมิ่ง	ค่างค่างตั้งดวงจิตรอุทิศใจ
กัควา บ้างกระทำซึ่งบวงสวง	แก่ เทพห้าวหังบวงอัน เบนใหญ่
บูเชติ บูชาคันพระเทร	ที่เทพโอสถสฤคยมีฤทธิ์แรง
กัควา บ้างกระทำพลีสาร	แก่ เทพโอสถจารทุกหนแห่ง
กาจิ บางหยิงก็จัดแจง	าให้คบค่างบูชาพระอาทิตย์
จันหาทิน บ้างปราถนา	เชิญบูชาพระจันทร์อันคักคิลิทธิ
บัตถเณติ ค่างค่างตั้งอุทิศ	บรรจงจิตรปราถนาหาลูกชาย
นลภิสู หยิงหมิ่นหกพันเศษ	ไม่สม เจตคั่งจิตรที่คิคหมาย
ราชา สมเด็จพระจอมนารายน์	จึง เชื้อองกราย เข้าห้องประคองนุช
อาห จึงมีเรื่องการสนอง	แก่นารินละองอันพ่องผูก
ว่า กัทเท คูกรสมรนุช	ผู้มีภักครล้าอุคม์สุคโพบูลย์

ว่า ค่ำ คำน้องละของโฉม
 บัดเถที เจ้าเอ๋ยจงอนุกุล
 เทวี ส่วนว่าสุคาสมร
 วัตว่า คอบองค์พระทรงพุทธี
 ว่า วีร ข้าแต่พระทูลเคียร
 เทว สมมุติว่าเทพวงษ์
 สาธุ ทั้งน้องนี่ยืนคี่คิค
 บุนทิวเส ภาเวลา
 สมาหิ ยอดมิ่งสมาน
 อัคคานสีล เจ้าทั้งใจ
 สัจจกิริยอกาลิ
 ว่า อห้ อันว่าข้าผู้ชาย
 สเจอชัยตสีลา
 ภาเว ยังพึงมีคี่มันคง
 ลเภย์ย์ ให้ได้ค้งหมายปอง
 บุคคั ซึ่งพระราชบุคครา

งามประโลมเทียบคิจาจิคราสุร
 ช่วยเพิ่มกุนปราถนาจงหาบุตร
 ยอดมิ่งมิ่งมิ่งมิ่งมิ่งมิ่ง
 ผู้เป็นมิ่งมิ่งมิ่งมิ่งมิ่งมิ่ง
 ผู้มีเพียรในภพสปรประสงค
 ข้าพระองค์จงรักพระจักรา
 ขอกุศลลลจิคร เหมือนปราถนา
 พระสุริยาแสงทองส่องอุไทย
 สมทานศีลแบคก็พ้องใส
 รักษาในศีลองค์พระทรงญาณ
 นางคาริตั้งสัจอธิฐาน
 เชิงชานาญในผลกุศลทรง
 ฝึกเลศลลศึกษาไม่ช้าคผง
 ค้งงานงควงจิครที่คี่คมา
 เหมือนควงจิครที่ค้องประสงคทา
 อันเลื่อนล่องลอยฟ้าลงมาคิน ฯ

๔. กลบทค้งนี้ ชื่อสัคคสัง

ในคั้งนั้นเวาเซยันคก็หวั่นกัหวาค	สท้านอาสน์เทวฤทธิสฤคัยสลิน
ปาริกะชาคี่ฉาคฉัคระบัคระบิณ	นิภอนิทรก้องค้งกะค้งกะ เทือน
เสียงจครมจครมคี่นคี่นสนั่นสนัด	ค้งทพิรดน้อมรินทรจะหมิ่นจะ เหมือน
จะพรากแยกแตกพลัดกระจักกระ เจือน	ค้งคาว เตือนลอยลัดจะจัตจะจาย
คั้งบิณฑุ้มพลอ้มราชกัหวาคกัเทว	คลุ้มเบนไพรอนแรงไม่แห้งไม่หาย
เคชะคี่ลลสุคสาวคี่ไม่คลาศไม่คลาย	ชอุมชอายอนละเวงคระเครงคระจครม
ท้าวอมเรศอิศราชาให้หวาคให้หวั้ง	หะวงพะวังจนิภไม่คี่กไม่คี่หม
ว่าบุญเคราเนนกล้าจะราจะโรม	จะภาจะภณทพิรดนให้จคให้จาย

เธอจึงส่งห้อง เนครวิ เศษวิไสย เล็งแลไปในภพสมบสยาย
 เห็นหน่อ เนื้อ เชื้อนางกระจ่างกระจาย แจ้งอุบายว่านาฏจะมาครจะ เมียน
 จะปรากฏาหาบุตรที่สุทธิที่ใส าให้เหมือนใจคั่งจิครสถิตย์ เสถียร
 จาเราจักช่วยอวยองค์ให้จงให้เจียร ำให้แม่นยำเมียน เหมือนคิคคั่งจิครคั่งใจ
 ทำวาทศจักขุมีฆวานประสาณประสงค์ จาแงปลงทิพเนครวิ เศษวิไสย
 ก็ เห็นองค์เพชสีศวจาจักจาใจ จากทิพนชั้นค่าจะจาจะจร
 ำบัง เกิดขึ้นบนจักวานจัก เวียน จาเราจัก เพียรไปหวังจะสั่งจะสอน
 สมเค็งหัว เจ้าทวีปก็รีบก็ร้อน เสด็จจรไปหาแม่ข้าแม่เข
 ครั้นถึงองค์ เทวฤทธิสถิตย์ เสถียร บรรจง เจียนแจ้งจักกระสัดย์กระแล
 ว่าพ่อผู้กู้สัตวจง ลัดจงแล จงผันแปรชาติทุกข์ เร่งบุก เร่งบัน
 บัดนี้ควรจวนจะแถลงแสงสวัสดิ์ ลงไปครัสานโรภยคืบโคกคืบศีลย์
 จักได้ เพิ่มบารมีทุกวี่ทุกวัน จงจรจรล เกิดพ่อย่ารออย่ารา
 พระเพชสีศวครัสแจ้ง แม่เขแม่ขัน อภิวันท์ เทวินทร์มหินทร์มหา
 ก็รับคำอมเรศสัง เกศสังกา กกำหนดอายุทิพย์จะรีบจะร้อน
 ก็จุกิจจากพิภพสงบสังค จิตรประวัติกำบนาทประสาทประสอน
 เอาปฏิสนธิจิครพะวิคพะวอน พระนางนอนหลับสนิท เจาะจิคร เจาะจง
 มีสุบินกินจิครนิมิตินิ เมียน สถิตย์ เสถียรจอดจิครประสิทธิประสงค์
 ำนฝันว่าคาบสียงขยียงขง จาแงจง เจาะจรพะมรพะ เมียน
 จากอากาศคลาศ เคลื่อนจะ เลื่อนจะลัด คูแ่งมัจฉงามพินิจสถิตย์ เสถียร
 มาจาก เขาวิบูลบรรพพะวันพะ เวียน ประจง เจียนถือมณีมะนิมะนา
 มาถึงนางวางลง เบนสง เบนศรี พระ เทวีแ่งมัจฉรับหัตถ์รับทา
 ประคองจับรับมณีแล้วลีแล้วลา แสงรัตนาช่วงราชคิกระระคคระ เค็น
 ผวาตื่นตื่นพุ่งจะรุ่งจรัส แสงจักจับหน้าแลหาแล เห็น
 พระทินกรอ่อน เหลืองกระ เตืองกระ เค็น แลไปเบเน เปล่งปลั่งมลังมลอง
 พระนาง เสด็จชำระแล้วสระแล้วสรง สาอาจองค์งามพินิจสนิทสนอง

อดสูคนธ์ปรนปรุ่งช่างรุ่งช่างรอง ลเอี่ยมลลอง เครื่องประดับประขั้บประข้อม
 เจ้าทรง เครื่อง เรื่องมาศคุณาคคุณุค ล้ามนุชย์แจ่มจิมงามนิมงามนิม
 พวงสาวสาวตามพร้อมประนอมประนอม เสี่ยมมณงามนิมเจ็ดช่าง เพรศช่างพราย
 พระนางอย่างจันทร์แจ่มแซมฉลาด คูวิลาสลวย เลิศงามเจ็ดงามฉาย
 พวงข้าสาวดาว เปรียบช่าง เรียบช่างราย เสี่ยมมกายตามนาฏระวาคระวาง ฯ

จ. กลบทหานี้ ชื่อจตุรงคณายก

จักกรีกจักกรายจักย้ายจักย่อง ไม้เมินไม้มองไม้หมองไม้หมาง
 งามเนื่องงามนึ่งงามยั้งงามย่าง คูคิ้วคูคางคูบรางคูปรุง
 คั่งคาวคั่ง เคือนคั่งจะ เลือนคั่งจะลอย พิศแซมพิศช้อยพิศสร้อยพิศสูง
 ช่างปลอดช่าง เปลื้องช่าง เรื่องช่างรุ่ง ทรงแดงทรงค่องทรงวังทรงแว
 แสง เขียวแสง เหลืองแสง เรื่องแสงรอง เบนขึ้น เบนช่อง เบนถ้อง เบนแถว
 ลายแดงลายคำลายอ่าลายอ้าว คอกวาวคอกแวงคอกแก้วคอกพิกุล
 ก้านแย่งก้านย้อยก้านลอยก้านพ้อ ลือลือลือลือลือลือลือ
 ดวงกระจัดดวงกระจ่างดวงจะร้างดวงจะรุ่ง รูปเหมรูปหุ่นรูปสกุลรูปสักกินทร์ ฯ

ฉ. กลบทหานี้ ชื่อนารายณ์ทรงเครื่อง

ข้าสาวข้าวศรืหรวคมีทรงมิ่ง นางแอบแนบอิงสุกถวิลเสนถวิล
 นมคั่งนึ่ง เค้าคลอ เคล้ำแคลคลิ้น พ้อหลาลาลิน เลิศลินลาคลอย
 โอบรู้เอี่ยมมอรรคศรืจัดแสงจิม เยือนแย้มแย้มยิมแสงหิมสุกห้อย
 หน้ายวนนวลอย่างดวงนางคูน้อย แซล้แซมแซมลอยภักครช้อยเพียงชม
 โอบรู้ปร่างอ้าง เปรียบจันทร์เทียบจริงแท้ ศรืแข่งแสงแข่งงามแผ่แผ่ผม
 นุ่งหมนมเห็นนวล เค็มจันคม นำชคินคชมเลอมพ้ออ่า
 สอดแดงแสงคีนอกมีน เมียน รุ่งชายราย เขียรลอง เขียนลายชา
 นุ่งลายน เลิศคอก เจ็ดคางจา ลวดทองลงท่าแอบค้ำอ่าควง
 ลายอย่างลางแย่งคอกแหงคอกทรง นอกอย่างนางนงสว่างหงษ์ลายห้อง
 เกล็ดลิ้นกลิ้นพ้อใจค่อจิตรค่อ จับชีพจิตรชองพ้อจอง เลิศใจ ฯ

๔. กลบทกนี้ ชื่อกลอนลิลิต

ส่วนองค์พยางค์ ผู้โสภาพิศมย พรั่งพร้อมไปด้วยนาฏ บริวาร
 ราชสุรางค์ ขึ้นสู่ปราสาทปราสาท บังคมบาทพิตร อัญชลิตน้อมเกษ
 จอมนเรศร์จิงครัส โดยศุภสวัสดิ์วาที เบนาวจิสุนทรวาท ส่วนพระนารถ
 จิงทูล โดยเคิมมุสมิมา จอมราชาแจ้งอรรถ ตามระหัดศนหลัง จิงครัสสั่ง
 อามาศย์ ให้นำราชบริหิต พร้อมพราหมณสิทธิ์ไสยเวท จิหราเพศ
 รามวงษ์ แล้วพระองค์จิงเอื้อน ร้องการเยื้อนเล่าผัน ที่แจ่มจันทร์แจ้ง
 อรรถ โดยศุภสวัสดิ์นิมิตร ให้นำแจ้งจิตรโดยจริง พระโหรยั้งปรีชา แจ้ง
 ลักษณะสุบิน น้อมปฏิทินลงกาง ย่ออุคมางคศิริโรคม บังคมพหิสมภาร
 แล้วจักระคานวางองค์ นพเคราะห์ลงในจักร แล้ววางลักษณะเมณุ พระ
 จันทรจุนเกาะเกณต์ เข้าในเพ็ญใกล้เที่ยง สี่มงเสียงสามบาท
 วางลักษณะชาคราณิ ความนาดีอันจิต เพราะสุริยขอมเมษ จอมนเรศร์ครัส
 งาม เข้าในยามพุกยก เบนเคื่อนทกขึ้นนั้น ทำคำวันอาทิตย์ ปิณลูสิทธิ
 เบลงศก อังคารตกพุกเสาร ขึ้นเมษเนาตั้งองค์ ทั้งสุริยงกัต้นชาติ
 เบนตัวอาคมราณิ เศษที่ควักกล้า เรียกชื่อราณิไฟ ตั้งเรือนในสุริยชะ
 มาบเนะพุกพิกชันคร ในระคนั้นสิบเอ็ง แก่ลักษณะเสริจประสงค์ ราหูองค์
 สุรินทร์ สถิตยถิ่นอยู่สิงห์ เบนสามมิ่งโยคใหญ่ พระศุกร์ใส่พฤษภ สิบสอง
 จบตามจักร นัยโดยลักษณะคั้งนี้ ค้องราณิวินาศน์ องค์ชินราชบดี มาอยู่ที่
 พิจิตร พระโหรคิดค้นหา นับลักษณารานิ หาเจ้าที่นั่นคั้ง เจ้าที่ยังที่ใด
 นับค้อไปจนพบ ให้นำประสบเจ้าเรือน บวกคุณเลื่อนลงไว้ เลขเจ็ดใส่เข้า
 ทาร ออกเศษการเศษสี่ พระพุกอยู่เมษ เบนต้นเหตุคนุ อังคารลูเบนเจ้า
 ราณิเข้าที่เมษ คิวเกษครคนุ พระโหรลุทายทูล โดยนุกูลวิชา เอาใญ่ญา
 เบนอาสน กราบทูลราชพิตร ขอทรงฤทธิทราบเหตุ องค์อรรถเรศบุญเลิศ
 จักรได้เชิดชูแก้ว อันกล่าวแล้วคือบุตร ที่ฟองพุกใหญ่ลย์ เกษมสุณสูงยศ
 จักปรากฏฤทธิคศิัพท์ ให้นำลัวลับสว่างโลก จักเป็นโจกจุลจักร เพราะศรีพัก

อยู่ที่ เมษราชีสหัชชะ เป็นบุตรตะมहा องค์อุทุมมาอยู่เมษ แต่จอมเกษ
แม่เจ้า จักรศรูกเสร์้าภายหลัง จากเวียงวังมิหน่า แล้วจักเข้าจากองค์
จอมอิศรจักรรัตน์ ทั้งจะพลัดจากบุตร แล้วจักสู่พระชนม์ เพราะพุทธมนต์
แลพถม สององค์หุดเรือนตะนุ องค์หนึ่งลเป็นอริ องค์หนึ่งริเป็นมรณะ
พระศุกระเป็นตัวภาพ ก็พิมพ์ลายอยู่พฤษภ บันจงจบเป็นบัตะนิ มากกที่
กะคุมมะ จักเกิดกะกุสีกาล สัตว์รุกรานซึ่งราชสมบัติบาทพิตร ขอพระองค์
จงแจ้งจิตรตั้งข้าพเจ้ากราบทูล ฯ

๘. กลบทกึ่งนี้ ชื่อภาคบริพันธ์

กรุงกระษัตริย์ชัคคาโรทาณาย	โรทาณานูทูลหมายอาโลยสุญ
อาโลยเสียวเหลียวหลังให้คังคุณ	ให้คังคั้นแน่นทนุด้วยดวงจันทร์
ด้วยดวงจอมสุคาโรทาณาย	โรทาณูว่าร้ายพระโทยหวัน
พระทัยหวังสัง เกดสัง เวชครัน	สัง เวชครันจิตรมัน เอาขันตี
เอาขันค้อรอน้องประคองรับ	ประคองรานคานคับตัวโศกศรี
ตัวโศก เสร์้าเคล้าคล้อยลคถอยที่	ลคทางตัวหิริหวิหัท
หวิหุชร์ุกโณมระโงมรับ	กระโจนรานคานหลบโศกสลับ
โศรกสละละถอยค้อยลคถอยลับ	ค้อยลคถอยละพระก็จับพระชรรค์จร
พระชรรค์จากที่ข้างขึ้นปรางค์ราช	ขึ้นปรางค์เรียกหมู่มาคยบั้งคมสลอน
บั้งคมสละละวังคั้งหน้าจร	คั้งหน้าจากพระบวรสถานวัง
สถาวรคั้งคั้งวันนั้นมา	วันนั้นแม่ดวงสุคาก็สมหวัง
ก็สมแสวงคั้งจิตรคิคประหัง	คิคประเทือง เบื้องบั้งจะหวังบุตร ฯ

๑๐. กลบทกึ่งนี้ ชื่อธงน้ำรีว

นับนับคั้งคั้งนั้นแม่ชวัญเมือง	ผ่องผ่องผิวผุดเหลือ่องรุ่ง เรืองสุค
ส่องส่องแสงรังษีนี้ล้ำอุคม	ล้ำล้ำเลิศมนุษย์เจ้าทรงครรภ
คูคูจควงแก้วเวาววิเชียร	เวาวเวาววาวเสถียรคูเจ็ดฉัน
แจ้งแจ้งใจว่าองค์เจ้าทรงครรภ	ขึ้นขึ้นคั้งชมขึ้นพิมานพรหม

แสนแสนสุขที่แสน เกษมสุข
 รู้รู้แจ้งจึง เจ้าเข้าบังคม
 ท้าวท้าวพินางน้อง เจ้าพร้อมทูล
 ช้องช้อง เสียงท้าวร้องสาธุกา
 นางนางหน้าแต่ล้วนนวลล่อง
 ร่ำร่ำให้ดูแลแม่ดวงใจ

เรียงเรียงบันเทิงทุกนิยามสม
 กราบกราบทูลบรมอิศรา
 แจ้งแจ้งจิตรจากรูญใจพระราชา
 ก้องก้องสั่งให้หาสุคนธ์
 เอี่ยมเอี่ยมผิวผุดผ่องสุวิไล
 แจ่มแจ่มดวงพระไทยสาราณยาน ฯ

๑๑. กลบทหานี้ ชื่ออักษรบริพันธ์

อัน เรื่องท้าวยศกิติจอมอิศเรศ
 จิตร เสมอ เหมือนมหาสุธาธาร
 เพราะ เหตุท้าวปรากฏในทศมิตร
 มีพวกสมัคคฤหาหม่าไทย
 เข้าซักซ้อมพร้อมหน้า เป็นข้าบาท
 เฉลียว เหลือ เชื้อฝรั่งอังกฤษเกม
 หนึ่งหน่อท้าวเจ้าลาวแลเจ้าญวน
 มีพวกหมู่วิสันดา เข้ามาใน
 หัวใจพร้อมน้องมารค่างอ่อนเกษ
 ไพร่มุ่งสนองบอกรักภักดีใจตาม

เจ้าอัมรา เรื่อง เศษดวง เจดสมาน
 สุกที่เทียบเปรียบปานพระหล้าไทย
 นอกทุก เมือง เรื่องฤทธิ์พิศมัย
 พวกมอญเทศ เพศโสมแซม
 บานขอบ เบื้องบทราชฉลาดแหลม
 ออก เกรงกายหมายแมนบนอบไทย
 ลงใจยอมพร้อมถ้วนมีพิศมัย
 ขึ้นเมืองน้องจอมมาเทหังเงินพราหมณ์
 ค้อง เอากายหมาย เป็นเขตรพระมิ่งสนาม
 เพิ่มจิตรต่อหน่อนามพระจักรา ฯ

๑๒. กลบทหานี้ ชื่อรักร้อย

ยังมีเมือง เมืองใหญ่หนึ่งใหญ่
 อันจอมท้าวท้าวเทนามใจกล้า
 เทียบปราบหมู่หม่อมหาประชาราษฎร์
 อันนามท้าวท้าวก็ไม่ได้ปรากฏ
 พระบาทพิลาฬิบนภาลับกล่าว
 หม่อมมาคย์มาคยา เสนาทร
 แล้วกราบทูลทูลว่าข้าพระบาท

พร้อมสกุลสกุลวงษ์ทั้งพงษา
 เธอ เคาริยมการการมหาโษธาทศ
 วจนกาจฉกาจล้ำเกินกำหนด
 ภัยจะจงดจนตามตามนคร
 วันหนึ่งท้าวท้าว เธอแสนสรมสร
 ค่างค่างอ่อนอ่อนชโลภวิวันท์
 ขอทูลราชาชนรินทร์คังอินทร์สรรพ

มีเมืองหนึ่งหนึ่ง เลิศประ เสริฐครัน	ตั้ง เมืองสวรรค์สวรรค์ เทียบมา เปรียบปาน
แสนสนุกสนุกล้ำคั่งอามเรศ	สุคติ เศษวิ เศษสุขมนุษย์สถาน
เจ้าเมืองครองครองธรรมจิตรชานาญ	ครองแต่การการผลกุศลทรง
รักษาศีลศีลจัด เบนหัดศัชวา	ยอมแก่ลักลักลักล้ำจิตรคิดประสงค์
ในไตรรัตน์รัตน์นี้วินัย	งานจงจงจิตร เบนนิจกาล
ถึงพระกายกายจะ เกิดกุศลกิจ	แม้ชีวิตชีวิตจะถึงซึ่งสังขาร
ไม่สละสละศีลสังวรญาณ	จิตรสมานสมานมั่นในขันตี
ไม่ซกสัควสัคว เลิกชั้น เลือด เลิน	พระไทย เห็น เห็นผลกุศลศรี
พระยาพาลพาลว่าคูราที่	คอบว่าที่หิมหา เสนาพุล
ว่าทาใดใดจะได้ เหมือนหมายบอง	เรานี้ต้องต้องใจมหาสุริย์
เสนามาศย์มาหจิตรชูลีพุล	โดยตามมูลมูลคติที่มีมา
เมืองจัมบากบากจิตรคิดจะรบ	คงจะสบสบสมอารมณ์หา
เปรียบคั่งคั่งคั่งรุ่งที่รุ่งรา	ร้างร้างพาพากัน เทียวสัญจร
นมมีแม่แม่คั่งจะหึ่งหวง	พระองค์สว่างสว่างยกพยุหรัณ
เห็นจะสมสมจิตร เหมือนคิดจร	เข็ญรีบร้อนร้อน เร่งจักรรงค์
พระยาพาลพาลราชฌากงก้อง	สดับพร้อมพร้อมความคามประสงค์
พระไทยรีนรีน เริงบัน เทิงทง	ให้จัดคองคองคัมมหาโชธาทัพ ฯ

๑๓. กลบทครั้งนี้ ชื่อกัณเฑาะว์

สั่งทัพ เสรีจทัพแล้วรับสั่ง	ให้จิตรตั้งหาตั้งคุณหารนับ
ให้ดูฤกษ์ฤกษ์กฤกษ์จะ เบิกทัพ	พากจิตรจับหาจับคำหรับครุ
พิเคราะห์วันหาวันวันธงไชย	ได้ฤกษ์ใหญ่ยามใหญ่ปลดคราหู
พระกาลปลดท่วงปลดคปลดคมิชยุ	บ้ายหน้าสูณสูหนุเทวา
ให้จัดช้างแต่งช้างสาอางคี	คองชื่อศรีนามศรีมีมหา
สำหรับทรงรองทรงองค์นรา	ให้จัดม้าแต่งม้ากล้ำรงค์
คองชื่อ เฉชนาม เฉชวิ เศษศรี	สำหรับที่รองที่มีประสงค์

ให้จักรกแต่งรถที่ขยง	สำหรับองค์รององค์เมื่อทรงรถ
ให้ค้องนามป็นามคามมนตรี	แต่ชื่อคือนามคิมภาหนค
เอาใบไม้รากไม้ได้ปรากฏ	ชื่อภาหนคนามภาหนคจคองการ
เปเนนามเมืองชื่อเมืองเมืองจัมบาก	เรียกชื่อหลากนามหลากหลากสถาน
เอารองเหยียบยืนเหยียบเหยียบตัวการ	ให้จอมอารยเหยียบอ่านอ่านมนตรีทรง
แล้วสอดคองค้ทรงคองค้ลงกรณ	คองการอารณค้เครื่องสูงระหง
สีแดงแสงแดงสอดแต่งทรง	ให้สององค้สองค้ล้วนทรงแดง
เอาคามวันศรีวันวันอาทิตย์	ให้แปลงฤทธิ์ปลงฤทธิ์ปลอบพระแสง
ชื่อพระกาลนามพระกาลอันรานแรง	ให้บ้ายแบ่งเบียงแบ่งพระภักตรา
ให้เหล็กข้างเลียงข้างหว่างผีหลวง	ให้ปลอกห้วงเปล้าห้วงหลาวเหล็กหา
ให้ทรงเหยียบเสด็จเหยียบเคียรนาคา	ให้พินหน้าบ้ายหน้าคามนาคิน
แลคูดวงแลคูดวงพระทินกร	เห็นรังศรเรื่องศรรายีสิน
นมีเมฆหมอกเมฆเป็นเมฆมัน	คูปลอคลันเปลือกลันราคินคอง
พระทรงนั่งเสด็จนั่งคิวงคช	จิครภาหนคใจภาหนคสภาคหน่วง
จะยกฉายเมฆฉายหมายจิครลวง	พระไทยหน่วงจิครหน่วงที่ช่วงเงา
น้ำใจตั้งจิครตั้งหวังอ่านเวท	แล้วเฟ่งเนตรพิศเนตรภอเนตรเงา
คูดากาศแลอากาศเบนลาดเลา	ก็เห็นเงาแลเงาเบนเงางาม
ทั้งเงาข้างเงาทรงองค้กระษัตริย์	คูดองจค้แผ้วจค้ไม่ชค้ขาม
ภอคิษณราปิกรานานางาม	เห็นค้องนามคามนามสุริน
สฤณภักษ์ให้ภักษ์น้าภักษ์ทัพ	ชื่อก้จับนามก้จับกับทรงศิลป์
ชื่อยศก้จค้จองก้จจอมนรินทร์	นามกระบิลในกระบิลสุรินนาม
หนึ่งนกแร้งน้าแร้งคาแห่งมี	ช่างค้องที่ค้ำคามที่ไมมีขาม
สุรินภักษ์ให้ภักษ์ค้องภักษ์คาม	พระทรงนามทรงรค้หน้าน้าพุทธมนต์
พระสงฆ์สวดพราหมณ์สวดประกวคกัน	เสียงก้องลั่นกลองลั่นหวั่นพรสณฑ์
ก้ย้ายทัพยกทัพจักรพล	จนลุลลลวงค้ลเข้าค้ลเคน ฯ

๑๔. กลบททั้งนี้ ชื่อพยัคฆ์ข้ามห้วย

ครั้นถึง เมืองตั้งค่ายไว้ใกล้เมือง	นับหมื่นแสนแน่นเนื่องโยธาแสน
จนสว่างแดนเกือบถึงพันกึ่งแดน	พวกโยธาหนาแน่นแสนโยธา
ให้ตั้งค่ายราย เรียบระเบียบค่าย	ตั้งนักชาพยัคฆ์รายช้อนนักชา
จับมฤคาแสนเล่มมฤคา	คูตั้งกรมิงกรง่าหัดถากกร
แล้วให้จัดทูกถือหนังสือจัด	แจ้งนุสรจอมภระษัตรีษัโดยนุสร
ให้แจ้งก่อนว่าภัยพิภพการ	แสดงกิจภูธรทำวายุศกิติ
ในอักษรรงอนล้ำค่าอักษร	ว่าเราสิทธิ เรืองรอนคัง ไภรศรสิทธิ
ท่านจะสู้ฤทธิ์ต่อถาวรฤทธิ์	เจ้านคร เร่งคิดกิจจนคร
แม้จะรบแรงรีบยธารบ	แม้จักผ่อนอ่อนนบก็ เร่งผ่อน
ถาจักรอนแรงฤทธิ์ก็ เร็วร้อน	จงรืبرانพลากรมารอนราน
ถาจจะให้เสวตรฉัตร เร่งจัดาให้	จงสมานเหมือนไค้คังใจสมาน
พวกนักการนาทูตมาทูลการ	เสี้ยมครรนาสารอ่านสารครรา ฯ

๑๕. กลบททั้งนี้ ชื่อสิงห์โคเล่นหาง

พวกอำมาตย์แห่งท้าวเจ้ากรุงศรี	ล้วนเลิศดี เกรงหมคทศทิศา
ไม่มีผู้ต่อสู้รอกฤธา	ออกระอาท้าวจบภพจักรพาฬ
ประมาณพันกลั่นกล้ำร่า เริงแสน	ถึงยอดแดนสยอนเคช เขตรสถาน
ให้ครั้นคร้ามขามตัวกล้าวฤทธิ์ราย	ย่อมชานาญการมุหุสสุคผีมือ
ภอไค้หึงคังแค้นแสน เขี้ยมหาญ	พิรุธราญวิงมาอาวูธถือ
เข้ามาเฝ้าเจ้าพิภพบนิ้วมือ	เสียงอึงอื้ออาสาฟ้าละออง
ขอเคชพระองค์จงโปรดเศียร	ให้สมเพียรโยธาข้าบาทสนอง
จักต่อสู้หมุมหาจามีตรบอง	ขอทูลละอองอากาศก่าชีพวาย
กรุงภระษัตรีษัครีศว่ายา เขี้ยมหัน	จงชวานกัณงคภรทโทษทั้งหลาย
ย่อมเป็นพระอนิจจังหังร่างกาย	เรามาครหมาย เกิดมาราคาจริง
เพราะมโหฬารหับคัปปิจิตรหวัง	ให้ซึ่งซึ่งจทรสนมรหึง

หลงหวงแทนแน่นรักนักครึ่งครึ่ง
 ท่านจงกลับยับยั้งยั้ง เคหา
 อันความภรรยาคิดหึงหึง เข้าบท
 ให้อายุเวียน เปลี่ยนนภสหายกระแสน
 เหมือนเต่าคาบอศบลดองดองเงา
 อันเกาะฝั่งตั้ง เทียบเปรียบนิพพาน
 หนึ่งละลวกรอบหลงวง เวียนวัด
 มีศรัทธาปรารถนาบ้นมือ
 แผ่ เมตตาอารมณฺ์ข่มขึ้นคี่
 ามมีจิตอธิษฐานารมณฺ์เห็น
 คนเหล่านี้ดีแท้แน่นอน
 ามวัน เวียน เปลี่ยนแปลงแบ่ง เบาโรค
 ท่านจงฟัง เราว่าอย่าบันนุก
 ท่านตรัสแล้วแล้วคล้าวลาศษาศราทา
 สกิตยน์ยังแท่นแผ่นมณี
 ภัทเทศุราอาคูลยารม
 แม่จง เป็นสุขทุกคืนวัน
 จักบวชองค์ทรงพรตศกฤษฎี
 แม่จงอยู่สุขหาให้ถาวร
 จะ เป็นหญิงภรรยาไม่รู้จัก
 จงถนอมภล่อม เกลี้ยง เลี้ยงลูกรัก
 มเหสีฟังท้าวกล่าว เกลี้ยง เหตุ
 คั่งสายอรุณบาตพาดพันพอน
 เจ้าแสนทรงสงสารศาลเศกวิล
 ให้อัคคั่นคั่นนางเนดวงจิต

ให้อึ้งรังไรครือโยยศ
 ออย่าภรรยารารานการถอยถด
 ให้อ่าหนคลิบข้อพ้อสง เรา
 ย่อมชุ่มแซ่ในภพหงบเงียบเหงา
 ามเห็นเลาสาชเกาะเกาะ เลี้ยวลัด
 คนสันดานวังนาวาจาลัดย
 จิตรใจจืดจางจืดจางขึ้นคี่
 คุณพระคือศรีรัตนไตรยศศรี
 ย่อมอารีรอบคอบชอบขึ้นชม
 ย่อมคิด เบนอนิจจตั้งประณม
 จักได้ชมเกาะแก้วแผ้วพันทุกซ์
 คับวิชัยอันใหญ่เสสูงสุข
 เข้ารานรุกรอนราญการราวี
 ดวงสุคานี่มณาฐราชมเหสี
 มีวาที่อาลาว่าดวงจันทร์
 งามประจลมล้าทรงองค์เจ็ดฉัน
 ให้อัคคั่นนุกปาลาน้องจร
 ให้อายุ อยู่อยู่ในพรตศกฤษฎี
 ครรภย์ยังอ่อนจงดีมีใจรัก
 แม่ดวง เนตร เจ้าพี่ศรีสูงศักดิ์
 ค้าวพี่จักลาบุษสุคใจจร
 แสนสัง เวชอัคคั่นคั่นจิตรสมร
 ามเห็นอนนึ่งคิงคิงคิด
 คั่งชีวินจากร่างวางสนิท
 เจ้าครุ่นคิดไหวหวั่นครุ่นครวน

ยกทัตถ์รอนค่อนทรวงหน่วงหนักโรค
 กอดซึ่งบาทพิศดาอาตุรครวญ
 เนสธัมมธวัตรงศร
 มีควรวจกตารัสตราสจาบัลย์
 แม้นพระองค์ทรงภพลบเลิศศรี
 ข้าพระองค์ปลงจิตติดตามไป
 ถ้าตัวน้องพลัดพรากจากทรงภพธิ
 จากวาทีวะอุระจะราน
 ชื่อจากกะพรากพลัดคู่อยู่ เคียวโรค
 จะหลบหลีก เลือกกายวายชีพวง
 เปรียบฉันใดเจหวังตั้งข้าสาวาคี
 คงจะสิ้นชีวันบรรลัยลา
 กุณฐรรเจ้าว่าพระยาสวัสดิ์
 มาตั้งโรคเร เต็บล้านาคิน
 ตัวขาวล้วนนวลล่องฟ่องแผ้วผุด
 จะจรจะเร เคียว เลี้ยวลคน
 หุคห้วยเหวโรทรกธารทานคูหา
 จิตรท้าวปลงตั้งราชชาติกุณฐร
 ตั้งซึ่งกายภักดีมีห่อถอน
 ย่อมบทรจคามทรงองค์ฉันทันต์
 จนชุกชุมสังขารอาสัณ
 าม่จากกันคราบเท่า เข้านิพพาน
 าสพศอันแสนสุขทุกสถาน
 พายุพาลจากห้องทองแท่นจันท์
 เข้าสู่เขตรแดนคงทรงโรคศัลย์
 ชมนกอันจับไม้รายริมทาง ฯ

แสนวิเวค เลี้ยวศัลย์รันจาวุทวน
 แม้นมีนวลกล่าววาคาถาธรรม
 ผู้ เรืองรอนภพธิ เลิศก็ เนิคฉัน
 จักจรจรลงค้เคียว เบ็ลี่ยวพระไทย
 จัก เอ็กคานแห่งแห่งหนาไหน
 กว่าชีโวชีวังสังขารราน
 จักชุ่นคิครสกแสนเค้นสงสาร
 ฤคิตคาลตั้งอกนภน้อยนาง
 าทให้ลิวโรคลานจิตรคิคอางขนาง
 เพราะ เห็นห่างจากคู่อยู่ เอกา
 ต่อจอมราชสามมีที่เสนาหา
 มีแต่อาตุรร์วาระกาทิน
 กุณฐรรรัตนลำเลิศ เนิคฉณฉิน
 เกิดแต่ถิ่นตั้งสถานชานาญไพร
 ดวงมัจจุเงินยวงช่วงสคาส
 ศิริไพรพทุกษาป่าแดนคง
 มีอุปมาตั้งท้าว เจ้าประสงค้
 อันข้าบาทนภาน้องปองกายหมาย
 เสมอ เทียบ เปรียบนางข้างกุณฐร
 อันชาตินี้มีละพระงามฉนม
 ขอเป็นบาทบริจาจากว่าชีวัน
 จอมฉรงค์ทรงพิงตั้ง ได้สวรรค
 จึงปลด เบ็ลื่อง เครื่องทรงอลงการ
 เอาเพศ เป็นทุกคะตะละนิเวศน์
 เสด็จ เข้าป่าใหญ่ไพรหิมวันต์

๑๖. กลบทหนึ่ง ชื่อตะเข็บเต๋ขน

สละสลระหตระหวยระหวยระหยา	จะย่างจะกรายจะยั้งจะหยุดก็สุดจะหมาง
จะแลจะ เหลี้ยวก็ เบี้ยวก็มีคก็จืดก็จาง	จะแวงจะวางก็หวาดก็หวั่นให้พริ่นให้พริ้ง
เห็น เลื่อ เห็นสิงห์กะหิงกะเหออิเกะอิแก้ง	ก็ป่งก็ เป่งระ เท็ดระหันช่างชันช่างซึ่ง
พยัคฆ์ทยานก็รานก็ร้องก็ก้องก็อึ้ง	ตะลันตะลิ่งก็รุงก็ เริงก็ เจิงก็จร
ละมดละมั่งพะวังพะวงกะจงมุลั้ง	ระวาระวังระ เท็ดระหันจะผันจะผ่อน
อีลั้งจะ เลียงอี เอียงอีแอ่นจะแน่นจะนอน	จะจากจะจรจะจิกจะจับจะจับจะจับ
จะบินจะร่าจะราจะร่อนจะผ่อนจะฝน	จะไต่จะโจนจะร่าจะร้องจะก้องจะสั่ง
จะชันจะทำจะราจะรบจะหลบจะบัง	ระวาระวังก็ตั้งจะสรวยให้ชวนให้ชม
กะต่ายกะแตกะคุ่นกะต้วกะคู้กะคั่ง	ก็ไวก็วิ่งก็ไหวก็หวั่นช่างสันช่างสม
พระหน่อพระน้องก็มองก็ เมียงก็ เลียงก็ชม	ภิเริงภิรมย์ระราระริกกะอิกกะอวน
ชมพอกษ์ช้มาพรคันไทรมะช่างมะปรางมะหาด	มะค่อมมะตาดมะ เฟืองมะไหล่าयरะหวาน
ระย้าระย้อยกิ่งช้อยกะ เข้าหึ่ง เง่าหึ่งพรวน	ทุเรียนสรวนพระชวนพระชมภิรมย์พิไร
มังคุดพวาพุดพราพุดช้อนสะท้อนสลับ	ช่างช้อนช่างชับมะชวิดมะชวาดสวาดไสว
สละสะล่างระกาพระจาจะไป	จะริงจะไรจะย้ายจะยัดระมัดระ เมียน
พระเหนื่อหิวหอบระบอบระบมระพระหวย	ให้เงื่องาหังวายระเท่าระท้อพระศอพระ

เคียร

พระนางก็แนบก็แอบก็อิงก็อิงก็ เวียน ก็จนก็ เจียนจะ เขียนจะรากจะจากจะจร ฯ

๑๗. กลบทหนึ่ง ชื่อคุรียงคจาเรียง

หวั่นหวั่นจิตรคิดคิดไปใจจางหวาล	อ่อนอ่อนหื้อรอรอรานนาลนาลสมร
ท้าวท้าวแนบแอบแอบน้องย่องย่องจร	เหนื่อเหนื่อนอนซอนซอนน้ำได้ได้ไทร
เสียง เสียงนกกกกกคู้คู้ชุ่น	จักจักระจันกลั่นกลั่นเสียง เกลี้ยง เกลี้ยงใส
แจ้วแจ้วจ้ำจ้ำร่าร้องก้องก้องไพ	เรเรไรไสเสเสียง เกลี้ยง เกลี้ยงกลม
หรีหรีหรีกริ่งกริ่งร่าร่าร่าหวาล	ครันครันครวนยวนยวนใจไสเสสม
ยามยามคำยามยามยามพรมพรมชม	บรรบรรพรมร่มร่มน้ำกลั่นกลั่นองค์

เอาเอาทอนซอนซอนขวางต่างต่าง เขนย ไม่ไม่เคย เกษ เกษเนตร เนตรผง
เอาเอาใบไทร ไทรอย่างวางวางลง ร่องรององค์สงสงสารกานกานดา ฯ

๑๘. กลบทหนึ่ง ชื่อ ก้านต่อคอก

ครั้นรุ่งรางสว่างรัศมีศรี	พระภูมิสีเคียร เนินป่าหา
ซึ่งผลไม้ใกล้ลาคคากษปามา	ให้ทัชญาเจ้า เสวย เซษสมชม
ถึง เนินวิบูลบรรพอันกว้างขวาง	พระพานางย่อง เคียร เนินพนมสม
เห็นบรรณศาลาสุดอกุมชม	นำนิยมนั้นจิตรพิศมัยใน
เบนอาศรมอิสังหิงขว้างร้าง	คู่สาอาง เอี่ยมอาศน์แก้วคใหม่ใหม่
บริกขารตั้ง เรียง เคียงไว้วัน	เธอเข้าไปนั่งนำอาศรมชม
จึงปลด เบื้อง เครื่องทรงภูษาหา	นุ่งผ้าคากรอง เอี่ยม เขียมพรหมสม
ท่มหนึ่ง เสือ เหลือคินิยมชม	งามอุคมตั้งจันทร์บรร เทิง เริง
เธอจึงบวชชวยคยั้งมิ่งนาฏสวาคิ	เบนคาบศนีอาจ เอี่ยม เอิง เกลิง
สังค เขียมเสี้ยงมจิตรระ เริง เลิง	สองบรร เทิงสร้างสมชมณานาน
พระศิริมะตี เทวีศรี	มีวาทีคอบรรณพัจมานสาร
เจ้าน้อมกรอ่อนกราราภูบาลกราน	ขอปฏิญาณต่อองค์ทรงธรรมพลัน
ว่าข้าบาทนาฏน้องบองกายหมาย	จะบากบ้าย เข้าในไพรวันสัตต์
เที้ยว เก็บผลไม้สุทุกุพรรณอัน	อภิวันท์ประนินบิภักศคามา
จนซีพลับดับสว่างจางจิตรสนิท	สงบจิตรแจ้งอรรถสังจาทา
พระองค์จิ่งสุชีทิวารา	อยู่วิสสมมาอาศรมชมณานาน
อย่าลาบากษากใจเบป่าหา	ข้าเอภาจราในไพรสามหัตหาร
พระจอมภพขอปฏิญาณการ	ขอคยุพมาลย์เอก็สีลาคลา
เที้ยว เสาะแสวงผลไม้ได้มากหลาก	แล้วบ้ายบากกลับมาสาลาหา
เจ้าคัมตั้งคักอุทธารา	จัดแจงหาพื้นไพาใจสมชม
ประนินบิภักศคามาตรจิตรสนิท	คอบพิตรถาณินิยมสม
มิให้เคื่องฟ้าสุสิกรมชม	สุคนิยมพิศมัยใจบริตี ฯ

๑๙ .กลบทครั้งนี้ ชื่อว่าพันหลัก

อันเรื่องท้าวคาบศสร้างพรตทรง	ทรงงานงน้อมกรอ่อน เคียรศรี
ศรีรราภทราบไหวเปลววรรคคีมี	มียินดีนึกหมายชายจิวร
จิวรแห่งพระปัจเจกพุทธองค์	องค์ท้าวทรงจิตรจากาสั่งสอน
สอนดวงจิตรทฤษีแต่ก่อน	ก่อนสั่งสอนภานิชย์อมมีมา
มาจกกลับจับภัสวารีเรื่องราวหลัง	หลังที่ยั้งหยุดไว้ไม่กล่าวหา
หาเรื่องท้าวเจ้าเมือง เมืองที่มา	มารอร่าตั้งค่ายจะรายรบ
รบจะเร่งรีบรักจักรพล	พลสกลรู้ว่าท้าวเจ้าเมืองหลบ
หลบหลีกหนีพระยาพาลผ่านพิภพ	ภพสงบขึ้นราชปราสาทนคร
รักเร่งจตุรงค์ให้รีบคาม	คามหน่อนามทิววงษ์พงษ์ระษีศรี
สั่งจ้งแจ้งว่าท้าวเจ้าเมืองคัต	คัตทางลัดลอคเคียรเข้าเนินป่า
ป่าใหญ่สุดจะคิดจะคิดคาม	คามทรงนามกับบุษสุดจะหา
หาอำมาตย์ราชนิกุลขุนนางมา	มาบิณฑาเสนาก์องให้ร้องป่า
ป่าวร้องว่าแม่นใครผู้ไคหาญ	หาญเนการแจ้งจัตระหัดช่าว
ช่าวภักกลลาค่ถามคามเรื่องราว	ราวช่าวคราวให้แจ้งคานแห่งทิศ
ทิศไคยลนแห่งคานแห่งไหน	ไหนที่บงแจ้งที่แห่งสถิตย์
สถิตย์อยู่รู้เร่งร่าญชีวิค	ชีวิคคัตคัตเคียรให้เพียรคาม
คามไคเคียรยศกิติเราคิคหวัง	หวังจะคั้งแต่งชื่อให้ภานาม
ชามชื่อคัวกลวิชื่อระบือนาม	นามจ้งนามให้ทรัพย์อีกนับพัน ฯ

๒๐ .กลบทครั้งนี้ ชื่อระลอกแก้วกระทมั่ง

นายชายพรานหนึ่งชาญพรล่ำใหญ่ชยัน	ไคยนิกลองเคียรย่องกลับคูปขัน
มือป้องหน้ามุงป่าแนวเข้าแถววัน	สนับช้องสุคมองชยันคิคพันคาม
มุงปะทะมาปะที่คนคิกกลอง	เพื่อนหักจากุคหน้าจ้องพรานร้องถาม
เคิมแรกหูไครู้เหคุสิ่งเกิดคาม	ว่าทรงนามว่าทรามนานฎนิราศจร
นายชายพรานหนึ่งชาญฤกษ์พิภกใจ	เคียรชานาญเคียรชานาญเนการไพโรสอน

จากในเมืองใจ เมืองมา เข้าป่าจร เห็นวเล่เนื้อที่เหลือนอนในคองคอง
 เห็นยงทรายหาย้ายซุ่มสมุหนงีบ สุกคางง เสียงก็ เห็นงีบร้องรับหลง
 พรานจิ้งย่องไพรจ้องย่าง เข้ากลางพง ล่วงที่เคิระละ เห็นคอง เคิระหลงไพร
 ถ้วนเจ็ดวันถึงจันทวารลุคานป่า เห็นวร้องให้ เห็นวราหาลุคอาไสย
 เสรำจิตรครวญศกจวนครางมากกลางไพร เปล่าใจหวิด เปลี่ยวจิตรทวนน้ำใจพราน
 หุขยไสนยั้งหุขลิ่งยากลำบากกาย หนักแต่เห็นแนคายนกายสมาน
 เคิระมาลุเคนมหลงข้ามคองคาน ถึง เซตร เนินแถว เซินนานขึ้นบานดี
 เห็นศาลาห้วงอาเศรยอันไพศาล ค่อยเคิระกร่อมค้อมค้อมภรานสาราญศรี
 ขึ้นอุสาห์ขึ้นอาศรมประนมขุสิ นั่งวันทนนานอมาทือภิวันท์
 ถามสรรพหุขถึงศุขที่ถาษีสอง สร้างพรหมจศสร้างพรตจ้องภคครองนิน
 อนึ่ง เหลือบเห็นหนึ่ง เล็บห่านอีกร้านรัน ตะเข็บคานตะขานคั้นมุงรันรอน
 ทั้ง เลือด เร้นทั้ง เลินเรูงใหญ่ไฉย อีกรั้งรันออกบินรอยเลื่อนลอยสลอน
 หมุ่งคอบหมางคบาหมุ่งมาตจร เห็นว เวียนรอนทาวอนร้ายที่บ้ายเบียด
 บ้างหรือ เห็นเบียดเร้นหอนมาจรนาน เข้าอาจอุกขึ้นรุกรานประสานเคียร
 ประจงจิตรประสิทธิ์จ้อคให้วอดเวียน หรืองานหรือจง เพียรหรือ เนียรโทษ ฯ

๒๒. บึงค้ำให้ใช้แคกกา

พระถาษีสมีคานวาทิ ว่าช้านี้อยู่มานป่าใหญ่
 ไม่มีผู้ทู่คอกอกามเิด นิราโทษจรคี่ไม่บิธา
 ที่บึงนี้มึงที่อยู่ไพร ไม่ททาโคอยู่คี่มีศุขา
 แต่อยู่ในไพรศรีนี้เข้ามา นี้เวลาเข้าค้ำยาราศรี
 ไม่มีผู้ใดใจจะริระ จะกุกะกอกามทำขูซี
 เจ้าสิมาศาลาข้าครานี้ ธุระมีเล่าช้ออช้ออออา
 ที่ใจเจ้าจะเข้ามาหาข้า านไพรป่าใหญ่นี้มีช้อช้อ
 ฝนถาใจตรจะริทา อย่างงูอาอ้อเล่าภาเบ
 เนสาทาวาทิสูสิกา ไม่เข้าอาถาษีสุนีไซ

ว่าเข้ามาเล่าหมู่มีคืนใน	ละล้าใจแลจะจะระคลา
ขออาเศรยอสิริราชี เจ้า	ข้านี้เล่าลุมาศาลาหา
อนาถพลแพ้ปะเวลา	พระสุริยาใกล้ค่ายอุไทย
พระภูมิมิมนรธาหา	ให้เนสาเข้าสู่อยู่อาเศรย
ผลาที่ตีตีมีอยู่ใน	พวาทว่าคาใกล้ไซคี
กาชาจาปะกะสละใหญ่	ชะมะไพบาคูชูศรี
คาปะสาพามามีวาที	เจ้าปะริชชาอัยาร่าเร ฯ

๒๒. บังคับให้ใช้แตกากน

เจ้าพรานเห็นอสิมีใจหาญ	ที่ราคาณแต่ก่อนถอนใจใหญ่
แสนสาธาณบานขึ้นรึนใจ	ก็เข้าไปกินหาผลามี
อยู่มาได้ไม่ช้าก็ลาจร	พระภูธรชี้หนคาบลศรี
ให้พรานไปเป็น เกล้าเจ้าธานี	มีวาทีว่าคูผู้ชานาญ
ชานาญเพรจกล้าท่านอย่าเล่า	ว่าข้าเจ้าอยู่ป่ามหาสถาน
เจ้าพรานอ่อน เคียรลาสาธูการ	ว่าภูบาลมีคุณการุณน
ข้าผู้พรานชาญเช่นกระเวนป่า	มีบุญกวิจารณ์เป็นกาารใหญ่
พระคุณล้นพันที่จะพิไร	มีเล่าคราให้รู้พระภูธร
ส่วนพรานป่าลาเจ้า เข้ามาบ้าน	แสนสาธาณภิญญสมสร
ใจสำคัญสัญญาป่าไม้จร	จาไพรสอนจากป่ามาห้าวัน ฯ

๒๓. บังคับให้ใช้กาทาง

ภอถึงคามามหาสถาน	สันคานพรานหมิงหมลทินห้วน
ไหวอยู่เหมือนใบอุบลที่รันรัน	น้ำใจนั้นไหลลุ่มเหมือนอุทกา
อันตั้งอยู่ในใบอุบลมี	ไหลรินรึสิ้นวันไม่กังขา
พอได้ยินคาคนนั่งสนทนา	ว่าราชาเจ้าธานีที่หนีไป
ถ้าใครรู้ขุบหลนทางจร	เจ้านครธานีบุรีใหม่
จะรางวัลลาคีที่มีใน	ให้ถึงใจแมนมั่นเหมือนสัญญา

พรานได้ฟังตั้งใจอาลัยถึง
 พระถ้ำมีคฤสุทรธา
 นมอิ่งนำพาเวลา เข้า
 จึ่งทูลแจ้งแสดงข้อคดีไป
 ว่าทေးพระองค์ผู้ทรงเกล้า
 นบะ เจ้าธานีภูมิบาล

หลงคณิงละคาที่ร่ำหา
 ได้สั่งว่าอย่าแจ้งคานเท่งใน
 เข้าที่เฝ้าเจ้าธานีที่มาใหม่
 ำเห็นแจ้งใจราชาพระยาพาล
 คูเข้าเฝ้าเข้าในพงไพรสายต
 จงแจ้งการอย่าแห่งกลางแกลงใจ ฯ

๒๔. บังคับให้เช็กกาทองกค

กรุงกระษัตริย์ทรงฟังไม่กังขา
 ขอบระทานเข้าเฝ้าเต่าจรเบ
 ถึงเจ็ดวันจึ่งเข้าทูลลาจร
 ลังจิงถาคั้งนั้น เบนมั่นคง
 พระยาพาลรางวัลพันคำลึง
 จึ่งจัดแจงเสนาโยธาพลัน
 ขึ้นสู่ข้างคเชนทร์ทรงมงคลรัตน์
 คังกระบาวจกรุงคองคณิกร
 มากะทั้งใกล้หือสลิหือ
 ได้ฟังเสียงข้างม้าโยธาธา
 ู้ว่ากองโยธาพลากร
 เธอจึ่งมีสีหนาทราชเองการ
 ว่าคูกรสมรทรงมงคลรัตน์
 พระน้องเจ้าพี่นี้จะขอลา
 เวรากำมัจจางองสนองนุช
 มีกำมสองกองสร้างแต่ปางนาน
 มันแจ้งเหตุยุบลกระหัดศ
 ว่าพี่อยู่ในป่าพนาไลย

จึ่งครสว่าบัดนี้อยู่ที่เหน
 ได้เอาศรขอยุ่ที่กุฎีคง
 ใกล้คิงขรป่าใหญ่ไพรระหง
 ประทานจงเหมือนเข้าแจ้งจาบัลย์
 ำให้ตั้งถึงมือพรานชาญไพรสัดเ
 ทั้งพลขันธลึง เสริจเสด็จจร
 เบนชนิดเสนาโยธาสลอน
 พรานปาจรนาเภาโยธาหศ
 พระยศกิติแจ้งในเงกาหนด
 ก็ปรากฏบุญญาแจ้งอาการ
 พยุหุชิตยามาประหาร
 แก่นงคราญมเหสีวินคา
 ฝ่องจาร์สล้าวิไลในเฝ้าหล้า
 ควางสุคามิ่งแม่อย่าแคคาล
 ำให้พี่สุคไกลองค์ษอดสงสาร
 ถาอ้ายพรานนำทางมากกลางไพร
 แก่กระษัตริย์เจ้าธานีที่มาใหม่
 เวรุใดมาประหารเข้าราอรอน ฯ

๒๕. บังคับให้เช็กากาทางกคก

เรือระอาออกช้าครานี้	เห็นสุกที่ที่จะคิดคิดถึงสมร
สมรแม่แม่จะร่ำร่ำอาวรณ์	อาวรณ์ร้อนร้อนร่ำร่ำราพิง
ราพิงคิดคิดถึงพี่พี่จาก เจ้า	พี่จากใจใจพี่เศร้าคเนียงถึง
คเนียงถิ่นที่สถิตยจิตรคเนียง	จิตรคเนแต่อ้ออึ้งให้อึ้งใจ
าให้อึ้งจิตรจิตรจรจะจากรัก	เรืออ้อจักจากนุชจะหาโฉน
อกอกเรือดวงจันทร์แม่ชวิญใจ	จางาไกลจาก เจ้าจะ เศร้าครวญ
มิ่งมิ่งแม่พี่นี้จักลาจาก	แสนแสนยากคิดคิดน้ำจิตรทวล
นึกจิตรหายกายระภาเศร้าจวน	ต้องร้างจรจากนวลนิราศใจ
น้องแรกจากพี่เจ้าจัก เศร้าระสก	จักแสนสุขวิเศษสุดอาลัย
เจ้าจงรักษาครรภาณ	จงตั้งจิตรตั้งใจอาลัยรัก
อันบุตรานครรภนั้นมีบุญ	จักขอยกยกคุณคุณทนต์ศักดิ์
อย่าประมาทประมาทจิตรคงคิดรัก	แม่พ่อมรักครรักครุหลั่นตั้งจันทร์ ฯ

๒๖. บังคับให้เช็กากาทางกคกกบ

พระนางสดับนางวิบน้ำจิตรหวัด	น้ำจิตรคิดใจแค้นตั้งแสนสร
จึงหูลองศ์หูลหงษ์พิพากร	ว่าภูธรภูเบศนเรศร์ศรี
จักจากน้องจากนางบพทางไหน	สุดอาลัยประไลยกกลางไพรสี
พระคอบนางปลอบนางพลาหงพาที	ว่าพินันนี้จักนิรา
จักลา เจ้าจากมิ่งสมร เจ้า	จะครวญหาโรสก เศร้าร่ำพิงทา
เรือเวรามาสนองจอง เวรา	นี้แก้กามหาชานิจจากาม
วันนี้แล้แล้แลจักแลลับ	จะกลลลับลลับลลับน่มลลับกลา
มีอาจซอนซอนช้อนบชอนกาม	ก็จนจาจาจรจะจาเบน
สำแดงคนค่นคั้นที่คนอยู่	จักให้รู้ให้รู้คนรู้เห็น
ไม่ควรถนึ้หลีกหนีจักหนี เร็น	จักให้เห็นเห็นเห็นเห็นองศ์ ฯ

๒๗. บังคับให้ใช้กถากถกกถกกถก

น้องน้องพี่น้องนี้แม่แม่เจ้า	อย่าอย่าทุกข์รุกรุก เรา เจ้า เจ้าจง
เร่ง เร่งจับรับรับแหวนแสนแสนทรง	ธำธำรงวางวางนี้ดีดีนี้
เก็บเก็บไว้ให้ให้บุตรบุตรสุดสุดใจ	นานนานไปเหตุเหตุหม่มากล้ากล้าศักดิ์
พี่พี่ยาลาลาน้องน้องพ่อพ่อภักตร์	ภักตร์ เพียงภักตร์พรหมอุดมงาม
งามล้ำล้ำเลิศ เลิศประ เสรี รุสุด	สุดล้ำสุดสุด เมศวิ เศศสาม
สามภพพภาออกชื่อนาม	นามทั้งงามงามพร้อมละม่อมนวล
พระ เทวีศรีสวัสดิ์พิงอรรถพิงองค์	ที่จักรพงษ์แจ้งจักรระหัดระหวาน
พระนุชนางครางรำให้ครำให้ครวญ	ระกำกรค่อนปะทะอุระอุรา
ตั้งพักโทษนางแยกจะแตกจะดี	ให้ให้สิริราชงานระหวาดระหา
ก่อนซึ่งอกชกศีศะนิจจะนิจจา	จะอาทวาแสนหรีระวีระวาท ฯ

๒๘. กลบทอักษรกลอนค้ายบังคับให้ใช้ อธิอุอะกถกกถก กังนี้

สุดคิดจิตรวิคกอกจะหรุค	ทุกข์ เพราะรักหนักคุดชีพจักขาด
นุช เทวศ เกษชกตบอกนาฏ	แหบจะวาทชีพวอดคองอบงบ
เจ็บจิตร เจ็บอกวิคกหนัก	จักจากรักจากราชนาฏหอบแหบ
คิด เคียดคักชัคอกวิคกแหบ	จิตรวอนเวบวาบวิบจะลิบลิบ
อกจะแยกแตกคราก เพราะพรากพลัด	นบโน้มหัดถักราบบาทหวาดวิบวิบ
ทุกข์ปะพะปะเศกวิโยคหับ	ชัคจิตรคับแคบทุกข์คิคมุมุ
อัครอกอัครอัครอัครคักคักนิจ	จักลับมิงคร เชื้อคคะหะแหะหุ
คิด เคียดจิตรจิตรโหงะโหงงู	เพราะละลุละรักพระจักรรัตน์
เปรียบขนิฐพิศวาสานิราศรส	พระรกราชคลาสจากมิตรพรากพลัด
พระนาฏชัคชัคจิตรสนิทวอด ฯ	

๒๙. ชื่อศรีพิศพรรณ

นางศรียอดศรีศรีระมะคี	อัญชุลิชกชูลิชูลีสอด
ขึ้นเหนือ เคียรอ่อน เคียรน้อม เคียรทอด	พระกายกอดบาทรรำร่ำพรรณ

ว่าธั้พระพระองค์พระทรง เกล้า	ผู้ เป็นเจ้าจอมเจ้า เจ้ามิ่งสวรรค
จักละน้องน้องจักนง เทวศวัน	จักครวญครันรศกฤษกแสนรศกทรง
ชีวิตน้องนับนับจะนับวัน	จักอาลัยสูญสูญจักสูญผง
านาพรวันวันเวศวานาดง	พระองค์จงรปรคปรคได้รปรคปราน
อันรศารทศแลรศลิ่ง	แต่ เบื้องหลัง เบื้องหลังจะหวังสมาน
จักขอสมาสมากรทศสมาน	ปัจฉิมะกาลวันนี้นั้นนิรา
ต่างต่างต่างสมานในการทศ	พระนางรศล่น้องน้องน้องหน้า
เจ้าแลแลแลกลับจนลับตา	คังทศยาแยกแยกจะแยกยับ
เจ้ากลับหลังยังยั้งที่ยั้งหยุด	พระทรงพุทธ เบี้ยว เบี้ยว เบี้ยว เบี้ยวลับ
อารมณ์หิววิบวิบาห้าวาบ	พระ เหลี้ยวลับแลลับมาลับนาง
พระองค์อาจอาจองค์อาทาท	คังสิงหราช เรื่องราชนิราศทาง
จากถ้ำแก้วห้องแก้วแท่นแก้วร้าง	นิราศนางแรมนางร้างนางจร
ลงจาก เขาข้ามเขาภูเขา เขียว	สันรศขเด็ยว เด็ยว เด็ยว พรศอน
พระ เด็ยวทาง เลียบเลียบทางออกทางจร	มาใกล้คณลुकอนถึงคณคอง
นายพรานเห็นแลเห็น เห็นถ้ายี	ชกหัตถ์ขี้นิวขี้นิวประสงค
ว่าร่นมาที่มา เด็ยวมาตรง	คือว่าองค์คือองค์องค์ศกคิต
พวกอ่ามาคยหมู่มาคยอ่ามาคยพร้อม	เข้าแวกล้อมรอบล้อมล้อมรอบสนิ
ปางบ้างคิบ้างค้ำบ้างรศทศ	บ้างจับภคชจับกระบี่จับศรพัน
บ้างถือคานถือธนูถือธมร	เข้ารุมรอนรุมรศรุมรศทศพัน
เลือคอาบหน้าอาบตาอาบกายัน	ประชุมกันชวนกันพากันมัด ๆ

๓๐ .กลบทังนี้ ชื่อสารถิชักรถ

สัง เวชจิศรคิตคิตมาน่าสัง เวช	สาหัส เศษ เศษสาแสนสาหัส
คองมัดผูกผูกจางองมาคองมัด	เบนเร็วคัตหลังทลายลาย เบนเร็ว
สงสาร เอ้ยคิตคิตมาน่าสงสาร	ผ่องผิวพาลพาลแต่ก่อนอ่อนผ่องผิว
เบนนิ้วแนวนานกายลาย เบนนิ้ว	เด็ยวมาหิวหิวทศ เห็นค้วย เด็ยวมา

เขาไล่ตีตะคอบหลบหลบเขาไล่	ร้องหาให้ให้รำจวญหวลร้องหา
นิงจาอ้ออ้อน้ำอึงจา	เป็นกรรมซ้ำซ้ำได้สร้างอ้าง เป็นกรรม
อ้ออ้อ อ้ออ้อคิดคิดว่าอ้ออ้อ	ถลาถกถกทวาทนามาทกถลา
ระกาทายกายอูระจะระกาท	จะนานคร่ำคร่ำแล้วครวญล้วนจะนาน
อามาศย์สพรั่งพรั่งพหูหน่ออามาศย์	เทียมหาญภางจกวาง เกรียมล้วน เทียมหาญ
ทูลการ เจ้า เจ้าพิภพทูลการ	พระยาพาลแจ้งว่าจับจับได้พระยา
ให้จ่าห้าห้าประการห้าห้าห้า	ให้หาอ้ออ้อมาศย์ห้วงให้หา
อาชญาลงลงทันหมีอาชญา	กลับทัพพามา เข้า เมืองให้กลับทัพ
สั่งให้ไล่ไล่ศรจ่าห้าสั่งให้	เสร็จลับได้ได้รักษาการ เสร็จลับ
บังคับสั่งสั่งมั่นคงทรงบังคับ	เรื่องนี่ยับยั้งไว้ในเรื่องนี้ ๆ

๓๑. กลบทหานี้ ชื่อหงษ์คาบหางแก้ว

จกกลับกล่าวกกล่าวถึงมิ่งมิ่ง เมียขวัญ	นับแต่วันวันแสนจศกจศก เสร้าศรี
ไม่วายทุกข์ทุกข์ถึงจอมจอมมลิ	แสนสุดที่ทุกข์ถึงถึงภคดา
อยู่ในไพรไพรระหงแดนแดนดงหลวง	ให้เบลิยวทรวงทรวงนางร่ำร่ำให้หา
จนเนิ่นนานนานเลื่อนนับนับเดือนมา	อยู่ในป่าป่าไพรสัณฑ์สันจรชเดียว
จนพระครุภักนั้นถึงถึงทศมาส	ประสูตพระราชราชบุตรงามงามสุดเฉลียว
เบนยามตึกตึกสวดสวดจิตจร เจียว	พระองค์เดียวเดียวเอกาภาษาาง
เจ้าตักตัมตัมน้ำใส่ใส่อันเส้า	ให้คลอเคล้าเคล้าเนตรนองนองหมองหมาง
แลเห็นบุตรบุตรงามภักครภักครสาอาาง	แจ่มกระจ่างกระจ่างหมดจจดจับใจ
พระกายงามงามดั่งทองทองทั้งแห่ง	คู่สุดแสงแสงสุกศรีศรีสุภาใส
แลเลิศลอยลอยล้ำแลแลวิไล	ภักครประภะภะภะพิศเพียงเพียงภักครพรหม
เนตรดั่งนิลนิลเนตรเนื้อเนื้อเน่งน้อย	ชงช้อยช้อยชเชิดเชิดช่างสม
ดั่งสรสังสังหารรานรานราชม	พระสอกสมกลมดั่งกลิ้งกลิ้ง เกลากล่อม
พระเอษฐอ้อมอ้อมเอื้อนเอษฐอ้อมอ้อมอ้าแดง	ดั่งชาคแจ้งแจ้งงามจิ้มจิ้มจิตรณอม
พระปรากฏเปรียบเปรียบปรากฏวัชวัชรินทร์จอม	พระกรน้อมน้อมนวลเปรียบเปรียบ-

บุพการาย

พระกรงามางมวงคชช เช่นทรรัตน์	นี้ว่าพระหัตถ์พระหัตถ์คัง เทียน เทียนทองฉาย
เจก เจกโฉมโฉมงามทรงทรงนารายณ์	พระ เพลาหมายหมาย เหมือนลาลากัทลี
นาสิกคุดจขอแก้วแก้ววิ เขียร	ที่เสถียรทรงองค์องค์ภักษี
สำหรับไอโอยรรัตน์รัตน์นาคี	พระทรงศรีศรีคังดวงดวงทินกร
พระชงฆ์ข้อยข้อย เช่นชงฆ์ข้อยข้อย	บคี่ล้ำล้ำเลิศล้ำเลิศขมสาร
พระนาง ทอดทอด เนครบุครบุครบาร	แนบนำทันนอนนอนแนบบอกอกอุ้นองค์
จูบปรางจอมจอมปราง เจ้า เจ้าปรางจันทร จิตรจางหันหันใจหวัดหวัดพิศวง	
น้อมถนอมน้อมจาง เนียรจาง เนียรจางนง	แอบอุ้นองค์องค์อุระระอุรัน
เนครนาง ย้อยย้อยคลอเคล้าเคล้าคลุ่มคลั่ง	นุชกลสั่งสั่งกันแสงแสง เสียวาลัย
เรือ เจ้าแม่แม่นี้จากจากปรางค์จันทร	จางแม่หันหันถึงวังวัง เวงคราวญ
ว่าแม่มีมีมิ่งดวงแก้วแก้วแม่ตลอด	แต่ก่อนขอยขอยศศักดิ์ศักดิ์แสนส่วน
หมู่แม่แม่แม่แม่แม่นางนางนิมเนวล	พี่เลี้ยงล้วนล้วนล้ำเลิศ เลิศลอยทรง
จักชบกล่อมกล่อมกล่าวกลอนกลอนเกลี้ยงกล่าว	จักมีท้าวท้าวนางน้อมน้อมประสงค์
มหาด เล็ก เล็กคิดตามตามคิดองค์	ล้วนราชหงษ์หงษ์เผ่าพันธุ์พันธุ์ผู้ดี
เรือชักอับอับแล้วออกอกภู เอ้ย	เจ้าจง เชย เชยแต่ชู้ชู้ไพรศรี
เอาอาศรมสมมุติปรางค์ปรางค์รูจี	เอากินรีรี เรืองร้อนรอนรารา
ค่างนาง ชับชับช้อนอ่อน เอียงองค์	เอาเหมหงษ์หงษ์ค่างนางนางนวลชา
แทนพี่เลี้ยง เลี้ยงประหลมประหลมาจาง	วิไลยล้ำล้ำเลิศองค์องค์เอวอ่อน ๆ

๓๒. กลบทหานี้ ชื่อ กวาง เติรคอง

ลูก เอ้ยแม่จะจัด เอานกแก้ว	นก เอ้ยบินมาแล้วมา เลี้ยงสมร
ขูง เอ้ยมา เบน เพื่อนพ่อน้อยจร	ข่าง เอ้ยมา เยี่ยมร้อนที่ เรียมคราวญ
นก เอ้ยนามชื่อว่านกจันรี	เร็ว เอ้ย เรียมมานี้มาแนบสงวน
กระ เทว่า เอ้ยเอบกระเวียนกระเวรนราน	นก เอ้ยช่างชุนวอลนำชวนชม
นักนิ เอ้ยสีเตงแสงก็พร้อย	พ้อหนู เอ้ยพ้อหนูน้อยนำซึ่งสม
สัตว์ เอ้ยสัตว์ควาล่องหล้าลม	ลูก เอ้ยแลกรมย์ภัก เรืองรัก

แขก เต้า เอ้ยอยู่ตามกิ่งแก้ว เตี้ย	คล้า เอ้ยคลอแคลเคลี้ยคลึง โคลงสมัคร
เจ้าแม่ เอ้ย เห็นแต่หน้าพระลูกรัก	พ่อ เอ้ยจงผินภักตร์มาหัสนา
เปล้า เอ้ยจับปลวง เปล้าอยู่ เปล้า เปลี้ยว	เขา เอ้ยชันตัว เตี้ยวลูกแนบหน้า
นก เอ้ยช่าง เหมือนอก เราสองรา	เปล้า เอ้ย เปลี้ยวอยู่ป่าพนาคอน
สาธิตา เอ้ย เกาะก่องอยู่กิ่งแก้ว	จาบ เอ้ยเงาเงาแจ้วจับจิตรสมร
ชีพ เอ้ยระโคกพุ่มร่มเรือนอน	นก เอ้ยยังรู้ร้อนเหมือน เรียมกรม
ลูก เอ้ยองค์ เตี้ยวแก้วอยู่อ้างว้าง	นิจา เอ้ยประสูตรกลางพนาศรม
เจ้าแม่ เอ้ย เห็นแต่หน้ามารคาชม	กาม เอ้ยมา เกรียมกรมระทมกรอม
เบ็ญจวัน เอ้ยแล้ว เรียมระวังแสง	สี เอ้ยขาว เขียวแดงน่าชูดนอม
ไถ้ เอ้ย เรียงว่าฟ้าก็มาพร้อม	พยาลอ เอ้ยแลละม่อมละไมงาม
กะตัว เอ้ย เต็นตัว เตี้ยวกะค้อยกะค้อย	นก เอ้ย เหมือนลูกน้อยใจหาวมหวม
กะต่าย เอ้ยมา เต็นอยู่กะต่ายกะต่าย	กะเต เอ้ยไต่ไม้งามกะต่อนกะต่อน
ลูก เอ้ยแม่แลแลลิวโรลลิวโรล	ลี้คว เอ้ยช่างสิ้นโคขโรลค้อนโรลค้อน
เจ้าแม่ เอ้ยไซ เจ้าแม่ไม่จรไม่จร	ลูก เอ้ยไม่ลืมคานอนชะแ้งชะแ้ง ฯ

๓๓ .กลบทังนี้ ชื่อสร้อยสน

พ่อยอดขี้ขี้งอนงศ์ยุพบุษย์สวัสดิ์	สวัสดิ์จิตรจิตรจัจจงง่องแฝงแฝง
พิวแฝงพ่องพ่องภักตร์ เมื่อภักตร์แปร	แปรภักตร์แลแลเอี่ยมเสวียมองค์
องค์พระมิ่งมิ่งหวังจะตั้งพระนาม	ตั้งนามตามตามชื่อ เมื่อประสงค์
ประสงค์เอา เอาพระนามตามบิตุรงค์	บิตุรงค์พระองค์องค์ตั้งตั้งชื่อนาม
นาง เอานามนามกรคิงขร เขา	เข้าคละ เคล้า เคล้านามเบนสามอย่าง
เบนอย่าง เอก เอกองค์อนงค์นาง	อนงค์นางภูษาฎีกีวางพระนามกร
นามกรชื่อชื่อศรีวิบูลกิตติ์	วิบูลเกิด เกิดสถิตย์แทบคิงขร
คิงขร เขา เขาวิบูลอันบวร	บวรรูปบวรบวร เจริญใจ
เจริญเวษเวษวิคณาโรสภาภักตร์	โรสภาภักตร์ภักตร์เพียงอรคองคอินทร์เสมอ
เสมอ เหมือนเหมือนเจ้าสุราไลย	สุราล่องล่องวิไลย เวชยันต์

เวาไซยั้งยั้งมนุษย์อุคมเคช	อุคมด้วยด้วย เพศวิเศษชยัน
ชยันนินในวิชาสารพรรณ	สารพรรณอันกล้าปรีชาชาญ
ปรีชาชาติชาติกระวีเมธีวงษ์	เมธีว่องว่ององค์ทงหาญ
หาญทงทงพลังกำลังราญ	กำลังแรงแรงปานจะราญช
คชทั้งสิ้นสิ้น เสรีจ เจ็ดกำลัง	กำลังพลังพลังกายไม่ถอยถด
ไม่ถอยถดถดปะทะไม่ละลด	ไม่ละลดลดจกกำลังพลัง ฯ

๓๔. กลบทดั่งนี้ ชื่ออักษรสังวาส

ส่วนนวลเจ้าล้ำเลิศประโลมโฉม	คล้ายทวยโหม่นโคศิศิครตั้งหวัง
เพราะ เจาะใจในบุตรสุดมั่งคั่ง	เปรียบเทียบคั่งได้เสวยเซษสมชม
ที่พิภพจักรพรรดิประ เสริฐเลิศ	ในใจ เจ็ดแจ่มสว่างอารมณ์สม
ครั้นชวีฤตาอายุอุคมชม	ควรจวนจักนิยมเบนซีมี
จึงมีงสมรสสอนบรรพชิตกิจ	หวังยังคิดบอกบุตร เบนอีสี
น้อยจ้อยช้อยชู เชิด เลิศวิธี	ทั้งรังษีภริยาน่าสมชม
ครั้นวันหนึ่ง เข้ายามราตรีศรี	เจ้า เข้าที่ไสยาอารมณ์สม
สนิทจรหลับคินิยมชม	นางวางซึ่งอารมณ์สุบินจินต์
ว่านารีนวลน้อยอ้อยแอนเนบ	เจ้า เคล้าแอบยศกิติจักรจินต์ถวิล
มีนิมิตรว่านางยุพินเป็น	หะสะตินภัสลันบรร เทิง เริง
สลอนกับองค์สามิศรี	ปรีดีทวิเนจิศรบัน เจิง เถลิง
ภอรุ่งพุ่งแสงแจ้ง เจริง เริง	ชากาเกิงนางค่อนอุรามา
ว่าอำร้ออก เอ้ยโฉนใจ	หากาม์ใดได้สนองจงมาหา
หลับหลับเห็นตื่นพื้นทวยกายกายา	จ้อจ้อว่ามาละห้อยน้อยในใจ ฯ

๓๕. กลบทดั่งนี้ ชื่อประทับ

เจ้าจรศกแคนแคนคั่นคั้งแสนสร	มารานร้านร้านรอนให้คักไชย
ว่าอร้ออำภักมมาจาไกล	เวรชื้ออโคจงจ้องจ้องประจาน
ฯให้ร้อร้าวร้าวร้าวควงจิศรถวิล	จากบดินแควแควแคว้วสงสาร

อกน้องรอนร้อนร้อน เร่งราคาญ	ถตีคานค่านค่านอาตุร เตียว
จเเมียวางว่างว่างอาวรณ์ถวิล	ถึงทรงสิ้นสิ้นสิ้นสติ เหลียว
หลายเวลาล่าล่าเอกา เปลี่ยว	ชะมายมายมาย เหนียว เสน่หนึ๊ก
ไม่เห็นท้าวท้าวท้าวมาทางนี้	จักอ่อนอ่อนอ่อนซูลีที่สลัก
จักแจ่งแจ่งแจ่งความไปตามตริก	ที่น่องน่องน่องนิกนิมิคราน
ชรอยร้อยร้อยกามเราก่อสร้าง	หาหลายกลางล่างล่างความพิไลสม
าให้สรรพลัศพลักกันกันกันใจ	ชอกช้ำช้ำช้ำในฤไทยกรม
ร้ออกเราเราเรารักแรมร้าง	เพราะกามสร้างซอนซอนซ้อนกามสม
แสนระคางค่างค่างฤไทยระทม	จึงลมลุ่มลุ่มจมด้วยลมกาม
อกเราเปรียบนาวาว่าว่าแห่	ออกกลางทะเลลองล่องล่องล่องมลา
อันลมรายร้ายร้าย เรียกว่ากาม	ประจวบเจ้าเปรียบพระพายพายพายพาล ฯ

๓๖. กลบทหานี้ ชื่อมยุราพันทาง

ทลทลเจ้าครวญหาว่ากามกาม	อกอก เอ๋ย เวยมาจากจงผลาญผลาญ
าทำให้เราสร้างรักอยู่นานนาน	จอมจอมนาฏราชกุมารคลาน เมือง เมือง
มองมองแม่แลเห็นยิ่งทลทล	จิตรจิตรร้อนอ่อนใจรวนควาญเสียง เสียง
ก้องก้องแจ้วแจ้วลูก เจ้ากล่าว เอียง เอียง	หมอบหมอบแม่แลเมือง เสียงอ่อนอ่อน
กราบกราบลงทรงถามความตามจริงจริง	ไซไซจอมหม่อมแม่เมืองยังถอนถอน
อ้าอ้าอุษรุโรธาครรวนควรร้อนร้อน	จอมจอมท้าว เล่าลูกก่อนร้อนใดใด
ถาถาว่ามีโทษปรคบอกบอก	ขอขงทรง เอื้อนเอื้อนอรรถไชไช
าให้ให้จัดซัดความจริงสิ่งนาน	บอกบอกกล่าว เล่าลูกไปใจจริงจริง
นางนางท้าวเจ้าฟังบุตรสุดถามถาม	จอมจอมเจ้าจึง เล่าความทุกสิ่งสิ่ง
แต่แต่เคิมเริ่มจาก เมือง เรื่องมิ่งมิ่ง	จนจนพราภจากษคยั้งสิ่งใดใด
ที่ที่มีเก็บเล่าบุตรสุดสิ้นสิ้น	คามตามเรื่อง เบื้องกระบิลสิ้นไชไช
าให้ให้รนาฏพันตั้งใจใจ	เอื้อนเอื้อนอรรถครัสความไปใจอ่อนอ่อน ฯ

๓๓. กลบทหนึ่ง ชื่อหงษ์ทองลีลา

ลูก เอ๋ยแม่จะเล่าให้เจ้าฟัง	พ่อ เอ๋ยแม่จะตั้งอุทาหรณ์
ลูก เอ๋ย เมื่อแรก เริ่ม เค็มแต่ก่อน	พ่อ เอ๋ย ยังไม่จรมาอยู่ไพร
ลูก เอ๋ย พระบิดุรงค์ผู้ทรงฤทธิ์	พ่อ เอ๋ย เรื่องมหิศรศักดิ์ใหญ่
ลูก เอ๋ย ครองจิมปากพระ เวียงไชย	พ่อ เอ๋ย เลื่องกาใบทุกภารา
ลูก เอ๋ย มีพระยาหนึ่งมาใหม่	พ่อ เอ๋ย ชิง เอาไอศูรย์มหา
ลูก เอ๋ย องค์พระราชาบิดุรา	พ่อ เอ๋ย แรม เข้าป่าพาแม่จร
ลูก เอ๋ย มาอยู่ไค้ นังหันนาน	พ่อ เอ๋ย มีนายพรานพเนจร
ลูก เอ๋ย นาราชพลากร	พ่อ เอ๋ย เจ้า เมืองจรริบตามมา
ลูก เอ๋ย จับเอาท้าวพ่อ เจ้าจร	พ่อ เอ๋ย ใจแม่ร้อนจึงร้องหา
ลูก เอ๋ย จักยังอยู่ถ้ำมรณา	พ่อ เอ๋ย พระมารดาไม่แจ้งใจ
ลูก เอ๋ย ที่แม่ทรงพระกรแสง	พ่อ เอ๋ย พระแม่อาไลยถึงทรงนาม ฯ

๓๔. กลบทหนึ่ง ชื่อจตุรงค์ประดับ

พระหน่อไทยไค้สดับแสงกิง	พระหน่อคิศจิตรวาชระหาวพวาม
พระหน่อครีกนิกคะ เนคะนิงความ	พระหน่อนามแจ้งกระจักกระจ่างใจ
ไม่ควรรู้ผู้แสวงสวัสดิ์หวัง	ไม่ควรรังนิงคะลึงคะ เลิงไหล
ไม่ควรรเฉยเสยสละสลัดใจ	ไม่ควรรไทยจะชีวังชีวังวาช
จาเรารักจักคะบึงกะ เบงจร	จาเราร้อนริบจะ เร่งจะ เร้าพาช
จาเราจะชุกู้ตระกูลสกุลกาช	จาเราจะบาช เบียงจะเบ่งจะบากลา
กคัถนุกูจะคู้จะค้อคั้ง	กคัถนุกูจะช้ายจะยักหา
กคัถนุกูจะอย่างหนึ่งยอดหนึ่งยธา	กคัถนุกูจะจะราจะ เริงรบ
ขันตีหวังคั้งปะทะ เบนทัพหน้า	ขันตีกล้ารู้ใน เช่นาน เขิงหลบ
ขันตีแขงแรงคะบึงคะบันรบ	ขันตีจบภกระ เจิงกระจวมทัพ
ไม่ละลดกคพลังพลากร	ไม่ละห้อยน้อยสยคแสงชชัย
ไม่ละ เลย เคยตระ เตรียมครีกครองรับ	ไม่ละลับลวงละ เลิงละลานองค์

อุเบกขาข้าจะตั้งจะแต่งกอง	อุเบกขาของแม่ทัพเมธีประสงค์
อุเบกขาข้าจะวางจักรวรรดิวงษ์	อุเบกขาองค์ทรงนรินทร์นเรศราช
ความลี้ภัยเทียบเปรียบเสียงสยอนสอน	ความลี้ภัยรอรุณราณะรินอะราหมาย
ความลี้ภัยจักตั้งตั้งลูกสรสิ้นสายราช	ความลี้ภัยหมายคัคคีศะศักรู เบิง ฯ

๓๙. กลบทกนี้ ชื่อขุนนางแย้มผกา

พระกุมารศรีภคทองทอนองบราษณ์	พระจอมราช เจ้าคติน้ำจิศร เถลิง
พระหน่อโน้มค้อมบังคมภิรมย์ เรือง	พระ เอี่ยม เอ็งแอบองค์ประจงกร
พระกราบลาว่าข้าแต่แม่เจ้า	พระคุณ เอ้ยลูกนี้ เล่าจะลาสมร
พระคุณจงอ่านายช่วยอายุพร	พระคุณ เจ้าฉันทจะจรคามพิศุรา
พระบิศุรงค์ปานฉนี้จัก เบนโฉน	พระ เสด็จไปนาน เน้น เกินหนักหนา
พระนางพึงราชบุตรสุดจะลา	พระทัพยาตั้งไฟทไทยร้อน
พระจิ้งคอบบลดอบว่าคูราพ่อ	พระน้อยหน่อคุณวิบุลสอน
พระหน่อ เอ้ยพ่ออย่านึกพ เนจร	พระหน่ออ่อนหน่อ เอี่ยมอังกูรา
พระหน่อน้อยจ้อยนิค เท่านี้	พระหน่อจะให้แม่ทวิ เทาศทา
พระหน่อ เนื้อหน่อนามชัคคิยา	พระหน่ออย่าละแม่ให้เค เดียว
พระลูก เอ้ยอกแม่เนื้อนาถา	พระหิมวาปากใหญ่เนไพร เขียว
พระหน่อจะจรแม่จะอยู่แต่ผู้ เดียว	พระแม่จะ เบลีียว เบล่าแต่จะแลเคร
พระบิศุรา เจ้าก็ร้างไปห่างแล้ว	พระลูกแก้ว เจ้าจะพรากไปจาก โฉน
พระกระมลชนนี้ที่เราเร	พระทศไทยว่า เทววิ้อ เวลา
พระสุริยงลงลับเหลี่ยมไสล	พระทศไทยแม่จะ เลี่ยมเหลี่ยมสังชา
พระสุริ เยศจะประ เวศน์เมรุมา	พระวิญญาแม่จะวางประ เวศน์จร
พระสุริยาลาโลกครรรไลแล้ว	พระมารดาจะลาแก้วแม่สังทร
พระสุริยงส่งแสงแรงรอนรอน	พระแม่จะวอนกรรแสงแรงอุรา
พระลูก เอ้ยแม่ เหมือนอกนจากพราก	พระลูกจากแม่จักราร่างวนทา
พระองค์ เดียว เบลีียว เคชพระ เวทนา	พระวิญญาแม่จะวางพ่ออย่าจร

พระกุมารกราบกรานพิลาบละห้อย

พระคุณเอ๋ยจิตรลुकน้อยนี้ท่อนถอน

พระบิดุราปานฉนี้ชีวีว

พระชีหจะมรณแล้วถายังลูกคลั่งใจ ฯ

๔๐. กลบทังนี้ ชื่อภุมรินเซยทราบเกสร

ว่าพระคุณทูลเกล้าจก เศร้าโศก

ว่าพระคุณจุลโลกจะลับเศส

พระเจ้าพ่อจะทรงพิราโดย

พระเจ้าพ่อจะพิงใครโฉนนิก

เรือพระองค์ทรงเกล้าของลูก เอ๋ย

เรือพระองค์ไม่เคยในการศึก

พระบิณ เกษอยู่เนปามหาพถกษ

พระบิณ เกษท้าวสศึก ไม่ตรีกรครอง

พระทูลกระหม่อมมาถลา เชื้อคาพาล

พระทูลกระหม่อมหลงหวานพรานไพรสอน

พระจะทรงแต่มหาโศกาาร

พระจะทรงทุกข์ร้อนอุรารัก

พระจอมเจ้าจก เศร้ากรรแสงโศก

พระจอมเจ้าจะวิโยควิญญานัก

เรือพระร่มโพทองของลูกรัก

เรือพระร่มโพทองจักนิรา

พระโทษท้าวจกทุกข์ถึงชนนี้

พระโทษท้าวจะทวิ เทวศหา

พระกายจก เศร้า เพราะพระอาชญา

พระกายจกต้องพันสนาห้าประการ

พระคุณเอ๋ย เคยเสวยสุธาโภชน

พระคุณจะต้องเสวยโทษเป็นอาหาร

พระคุณเคยทรงเครื่องอันเรือหาร

พระคุณจะทรงแต่สงสารต่าง เครื่องหา

พระโศค เคยสดับเสียงแห่งคุரியางค์

พระโศคจะทรงแต่เสียงครางคร่ำครวญหา

พระเนตร เคยทอดทัศนนางร้อนรา

พระเนตรจะได้ทัศนแต่ท่าประจาน

พระท้าว เคยบรรทมเหนือแท่นรัตน

พระท้าวจะนอนเหนือไม้พิทาน

พระองค์เอ๋ย เสวยเครื่องสุวรรณภาณจน

พระองค์จะทรงแต่กระบาลนำเวทนา ฯ

๔๑. กลบทังนี้ ชื่อทศประวัตติ

เรืออก เอ๋ยทวาดหวังจะวัง เวง

เรืออก เอ๋ยครุ่นเครงจะครวญหา

เรืออก เอ๋ยสงสารพระมารดา

เรืออก เอ๋ยอนิจจาจะอาวรณ์

เรืออก เอ๋ยอาคมานในครานี้

เรืออก เอ๋ย เอ็กในไพรสอน

เรืออก เอ๋ยครั้นไม่สามารดาจร

เรืออก เอ๋ยพระบิดจะมรณา

เรืออก เอ๋ยครั้นจะสามารดาเล่า

เรืออก เอ๋ยแม่จะ เศร้ากระศัลย์หา

พุทธโธ เอัยพุทธองค์ทรงวิควา

พุทธโธ เอัยไคยศแล้วถถอย

พุทธโธ เอัย เมื่อตีมีมั่งคั่ง

พุทธโธ เอัยคกจนแล้วคนหยาม

พุทธโธ เอัยรูปก็งามความก็รู้

ทุกซัง เอัยสัง เวชแม่เกษแก้ว

ทุกซัง เอัยจักทุกซังถึงริงอุรา

ทุกซัง เอัยตั้งแต่ทุกซังไม่คู่ชา

ทุกซัง เอัย เนตรจกจนวนนวลจกอม

ทุกซัง เอัยซังแต่ทุกซังชุกแต่ เข็ญ

อนิจจังไรจะตั้งอนิจจา

อนิจจังสมบัติข้อมวิบัติ

อนิจจังสังขาราประชาชน

อนิจจังอาตมานิงจกาภ

อนิจจังใจแล้ววจนแล้ว เวียน

อนัตตกาภยัง เราทั้งหลาย

อนัตตาสูณลินใจกทั่วโกลแล

อนัตตจากรโกลมนุญย์เล่า

อนัตตาทึนแผ่นที่พิภพพราย

อนัตตาสูญเพราะน้ำลมแลไฟ

คุณแม่เอัยจง เอ็นคู เกิดขุพมาลย์

คุณแม่เอัยอวยอ่อนให้พรไชย

คุณแม่เอัยมั่นนงษ์อมให้คมะนา

คุณแม่เอัยมั่นลูกพบฟ้าห้าวแล้ว

คุณแม่เอัยลูกนี้หวังตั้งจิครหมาย

พุทธโธ เอัยภาษาไม่จิจริง

พุทธโธ เอัย เลื่อนลอยแล้ว เหลียวหลัง

พุทธโธ เอัย เพื่อนพรั่งสพร้อมพรู

พุทธโธ เอัยมีแต่ความจะอดสู

พุทธโธ เอัยอับแล้วอื้อกระอา

ทุกซัง เอัยไกลลูกแล้วจะครวณา

ทุกซัง เอัยททยาจะทุกซังกรอม

ทุกซัง เอัยทุกทิวาจะซุบพอม

ทุกซัง เอัยพิวจกรอมพอมจกร

ทุกซัง เอัยทุกซังเข้า เห็น เห็นเข้าหา

อนิจจังภาษาพิรากล

อนิจจังคล่องแล้วชัควิบัติผล

อนิจจังมีแล้วจนแต่่วน เวียน

อนิจจังทรัพย์สินทั้งหลายไม่ เสถียร

อนิจจังตั้งแต่ เปลี่ยน เวียนแต่แบร

อนัตตกา เกิดมาผายเออภายแผ่

อนัตตามีก็แต่อนาถกาย

อนัตตาคู่แต่ เทพเจ้ายังฉิบหาย

อนัตตาคย์อมฉิบหายสูญสาธารณ์

อนัตตาก็ลปประไลยไฟประหาร

คุณแม่เอัยจงสงสาร เกิดมารคา

คุณแม่เอัยจงให้บสมปราถนา

คุณแม่เอัย เห็นชีวาจะวอดวาย

คุณแม่เอัยลูกจะแคล้วกลับพันพาย

คุณแม่เอัยลูกหมายจะแทนคุณ ฯ

๔๒. กลบทหนึ่ง ชื่อกะแคะไค้

เสร์้าหมองทรงมุขยงทรงหมอง เสร์้า	ทูนทวนเจ้าสุคนธ์แสนหวานทูน
ครุ่นครุ่นหวังฟังบุตรแสนสุดครุ่น	าเจานแค้นแสนวุ่นแค้นนาง
สุดจิตรห้ามสามจนจิตรสุด	าณบุตรสุดคิดน้ำจิตรณ
ใจเกรงคิดจิตรละ เวงคิด เกรงใจ	พรอวยฯเซษาให้บุตรสุดอวยพร
ว่าพองพบสบเหมือนพองว่า	สอนสั่งค่างาหนดาค้างสอน
จรพบพระบิดาก้าพบจร	าบริบร้อน เร็วมาอย่าช้าเบ
ผ้าก่าพลผืนนี้พลก่าผ้า	าเสศรีเจ้าสุกแสงแสงศรีเส
าใจแม่รักธามรงนี้สุคใจ	พ้อพาไปให้พบเบพาพ้อ
าให้เห็นแหวนแสนรักจัก เห็นให้	หน่อท้าวได้สาส์มั้นว่าหน่อ
กอบุตรราชาชาติสุทธิราชบุตรกอ	ท้าวคุณพ้อแจ้งในใจคุณท้าว
ราชบุตรน้อยมารลามาคูราช	ผ่าวผ่าวหวาดจิตรนาฏหวาดผ่าว
ร้าวร้อนรวนทวลจิตรคิดร้อนร้าว	จากบุตรท้าวนาฏน้องร้อนร้าวจาก
บุตรรักร่าแม่ร้อนร่ารักบุตร	หากจิตรสุดจิตรทวลจนจิตรหาก
พรากจากแม่เนตรย้อยน้อยใจพราก	ครวญทวลจากต่างพรากจากทวลครวญ
หน่อพุท้งบังเกิด เบนพุททหน่อ	นวลเนตรหล่อหลังคลั่งคลุ้ม เนตรนวล
เค็รมา เตียว เบล่า เบสียา เตียวมา เค็ร	จิตรใจเงินเงียบเหงาเจ้าใจจิตร
ลัดลอคคงพง เกื่อน เลื่อนลอคลัด	หวัดใจหวัดถึงมาคหวัดใจหวัด
จิตรานนิกหน่วงรักหนักใจจิตร	ครวญคร่าคิดถึงแม่แลคร่าครวญ ฯ

๔๓. กลบทหนึ่ง ชื่ออักษรล้วน บังคับให้เข้าคละอักษร

จากจอมเจ้าใจจวนจิตรจิตรจัก เจียน	าให้หันเหียนหันหันเทหวล
เค็ร เตียวแคว่คุ่มคั่นคั่นคงคอน	ท้อแท้ทวนทับเทาท้าวท้าวทาง
ลัดลอค เลียบแล เหลียว เหลียวแลหลง	เห็นเหมหงษ์ทวนเห็นหันหวงทาง
แมน เหมือนแม่มามุ่ง เมืองหมาง	นิกแน่นอนน้ำเนตรแนวหน้าอง
แลลิ่งลมล้อลู่ เล้าลมเลียง	มุ่งหมาย เมืองมาทแมนเหมือนแม่หมอง

เลี้ยงลูกแล้ว เล้าระดมละ เลิงสอง	จิตร เจตจงจ๋องจ๋องจ๋อง เจียมจน
ยุ่ง เหาะช่อง เหยียบบ่อยู่ชอกชุง เยี่ยม	เห็นหาญเยี่ยม เห็นหันหวานหาญหน
แลเล่หลาย เลื่อนล่องล้ำ เลิศล้ำ	ยาง เหยียบขยอชอกข่างข่างขอย้อน
สิงจรด เลี่ยมเล่นลูกลูกสิงโล่	หื้อให้ให้หยงหนห้อยหัวหวาน
ครอแครครือครุ่น แครงครึกครื้นครวญ	เลี่ยมล่อลัว้นหลากหลาย เหล่าลิง
ข้าง เช่น เริงชาติข้าง เริงชาญชน	แม่ เพื่อผลไฟพายุไฟพางผิง
ซุกชาติซึกชาติ เชื้อซึงซ้มซึง	เหล่าลูกสิงเล่นจรด เหลี้ยวหลังแล
กวาง เกิง เกวงแกวดกวัคกว่าแก้วเกวิด	ทาทันเห็นหูทาง เหิงหันแห
ตัวตื่นตื่นโต่ เต้าตัว เติบเต้	ลอคลัดแลลงลุมลิมลาลด
แรดแรงร้าย เริงร้อนรานรานเร้น	หมูหมีเหม็นเม่น เหมือนหมึก เหมาะหมด
คำคูตีเต้ว เติร เคะแคะตะด	เลี้ยวลัดลด เลาะและ เลี่ยมเลียบแล
ยามฆ่าแย้ม เยื่อนอย่างย้มแย้มย่อง	เราเร้องริหรือหราร่าแหร้แหร้
จักจัน เจื้อยจ่าจับจิตรแจ้วแจ้ว	ให้หื้อให้ห่มหึงหับเท่าหัว ๆ

๔๔. กลบทหานี้ ชื่อ เต็นสามตอน ชื่อ มีหุคคิ

เลือร่องสอง เรียง เลียงราน	ก้องหาญการฮึกก็กหวาน
นอนแอบแนบอิงนึ่งอ้วน	ครึกรวนครวสุร่าคาราน
ขมชองไม่ช้ำมือ	ครึกหือครือหวนครวญหน
เห็นหมูหมางทางมน	โงมต้องจ้องคนจนตัว
หมูเกินเมิลล้ำมาถึง	ตัวหันคันเหิงคิงหัว
ตัวกล้าตากลับดับกลัว	เลือกร้ายไหลร้วลัวแรง
หมูเค่า เมากก็มิภาแกก	เสียงผลากสากแพลกแสกเพลง
เลือรสบร่องสองแรง	กลางเบลงแกลิ่งปล้ำกล้ำเบลิ้ว
เลือตบสบต้องสองคา	หมูสาหมาสันหนัน เลี้ยว
ผลุดคอกผลอดคับหลับเคียว	เลือเกี้ยว เลี้ยวกายสายก่อง
สองคายสายเคียน เลียนคิด	ไซมิตรซิคมากชาติหมอง

พระ เมิลเพลินทมางพลางมอง	เมียงย่องมองษาครมาทชน
สิ่ง เกิดเศษกั๊งสังกา	จิตรหาจากวนจวนทน
นิจาหน้าใจเนจน	จิตรวนจนว่องจอง เวร
ชมไม้ชายมาครชาติมี	ควงศรีดีแสงแดง เสน
นกแก้วแนวกั๊งนึ่ง เกน	แจ้วเงินจาเงินเจรจา
จิกแก้วแจ้วกาจ่าก้อง	จับฟ่องจ้องโพนเงินพา
นกค้อยน้อยกะแดแก่ตะดา	จับหัวจ่าว่องจอง เวียน
แขก เต้า เข้าตามขามเต้น	ค้อนทอยคอยแทนเค้น เทียน
จับมองจ้องไม้ใจเมียน	นกกระ เวียนเนียนกระ เทว่าเนากระ เวณ ฯ

๔๔. กลบทังนี้ ชื่อพระจันทร์ทรงกลด

คาบศน้อยน้อยทอเอ เนื้อ เชื้อคาบศ	พ่อง แผ่นภักครภักครทรงกลดงามพ่อง แผ่น
แจ้งเงินพรพรพงจิตรแจ้งเงิน	ขามย่ำเย็นเย็นนอนพรขามย่ำ
หลายวัน เตีร เตีรมาด้หลายวัน	อุบถัมภันั้นไม่มีที่อุบถัมภ
ระกาทากาย เลื่อยลำมาระกา	ถึงแดนจาจัมปากหน้ามาถึงแดน
จัมปากจรจรมาถึง เมืองจัมปาก	สุดแสนยาก เวทนามาสุดแสน
ทดแทนคุณคุณมีตามาทดแทน	สัง เวชแสนแสนคิดหวังนำสัง เวช
เข้าอยู่ในในศาลามาเข้าอยู่	ริมเขตรคูประคูอยู่ริมเขตร
ประเวศย่ำย่ำค้ำลงทรงประเวศ	บัญญัติเพศเพศถาษที่บัญญัติ
ราครี่นั้นนั่น เหลาในราครี่	กระษัตริย์ที่ที่เปนเจ้า เมืองกระษัตริย์
ประวัติจิตรคิดไปใจประวัตี	ในใจกลลวกลวจะวิบัติในใจ
ว่าเมืองนี้เราได้หมายว่าเมือง	โฉน เปลื้อง เปลื้องปลดทุกชั้นถ้าโฉน
นานไปนานในเบื้องนำถ้านานไป	จักมีคราคร เบนเนื้อ เชื้อจักมี
เบนฟ่ายท้าวท้าวยศศักดิ์คิด เบนฟ่าย	พาหนิบายบายหน้าจักพาหนิ
จักมีเสี้ยนเสี้ยนศัครคูจักมี	เที่ยงหันที่ที่จะ เห็น เบนเที่ยงหัน
พรงนี้ควรควรจะฆ่าในพรงนี้	อาสยวีวาคมชาคอาสย

สาส์นนั้นมันพระไทยใจสำคัญ

ท้าวไทยบรรบรรทมสนิหจิตรท้าวไทย ฯ

๔๖. กลบททั้งนี้ ชื่อยักกังค์

ครั้นรุ่งแสงแสงทองส่องซึ่งรัศ	มีจัดแจ่มเอร์มาส
สว่างแสงแสงศรีระวีราใน	นพภาโลยโลยประ เทศวิเศษกรุง
กระษัตริย์เสด็จเสด็จยังที่เฝ้า	มุขมทามหาปราสาทประ เสริฐสูง
ศรีสุกสุก เริงบรร เห่งรุ่ง	ราษีพุ่งพุ่ง แผ่นกระ เค้นจอม
กระษัตริย์ตรีสารให้ให้หาซึ่งนาย เพ็ชฌ	ชฎาเสด็จ เสด็จมานั่งบังคมถนอม
น้อมประนมพระนมกรอ่อน เกษค้อม	บังคมจอมจอมธานีวาทีศรีส
สั่งว่าสุสุ เพ็ชฌชฎาอย่า	ช้า เริงพาพา เจ้าจอมกระษัตริย์
ยศกิติกิตยะวงษ์จิง เริงรัก	แจงประหัดประหัดประหาราให้ถึงทัน
ทีแล้วท่านท่านมล้างให้วางขาด	ชีวาว่าควาคสังขาชีวาสน์
ชีพระสุสุสุชีพลินชีวัน	นี้ให้ทันทัน เสด็จ เพ็ชฌชฎาค้อม
บังคมลาลาแล้วก็แคล้วครร	โลกามบัณเฑณีไม่ถดถ่อม
ควถึง เจ้า เจ้าธานีบุรีพร้อม	สพรั่งพร้อมล้อมล้อมมูมรัน
รอนรายกิติด้วยหาษาให้เสนสิ่ง	เวชพะวังหวังหวัง เทวศทิวหวัน
หาวคถึงขอกขอกทรวงให้สิ้น	ตลอดต้องต้องคั้งฤคิจุจ
จะสิ้นชีพีชีพีวังสังขาอา	สังฆมรณาน่าปากยิ่งยวคสุค
แสนที่จะยับยับอกหมกมุ่นมุด	มักชีกะหลุคหลุค เลมตั้ง เข็มแทง
เคียรค้องค้องขมับเนครขมุด	หลุนจะหลุคหลุคจะปลิวนี้แสสง
ขยับขุกขุกอักอักอก เอี้ยว	ตะแคงตะแคงไม่รอคอกคอกครรถ ฯ

๔๗. กลบททั้งนี้ ชื่ออักษรล้วน บังคัมให้เข้าวรรคละ ๓ อักษร

จักกลับกล่าวคำว เติมคาบสน้อย	ครั้นสุริยะลอย เลื่อนส่องส่องสวัสดี
สว่างแจ้งแสงศรีสุริย์จรัส	เลื่อนลอยลัด เขาแก้วยุคนธร
สวมมงกุฎสอคาเสสอคังสา	นุ่งผ้าคากรอง เรืองรุ่งรังสร
ทรงหนั่ง เสือ เยื้องย่องยังพระนคร	เพ็ญวารจรจ้องจิตรถึงพิศุรา

มากะทั่งทางที่หา เราศ
 ชะม้ายเมียงมุ่มมองพระในยนา
 มิได้แจ้งจริงจิตรว่าบิคุเรศ
 ครัสว่าเอะ เอออันนั้นคือใคร
 ชวานครอ่อนเอื้อนออกอรรถชัด
 ว่านักภทท์ที่ทนทเวศเวียน
 ที่เบนจอมเมืองมิ่งมลิเลิศ
 ค้องประหารแสนศึก เสราจศกี
 วันนี้เที่ยงที่เธอจะต้องประหาร
 คาบสน้อยเนื้อหน่อพุทธรัง
 รู้จักแจ้งแจ้งจิตรว่าบิคุราช
 ว่าเรากี่ เรื่องฤทธิ์แรงแจ้งในใจ
 จะเข้าถึงถาถอมระจิมจร
 จักจับจอมอิสราเจ้าสากล
 คงจะสมเสร็จสิ้นถวิลคิด
 กลัวแต่ศีละ เกทพิงกินหนา
 ถึงชีวิตวางวายจะไม่รอด
 อนึ่ง เราเล่าแน่แน่วนักยินดี
 ถ้ามั่นคัคสลัดสว่างศีลเสียแล้ว
 แสนพิเศษสุดประ เสริฐเลิศรพหาร
 คังสรแสงสังหารราญทัไทย
 หนักอารมณ์จิตรระหวายวงงว่าง
 ก็ถึงซึ่งสลบแน่แน่ว เนาเนิง
 สัมสลบลงสลัดอัถอันองค์
 เอาปัญญา เบนพระชรรค์พันพาดพอน

ทอดพระเนตร เห็นมนุษย์นั่งแน่นหนา
 พบรา เรื่องฉรงคั่นรินทร์ไท
 ทอดพระเนตรนึ่งอึ้งคสังไหล
 ที่ต้องโทษโทษพันธนาเจียร
 แจ้งความลึกลับใจจิตรสถิตย์เสถียร
 ชีพจักเนียรนั้นเนื้อเจ้าธานี
 ชีอชู่เข็ยศกิติประกอบศรี
 พระกายีเนื้อหนองพุพองพัง
 แสนสงสารสุคลิ้นชีวินหวัง
 ได้สว่นั่งคำชัดจัดจริงใจ
 ำให้มปนาทหนักแนถัยโฉน
 เจ็ดคชไกรเกรงกาจมีอาจทน
 ธิบราญอรอนราชนราพลาทน
 ทั่งไพร่พลพวกห้องกองประชา
 จักสมจิตรมุ่มมากเหมือนปราคณา
 อนึ่งอาดมามากมั่นในขันตี
 มีทั้งทอคศีลสัจย์สังวรศรี
 านสร้อยศรีสิพัตถุทัตญาณ
 จักคลาศนแคล้วพุทธรูมีพื้นพิการ
 ภอดริการเท่านั้นแน่นหนาทรวง
 ำให้อ้อเห็นแนวมรณทรวง
 ดิ้นแต่ดวงฤดีพะวิพะวง
 จิตรประวิงเทหวาคแทบชาคผง
 ภอคินคงได้คิดจิตรจอกใจ
 ำหาราญอรอนตรงจรคศกลืนสงไสย

ก็ค่อยเสด็จดำเนินรย่องนอง เนครนอย
 แลวกลับสลับแน่นแค้นแค้น
 ครั้นค่อยพินคั้นคั่งสติ
 มหาชนคนทั้งหลายหลาก เหลี่ยาแล
 บางคนว่าคาบสเจ้าจคงจ้อง
 เบนหน่อ เนื้ออันวงษ์ภาพงษ์พันธุ
 มาราร้องรำรำกรรำพิไร
 เออ เมื่อเฮอร์สราชแรกทาไม่
 เราสงไสยสิ่ง เวช เจตจิตรอ่อน
 คาบสตอบว่า เราแรก เริ่มก่อน
 เบนเฮอร์สยศยิ่งยอคบรีชา
 เราจัก เสียชีพลละละสลัด
 แทนคุณองค์เอกอรรคอุดมไท
 จึงกราบเบื้องบาทงสู่พระบิฑูเรศ
 จึงกราบทูลธิดีภูมิบาล
 ว่าข้าบาทคือบุตรบวชบรรพชา
 จัก เอาดวงชีวิตเจตจิตรใจ

เข้าใกล้หม่อมประนมมังชลี
 คั่งจะสิ้นสูญสุศพระเศกศรี
 ก็นิลทาน้ำน้ำเนครนอย
 ำให้ห่อห่ออารมณ์ร้อนเร่าหมอง
 มาราร้องรักนเรศร์ด้วย เหตุใด
 เราสำคัญไม่แจ้งจิตรจริงเอน
 แทนบรรลโษะใจจิตร เจียรจากจร
 คาบสให้โทษหลวงงานใจถอน
 ภาภูธรมีบุตรบวชบรรพชา
 อยู่ไพรสอนสร้างสมแสนทรธา
 มาเสาะหาบิฑูรงค์รำชราไชย
 จิตรใจจักคิดชีวิตที่พิไลเมษ
 ครัสพลางในเนครเน่นคือแถวธาร
 น้อมทาง เกษเกษาน่าสงสาร
 เจ้าจอมอารยจิงแจ้งแจ่มจิตรใจ
 ทิดคามมามุ่งมาทมน่หวาดเทว
 แทนคุณเทพระองค์จิงแจ้งจิตร ฯ

๔๘. กลบทหนึ่ง ชื่อ เบญจวรรณห้าสี

จอมจักร เจ้าแจ้ง เจาะหึง เพราะพร้อม จวนจิตรจ้องจวนใจสงไสยสนิท
 ำน้อมหมายเม้มมุ่งมาทบุตรคาตคิด จอแจ้งจิตรจวนเจือไม่เชื่อใจ
 ำร่ถามถ้ถ้ำจนถึงตะลึงหลง จิตรใจจง เจาะจ้องไม่พองใส
 บุตรบวช เนื่องแบ่งบรรพพ์ในทันใด แะน่านเนื่อแน่น้ำเห็นน่าวจิตร
 บางแบแบ่งบอก เบื้อง เรื่องแหวนผ้า ำให้เห็นหา เหตุหวลชวณใจสนิท
 ท้าวเทเหิงหักแท้เห็นเน่จิตร ครั้นคุ่มคิด เคืองแค้นแน่นหนักใน
 ำจจิตรจวด เจาะจงแสนสงสาร แคว้แควคาลูรุดันสิ้นสงไสย

ร้อนแรงรุ่มร้อนรีงหาไทยใน	จวนจิตรใจจกจอกวอควายเวียน
กอดกาย เกษแก้ว เกิดกับอกแอบ	เนื้อนิ่งแนบ เนตรนองประกอง เคียร
แสนสงสาร เสรีาศกวิษค เจียร	วอควายเวียนหวัดหวิดชาดจิตรใจ
สองจศกสุดแสนสิ้นถวิลหวัง	วิเวกวัง เวงหว่าน้ำตาไหล
อ้าเอษฐ์เอื้อนอรรคองค์ทรงพิไร	นอง เนตรในหน้านึ่งน้ำเนตรนอง
ทวสพุนให้โทษหา เมตคาบุตร	เสรีาศกสุดสงสารรออรานหมอง
หื้อแต่หุ้มหึ่งทอดกอดประกอง	ทาบเที่ยวทองทุกทิศ เจาะจิตรจง
สงสารแสนสุดแสนกระษัตริย์จศก	แลหล้าจกสิ้น เลื่อนสะ เทือนหลง
นก เนื้อนอง เนตรแนบแสงวอยง	เหมทหงษ์โทษทวสพลวยชวนใจ
จับเจ้าจิตรจอกจง เจื่องงสงัด	หึ่งหุ้มหัด ทวศทริท้าววิไสย
แสนสงสาร เสรีาศกวิษคใจ	ทัวเทพทศทศระทวของค์ ฯ

๔๗. กลบทหึ่งนี้ ชื่ออักษรสลัล้าน ระยะละสามอักษร

เสรีาศกแสนเค้นครุ่นคิดจิตรจวนจาก	บ้ายเบียงบากมากมาย เมืองเสียงจศกสง
ล้านเสียวสรรครันเครงครุ่นวุ่นเวียนวง	เอนเอียงองค์ลงแลเลียบเมียบเมืองมอง
กาเกาะกึ่งจิงจอนจับจับเจียบเหงา	เปล้าเปลี้ยวเปล้าเหงา เจื่องงสงสารสอง
นกล้อยนึ่งอิงแอบอกหม่มมอง	เข้าเชื้องซ้องมอง เมืองไม้เครคร่ำครวญ
เทพทุกาใจเงินจองมอง เมืองมา	โทษทวสพุนหน้าเนตรนองทองทวทว
ทหื้อแต่เนนึ่งนึ่งจิงจวงจวน	แลลลวนครวญครันครุ่นวุ่นววยเวียน
พระพร้าพร้อมรื่องร่ำรักตักคืนแต่	กอดเกษแก้วแล้วจลมเล้าเสรีาสบเคียร
จูบจอมเจ้ากล่าวเกลี้ยงกลอนวนว่าเวียน	ห้ามเหตุเขียนเมียนองมองมาว่าวิงวอน
หื้อเพื่อนไพรโคลคลาศลาศษาศร์เยื่องย่อง	หลีกเสียงล่องมอง เมืองมาทวาคพันผ่อน
ภอโทษแพ้แก่กาม์เกิดเจิดจองจร	จรคราญรอนบ่อนเบียงบ้ายกายแก่เกิน
แต่คัวคายกายกาม์เกิดเปิดเปิงปาน	พันโทษพาลราญรนรูกุณแด่งเงิน
เจ้าแจ่มจิมนึ่งเนื้อหน้าร่ำเริงเริญ	อย่าแฉ่มเขียนเชิญชูปคอบคายค่าง
หน่อหนุ่มน้อยอ้อยเอี่ยมเอ้แลลานหลง	อย่างชอกชององค์เอี่ยมอาคมมาทเมืองหมาง

กลิ่น เกลื่อน โทลเนป่าบ่งย่อง เยื้องย่าง แน่นนางหมองหม่นหมอง ร้องรำไร ฯ

๔๐ . กลบทหนึ่ง ชื่อข้างขวาง

บุตรบังคมก้ม เคียรราบกราบทูล	คามเค้ามูลสกุลนักปราชญ์มาพิไลมย
ว่าไม่ควรจวนพระองค์ปลงชีพาว	ม้วยบรรลือใจพยายามหาแทนคุณ
แม้ชีวิตจิตรวิญญาข้าพระองค์	จะยืนยงจงใจก็มีหมองหม่น
คงไม่ละพระบิดรงค์จงใจจุน	จักแทนคุณบุญเปจงปลงชีพวาย
จอมณรงค์ทรงพิงค้ำพราเพราะพร้อม	เจตจิตรจ้องมองแผ้วในใจจิตรหมาย
ว่าเจ้าพ่อหน่อเนื้อปราชญ์มาทมิปราช	สงสารสหายกายเอก็ที่อยู่ไพร
มารดาเจ้า เสรีาเสกค้ำแสนรักบุตร	จักม้วยมุดสุดสังขารคานแดนไหน
เจ้าจักทิ้งมิ่งแม่ไว้ให้รำไร	เปลี่ยน เปล่าใจเนป่าดงสงสารนาง
พ่อจงลับกลับครรรไลเนป่า เกิด	อย่าละ เม็ดใจใจแลแม่จะหมอง
พ่อแก่แก้วแก้ว เตียวทนายวายชีพวาง	สงบสร้างสร้างกรรมแรงแต่งตัวมา
เจ้ายังน้อยจ้อยเท่านี้มิควรตาย	จงมันพ่ายบ้ายหน้าเนเนป่าหา
แม่จะคอยน้อยจะรวนนาลจักรา	ฟังพ่อว่าอย่า เอ้อ้อใจใจใจ
จิพิธิตาวตรัสพิงท้าวกล่าว เกลี้ยงคอบ	จิเคยระบอบชอบเมธีมีค้ำไซ
ว่าชนมานท่านอยู่เดี๋ยว เปลี่ยน เปล่าใจ	ไม่มีโทษได้ราญรูกบุก เบียด เบียด
แต่ท้าวเจ้า เสรีาเสกค้ำแสนโทษพาล	ลูกสงสารลานแลไปใจหินเหียน
ไม่มีใครได้ดูเดี๋ยว เปลี่ยนจิตรเจียน	จักวาด เรียนเนียรพิณาศชาติจิตรใจ
แม้นท้าวพ่อมรณังยังแค่บุตร	บุตรจะสุดสุดชีวังสังขารไซ
ไม่ชอยู่ดูหน้าท้าวเจ้า เทพเท	พ่อบรรลือโยไปลูกจะอยู่คู่มิตร
แม้นเข้าบาทมาทชีวิตจิตรใจยัง	จักค่อตั้งหวังแทนคุณหุ่นใจทวล
มุงเอากายหมายเข้าแลกลแปลก เปลี่ยนปรวน	คายแทนทวนปรวนแปรชีพรีบวาวาง
หมู่เทวามาแลเห็น เป็นสรร เสริญ	จักกรูเกริ่นเขียนยกย่องส่องแสงสว่าง
รัศมีโรจน์ไรชิตีช่วงเข้มแจ่มกระจ่าง	น้อมอุทิศมาองค์ต่างบังคมชมชื่นใจ
จักยกย่องส่องหัตถ์น้อมพร้อมใจแจ้ว	เปิดท้องแก้วแล้วจักก่อสร้องเสียงใส

สาธุการบานบรร เทิง เริงจิตรใจ แม้นคายนาวาได้ เกิด เลิศวิมาน ฯ

๔๑. กลบทกึ่งนี้ ชื่อ นาคเกษียรระหวัด

พระบิตุรงค์ฝั่งบุตร เห็นสุดห้าม	ห้ามสุดความคิดบุตร เห็นสุดหาญ
หาญสุดไม่หยุดยั้งจะรั้งราชู	ราชูรั้งนานแน่น เนตรสัง เวชบุตร
บุตร เวทนาถึงพ้อก็คลอ เนตร	เนตรคลอ เวทนาแน่นก็แสนสุข
สุดแสนแค้นแค้นใจคั่งไฟจุด	จุดไฟรุ่มร้อนคั่งศรราน
รานศรร้อนรอนเงิงยอดคดลอคจิตร	จิตรยอดพิศพิศศรอรณสังหาญ
หาญสังทรณ์รอนพ่ายให้รายราน	รานรายปาน เสียบปอดคดลอคใจ
ใจคดลอคจอดจิตรจะจากบุตร	บุตรจากสุด เสน่หาน้ำตาไหล
ไหลตานองย่อง เข้านั่งวังใน	ในวังไทเข้าไปหาพระยาพาล
พาลพระยาถามว่าคาบสน้อย	น้อยบสจ้อย เข้าม่าจะว่าชาน
ชานว่าข้อความสิ่งใดจงแจ้งการ	การแจ้งท่านจงจัดวิสัยชาน
ชานพร้อมล้อมนั่งจะฟังอรรถ	อรรถฟังจัดคาบสจดล่ำทา
ทาคาถาวยพรคู่ก่อนพระยา	พระยาที่ท่านจะช่าชรากาย
กายชราช่าแต่เรา เบนเผ่าบุตร	บุตรเผ่าสุดสิ้น เนื้อหมด เชื้อสาย
สาย เชื้อสูญมูราก เค้าเง่าเริงกาย	กายเริงท่ายคายนวมูลสูญสิ้นเชิง ฯ

๔๒. กลบทกึ่งนี้ ชื่อ เสือซ่อนเล็บ

ตัวเราคิดพิโลมยใจเราหาย	เอาจิตรกายบ้ายบาทหากจิตร เถลิง
แทนคุณท้าวสนองจงคุณเริง	เราผู้เริง เชิงอาจชาก็ผู้ชาย
จักแลก เปลี่ยนเงิงนงศ์ปลคแลกจิตร	แลกกายคิดติดต่อกอภายหมาย
ท่านผู้เชิด เลิศชื่อภานุชาย	จับเราบ้ายกายหนาพาเราไป
ตัด เกษเคียร เจียรพราจจาก เกษชาค	ขอพิสวาสบาทบงสุ้งพิโลมย
ให้ปล่อยปลละท้าว เจ้าปล่อยไป	อย่าเวียนเวาใจชาคมาทเวียนวอน
ท่านจงประสิทธิบิคาช้างประสาท	ให้พันราชชกภูโทษเบรคพันผ่อน
จากราชไปพราจจากราชจร	พระภูธรอ่อนจิตรคิกภูวค

เจ้าเมืองพม่านั่งคิดกิจเมืองพม	ว่าแต่ตั้งหวังครึกนึกได้ผล
พันทูลข้าโง้งใจคิดจิตรทุกข์ทน	สิ้นกังวลจนในใจวังวอน
จึงเอื้อนเสริงเพ็ชฌฎราชเอื้อนโษษฐ์	ให้พันทูลบรรดาไทไปพันผ่อน
จากจางของบงหมายกายจางจร	พันจากร้อนจรไปไวจางวัง
พาถาขีนี้หมายกายถาขี	ไปแทนที่พิชฎมาทแทนหวัง
มล้างชีวิตคิดคักขีวัง	แทนพ่อหวังหมายกายพ่อแทน ฯ

๔๓. กลบทังนี้ ชื่ออุกระหวัดหาง

โง้งสิศควตรัสพมั่งแจ้งจ้งจิตร	างเจ้าคิดแถมขึ้นรีน เริงแสน
สุดเหมือนหมายคลสายจศกวิโยคแค้น	คิดหนักแน่นถึงคุณภารุรัก
แรกได้พมั่งสั่ง เสริงให้เพ็ชฌฎ	คิดปล่อยราชบิดรงค์ผู้ทรงศักดิ์
สั่งให้สาบุตรแทนแสนขึ้นนัก	นึกจกรักวังมานั่งเข้าที่
พันพระองค์ทรงฤทธิพระบิดุราช	ร้องประกาศเทวาในราชี
สองหัตถ์น้อมบังคมขอขุสิ	แล้ววาที่ตรัสถ้องร้องว่าภนจร
คาตาข้าแต่ท้าวไทเทพราช	เริงอานาจราช เชชวิเศษโร
สิงสถิตย์ฤทธิกระ เตือง เริง เชช	เชิงสุเมสรพร้อมทุกจอมมา
เทวะสังฆาษย์ข้าแต่ท่าน	ทุกสถานสัก เค เทวาใหญ่
อยู่สถิตย์หาห้องช่องฟ้าใน	หน่อเทพาโสิงสถิตย์มีฤทธิ เกิด
กาเมในชั้นน้อฉามา	หมู่เทวาทั้งพระอินทร์องค์ประ เสริฐ
สุทธิ เบเนใหญ่ในสวรรคสองชั้นเลิศ	ล้วนนอบเกิดด้วย เชชวิเศษฤทธิ
รูเบทั้งรูปพรหมสิบหชั้น	ชักชวนกันมา เกิดประ เสริฐสิทธิ
เสด็จลอยเลื่อนฟ้าข้อมมาล้าฤทธิ	รับอุทิศบุญประสงค้ทุกองค์ควร
ศิริสิชะรฎะ เ	แต่ เทเวศเลองค์พระอิศวร
สิงสถิตย์ เบื้องพระ เมรุมาศล้วน	เหล่าเทพถ้วนทุกคานั่งแห่งห้องผา
มีลิตตะภณห์ชั้นหนึ่งจนถึง เจ็ด	จอมเจ้า เสด็จสิงสถิตย์สู้อยู่คู่หา
ห้วยละหาร เทวตรอกชอกศิลา	อันคลีก เขวี่มา เน

ในทัพให้พื้นนภาอากาศสาร
 มีเทวะราชสุริยาวะราฤทธิ
 จันทรแสงศรีมณีสถิตย์
 จง เทพฤทธิให้ท้าวคือดาวดวง
 เกิดทิพอาศน์จ้งพร้อมน้อมจิตรหน้าวง
 เดิมชีพช่วงชีวิตตั้งจิตรใจ
 แทนภูบาลทรงฤทธิอันพิไสมย
 แนว เกาะใหญ่เลหวิบเร่งรีบร้อน
 เวียนรักษานคเรศนิเวศสลอน
 เร่งรีบจรทรวง เมืองกระ เตื่องยศ
 มีฤทธิ เรื่อง เคซาจมาหมค
 เกิดกำหนดในบ้านสถานคาม ฯ

สุดประ เสิริ รุสล้วนเลิศ เทวะทิพมาศ
 เรื่องรุ่งมีสองลัศควากาจัดแจ้ง
 แถวทิพรัตน์รัศมียนิคิจิตร
 แคนวิมานน้อยแลใหญ่ในอากาศ
 วนน้ำคำซ้ำคิอุทิศดวง
 เจตนาอุทิศชีวิตทาน
 หมูที่เบเทวะท้าวที่อยู่
 รัฐเรุกท้าว เทพเทวา
 สล้างล้วนหลัก เมือง เรื่องฤทธิรอน
 ยวดยิ่ง เจ้า เลื่อ เมืองแลเสียวเมือง
 หมูคาเมเทวาก็ปรากฏ

๔๔. กลบทังนี้ ชื่อจตุรงคยะมก

ตะรุวะนะคะหะ เณ
 สิงสถิตย์อยู่ในป่าวนาราม
 เข็ชชมชู่อยู่คงไพรพงหลวง
 ล้วนล้ำเลิศภานแคนไพรป่า
 เคหะวัดกุ่มหิเขตเค
 จักนับนั้นสุดที่จะพิไร
 หุก เทพเทว้นหน้าจมาณี
 สุกแสงส่องศรีกายก็พรายพรรณ
 กุชมมาจายันคุเทวา
 อารักษ์เรื่องฤทธิ เกษ เกษสกุล
 เนาเห็นอนนัถพิภูมิภ
 จงแจ้งจิตรใจ เกิดหนาว่าเราร้อน

ตะรุวะ เนเทเวศาม่งเข็ชชาม
 สุดแสนภามถึงฤทธิมหิศรา
 รัชชิต์ชชช่วงล่วงฤทธิทุกทิศา
 เลื่องภากล้ำเลิศจบพิภพใน
 เคหะเวเทวาอสงไชย
 จะนาวนเคหารายนาณัน
 ทัง เทพธิดาที่เลิศประ เสิริรุสรรพ
 แสงศรีสรพสุภาโสไพบุลย์
 กุम्मะจาเจ้าที่นคิสุร
 อันเรื่องรุณรุ่งมีระวีวร
 นีวน้อมนมนามังพิงสลอน
 เจตใจจรจิตรมุ่งพระโพธิญาณ

ชะละละละวิสะ เม
 สติชยถิ่นลุ่มคอนแค้นคินคาล
 านน้ำหนองห้องมหาสาละ เรศ
 ละสว่าง เลื่อนแล เล่ห์ล้าวิไลย
 ยักชะคันธัพพะนาคา
 ทัวโลกล้วนนาคครุฑมนุษย์นับ
 มามุ่งมองข่องหยิบเบเนทิพญาณ
 แฉ่มแจ้งจิตรใจจัดศรัทธาอัน
 คิฏฐันตาสันติ เกษยง
 สดับได้ เสียงฟังสั่งจั่งรู้
 จงแจ้งจิตร เกิดคลอกขอกพรหมโลก
 มามองหมายมุ่งมิ่งทนายาน

ชะละ เถ เทวะท้าวท้าวหาญ
 หุกถิ่นถานแถวท่าชะลาไลย
 นางนุช เนตร เมฆลา เลิศวิไลย
 ล่าง เหลี่ยมไม้ส่อแก้วอยู่แวววิบ
 ยักษณะผาดนธรรพอัน เสรีจสรรพ
 เทียว เลี้ยวลับ เลื่อนสว่างจงจ้วงใจ
 มากมาทหมานหมายจิตร เราพิไลสมย
 จอดจรงใจจิตรมันกะคณู
 คิฏฐันตั้งนั่งนังก้าได้ เอียงหู
 สดวกคูพวังปลงพะวงใจ
 เจ้าจอมแจก เทวฤทธิ์ทุกทิศใหญ่
 มาทเมี่ยมค่างหมายปองประคองบุญ ฯ

๔๕. กลบทกนี้ ชื่อคุลาช่อนลูก

พระฤาษีมีคาราประกาศ
 ทรสนองสนองคิดถึงบิดคุณ
 จึงว่าแก่แก่นาย เพ็ชฌฎาฎ
 เธอสติชยสติชยนั่งน้อมบังคม
 ก็แสนสุขสุดนิยมนสม
 พระทรวงกรมกรมระทมกรอม
 ฉกาจร้ายร้ายไม่ถกถ่อม
 จากพระจอมจอมกระหม่อมจรง
 านให้หนักแน่นแน่นแสนประจิ่ง
 ถ้วนห้าสิ่งห้าสิ่งจรงพจร
 พระจอมนารถนารถก็คลาศผ่อน
 พลอยอวารณอวารณสะท่อนร่า

แก่ เทวราชภิภาทสุน
 นีกการุฎการุฎพระคุณคิด
 านให้ปล่อยราชราชณะ เรื่องสิทธิ
 พระบิดุ เรศบิดุ เรศสัง เวชบุคร
 านั่งฟังคำคำจาเนียม
 นาย เพ็ชฌฎาฎ เพ็ชฌฎาฎก็มาทหมาย
 จิ่งปลด เบื้อง เบื้อง เครื่องจาพร้อม
 เอาคาบสคาบสจาทดแทน
 คู่มั่นคงคงประจรงจรง
 มายังที่ที่จะพิชฎาฎ
 มหาชนชนกัรินร้อน
 บ้างบ่นว่าว่านิจจา เอ้ย

โฉนดเลข เลขมาตถกถลา

เวรสนองสนองมาจงกาม

ให้ชอกช้าช้าระกาใจ ฯ

๔๖. กลบทหนึ่ง ชื่อ กบเห็นสลักเพชร

จนแต่จนจก เห็นหน้าจตามเนน	มองหน้าสู่หมุ่นกแสงแฉง เนตรใส
จับม้น้ำว เจ่าจมนอนจอนมากใน	จิตร เบลิ้ว เหงา เจ่า เบลิ้ว ฆางใจปลอดคง
เหล่าชะนังหลังชลในย่นไชลเช็ด เนตร	แนวักครห์วังนัง พ่ง เวทเนตรพิศวง
นาย เพ็ชรมหาภูมิก เพ็ชงแค้นเนน เพ็ชคง	เคิรแนวจคง เนนจวนคว่นาจร
จุงคาบสจค เคิรปากจากแคนบ้าน	มุงจิตรผ่านหมานจักผายหมายใจอ่อน
ท้าวศกิตีหิข่างก้าวท้าวย้ายกร	จิตรอารณัรออก เวียนเจียรอกวาง
จจราคิดจิตรราคาญจ้านแรงแค้น	รศอกอก เทน้า เสร้าอกเนนแสงนาง
เจีบหรวงร้อนจะหรวงรักจักทรงร้าง	สุภาเจหมางสำงจิตรหมายสายจวนมรณ
จจแรกหากจกรักหวลจวนร่าหา	รักใจถ้ำราใจถึงริงใจถอน
สุจจะแรงแสงจะรังสิ่งจักรอย	กรรมมาทอนก่อนมากเห็นแก้วมอแทน
จ้อตัวเราเอาแต่ร่างอ้างตัวรอด	ลูกตัวมรณหลอนคายมอคลอดคายแทน
สำงที่คิดลิตที่ควรสำงที่แค้น	แลลอกเนนแอนแล้วนำอำ เหลือนึก
คิด เหลือนเนนแค้นแล้วนังคลั่งหล่อ เนตร	หมองคิด เหตุ เนตรคอยทวนนวลแค้นอีก
หุขจจริงรอห้อใจแรงแห่งใจฤก	อกคกภกอีกตัวลับอัปตาแล
ว่าลูก เอ๊ย เทวยแล้วอาจหวาดเหลือองค์	ใจ เคริยมส่องจ้องครีกสงจงกระเส
สุจจะ เหลี้ยว เลี้ยวจิตรหลงสงใจแล	อกพ้อเนนเอพานาคอาจพีเพียบ ฯ

๔๗. กลบทหนึ่ง ชื่อ มังกรคายแก้ว

นาย เพ็ชรมหาภูมิกเพ็ชเนน	เสถียรบายปากหน้าพา เสถียร
เวียนถึงที่ป่าช้าหาถึง เวียน	มิดผูก เนียนกับหลักชักผูกมิด
ให้กายหงนแอนตองอกายให้	หัดฝึก ได้ชานาญการฝึกหัด
กัดพันกรอดออกอีกก็กพันกัด	ราคาบจัดจ้องท่าราคาบรา
ประหารลงตรงพระสอต่อประหาร	ถลาคุมคาบราญศาลคมถลา

จ่าเรียมจิตร เมตดาเจริยมจ่า
 ทั้งสองสิ่งสิ่งประ เสริฐเลิศทั้งสอง
 เจตจิตรตั้งอารมณ์สมจิตร เจด
 ำให้คาบหัก เบนจุดหม่นคาบให้
 ปานคาบพวง เบนแบ้งคูคาบปาน
 จึงนำความนาคคี่นี้นางจริง
 นายเพ็ชฌฎากราบหูลมุลเพ็ชฌ
 มีร้องการว่า เสร็จคั้งร้องการ
 าววังมาแจ้งกิจจิตรวังว
 เพ็ชฌฎาภมาหิจรคิคฎาภเพ็ช
 จงใจคั้งแจ้งความคามใจจง

เคชะล้ากะคัลญญล้าเคช
 เศษวิเชียร เจียรจงของของวิเศษ
 คาลบัน เหตุทันที่มีบันคาล
 ประหารมิได้คั้งจิตรคิคประหาร
 นายเพ็ชราญแรงกล้าวัวเพ็ชฌ
 ผายผันวัง เข้าวังคั้งผันผาย
 ำให้ท้าวบ้ายหน้าเงิ่งพังท้าวเท
 ำโฉนประหาร เสร็จคิคแล้วอำโฉน
 จงบอกำไปให้แจ้งแห่งบอกจง
 ประสงค์เสด็จกราบหูลมุลประสงค์
 หูลองค้ทรงำให้ทราบกราบองค้หูล ำ

๔๘. กลบทคั้งนี้ ชื่ออักษรระบาทศล

ราชาธาราซังนึ่งนึ่งฟัง
 เพ็ชฌฎา เพ็ชฌฎาภมาทเมียงมุล
 คั้งงูคั้งงอกคนคันคี่
 ำให้ปล่อยำให้ปละซ้างชาญแรง
 เสนา เสนงันแน่นเนาใน
 จักแจ้งจักจับซ้างชาญคี่
 มีคองค้มีคอกแ่อนอกครุช
 นารคณาคินทร์ เชื้อองฉับว
 มาแทบมาที่โศคาบส
 กล้าวฤทธิกล้าวแรงรายฤทธิเร็น
 เสนา เสนินำเพื่อกิจ
 นรานเรศรู้แรงอ่อน
 คูราคูหรือองค้อำมาคย์

วาหาวาทังสิ่ง เสียสูญ
 ำภรณมูลภรณเนตร เคื้อคคูแคง
 กริ้วทุกกริ้วทันที่เทแสงง
 ซับมันซับมันแห่งทันที่
 รับองค้รับอรรถาใส่เสียรศรี
 มีคมมมีคมีมันมาว
 แทบหลังแทบไหล่หลุด เลื่อนไหล
 นาทนาทังใส่เสียง เกรีน
 ยกงวงยงกวางจคจิตร เเห็น
 กลับเทียรกลับทันหนี่หน้าจร
 กราบหูลกราบเทหฤทธิรังสร
 จึงรอนจึงรัด เร่งรีบว่ำ
 จงเร่งจงรีบราชฎร์เร็วหา

จงแข่งจงชุกพื้นพระสุธา	เบนหลุมเบนนำนกวาง
จงกองจงก่อเพลิงพลุ่งพลั้ง	รุ่งโรจรุ่งเรืองรังมีสว่าง
ผูกมัดผูกมือเท้าทิ้งขว้าง	ให้เพลิงให้พลายุสว่างลามกาย ฯ

๓๕. กลอนอักษรคังนี้ ชื่ออุกินหาง

อำมาตย์น้อมอภิวาท	บังคมถวายกายพร้อม
พลลาบ่ายบาทหน้า	จัดแจงกันผันผาย
สพรั่งพร้อมมานั่ง	ให้จัดลั่นกันล้อม
ประชุมกันชุกหลุม	รอยเร็ววณับพลัน
ทั้งภกกวางขวางใหญ่	เอาหินใส่ให้สว่าง
มัดหน้าไทรบริด	ยกทั้งองค์ลงไพ
เคชะสัศยศีลตะบะ	จิตรประสงคังจัด
จางงจงกะคัลญู	ไม่เร้าร้อนราญองค์
ประทุมเพียงจักร์เกวียน	ผูกผันผ่อนหลีกเลี้ยง
รับองค์อ่อนเอียงลับ	มิให้กายราชร้อน
จาร์ศแสงแจ้งจัด	ตั้งสุริฉายพรายแจ้ง
งามประกายฉายแจก	กูเรื่องรุ่งพรรณราย
ท้าวนั่งอยู่ในประทุม	งามศรีสูงฟุ้งฟู
อำมาตย์สคั้งใจจิตร	เห็นพระภักตร์ส่องรุ่ง
ทั้งกายาคังทอง	กุสมศักดิ์ลักขณา
อำมาตย์รักร้องชม	ว่างามภักตร์วิไลยประไพทรง ฯ

๓๖. กลอนคังนี้ ชื่อจักรวาท

นายอำมาตย์ผู้ใหญ่ที่เบนนาย	สงจิตรบ่ายบาทคิศจิตรประสงคัง
จงจิตรมาถึงวังคังจิตรจง	ทูลซึ่งองค์นเรศน้อมเกษทูล
คังที่ได้หัตสนามาเคิมคัง	สุญความสังขาแต่บคีสัญ
มูลเหตุเห็นประหลาดข้าบาทมูล	ก่อกองกุมหื้อคคิที่กองก่อ

ไฟไม่ไหม้คาบสปรากฎไฟ	หน่อข้างในออ เอี่ยมเทียมเนื้อหน่อ
หล่อแลเลิศประไพวิไลหล่อ	เลิศเอี่ยมอ่องตั้งทองผ่องแผ้วเลิศ
ประทุมเพียงกงจักรคอกประทุม	เจ็ดฉายซุ่มซิวาลแบบานเจ็ด
เจ็ดแจ่มจับรับองค์บรรจง เจ็ด	งามพริ้ง เปร็จตั้งท้าว เทวัญงาม
นึ่งในดอกบัว เอี่ยมเทียมเทพนึ่ง	งามจิตรหวัง ไม่คิดจิตร เกรงงาม
งามเหมือนนึ่งห้องผ้ากัมพลงาม	ทรงทราบความตามจริงทุกสิ่งทรง
เหมือนตั้งข้าบาทูลมุลความเหมือน	หงษ์เลื่อนล่องฟ้าตะลาหงษ์
ทรงกิ่งงามงามบุศบงทรง	จนใจจงจิตรคิดน้ำจิตรจน ฯ

๖๑. กลบทกนี้ ชื่อ นาคราชเพลงฤทธิ์

กรุงกระษัตริย์ศรีสังข์แค้นคังจิตร	คิดค้นใจเทวทวิคนจิตรจน
จนนางกายเงงใจร้อนรน	จนร้าวราญการกรรมลจิตรวนเวียน
เจียรร่วนวายบ้ายภักตร์ให้หนักใจ	าให้น้อยจิตรคิดไปเจทันเทียน
เจียรทวนหาว่าไว้มองเพียร	เมียนสุคภาคยาจก เจียร เวียนจิตราน
วโจงนึ่งสั่งให้หาคาบสงร	คอนยากจากรีบผ่อนทิ้งหื้อใหญ่
เทให้ยากจิตรหมาย เห็นคาชว	าให้ตัวออกมอดาเนเนใจคึก
นึกจิตรแค้นแน่นในน้ำใจหวัง	นึ่งจิตรหวาดมาทพะวังตั้งสีก
ก็กลลิตยจิตรอำมาตย์ก็คาดคึก	ก็กมัครุมคุมพาคาบสงร
คอนบากจากแดนบ้านภิราญรุม	กุมรัดแรงแข่งทุ่มทิ้ง เทวพ่อน
ทอนเท้าผิดมิได้ต้องท้าวกายกร	ทอนเกษกรรมผันผ่อนไม่รอนราช
หมายจริงรักจิตรมันกะตัญญู	กู่ด้วยกคำชูไม่มีสลาย
หมายสละละสลัดตัดชีพวาย	คายชีวังตั้งหมายเอาอิทธิญาณ ฯ

๖๒. กลบทกนี้ ชื่อ กอชหลัง เข้าคลอง

เดชะศีลสัตยาภะตัญญู	น้ำจิตรตั้งคิดหวังองอาจหาญ
สมทานขันตีมีเมตตา	ช้านานการกุศลคนศึกษา
ท้าวเทวาอุบถัมภ์ช่วยคำชู	รู้แดนดาวเทพเจ้าอินทร์พรหมหมู่

ช่วย เกื้อกุ่มิให้ชำระกาย	ว่ายามมีภัยในแซกระแสสาย
บุญเหลือหลาย เกื้อกุ่มิ เข้าชูชน	ล้นล้ำคุณเงินจัดสวัสดิ์ผล
ให้โทษพ้นจากกายกระจ่ายจร	ร้อนผ่อนได้สุขุขสรมสร
จอมเทพซ้อนของค้ประจงกาย	กายถนอมมิให้ชำระกายหลาย
เทเทพบายหน้าร้องประคององค์	จงจิตรใจสนิทค้ำให้พิศวง
ติด เพ้าผงมิให้ต้องละอองพาน	ทวนตั้งจิตรนั่งในชะโลธาร
แสนสสาราญจิตรมัน นามพรันพราย	สบายเมื่อนามมีราศีฉาย

เพราะมุ่งกายหมายประโยชน์ในโพธิญาณ ฯ

๖๓. นนีสื่อ

จักกล่าวถึงพระยานาคอัน เรืองเดช	เสร็จประ เทศอยู่ในที่พิภพสถาน
ด้วยอาณาภาพารมีพระโพธิญาณ	อันสร้างสมมานานอนันต์ครัน
ก็บันดาลอากาศให้ร้อนจบ	ทั่วพิภพนคราษฎร์ก็หวาดหวั่น
สมเด็จพระองค์พระยาศุภริอัน	เบนจอมธรรมเจ้าทวีปก็รีบมา
พร้อมด้วยหมู่เสนาองค์บริวาร	ค่างขึ้นบานสถิตย์สแหวกุหา
สมเด็จพระจอมวาศุภรินทร์เจ้าโรคา	ทาศักคานฤมิตรประทุมทอง
จรประมาณเท่างงจักร เกวียน	งามเสถียรรัศมีไม่มีสอง
เขารองรับบรมนารถ เบนอากาศโลอง	มิให้ต้องห้อง เพลอันล้ำภก
ด้วยเดชะบารมีเหนือชินางษ์	จัก เอกองค์เป็นพระชนะศึก
คัคคิ เลศเฉพระทานเฝ้ารภก	มาสถีกจิตรพระยานาคาจร
ทั้งความสัจยกะคณึงที่คั่งมัน	เข้าบ้องกันอันตรายให้หลุดถอน
พระยาศุภรินทร์นาคินทร	ก็พางรสถิตย์ที่พิภพมี
กระทำซึ่งสักการบูชา	แก่มหาโพธิสัตวประ เสริฐศรี
ด้วยเครื่องทิพล้ำเลิศเฝ้ารคิ	ทั้งจิตสมบัตินอกา
ในครั้งนั้นพระยาพาลใจฉาง	ให้หวั่นหวาดตั้งจิตรแต่อิงฉา
ประทุษร้ายแก่หน่อ เนื้อพุทธา	อันท้าวหาโทษมิได้ให้บันดาล

ในทันทีพระสุธาที่หนาแน่น	ไค้สองแสนสี่หมื่นรายชนวิถาร
มีอาจทรงบาปที่พระยาพาล	ให้บัณฑิตแยกช่อง เป็นปล่อง เปลว
องค์พระยาพาลราชาให้เร่งร้อน	ตั้งแสงศรทับทุมอุรา เหลว
มีอาจอยู่บนปราสาทปราสาทเร็ว	มายัง เปลวปล่องมหาสุธาคล
ภอมมาถึงบึงพิพิภพแยก	ชวนแรกแซกหุคยี่นคี่นฉงน
จะยกย่างไม่ไหวจร้อนรน	มหาชนชวนกันคู้หัวแคนคิน
เปลวเพลิงในอเวจีก็วูวาบ	จลนฉายฉาบว่องไว เหมือนใจกริล
ลง ไปสู่นิรียาทั้งกายิน	เห็นกันสิ้นทั่วจบพิภพิน
พวกหญิงชายวายวุ่นก็อลวน	คู่ลับสนกู่ก้องร้องชานไซ
ว่าสมควรกับกรรมที่หาเห	สาแก่ใจไม่คิดอนิจจัง ฯ

๖๔. กลบทดั่งนี้ ชื่อพิณประสานสาย

สมควรจวนสมค่างาสมคิตจิตร	ที่คิดพิคที่คาดผาดที่คังผัง
ใจหาญร้อนใจระยระยใจหังรัง	ฉลิ่งจิ่ง ฉลิ่ง เจิง ฉลิ่งใจ
ประมาทากาจาประ เมีน เกินประมาทการ	ที่จำนฉานที่เจิด ฉลิ่งที่ใจฉ
ชาจอว้อหาเจ เวหาใจไว	เพราะไว้ใจ เพราะว่องจอง เพราะวาจา
ต้องค้ายร้ายต้อง เคเรต้องคกนรก	ระอกทระอายหยาหระอาหา
เจ้าพากลาก เจ้าพงษ์หลง เจ้าพาลา	จะหาหน้าจะ เทือย เนื้อจะหาลนาล
จะโม่งจิ่งจะ เน้า เจ้าจะน้อยจ้อย	จะรอยหอยจะราหาจจะรวนหวน
จักกรุ่นรุ้นจักครันรุ้นจักครวสุรวน	จะหมวนนวลจะหมองนองจะหมายนาย
หาโรยี่หาเออ เยื่อหาอวคยาค	ใจรวคผวดใจแรกแผคใจร้ายพาย
แต่โป่งรียงแต่ เป่ง เย่งแต่บายยาย	กระจ่ายลายกระ เจิง เลิงกระจางลาง
หาราญพาลหาเริค เฟิคหาฤทธิพิษ	จนคิตพิคจนคาคผาดจนคางฟาง
ต้อง เมียนเวียนต้องมอควอคต้องหมางวาง	ระกวางรางระการระกอนรอมญ ฯ

๖๕. กลบทดั่งนี้ ชื่อฉัตรสามชั้น

ในถาร เมื่อพระยาพาลเมื่อการใน	หวนหันให้ใจคิตผินให้หันหวน
-------------------------------	----------------------------

จวนใจคิดผิดจิตรคิดใจจวน	วาชวอดคควรม้วยมอดคควรวอดควาย
ไปตกที่อวีจีที่ตกไป	ฝ่ายนาคที่เป็นาไหลที่นาคฝ่าย
บ้ายบากพาพิสิสตัวพากบ้าย	จรจากผายผันที่ผายจากจร
มาเมืองจัมบากหมายจาเมืองมา	สลอนล้วนนาคามาล้วนสลอน
จรแวดล้อมตามพร้อมล้อมแวดจร	เลิศฤทธิ์แรงแข่งรอนแรงฤทธิ์เลิศ
พร้อมสพรั่งนำหลังพรั่งสพร้อม	เฉิดฉายงามตามล้อมงามฉายเฉิด
เพริศพรั่งพร้อมเพราพรายพร้อมพรั่งเพริศ	ฤทธิ์ล้ำเลิศณมิตรเลิศล้ำฤทธิ์
มาใกล้เมืองจัมบากใกล้เมืองมา	สถิตย์เคนเคนการาเคนสถิตย์
เนมิตรกายแบบนุษย์กายเนมิตร	งามเพ่งพิศกาศาพิศเพ่งงาม
แห่ห้อมล้อมพิสิสตัวล้อมห้อมแห่	สามภพเลิศเลิศลบเลกพสาม
งามพรั่งเพริศเลิศล้วนเพริศพรั่งงาม	จรเค้าตามจอมท้าวตามเค้าจร ฯ

ขอ. กลบทหนึ่ง ชื่อม้าลาทอง

เข้าเมื่อยามรุ่งเรือง	ผ่อนผันเข้าเซจรชั้น
จรเมืองในเสด็จจร	ชนหญิงชายชาวนคร
ค่างต่างมาแต่งตัว	สนเสือกวางวิ่งมา
วน่วนเวงแครงครุ่น	ชมชวนชนต่างคน
มานั่งน้อมพร้อมพรั่ง	สมทรราชอภิวันท์
คมบังนั่งตั้งหน้า	ต่างชื่นชมเรียงรื่น
ท้าวยศศักดิ์กำหนด	สว่างแสงแจ้งข่าว
วางวิ่งมากอดบุตร	ครวญคร่ำกลางกรรแสง
บุตรกอดเบื้องบาทท้าว	ทวนหันสุดเสน่หา
จวนจิตรคิดรศกแค้น	ใจกาทวนทรวงซ้ำ
บุตรรักรำบิดา	ใสเสียงสุดเศร้ายศก
นายเนตรหลอกลิ่งคลอ	จอมเจ้าไททธรฐ
จึงจัดแจงอภิเศก	ห้อมล้อมมิ่งราชบุตร

พร้อมเอก เปนเจ้าเมือง	องค์พระจอมบิคุรงค์
ให้ราชบุตร เสวยราช	ปลงจิตรไค้พระไทย
องค์เอกอรรคนาคา	ใจจิตรจงบูชา
แก้วถวาย เจ็ดประการ	เสจิตรแผ้วชื่นชม
โลครรลาภิหิสีศาว	กลับปลงไปสู่อัหิภพจร ฯ

๗๗. กลบทกึ่งนี้ ชื่อสุนทรภศล บังคับให้ใช้แต่ สอ มีให้ใช้ สอ ฆอ

จกกล่าวถึงสมเด็จราชกุมาร	กระ เสมसान์สุริยหิสมภหิสมร
ครองสมบัติแสนสวัสดิสุนทร	พระยานาค เสด็จจรยงบากาล
พระองค์กับทรงฤทธิ์พระบิคุราช	คิดถึงนาฏชนนีเนนไพรสาณต์
จะไปรับหม่อมราชสุริภาณณ์	ให้คืนสู่เขตรสถานเสวยรมย์
จึงกะ เกณฑ์เสนาพลากร	ลิณทพหังค เซนทรให้เสด็จสม
ครั้นพร้อมลันสมเด็จราชบรม	เบนทัพนำบังคมเสด็จจร
พระทรงฤทธิ์บิคุราชสาราณรึน	ให้เข้มขึ้นภิญญสมสร
เสด็จยกทัพหลวงแล้วสว่างจร	จากนครจัมบาก เข้าสู่ป่า
เสียงรถ เสียงคช เสียงไชยธี	เสียงหมู่เสมีมีกองหา
ครั้น เครงสนั่นเสนาะอริญา	คังพื้นแผ่นดินสุธาจกทำลาย
เสียงฆ้อง เสียงกลอง เสียงคนตรี	เสียงตะโพน เสียงปี่มโหฬากหลาย
นักสนมกรมวังทั้งชรัวยาย	ขึ้นช้างพังนั่งสบายในภูบทอง ฯ

๗๘. กลอักษรกึ่งนี้ ชื่อคมนาณฝัก

ช้างที่นั่งทรงอลงกรณ์	งวางงามองนางพิวผุคผ่อง
ม้าที่นั่งพยศลบหลบอง	ว่องท่านองไวพิไชยยุทธ
รถที่นั่งทรงม้าทรงรถ	สคสีสังข์ร่า เริงสุค
จิคุรงค์ถ้วนกระบวนยุทธ	สุคแสนงามกระบวนตาม
ยษธานาธิกระปี่ถือ	มือสำหรับนำม่ เข็คขาม
เสนาหานามีท่วงงาม	คร้ามมนมือรินไทย

เหล่าทหารชาญเพราเพริศ	เลิศล้ำงามสามเกราสะ
ถือจตุรทอกกลีบดอกบัว	นายเนตรแดงดูใหญ่ลย์
นางในล้วนสำอางงาม	ประหลมเลิศงามยอดประยูร
ตามเสด็จเสด็จงามจากรูญ	บุรณักครไพศุลวงษ์
บ้างเซยชมชีไม่รีเรียง	เสียงทรงศัพท์สำเนียงหงษ์
พระระดกจับแล้วรผลง	หลงพวกกาส่งเสียงครวญ
สาธิตาเรียกลีกาก้อง	สร้องส่งเสียงคนองทวาล
กินนราเคล้านรินวาล	นำยียวนชวนชมภิรมย์ใจ ฯ

๖๖. กลบทหานี้ ชื่อวิมลวาที บังคับให้ใช้แต่ สอ มีให้ใช้ สอ ฆอ

บ้างเซยชมศษาแลเคียงขร	แจ้งชงอนงามพิเศศนำพิเศษ
ท้าวประเทศนำบรรเทิงเรียงพระไทย	ข้างชั้นในชอกผาศิลาลาย
แลล้วนวิเศศด้วยรุกชชาติ	เหมราชงามเลิศดูเด็กฉาย
หมู่วิทหัตคตินกินรราช	ข้างเพริศพรายเพราพร้อมมลงมมวาล
เหล่าภิกสิลาอาเศรชในวันเวศ	ศุขวิเศศศัพท์ดอยลห้อยทวาล
กังวาลก้องอรุญร้องทุเรศครวญ	พระราชบุตรเศศครวญครันถึงนาง
ว่าปานฉนี้ชนนี้จะเศร่าหมอง	จักเศศการาร้องค่อนทรวงผาง
ไม่มีศุขมีทุกข์พระแม่นาง	จะระคางกัมปนาทบาทุศคล
พระไทยหนึ่งจักคคิดถึงนภเบศ	ไม่รู้เหตุศุขทุกข์ทุราทน
พระไทยหนึ่งจักคคิดถึงราชบุตรคน	จักกังวาลเศร่าใจพระไทยตรอม ฯ

๖๗. กลบทหานี้ ชื่ออธิปัตย์อักษร บังคับให้ใช้แต่ ฆอ มีให้ใช้ สอ สอ

พระเกษแก้วมงกุฏของลูกเอษ	พระไม่เคยราชร้างทางบุตรถนอม
เพราะรักบุตรเหลือรักจักกรมตรอม	จะชูปพอมรังษีณวิวารณ
เห็นบักษีจับตันพุกษาเรียง	เหมือนแม่เศียงพระหัตถ์กอดประคองขวัญ
เที่ยวประพาศนปามหาวัน	เก็บพุกษีพรณผลไม้ให้ภุชษา
จอมกระษัตริย์รภกถึงมเหษี	ว่าปานฉนี้พระน้องของเชษฐา

นิราษร้างห่างห้องอนิจจา	เคยทราบบรรเทิง เริงพระไทย
รอแม่มีงมมงคลระชัตรี	ปานฉนี้้องรักจัก เปนโฉน
เห็นหงษ์ทองล่อง เล่นชลาไลย	งามประเภาริงมีเมื่อลีลา
ลักษณะมารยาครพระยาหงษ์	เหมือนลักษณะทรงชนิษฐา
พระคิดถึงคณิงรักหนักอุรา	พระหัดค้ชวาค่อนทรวงทรงพิไร
เห็นนกร้องก้องพดกษาพนาวัน	ประกายว่าดวงจันทร์พีเปนโฉน
นก เอ้ยรัก เราเร่งรีบเร็วาเป	ทูลกิจานมเหสีว่าพิจร ฯ

๓๑. กลอนอักษรคังนี้ ชื่อกลอนสั่นกลอน

นกบินมาราร้อนแล้ว	บรูว่าสมรนาฎพระ
อยู่แห่งใดจรแจ้งไม่	สฤนร้อนราปีกแล้ว
จะแจจะจอแจ้วจำ เสียง	เหมือนเสียงแก้วหาพิตาม
พระนื่อง เอ้ยมาเกิด เขิญ	ครองการาไชยเรืองให้
ท้าว เร่งรัดพลริบให้	ข้ามไพรสมช้สเสเสียงฟัง
เราเร้องไพรก้องศัพท์	วังเวงใจคิดทาลให้
รอปานฉนี้โฉนรักยอด	หลายปีไกลสนิทแนบเคย
พระร่าพลางจิตทาลให้	พระทรงฤทธิบุครราชพระ
คิดถึงพระทรง เกล้ำบัน	กรรแสงทรงสุดครวณคร่า
พระ เร่งพลรุดรีปรถ	พระไทยสุดสงสารถึงมารดา ฯ

๓๒. กลอนคังนี้ ชื่อถาวรธิดา บังคับให้ใช้น้มีวันทวารรคมีให้ใช้น้มีฉาย

จักกล่าวถึงมเหสีที่อยู่ใน	อรุณห์พ่องค์เดียวอนาภา
อนาถใจถึงองค์พระภักศดา	ให้ศก่าถึงบุครสุคอาวรณ์
พ้อ เนื้อทองพ่องใสสุดใจเอ้ย	มาละ เลขแม่เสียนคิงชร
ให้แม่ทุกช้ทุเรศทเวศวอน	บอเทิมึงดวงสมรแม่ร้อนใจ
ชรอยเจ้าละ เลิงหลงในพงเขียว	หรือเทนเที้ยวหลงอยู่ภูเขาใหญ่
พอนพคุณเนื้อทองผู้ของโย	ใครผู้ใดหาร้ายให้ว้ายปราณ

แม่คอยคอย เป็นนานาเฝ้าการกิจ	เห็นชีวิตจกสิ้นวันสถาน
หรือดวงใจในเนตรของชนมาน	พระยาพาลหาร้ายให้วายชนม์
หรือสายใจพบภักตร์พิศอินทร์	มันกักกินเสียในพนาสมถ์
จ้ออกแม่แควอาคูลาให้ขุนาน	ระกาทกลใจจิตรพิศหวง ฯ

๓๗. กลบทดั่งนี้ ชื่อรสพนาอนุล บังคับให้เข้ามิมหลายทวารรด มิให้เข้ามิมวัน

จ้อพระร่มพิทองของน้องโฉน	ไม่เห็นเทกลับหลังตั้งประสงค
ตั้งแต่ท้าวเปจากน้องพรากองค์	อาโลยทรงโศก เศร้าร้าวอุรา
เมื่อยามเสวยเสวยชลเนตรไหล	ตั้งพอนไฟหม้อกหมกมุ่นหา
พระจอมไทเกรจักรหลักธรรมา	อนาถาซากไร้ทั้งไพร่พล
เพราะไฟเรามาตามจอง	จอมมิ่งพิงทั้งน้องไว้ไพร่สมถ์
เมื่อเสยาศน้องหมองกระมล	หาวาศกนธวันไหวฤไทยคิด
จ้อพระจอมมหาเศวตประไลยแล้ว	ค้ำน้องแก้วจกบรรลโดยกลางไพร่สิทธิ
ไม่ชออยู่คูหน้าปัจจามิตร	นางยังคิดยิ่งแค้นแน่นหทัย
แต่พระราชาบุตรเจ้าไปไกลจาก	สุดแสนยากแสนคิดแสนพิสมัย
แสนโศกแสนมหาโศกาโลย	ทุกข์ฤไทยชุนพอมกรอมอุรา ฯ

๓๘. กลอักษรดั่งนี้ ชื่อสันตะกาวคคนอง

เจ้าโศกแค้นแสนคิดตั้ง	แสงสร } สรแสง }	มา	แรงรอน } รอนแรง }
รานกาษาให้	หวนหา } หาหวน }	แต่วิโยคโศก เศร้าร้าว	ราร้อน } ร้อนรา }

ระ

หวนหา	}	อกคั้งจะ	หึ่งหึ่ง	}	พระรอมพอมแรงแท้	ทิวโรย	}
หาหวน			หึ่งหึ่ง			โรยทิว	

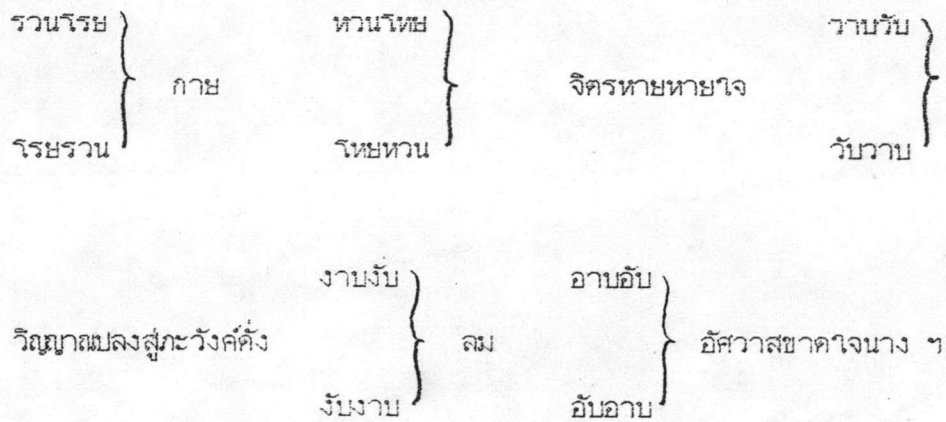
เดียว	}	คิ้วรอย	}	โจจงปลง	หวังถวิล	}	สิ่ง เวชคิกถึงบุตร
		รอยคิ้ว			ถวิลหวัง		

สูค	}	คั้งจะคั้ง	}	เนคร	หลังริน	}	คั้ง เลือค เคือค
		คั้งจะคั้ง			รินหลัง		

ยั้งคิกถึงสามยั้ง	}	หวิคั้ง	}	สอก	มีแสน	}	คั้งอุระหะ
		คั้งหวิ			แสนมี		

แหงหวิ	}	อกสทอนอ่อนอารมณฺ์ลม	แวงวู	}	จิกร	แวงวู	}
หวิแหง			วูแวง			วูแวง	

จวอบแวนแวน	}	วาบวับ	}	ลมคัลลอบหวนหวนทรวง
		วับวาบ		

๗๕. กลบทหนึ่ง ชื่อศรีษะเม

สิ้นอาสัณในอาศรมที่อาเศรช	อนาถใจอนาถใจอ้อางขนาง
พระองค์เดียวพระอับเบลิ้วพระองค์นาง	มีขชีหวางสิ้นชีวาคมีชากชีวัง
ไม่มีมิตร ไม่มีญาติ ไม่มีใคร	จักดูใจ เจตสิกดูจิตรหวัง
เสีหังบุตรลุคหังวงษ์สิ้นหังวัง	สามีสังสามารถไกลสามัคคี
นอนอนาถแน่นอนจน่าอนัด	สารพัดสารพรรณัศจรรย์
วิบัติสิ้นวิบัติสูญวิบากมี	กายนทริย์กายาระอุกายพอง
น่าอนิ่งแลอนันคแสนอนาถ	พระ เนตรนาฏพระกรนางพระปรางน้อง
ระอุหุละ เออ เพื่อละอองพอง	มีทชีกัจ้องมาชुक เจาะมีทชีกา
กิมิชาคิกินมันชวนกิมิซอน	พระ เนตรคลอนพระใน เคลื่อนพระนาสา
อนิจจาจรอ์นิจจังอนาถใจ ฯ	

๗๖. กลบทหนึ่ง ชื่ออุภะเททภฏวิลาส

จักกล่าวถึงขอคยั้งมิ่งกุมาร	เข้ากริบพลทหารสัห้านไหว
มาถึงที่เขาวิบุลบรรพคไพโร	เห็นไรโรราวแคว้นภุฏคอง
เสร็จค่านจากที่มงคลช	น้อมประนคณบนิ้วขึ้นจาง
ค้อยคลาโคลลาลีกับบาทบง	กษประจงน้อมนบเคารพคุณ
เห็นอาศรมที่สถิตยพิศประหลาด	เข้าทักมณาหรือ้นจิตรแล้วคิคจน

เออพระจอมกระหม่อมแม่มีงาบุญ	จะวิจจุลกลางลหรือรร้อน
หรือเหตุผลเป็นเณรนำจทาย	หรือสิ้นสายสังขาชีวาสมร
หนึ่งอาศรมท้าวบจิงหวัดจร	รูกษาของงอกขึ้นคูรอก เรียง
พระเสด็จถ้วนถ้วน เร่งรีบรัก	ประเนมศักดิ์ขึ้นอาศรมสภัก เฝียง
พระภูษาทรงเหนืออังกษาเอียง	พระองค์เวียงน้อยมนอบชอบภักวันท์
เห็นจอมมีงมมงคลวิมลภาค	นอนอนากสิ้นสูญชีวาสิญ
ออกพระโอรสรู้ว่าอ้อคำเคียวนั้น	พระองค์อันกายพหพลบลง
ครั้นค่อยคืนคืนต่อสติมี	ก็ภูลทวีศกสิ้นฤไทยหลง
เอียงพระ เกษกอดบาทว่าองค์	พระบลงซีพเคี้ยว เคียวในคอน
ลูกแม่ทราบเหตุผลขุบลเรื่อง	รู้ข้อเค้นขัดเคืองอนุสร
ว่าจักสุดพระชนมชีวนาวร	อ้ออ้อพระมามรณนิจจาเอ๋ย
ลูกมากอดบาทแม่นมเปรภักตร์	ลุกขึ้นหักลูกน้อยยาเอนอนเฉย
ช่างนิ่งแน่นมัทธสิศาเลย	พระคุณเคยบท เกส้าทายเราร้อน
พระร่าพลางกางกรกอดบาทแม่	ให้หื้อแก้คดีคืนคัจจุศร
บักตลอดหิตไทยคั่งไพพอน	พระสะห้อนทอดองค์ลงโรคา
กรุงกระษัตริย์รีบเร่งรณรงค์	รู้ทราบทรงนาฏนุชสุดสังขา
เออรีบเร่งเร็วบาพหยาครามา	ยกหักถากอดประคองพระน้องนาง
ทรงพระโรคาค่อนหวรงทรง	กรรแสงสงสาร เสร้าเคล้าเนตรหมาง
ออกพระโอรสรู้ว่าอ้ออ้ออ้างว้าง	จักเปรียบนางในนุชนี้สุดปาง ฯ

พร. กลบทคังนี้ ชื่อบัวบานกลีบ

เสียดายภักตร์พ้องเพียงเพ่งไพบุลย์	เสียดายประมุขยอกกษัตริย์มหาศาล
เสียดายเนตรคุณนิลนภคิปาน	เสียดายขนงก่งสมานคั่นศรทรง
เสียดายนานาสาคูคังแสงขอ	เสียดายสอเปรียบสร้อยคิวาหงษ์
เสียดายกรรณทันหักกลีบสัคบง	เสียดายทรงส่งศรีระวีวรณม์
เสียดายวงวิลาศเชิดชูโฉม	เสียดายนวลนำประโลมภิรมย์ชวัลย์

เสียดายปรากฏ เปล่งปลั่งดั่งลูกจันทร์	เสียดายโอรสผู้มีพรพรรณผลไทรทอง
เสียดายหนตักถนินลวดตา	เสียดาย เกษเพียงภุมราผ่อง
เสียดายปีกคัตถรงมงกุฎทอง	เสียดายละอององค์เอี่ยมเสวียงงาม
เสียดายหัตถกรร เจียกพนช่างสมภัคร์	เสียดายลักษณะเลิศสไบนภพสาม
เสียดายไรรอบเรียวระ เบียงงาม	เสียดายมารยาตร์แลกรีธา
เสียดายเสียงคุกการะเวกร้อง	เสียดายกลิ่น เกษน้องราชวนหา
เสียดายประทีปรินรสาษา	เสียดายรสพจนา เมื่อพาที
เสียดาย เบื้องปลายกางค์สาอางองค์	เสียดายทรงสมทรงม เหม็
เสียดายกัน เทียบสุวรรณ์ประทุมมี	เสียดายกรงอนริงวาง ไชยรา
เสียดายนั่งงาม เสถียรคั่ง เทียนทอง	เสียดายนิมนวลล่องพระหัตถา
เสียดายนัชแดง เรื่องคั่งชาคหา	เสียดายฝ่าพระบาทคั่งสิลครึ่ง
เสียดายลายวรลักษณพระหัตถ์น้อง	เสียดายพ่องสะ เหวบางลืออย่างสังข์
เสียดาย เหลากลักหัตถ์คั่ง	เสียดายขงข้อยคั่งขงขมข้ม
เสียดายบาทษาศรยั้งคั่ง ไทรศร	เสียดายสมรงามสมทั้งคมซา
เสียดายละม่อมพร้อมพริ้งทุกสิ่งล้ำ	เสียดายกาจคจจากให้พรากจร
เสียดายงามคุดลอยล่องพะโยม	เสียดายโฉมงามเนิกประ เสริฐสมร
เสียดายงามเยื้องกราย เมื่อย้ายกร	เสียดายออนอ่อนแอ้นหัง เหวองค์
เสียดายศักดิ์สมบุรณ์ เพิ่มภูยศ	เสียดายหมคพิศวาสที่ชาคพง
เสียดายที่กรีธาจตุรงค์	เสียดายนงพองคัยอคยุพมาลย์ ฯ

๗. กลอักษรคั้งนี้ ชื่อคอกนั้หวงคานอง

	แม่ริมโพทองทิพย์		ทรงค่อนทรวงโศก
หมู่ไม้	จะลิบครรโลสถาน	ค่างค่าง	วิโยคแสนสาหัส
สนแนวว่า	แม่ริมโพหนักนาน	องค์ค่าง	ทรงซึ่งรหมนัส
	ลมกาลประหารพิค		อัคอันนุรา

	ว่าร่มโพแก้ว		แต่จะแลลับ
พระญาติ	แล้วกรรแสงทา	ตั้งแต่	แต่จะลับหาย
วงศ์ศรีส	พระกรค่อนอร่า	นี้มี	แต่จะ เหนงาย
	ว่านิจจากาย		สบายจะอับปาง
	วังคลังเศก		ทองจะหมองแล้ว
พวกข้า	ที่คือกวาง	ต่างต่างว่า	แก้ว เคยแจ่มใส
สาวชาว	ห้องร้องรำพลาง	ประทีป	กลับจะดับใบ
	นางข้างนำใน		ใหญ่มาอับปาง
	ร้องก้องเศก		ทองในท้องทิพ
เสนา	ที่ทรวงหมองหมาง	ว่าดอก	ลิบลับสว่างขึ้น
ต่างคน	มีคร่ำครวญคราง	มณฑา	ทองในท้องสวรรค์
	ต่างรำรำพรรณ		นั้นแรมโรยรา
	ทูลกระหม่อมแก้ว		วันจะไกลเรือน
พวกโยธาว่า	แก้วอนาถา	ตั้งแต่	เดือนไม่เหลือวหลัง
	นิจจันต์คทา	นับ	ปีจะผูก
	กายาไม่จริง		ตั้งแต่โรยรา

๑๑. กลบทหานี้ ชื่อกระเจาษณะมณฑล

สมเด็จพระศิริวิบุลยศักดิ์	ภาจัตจากโรศกวิรัชคทา
ค้อยศรีภคทองฉลองคุณพระชนมา	ให้เสนาจัดแจงแต่งโภชของ
คัมประคิตวิจิตรบรรจง เจ็ด	วิไลยเลิศล้วนลายน้อมมีหมอง
แผ้วจรัสส่องศรีมณีรอง	คูลอยส่อง เครื่องประดับประยับคา
ครั้นจัดสรรพร้อมเสร็จสำเร็จการ	ชัชชิวราชนฤบาลพระนาคา
กับพระเฮอร์สองศทรวงศักดิ์คา	ยกศพนึ่งขนิษฐาขึ้นสร้างชล
หอมระรินกลิ่นรสสุคนธา	อบด้วยดอกบุพพานาไพโรสณฑ์

ครั้นสิ่ง เสร็จสมเด็จจอมสากล	ให้จัดผ้าเครื่องต้นอาพนงาม
ดับประกาศาอาภรณ์วิภูษิต	งามวิจิตรด้วยศรีมณีงาม
ให้ประทับบนพริศน์ เรืองอร่าม	จรัสวามแววมณีมีดาว
ทรงมงกุฎอุคมสมภระษัตรี	เสร็จแล้วจัดแจงองค์ล้วนทรงขาว
ประคองศพล้ำพระภักขรूंจรจาว	ช่าง เพรศพราวแสงแก้วแววจรัส
ฝ่ายบรมธิดินทรปิ่นธ เรศ	กับดวง เนตรราชบุตรสุภระษัตรี
ทำวาทย์กษัตรากระบวณจัก	เสร็จรับคืนหลังยังนคร
ตั้งกระบวณ เปนพยุหยาคร	รับศพนางวนิดาคางสมร
สู่เมืองกาลจัมปากอันนาร	ออกจากอาศรมจรณัศการ
หาประทักษิณสิ้นคดียะ เวียน	ช่างขวา เนียนน้อมนบเคารพสาร
บังคมคันทกฐิ์สุสินาน	น้อมอุทานวาทือภิวันท์
สาธุว่าข้าแต่ เทวศ	กระเคื่อง เคชสิงสถิตย์อาศรมสรพ
พนาดงแดนคอนสิงขรอัน	ถ้ามาในหิมวันคศิวิรงก์
จงอยู่เกิดศุขาให้ถาวร	ทุกหัว เทวะนครในไพระหง
ให้ภิกษุมุสวภาคยั้งยง	จงทุกองค์อันตรายอย่าพายพาน
ทำวอน้อมภรอ่อนลา เทวาวาศ	สองภระษัตรี เสร็จคลาศครราไลสถาน
ออกจาก เขาวิบูล เขตระประเทศธาร	ระฆการก็กก้องร้องระฆัง
เสียง เกรปีพาทย์แลคนครี	ก็กก้องมีศัพท์เสียงสำเนียงสังข์
ครั้นเครื่องละเวง เพราะ เสนาะดัง	ศัพท์กะทั้ง เสียงกะ เทือนค้อย เคลื่อนคลา
ตั้งพระศพนพระยานุมาศทอง	นักสนมนางร้องรำร้องทา
ถึง เวณร้องตามเรื่องชัคคิยา	เปนเพลนางรำประจำเรียง ๆ

๘๐. กลบทครั้งนี้ ชื่อ กบเค้นกลางสระบัว

นางร้องน้องรำเลิศล้ำนาง	เสียงร้องสองร่างสำอาง เสียง
เกลี้ยงสมภลสมแสงแจ่มแจ้ง เกลี้ยง	ไพเราะเพราะ เรียงสำเนียงไพ
ยามคำษา้องนางร้องยาม	ไพศ้องสองตามักคร้งามใส

ใจว่องจ้องแฉ่ว เสียงแจ้วใจ
 นกร้องน้องรำพร่าเสียงนก
 คีตกวาลควารหาสุตาคิด
 ทยะร้าวท้าวร่อนถอนฤไทย
 จันทรจรแสงแจ้งพระจันทร์
 ทรวงร้อนซ่อนแรงให้แห้งทรวง
 รักน้องร้อง เนตรสิ่ง เวชนัก
 ทุกข์ร้อนทอนแรง นมแห้งทุกข์
 ไรกร้องร้องแก่เสียง เราร
 จันกล้าจ้ำเกลี้ยง เสียงจักระจัน
 แฉ่วหวิ่งหรีงหาวจ้ำจ้ำแจ้ว

จิตร เนื่อยเจือยานน้ำใจจิตร
 หวีคอาศหาวคอก เสียงนกหวีด
 รันจวนรวนจิตรคิดรวนรัน
 ศัลย์เจ้าเศร่าใจไวรสกศัลย์
 ภัคคร่น้องพ่องนีน เฝียงจันทร์ภัคคร
 หนักรอนทองร่วงนทรวงหนัก
 ใจหวานเจวนทักให้หนักใจ
 ไหวจิตรหวีดจุกทุกข์จิครไหว
 แฉ่วจับกับใจเสเสียงแฉ่ว
 แฉ่วร้องพ่องรันสนั่นแฉ่ว
 ใจหวีดจิตรแฉ่ว เจือยแจ้วใจ ฯ

๘๑. กลบทหนึ่ง ชื่ออินทนิกร

ครั้นรุ่งสุริย เรืองบรร เทืองแสง
 นรานเรศเรืองฤทธิไทร
 ป่างปิ่นดินทร์สุรราชกุมาร
 อูราระทมภรทรวงยิ่งร่วงร้อน
 รือว่าสุริยา เวลาเข้า
 ปิยสิเนหาทุกวันทวี
 เคยเก็บบุหงาพุกษาชาติ
 ทวีเทวดช่วยบุตรนี้สุดใจ
 นมเป็นเสวย เบนสรงทรงอุส่าห์
 ประคองประคับรักบุตรสุดกำลัง

ส่องสีวิแจ้งจรัสสาย
 ยกยธาดลาโคลข้ามตงคอน
 พาสภลทหาร เข้าไพรสอน
 ให้อวรณ์ถึงนาฎพระชนนี
 พระเคยถนอมกล่อมเกล้าในสิศรี
 คั้งแค่นี้นีกาลจะนานไกล
 อันเคียรคานเสนสุดพระไทยใส
 คั้งดีทไทยชนนีจะกันที่พึ่ง
 ทุกวันทิวากรอมภรมารมดีหวัง
 จักนอนนั่งอุส่าห์พยายาม ฯ

๘๒. กลบทหนึ่ง ชื่อบวรโคฎา

ชลเนตรไหลนองร้องรำรัก
 ชนนี้ห้ามบุตรสุดนงคาม

ชลนัยไหลหนักอวรณ์หวาม
 ชลนانونน้ำพระ เนตรนอง

ปิยบุตรสุดจากพระแม่เจ้า	ปิยทัตโทษร้ายอารมณ์หมอง
ปิยยศ เหวศ เคียด เปน เลือดหนอง	ปิยวิบยศค้องพรากจากจร
วรคุณสุดที่จะราพรรม	วร เคชมหันคัมภีศร
บวรวิบุลย์จันทร์	สุภักศร เพียง เพ็ญจันทร์
สุวิสุทธิบารรังษี	รุจิรศรมิงาม เฉิดฉิน
สุภามรสุมมาระวีวธรรม	สุภณีพิวพรมคั่งพิมพ์ทอง
ปิยบุตรสุดที่จะแล เหลียว	ระหยาให้เบลียาวารมณท์หมอง
สวนังฟัง เสียงสกุณร้อง	สุภก้องแซก เต้าเคล้าบุตรนอน ฯ

๘๓. กลบทครั้งนี้ ชื่อวสันตคิลานาถิ

เหมือนแม่ลีเนทานเข้าบาท	คังสุรราชแซก เต้าสมสร
ปิยปิยานบุตรสุดอวารณ	จะราจะรอนแม่ไปให้ไกลรัง
ฉันทใจหวังคังมารดา	ปกบ้องครองข้าชีวาหวัง
จากวาทิจะพระทหยัง	จะ เปรียบประคังจากพราก เมื่อจากจร
ทุเรศทุรังคู่แสงบุตร	ครั้นไม่เห็นแล้วก็สุดชีวาสร
ร้ออกอนิจจาพระมารดร	มามรณาอวารณอนาถวงษ์
จะ เจ็บจะ ใช้ไม่มีผู้ใดคร	จะนาคจะ เน้นคังใจจิตรประสงค
หัง เจ็บโรค เจ็บร่างอยู่กลางคง	แม่มาอนาถวงษ์ชีวามรณ
ร้อจรจะร้างก็ไม่ว่า	ขอขุขอได้ เห็นหน้า เมื่อสังหร
จะสั่งจะ เสียลูกแล้วจะม้วยมรณ	ตามแต่กามช้ำคิกก่อน เกิดมารดา ฯ

๘๔. กลบทครั้งนี้ ชื่อมาลีเนสภิก

ปะทะปะหังหวังบุตรจะมาถึง	จะริจะริงลูกรักได้รักษา
ถึงคาย เปน เห็นภักศรพระมารดา	จะปลื้มใจชนมา เมื่อวายปราณ
จะได้ใคราให้พระอรหัง	จะหวังหวังพระองค์น่าสงสาร
จะริจะริงบุตรสุคราคาญ	เมื่อสังขารจกคิกถึงบิคุรงค์
จะได้ทรงภาวนาภาหามา	จะปลงจิตรแม่จะได้คังประสงค

นิจนิจามามรณซ์อ่อนองค์	พวิพวงปลงร่างไว้กลางคร
ลูก เห็นแค่โทษทอง เรืองรองสี	บเห็นแม่พาทีนุสารสร
โฉนแม่ให้บุตรสุดอาวรณ์	จะรีจะร้อนเท่าใดไม่ไหวองค์
สกุณสักกุงัง ไค้พิง เสียง	ต่างร้องต่าง เรียงพถกษาสง
ระทวยถอยพลอยฟังให้จ้งง	เงาเงื่อง เชื่องทรงจะจ้งงวาย ฯ

๘๔. กลบทหนึ่ง ชื่อวิกลิตสาธา

บ้างจับเจ้าเหงาจ้อยพลอยสงสาร	อุระรุ่มลุ่มรานระโทษทวย
หวิเวศ เนตรย้อยระทอยทวย	ระจูงวายจับเจ้าเหงาเงื่องง
ทั้ง เทวฤทธิ์รุกชรัคนพิมานไม้	พลอยโทษละท้อยให้ถรรแสงสง
สารโรศกหวิเวศถ้วนทุกองค์	ทุกหัว เทพต่างทรงโรศกาวรณ์
พิริร่าราพรธณ์ภระคัลลย์เศร่า	อุระระทมกรมรอนสท้อนถอน
ประทะดวงทรวงแค เข้าร้อนรอน	คลุ้มคลั่งยุคคคลอนนักรพิมล
ทั้ง เทวฤทธิ์สถิตย์ห้อง เวหาเห็น	พลอย เกรียมเกร็นสุรศัพทโทษท
ทาลให้สายเนตรนองสุชล	รทหมนัสสกลระก่ากาย
สุราสุวาพาพาพรร้อน	ก็จะจรลิมภักใจหักหาย
เงื่อง เจียบสงค์เสียงไม่เบรียงบราย	รพพายพักพวนภิรมย์ร้อน
เสื่อสิงหทะทิงก็ เขียวเคย เลี้ยวลัด	เจียบคงงงสงค์ไม่เห็ดทวน
อิเกะก้องที่เคยร้องคนองรวน	ก็เงื่องกิงวนเจ้าจ้อยไม่เจิง เริง
หริบาทจตุบาทเคยพาครพน	ไม่ไค้มีจระไม่อาจมีเอ็ง เอ็ง
ฝูงสัตว์เคยคนองละบองละ เบิง	ช่าง เรียบเรียงสงค์เสียงไม่เกรียงไกร ฯ

๘๕. กลบทหนึ่ง ชื่อนภางนิท

สองกระษัตริย์ศลย์ให้รันท	แสนภาสคสุดคคพิไสมย
ต่างองค์ทรงโรศกาโลย	พระภูวานนชนารถให้ทวาดทรวง
สองทรงแสนโรศกสงสาร	คังจะลานชีพภูเขาทหลวง
มากลิ่งทับลัษอุทรทรวง	เหมือนศรร่วงแรงมาแผลงราญ

ำห่มคลุมม้วกคลุมพระไทย
 พระวิศกพลาง เสด็จทางกันดาร
 เห็นนก เปลาจับอยู่ เปลา เบี้ยว
 เห็นนกคิริบูลอยู่รัง
 พระยาพาลใจ เข้าวราญรอน
 อันเรริรับหนีพวกพาล
 เสมอจิตร เจ้ากะตัญญู
 สีสมภู เพื่อองามวิไล
 ต่างองค์ทรงอิชีเพศ
 ซึ่ง เพื่อกมันผลน้ำลูมา
 อันกา เพื่อก เหมือนเราละสะกาม
 นมัสการ เปลวประทีปเทืองทวิ
 เสวยแต่พฤษ์ผลษา
 อันไก่ เทศ เหมือนพราหมณ์ประเว

แสนเอาโลยสุดพะวงสงสาร
 ำห่มคลุมคิพวิคหวัง
 พระไทย เสียวสุด เบี้ยวจิตรหวัง
 เหมือนเมื่อครั้ง เราครองศถงการ
 นกจอก เทศ เหมือนเราจรประถาน
 นกนางนวลสมาน เสมอใจ
 กะตัญญูพฤษ์จะมีแทน
 เหมือนฟ้าใจ เจ้าโสศรีธธา
 ขุนทอง เพื่อกแม่ทุเรศรันทา
 ปฏิบัติศคคานันมี
 พะวงอยู่ในไตรประถามนมส
 วานร เพื่อก เปรียบเรานี้ชีพร
 ต่างโทษนังน่านป่าใหญ่
 มาอาศรมเศรษาในภูฎี ฯ

คำกร่า เพลงยาวกลบทและกลอักษร

เพลงยาวกลบท

๑. กลบทหลักสามชั้น (พระราชนิพนธ์)

ครวญครนึ่งค เนนึ่งคนึ่งครวญ	หวานสวาทวิเศษวิไลสวาทหวาน
เอ๋ยออกเรือหวังวิคกเรืออก เอ๋ย	ใจ เศร้าใจศกแสนกาสรวลใจศก เศร้าใจ
ไกลสถานที่สถิตย์ที่สถานไกล	โฉนภานี้จึง เฉยนี้ภาโฉน
ประจักษ์จริงทุกซัดด้วยหญิงทุกซัดจริงประจักษ์	แค้นใจ เจ็บด้วยอาลัย เจ็บใจแค้น
แดนดินแผ่นดินผืนดินแดน	อนงค์นวลโฉมงามมั่นโฉมงามอนงค์
สารแสดงแรงรักแรงแสดงสาร	ประสงศ์สมจงสมานจงสมประสงศ์
คงคำสัจย์ที่พี่รำสัจย์คำคง	ลวงล้นล่อมิได้จงล่อล้นลวง
น้อง เอ๋ยเรือพี่หวัง เซษเรือ เอ๋ยน้อง	สรวงสิ่ง เวษพราพร้องสิ่ง เวษสรวง
บวงบนทรัพย์สิน์ใคร ไม่รับทรัพย์สิน์บนบวง	ทุกซัดระทมกรมทรวงระทมทุกซัด
เจ้ารักที่แม่น เหมือนที่พี่รัก เจ้า	สุขสสาราญเรา เราสสาราญสุข
พลุกลผ่านใจด้วยอาลัยใจพลุกลผ่านพลุ	ทาเนียมทานุกชื่อฉัตรสามชั้นเอ๋ย ฯ

ฯ ๑๒ คำ ฯ

๒. กลบทบาทเต็นค้อยหอย (ชุณฺณสิทธิ)

เหตุมิวรักหาก ไม่รู้ถึงท่านอง	คิดยิ่งแสนแค้นยิ่งศร เสียบทรวงหมอง
คู่สนิหคิค เสน่ห่ถนอมนั้	มงหวังหน่ายหมายว่าน้องน้ำใจเคียว
แท้ว่าชื่อถือว่าสังซัดจริง เจียว	ม่งนึ่งร้างหมางนึ่งรักสั้ประเคียว
สมเหมือนคำซ้าเหมือนข้อบร่ามว่า	นานรู้สึ้นึกรู้เสียวลีเสียวาร
ใจของหญิงจริงคงซัดประมาณ	โรคหลง เนื้อ เชื้อหลงหน้าสั้ตรีหวาน
	บร่าชณฺ์นั้ก เทียบเบรียบเหมือนธารชลาลัย

ถ้าพอมิที่ผู้มาว่ากาชา
 จักว่าหญิงจริงว่าอย่าให้เชื่อใจ
 แม้นจงรักมึงจะร้างพลันจางจืด
 ช่างสิ้นเยื่อ เชื้อสายใยเข้าใบบัว
 เชื้อก็สมชมก็สาแก่ใจลี
 ผูกสนิหนิดสนัดคัคคักร่า
 จนสามภพจบศูนย์พื้นนภากาศ
 ศูนย์ทั้งดินสิ้นทั้งดวงอโณทัย
 แห้งเหือดสายหายเหือดศูนย์ชลาสินธุ์
 ชาดขอเกลียดเคียดขอไกลน้อมอวรณ์
 สำนวนกล้ำสำเนากลอนอักษร เต็ม
 กลางวรรคชื่อนกลอนวางซ้ำจาวิจารณ์ นามขนานเข้าอีกท่อน้อยต่อยหอยเอหย ๖

๖ ๑๕ คำ ๖

๓. กลบทสร้อยสน (พระราชนิพนธ์)

ถวิลหวังหวังสวาพพาพิณ	สารศรีศรีสวัสดิ์อวรณ์ถวิล
อวรณ์หวังหวังจะฝากในครีจิตร	ยุพินพิพินจินคนาวรณ์
สมรหมายหมายมุ่งพวงอน	จิตรจงจงมิตรสมัครสมร
เอออกอก เอ้ยจะทำโดน	พวงามงามอรนโมเอออวย
สายสะสะสมภิรมย์ราย	โดนพิพินจะได้เจ้าสะสวย
สุคาดวงดวงใจพิให้โทษ	รายระระรีนค้ำยศุคาเคียว
เสียวจิตรจิตรจง เจ้าจริง เจียว	โทษคั้นคั้นจดยกระสันเสียว
เล่นหนูชุนชุนกุกุยานึกแหนง	จริงใจใจพิเหนียวเล่นหน้อง
หมองสวาทสวาทอนงค้มงครอง	แหนงจิตรจิตรระแวงมนัสหมอง
ภิรมย์รีนรีนรสบงกชมาศ	ครองแต่ทุกชทุกชค้ำยบองภิรมย์รัก
	มาคณชุนชุนิราสสมานสมัคร

สมัครสมัครสมัคร เอ็นดูช่วยชูหัตถ์ หักตร์ที่หมองหมองนักด้วยรักแรง
 รักอรอนรีงรีงอุรา เมตตาที่ ที่สอดสอดสารศรีมาแจ้งแกลง
 แกลงน้องน้องอย่าหมางระคางแกลง สารแสงส่องสร้อยสนกลบทเอ๋ยฯ

ฯ ๑๔ คำ ฯ

๔. กลบทอักษรถลอนตาย (พระราชนิพนธ์)

	เจ็บจิตระคิดวิตกฉัดคอกอียด
เทวชนักรักจะหลดสุดจะมีค	คิด เคียดฉัดฉัดอียดประพดตีมู
พิโรธรักจะยักยอกฉีกลอกกลับ	เกิดจะลับมีค เชื้อคคิด เคื้อคค
ผิดก็มอดซีพณะ เพราะงงง	กับติดกรุดรกรากยาภิวกฉัด
จะพรารักชักรักมิตรประคิษฐุค	อกจะครากปากจะบูคบอกระหัล
ชาติมะหิดผิดก็แหลกแตกส้านัด	ประมาหระมัดละ เม็ด เกิดถูกละ
วิตก เกลือกนุชนาฏจะบาดจิตร์	ยกหยิบผิดผูกพิโรธภรณักหนะ
เหตุรักญาติอาจคิดจิตร์มะนะ	กลับสละ สัตย์สับคสิ เนียดชวค
จะสุดฤทธิ เจียบแงบแทบสวาส	ซีพจะชาคโศกรักคคคคคคคค
ระภานุชสุดวิตกอกอองกวค	จิตร์ เจียบบค เปรียบพระจักรรัตน์ราช
หศหัตถ์ล้าชนิษฐุคจากหัตถ์	พระพรากพลัดอียด เรศ เทวชนสวาท
ยกพยุหประชิดคิดพิฆาฏ	ลัดบาบราพณวินาศประสพนุช
ถูกกับอกคกจะละมะนะศึก	เกียจครีกรักชนิษฐุคจะชาคหลค
ชอบบลุค เสกอิทธิฤทธิ์คคประทุษฐ	สารสมมุติชื่ออักษรถลอนตายเอ๋ยฯ

ฯ ๑๔ คำ ฯ

๕. กลบทสิงห์โคเล่นหาง (พระองค์เจ้านวม หรือ กรมหลวงวงศาธิราชสนิท)

	แสนรักหนักถ้ายใครจะ เสมอ
นอนกลางวันผันถึง เจ้า เฝ้า เลมอ	ลิมเพยอ เนคร์ เข้มัน เห็นแต่เงา
สำคัญจิตร์คิคน้องย่องมาแอบ	เห็นวันแวบเคิรคูรู้ว่า เสา
นึกสเห็น เขินคิดผิดแล้ว เรา	สลคทรวง่วง หงา เศร้าโศกรักรม

คิดถึงนุชสุดจะห้ามความวิตก	าให้ร้อนอกคั่ง เอาไฟใส่ชื่อโรหม
ถ้า เสรีจสมอารมณ์หมายวายทุกซ์โรหม	าได้เซยโรหมชอบขึ้นรีนระรวย
จะ เกื้อพัคตร์ เป็นศักดิ์ศรีดีขึ้นมาก	บระสายากยังอกสำหำให้สวย
เขาก็ยังไม่ยิน เยื่อน เอื้อนโรษรู้อวย	เอาใจช่วยคิดข้างได้เบเบสำเบสื้อย
คนก็ใช้ เป็นหลาย เทียว เทียวสวนสื้อ	หำน้อยถำให้ล่ำบักยำกใจ เทือย
ร้อนแต่เราข้าง เขาเย็นเห็นนึ่ง เนือย	ฉะข้าง เจือย เจยรักชักยี้คยว
แต่พริกแพลงแกล้ง เชื้อน เลื่อนหลายนัค	เผำพุดผัดพอให้เนิน เกินหน้าหนำว
แม้นมิำใช้ใครไปมั่งพั่งช่ำวครว	จะแกล้งกล่ำวกลับค้ำรำพำรล
บุรำนว่ำคักลอบชอบหมั่นกู่	เป็นเจ้ำขู้แม้นขี้ เกียจ เจียจจะร้อ
กลอนเพลงนี้ไม่มั่งคัมรับเอกรท	ชื่อว่ำเรด เล่นทางอย่งนี้เออยำ

๖ ๑๔ คำ ๖

จ.กลบทละลอกแก้วกระทนพั่ง (นายเกด)

แสวงมาคสวาทหมายไม่วายคณิง	ร้อแสนรักร้อศักดิ์เรำม่เท่าถึง
ข้างทุกซ์พิชาคที่ผู้ เป็นคู่คิด	ลงนอนอิงแล้วนึ่งอั้งรำพั่ง เพียร
คังคกชลคุดนชาย เหมือนว่ำย เวียน	ก็ เพราะมากำพรำมิดคิดหัน เทียน
แลเห็นพ้ำ เหลียวหำพั่งยังลิลิว	แสนทุพลสู้น เพียร เวียนตะกาย
ทุกซ์ขำยั้งทุกสิ่งยากยังมากมาย	เบสื้อวใจหวิด เบสำจิครหิวหิวกระทน
ขอคลใจขอได้จงองค์ เมชลา	าให้นิกแต่ เห็นแนคยค้ำวยหมำ เกิน
ขึ้นน้ำได้ เข้าในแคนแผ่นดิน เคน	ช่วยชูพัคตร์ช่วยชักพำขำ เทาะ เทิร
เมื่อครวำไรมีใครรื้อช่วยสื้อชัก	ไม่ควรขำ เหมือนขำ เชื้อย่ำ เนินน่าน
ได้การแนได้แก้หน้ามำว่ำวาน	าให้สำเริจำให้ เสรีรักสมัคร์สมำน
ขอบคุณล่ำขอบค้ำ เหลือที่ เกื้อหนุน	ช่วย เทียวสื้อช่วยถือสำรกำรกำบัง
ค้ำกล่ำวอนคิกกลอนไว้ให้จริง	จะยกข้อจะยกคุณมำแต่หลัง
	ละลอกแก้วกระทนพั่งคังนี้เออยำ

๖ ๑๒ คำ ๖

๗. กลบทมิถกรคาบแก้ว (กรมหมื่นไกรสรวิสิศ)

นาคินึง เสน่ห์वलคินึงนาค	สารสงวนควรมิตรสงวนสาร
วิศกถวิลสินทวนถวิลวิศก	ทวิทุกซ์ เหลือที่ทานททุกซ์ทวิ
ปีกว่าบานประมาณไว้ได้กว่าปี	ที่ห่างน้องต้องวิษคด้วยห่างพี่
ทุกวันเทยมิได้ห่างว่างวันทุกซ์	แลลสุดที่พานักนุชนี้สุดแล
แปรปรวนรักสมัครนวลก็ปรวนแปร	แน้หมายสุขฤาใส่ได้ เหมือนหมายแน้
คิด เรื่องสารมาให้ทราบใน เรื่องคิด	ใจระกักกัถแต่ระกักกัใจ
ใดข้อผิดคิด เคืองที่ข้อใด	โฉนควรนวนลไมพิศ เห็นควรวโฉน
มาก เหมือนบุญน้อยไกลน้เหมือนมาก	มาว่าให้เห็นจริงสิ่งว่ามา
ราเร็ดสิ่งสวาหน้องต้อง เร็ดรา	หาทวนเศร่า เบล่าสวาทเฝ้าทวนหา
สองสม เสริมเริ่มรู่แรกขอสมสอง	พิศตร์ไกลนวลชาติหน้าอย่าไกลพิศตร์
รักจง เหมือนใจที่ปลง เจ้าจงรัก	สมัครน้องขอให้ต้องใจน้องสมัคร
หมายมั่นตราบศิวามกซ์พิน้หมาย	ตรงสอง เราให้ประจักษ์แต่สองตรง
ยง เยี่ยงกลอน เรียกมิงกรคาบแก้วยง	ประสงค์ เสน่ห้อย่ารู้หนาย เสน่ห้ประสงค์
	สองขึ้นตรงสัคแคร์แน้อย่าง เอย

ฯ ๑๔ คำ ฯ

๘. กลบทบเค้นสามคอง (พระมหาพนครีทริพิศ)

หลง เชย เลยขมลมชวย	เจ็บคาง'คิศจิครชวย
แสนแ่งแสนงอนชอน เจือน	ดูรายค้วยรวนค้วนร้าว
ภาว่อนหล่อนแ่วแล้ววาว	มักกลายหมาย เกลื่อนเหมือนกล่าว
เห็นร้ายทายรักหักรู้	รู้ช่าวราวช้องร้องคำรณ
เหลือช้อนหล่อนช้ำลาชอน	แล้หู่สูห้ามสามหน
สุดถวิลสิ้นหวังสังวาส	ใจคิศจิครคณจนคาย
รู้้อหรืออับรับอาษ	แค้นมิตรคิคมาคาคาหมาย
	คนร้ายชวยรอยคอยราน

ดูสวยด้วยสุดคุณสาว	ร้ายผู้รู้ฉาวร้ายฉาน
หมายน้องหมองหน้ามานาน	เชิงจ้านชาญจกชัค เจน
ชะนางช่างนาคชาติหน้าแฉ่ง	สคคีสีแคงแสงคัง เสน
สิ้นหวังสัง เวช เศษเวร	พิทัก เกณท์ทับเต้น เช่นนี้เอ๋ยฯ

ฯ ๑๒ คำ ฯ

๕. กลบทินร เก็บบัว (หลวงลิขิตปรีชา)

	นิใจจะใจกระไรสมร
หวังสาวทบลิลสาวทบาราศจร	ตัดอาลัยอาวรณ์ให้นอนเดียว
แต่แรกรักหวังว่ารักน้ำแรมสอง	น้ำแห่งน้องว่าน้องนี้แสนเฉลียว
ร้อยยามลืมนลืมนเสียจริง เจียว	ช่าง เค็ด เคียว เค็ดรักหักใจเมิน
นิจาน้อง โฉมน้อง นมตรงข้าง	มาค่นร่างค่นรานพานห่าง เติน
ภาข้าใจข้าค่าที่ข้าเกิน	สยเปลินเปลอ เปลินจึง เชนระคาง
ภาได้ลิ้นได้ลมคารมแทน	ที่พึงใจพึงจิตรจึงคิดหมาง
จงไซใจไซจริงที่สิ่งจาง	อย่าหมายพรางหมายอย่าทาสะ เมอ
จะปิดความปิดควันนั้นอย่าคิด	แทนจะมิดจะมีอายุชายหน้า เทนอ
ช่างหาเห็นหาสะ เห็นจนเดินเจอ	กลับแก้ ก่อแก้ชวยน้ำ เชนค่า
ขอออกตัวออกตน เสียพันชื่อ	อย่าไซสื่อไซรอย่าให้พลอยกล่า
แต่ปางนี้ปางหน้าอย่าปิดง่า	จงประจ่าประ เจ็ด เข็ดให้ชัคคั่ว
เรารับแพ้รับผิดชอบเจ้า	ค้าตะ เกาตะพายชื้อให้ภาชัว
เรื่อง เร่ร้อนเร่รักพิทักคร้หมองมัว	นามทินร เก็บบัวบ้นนี้เอ๋ยฯ

ฯ ๑๔ คำ ฯ

๑๐. กลบทศรพิศพรรณ (หลวงนายชาญเบสร์)

	สัง เวชจิตร อยุ่จิตรจิตร เราหนอ
น้ำเจียมกายกายแก้หาทายตะกอ	ดีแต่ก่ออวคก้อก้อ เกินนัก
เที่ยวสืบข่าวสาวสาวที่สาวสวย	เห็นรูปราวรีนราวสารวยหนัก

พอดินพักตร์พบพักตร์ประสานพักตร์	เวียนถามทัก เขาไม่ทักขึ้นทักทาย
อันแสนทุกข์ทุกข์ด้วยรักทุกข์หนักหนอ	อ้อฮ้ออ้อใจอ้อนำใจหาย
ไม่สมคิด เหมือนคิดคิดแทบตาย	คิดถึงกายอายกายด้วยกายเกิน
จึงห้ามใจว่าใจคอย่าจิดร์	ไม่ควรคิดก็อย่าคิดจงคิด เขิน
ในตาเอ๋ยอย่าต่อตาตาจง เมิน	อย่า เผลอ เผลินไม่ควร เผลินอย่า เผลินแล
นำซึ่งปากหนอบากปากข้างสว่าง	ไม่ว่าบ้างไว้บ้างบ้าง เลยแหล
จึงห้ามหูว่าหูหูอย่าแซ	เห็นสาวแล้วเสียงแล้วมิแล้ว
ถึงจะรู้ทำไม่รู้อย่าอวดรู้	จงนิ่งอยู่คอกอยู่อยู่จง ได้
เอาบุญมา เป็นยาเข้ายาใจ	ไม่คได้ยิ่งได้จะ ได้อาย
มิใช่หนุ่มอย่าทาหนุ่มหนุ่มจะสรวล	ไม่สมควรคู่ควรอย่าควรหมาย
กำหนดบทหมกบทบทวิปวาย	ชื่อตรีพิชพรณรายพันนี้ เอ๋ย

ฯ ๑๔ คำ ฯ

๑๑. กลบทพิชพรณรายพันนี้ (กรมหมื่นนเรศวรวิสิศ)

	เสียแรงหวังใจมุ่งผดุงหวัง
ไม่ควรซึ่งถามารานพานซึ่งซึ่ง	เออ เป็นใจ เออใครมิ่งไม่น้อยใจ
สู้ถนอมแนบเนื้อนี้ เหลือถนอม	ก็ เหตุไหนเมฆน้อยม เสน่ห์ไหน
เมื่ออาลัยยัง นงสืมลิมอาลัย	ช่าง เค็ดรอนรัก ได้ไปรอนรอน
มาพบพักตร์เหมือนจะ เยื่อนกลับเป็นพักตร์	ทาเชิงชอน เช่นพยัคฆ์ไว้ เล็บชอน
อันเงื่อนงอนนี้ที่เปื้อแล้ว เหลืองอน	ช่างใส่กลเคียดค้อนจนเกินกล
นี่แน่เจ้าที่เคยเห็นเช่นเชิงเจ้า	นี่เนื้อผลเวรเราอานวยผล
อย่าท้าวลเป็นอาลัยให้ใจวน	ไม่คิดกันแล้วก็จนต้องจากกัน
เสียดายขึ้นรสรู้เคยชูขึ้น	ไหนจะคืนขวัญน้องได้ครองขวัญ
เสียดายพิวจันทร์เจือ เนื้อนวลจันทร์	จะนับวันคืนลับไม่กลับคืน
เสียดายโฉมขึ้นภักษประไพโฉม	เคยประโฉมขึ้น เขยกลั่นจะสิ้นชื่อ
นงนรีรักแรก เหมือนเหมือนรักจักยาวยืน	ไม่ทันวายุรสิ้นมาเรมวายุ

อยากกลับคืนล่อให้ล้มด้วยลมสิ้น ที่รู้สิ้นว่าหายรักจึงหักหาย
เหมือนตายจากพรากกันคั่งวันตาย บทขยาย เรียกพยักขำด้วย เออฯ

ฯ ๑๔ คำ ฯ

๑๒. กลบทศรีประคัม (หลวงนายชาญภูเบศร์)

อมรแมนแมนแมนเจ้างามโฉม
ชลดลลือโลกให้รักภิทรรม แต่เลาเล่าเล่าโลมคติแด
ริงกระต่ายห้อยห้อยหงอยเหงนหงาย ชะม้ายมายมายเมียงจะ เคียงแซ
คชนี้นี้มีอาลัยแล กระจ่ายแต่ชบเซาเซาเข้าคลึง
เหมือนอกเราเราเรารักแรมร้าง นมมีระวางว่างว่างหวานโหยถึง
หลายเวลาสำล้าแต่เคื่อนคัง ระคางค่างค่างคิ่งคเนนาน
ไซสือสือสือช้านาลิซิค ขอนอ่อนอ่อนนิครก็ เมีนสมาน
เอาหวานหวานหวานเครือเหลือบนบาน คู่ร้าวร้าวราวจะรานการลึงเล
ทุกซ์เข้าคำคำคานิ่งกึ่งเคื่อนเศษ ได้ฟังเทศุกระแสนเสสรวลเส
ทั้งเรือนสายสายส่ายก็คาลัยคเน จึงถ่ายเทพาซึ่งซึ่งซึ่งเคื่อง
ครหนอนางช่างสาออยอ้อยอ้อยอิง ประโลมหญิงหญิงหญิงขอบหูเหื่อง
ถารูปทองทองทองประเทสประเทื่อง จับใจเชื่องแล้วสิอ้ออ้อออฮอ
ถึงหลมลุ่มลุ่มนเชิงชู้ ก็ได้รู้รอยรอยรอยอย่างหนอ
ม่เห็นเลยว่าจะลวงลวงลวงคอ ยุแย่งแย่งแย่งยอให้ยาวความ
ฟังเห็นซัดเชิงหล่อนหล่อนหลอนหลอก แกล้งซอนซอนซอนคอกมาออกสนาม
เรื่องนางชนี้นี้เหมือนนางงาม คณะนามนี้ชื่อศรีประคัมเออฯ

ฯ ๑๖ คำ ฯ

๑๓. กลบท้านคอกอก (หลวงลิขิตปรีชา)

แสนถวิลเทวษว่าอวรณ์สมร
ทุกซ์ระทมกรมหวงคังสรรอน จะนั่งนอนมีแต่พรั่ภาสรวลครวย
ตั้งแต่พรากจากเจ้ามาวันนั้น ม่เว้นวายคล้ายกระสันรันจวญหวาน

ใจโหมงามงาม เสวียมสงวนวล
 จะผันผ่อนก็ห่อนบรร เทา เสร้า
 แสนสุคตศกค้ำวยวิยคณิยมชม
 ใจเฝ้ารักหนักหนอครั้งนี้
 แม้นเรศันอันอื่นระคายกาย
 นี้เหลือแพศยที่จะแปรแก้เซได้
 สุดจะผ่อนถอนทุกซู่เหล่าเพล
 จะเห็นบ้างภาเจณางมิตร์จิตร
 าม่มเสื่อมส่างห่างหักรักริ่ง
 สุดจะขึ้นผืนอารมณ์ครึกนิก
 ภัยขุบลกลบทบุรุษกาล

พี่เจียมจิตรมีครม้วนอารมณ์กรม
 ทุกซู่เท่า เขาใจค้นทับระทมกรม
 เจ็บระบมจิตร เจียนทำลายวาย
 เห็นสุดที่ที่จะให้เคลื่อนคลายหาย
 แพศยพอย้ายยาแก้บรร เทา เบา
 เป็นเรศใจเฝ้าสมรร้อนเร้า เฝ้า
 ทุกซู่ค่าเข้า เฝ้าแต่พราร่าพิงคลัง
 ซึ่งทวิ เทวษคิตค่านึงถึง
 เป็นปีครึ่งครวญคราราคาญนาน
 จึงจารึก เรื่องพจนานสาร
 เรียกว่าก้านค้อคอกบอกไว้เอยฯ

ฯ ๑๔ คำ ฯ

๑๔. กลบทระแตคำมี้ (ชุณฺณสิทธิ)

หมายเหตุองมาคสาวทน้องมาคหนองหมาย

คลาย เคลื่อนสุขทุกซู่ทันม่มเคลื่อนคลาย
 คิตคิตค้ำเข้าทรวงค้ำคิตคิต
 จันท์เฝ้าจรูญรายรินหอมกลิ่นจันท์
 ฤวิลาหหน้านวลทวนทหาวิลา
 ริ่งอุราท่าร้อนอุรา ริ่ง
 รักนี้หวังฝากชีวาไม่รารัก
 บลงสาวทมาคมุ่งสาวทบลง
 ทัฬหีพาลก็ควรรานพาลพิศพิ
 โทษไม่สมกัมหน้าจะลาโทษ
 สาวทหวังดังจะคลัง เพราะหวังสาวท
 ครวญรักแรก เริ่มสมิครแรกรักครวญ

วันต้อง เนตรมา นม่นายวาย เว้นวัน
 ผันเลมอ เพื่อว่ามีคร เลมอผัน
 คลึงหลงรับช วัณที่หลงคลัง
 ถึงแต่กลิ่นน้อง โยเข้า นมมาถึง
 ครงข้อซึ่งพิลิ่งโค โยข้อครง
 ประสงค์ครงนงลักษณะพิครงประสงค์
 าจแม้งง เห็นจริงน้องอย่าแทนงจ
 าทนข้อพิศ เชิญชี าทนข้อ าทน
 นวลควรว ให้เห็นข้อพิศให้ควรวนวล
 ทวนค่านึงบุชนาฏ นมท่างทวน
 วายวันจวน เจียนชีพิชวันวาย

มากสมรมิได้เหมือนหนึ่งพื้ภาค	หมายใจมุ่งกลับบาราตมุ่งใจหมาย
คล้ายสวาทคล้ายสิ่งสวาทคล้าย	แลลับสายเนตรนุชที่สุดแล
สิ้นกุศลสิ้นนิवासกุศลสิ้น	แนถวิลสิ้นเทวณถวิลแน
แปรใจกลับค้ำรักหักจักร์แปร	เรียกกระเศไต้ไม่มีไเว้นามเอษา

ฯ ๑๖ คำ ฯ

๑๕. กลบทบเค้นสลักเพชร (ขุนธนิษฐ)

	เจ็บเรียมห่างจางรักให้ใจเรียมทวน
แรมไกลหน้าราไกลนางร้างกลิ่นนวล	ละที่เคยเลขที่ควรวลันที่เค้น
นังควรหึงมิ่งขาดหางหมางข้อทุกข์	ข้อนอกสองข้องอ้อสุขชุกอ้อแสน
ก่อนเราทาทรรมเราแท้แก่เราแทน	จักก เหลือหน่วงทรวง เหลือแน่นแสนแล้วนาง
นิกยิ่งหวานนวลอยู่ห่างนางอยู่ห้อง	หน้าจะม้วนนวลจะหมองน้องจะหมาง
เขมมาสน์ขาดสุข เอ๋ย เคยส่าอวง	แน่จะรวนนวลจะร้างนางจะรา
กอบทาวสากถวิลกิน เทวณ	นางอยู่ห้องน้องหยิ่ง เทศุ เนตรยลหา
นานวันลึกนิก วันลับนับเวลา	จทยพิศตร์ราหาที่ร้างห่างภิรมย์
นวลเคยแอมแนบเคยอ้อนนอน เคยอุ้น	สองจะชุ่นศุณย์ใจใช้ใส่จะชม
คิดได้เซย เคยไต้ขึ้นคืนได้ชม	แค้นสองทุกข์ชุกทรวงถมคสมสรแพง
ทุกข์จากรอห้องจอร้อนถอนใจจริง	แนบก้นสองน้องกลสั่งนั่งกันแสง
เพื่อจศกรักพิศตร์สอง เรียงเพียงสิ้นแรง	เขียนคาโลยใจขาดเหลือแจ้งขอลา
นวลจาก เสร์ราเนาจงสำนางจงสุข	จศกขาดหึงสิ่งข้อทุกข์สุขคอยท่า
เหลียว เนตรแต่แลน้องคั้งหลังน้ำตา	นิกชีวาน่าชีวาตมน์นาฏขึ้นเว้น
เจ็บทรวงร้อนจรัสรังำสองร้าง	เนิ่นจะห่างนางจะให้ทนจะเห็น
เรียมวิจยครรคเวว เยือนเรือนว่างเย็น	เรียกกบเค้นสลักเพชรอย่างนี้เอษา

ฯ ๑๖ คำ ฯ

๑๖. กลบทอักษรล้วน (พระราชนิพนธ์)

	มีพิศร์น้เหมือนหมายมามายหมาง
เจ็บจักร์จริง เจียวเจ้าจะจางจาง	รักถารื้อแรมร้าง เริศราจรย

คิดคำ เคื่องแค้นคำคำคมคค	เห็นหัน เทียน เทียนหาคัทหวานหย
จ้ออก เอ้อออกจ้อจ้อออกจอย	ช่างชมวิชายชายเขื่อนเช่นเชิงซี
ดูเคียดควงแคคั่นไค้ไค้คยคว่น	สิ้นสื่อสวนสิงสงสัยสิาสี
หาทบทวนเทียบเทียบที่ท่วงที่	กับเกษแก้วกาก็ก็กลกัน
งามงอนงอนงามงามง่าเงื่อน	ยามยิ้มแย้มแย้มเยื่อนเนบเย้ยหยัน
จับจิตร์เจิมใจจง เจ้า เจียนจันท์	กล้ากลั่นกลั่นกลบกล้ากลั่นเกลี้ยง เกลา
แบบบัวแบ่งบานเนะบั้ง เบียนบ่อน	จัดเจนจรจนจักจ้าใจเจียวเจ้า
หล่อน เลข เหลิงละ เลิงหลงแล้วลาดเลา	เหมือนมีว เมามิ่งมีมิตรมีเมือง
ฉะฉมฉาย เจ็ดฉาด เจียดฉาวฉฉ	าให้แห่งหนแห่งหัดหุเหื่อง
คิดคำคนค่อนแค้นควารแค้นเคื่อง	กระตักกระ เตียมกระค่างกระ เคื่องกระคากกระ เติน
เสียสัจย์เสียสิ่งสื่อสารสื่อสวน	าให้วิหยาหยหาหวนเห็นห่าง เห็น
เราริร้างรำเรื่อง เรื่องรักเร้น	ไว้เป็นเช่นอักษรล้วนควรรคอุเอยา

ฯ ๑๔ คำ ฯ

๑๗. กลบทกรักร้อย (จำจิตร์นุกูล)

ไม่เห็นรักรัก เราเผ้ารักรอ	จ้อเจิบใจจริงทุกสิ่งหนอ
ที่หวังใจจริงทุกสิ่งสิ้น	กันแต่ก่อก่อ เข็ญเป็นนิจกาล
ทุกวันทุกซ่ทุกซ่ เหลือสิ้นจะทนทาน	ไม่ล่อลื่นลื่นสมการมหวาน
จ้ออกนี้นี้จะยับด้วยยับเจ้า	ควรถารานรานร้าวชาวรวนเร
เห็นแลสุดสุดร่าคนน้ำคเน	เพราะรัก เขาเขาไม่รักชกหันเห
ถึงบอกจริงจริงใจก็ไม่เชื่อ	จะถ่ายเทเทพุบายให้หายแคลง
จงคลาใจใจเจ้าให้เผ้าระแวง	นี้มีเนื้อ เนื้อกรรมมาจากแกลัง
ฝ่ายเราหลงหลง เทคือ เข็ญเข็ญฐา	เพราะ เหตุแห่งแห่งในทีที่พื้นาง
มิรู้ก็รู้รักนึกกันนาง	สำคัญว่าว่าแค่ปากคอกถากถาง
ก็สมสาสาใจใครคิดสิ	จะต้องค้ำค้ำแห่งน้อแค้นคอ
	ยังจะริร้างทาห่างหอ

ฟัง เห็นรักกรกร่วมเข้ากรวมคอ	คง เป็นต่อต่อหน้า เวลารวย
จนเขาชมชมชื่อออกภาฉาว	ด้วยปะคราวคราวครั้งฉมิงฉมาย
เพราะได้มนตรีมนตรีมหาละลวย	จึงดูรวยรวยรุ่งออกฟุ้งฟู
อันเพลงพ้อพ้ออ้าง เหมือนอย่างตนเอง	นามรักหรือยร้อยกรองต้องคู่คู่
ไว้เป็นแบบแบบฉบับคำหรีบครู	ความที่รู้รู้อ่านบุราณเอ๋ยฯ

ฯ ๑๖ คำ ฯ

๑๔. กลบทบเค้นกลางสระบัว (จำจัตร์นกุล)

อายจัตร์อิดใจด้วยได้อาย	หมายชิตมิตร เชื้อนางใหม่เหมือนหมาย
หวังใจไว้จงงานงหวัง	นึกหวนนวลทวยแต่ลายนึก
คึกจัตร์คึกกะ เจิงคัง เพลงคึก	ศรีภมทองครองมิ่ง นมยังศรีภ
เห็นจากหาก เจ้าเผ่าหาเห็น	ยามเล่นเขียนระภกนึกทุกยาม
ทรมชมสมเชื้อไซ เนื้อทรม	ชามมิตรคึก เมินจึง เขินชาม
รักเจ้าเราเจือด้วยเหลือรัก	เชิดคอบชอบตามเนื้อความ เชิญ
เมินพัคครมีภพบเผ่าหลบเมิน	เขินจัตร์คึกจักจะซัก เขิน
ภาเคื่อง เรื่องไซสิ่งไรภา	เมียงที่มีสเห็นทานิน เมียง
เพียง เอ้ยเผยโษษฐจงโปรดเพียง	เที่ยงสัดยหักชื่อพิ้อเที่ยง
สิทธิสถานศาลท้าว เจ้าศักดิ์สิทธิ	คำสังคัค เสียง นม เสียงคำ
จากลจนได้ไปประจำ	ซาใจใช้จัตร์ที่คึกซา
แก้วทองกองถ้วนแต่ล้วนแก้ว	ชูเห็นเชิญประถัมภ์ช่วยคำชู
ภูษาผ้าแพรแพรชมพู	หมูจิมมีแจ่วจิมหัวหมู
สารกล่าวสาวกลอนสุนทรสาร	ซาครี เข้าครู่จะบุซา
ชื่อกบเค้นกลางสระบุษมา	หาบหรีแห่งบุราณท่านปัญหา
	เพื่อไว้บานกาลข้างหน้าปรากฏเอ๋ยฯ

ฯ ๑๖ คำ ฯ

๑๙. กลบทสัคสั้ง (พระองค์เจ้าคเนจร)

จะเห็นห่างร้างรักสมัครสมาน
 ทรวงสท่อนถอนจิตระรำคิระรำคาญ แสนสงสารสุดสวาหจะคลาตจะคลา
 ละครกอง เกษ เษยโถมประโลมประเล้า ยิ่งโศก เศร้าทรวงระหวยระหวยระหวย
 จะจากจรอ่อนอารมณ์เสียคมเสียคาย สงสารสายสมรมิ่งยังนิ่งยังนอน
 จนเวลาภากระเหว่าก็ เร่าก็ร้อง เสียงแซ่ซ้องภุมรีวะหรีวะว่อน
 ทั้งแสงทองส่องไซ้อ่าไพ่อ่าพร ศศิธรอ่อนอับพยับิพยอม
 ยิ่ง เสรีหวทรวงดวงภาคีหวิเววม นี้นื้อ เศษกรรมเคยจาก เศษจากโถม
 พลงรับขวัญชื้อน้องประลองประโลม อย่าทุกช้โถมนี้สนะจะละจะลา
 ร้อยยังหลบลลับรู้สึกลำเนาสำเหนียก จะรำ เร็ยกร่ำไรร้องให้ร้องทา
 จะแล เหลียว เบเลียวอุระนิจนิจา จะอาทวาแสนทวิทุกวิทุกวัน
 ผู้ใดหนอพอจะ เมียงมา เบียงมาบ้าย ให้เหือดหายคลายร้อนช่วยผ่อนช่วยผัน
 แต่คร่ำครวญทวนคเนิงรำหิงรำพรรม จนสุริยันจะสว่างนภางค์นภา
 แล้วลูบหลังสั่ง เสียละ เทียละห้อย อย่าโศกสร้อย เศร้าอุระ เลยนะ เลยหนา
 ออกจากห้องหมองสวาหจะคลาตจะคลา ลงเคหาให้คิด เสียจิตร์เสียใจ
 เดินประเตี้ยว เหลียวหลังแล้วยังแล้วหยุด บานนี้ขึ้นขึ้นพวาจะคว่ำจะไซ่ว
 นิราศนางอย่างนี้พิริพิไร ันันามไว้ชื่อสัคสั้ง เออยา

ฯ ๑๖ คำ ฯ

๒๐. กลบทวิวัตันหลัก (หลวงนายชาญเบศลร์)

ทั่ววัน เห็นมิได้ วัณกริลทวน
 ทวนโทษหาทุกทิวาหวิครวญ ครวญถึงนวลนานนิกคเนิงนาน
 นานเนิ่นเกินขอบปีนมีช้อง ช้องช่วยรับประคับประคองสมรสมาน
 สมานมิตรสนิหน้องช่วยครองการ การเห็นนานตามเตือนก็ เบือนไป
 หนักผู้รู้ทำนายช่วยทวยเคราะห์ เคราะห์หิคีนี้เจ้าเพาะอาเภทโฉน
 โฉนนางหมางสวาทประหลาดใจ ใจจะขาด เสียตัววังมประจักษ์ความ

ความที่หมายกลาย เกื่อนไม่เหมือนคิด คติน้อยจิตรห้ามใจไม่ฟังห้าม
 ห้ามก็เหมือนเตือนให้กลัวพยายาม ยามเช้าเย็นไม่เว้นความทวยวาย
 วายทุกซ่ใจได้เห็นหน้าปถกษาที่ พืที่มีแต่หน่วง เป็นนาให้เกินหมาย
 หมายไม่สมอารมณ์ประสงค์เห็นคงตาย ตายด้วยรักหักไม่หายรายหลงคณิง
 คณิงนุชสุดจะยิ่งกำลักรัก รักจึงเสี่ยง เรียงรักให้มาถึง
 ถึง เคื่อง เข็ญเป็นแต่ใจอย่าให้อิ่ง อึ่งบถึง เหนือไค้นั้นไม่ควร
 ควรปราณีที่ผู้มุ่งบำรุงพัคคร พักครพอพันคน เขาลักสำรวลสรवल
 สรवलถึงไหนนก็น้องจะหมองนวล นวลเอ๋ยควร เห็นแก่หน้าที่ว่าวาน
 วานนุสรผ่อนตามาหังวามยศ ยศหังคองมเท่าเอาวสาน
 สารสนองครองสัจย์ปฏิญาณ นี้บุราณ เรียกว่าวิวพันหลัก เออยๆ

๖ ๑๖ คำ ๖

๒๑. กลบทสารถิ์กรถ (หลวงนายชาญเบสร์)

สงสารกายหมายมิตริคิสงสาร

ประมาณจิตรพิค เพราะ เชื่อเหลือประมาณ เสียคายการที่คิค เบล่าเศร้าเสียคาย
 สุจริตคิคว่าตรงคงสุจริต ไม่หมายจิตร เลยว่าใจจะไม่หมาย
 กลับกลาย เกื่อนเงื่อนงามความกลับกลาย สัญญาไว้เยาไม่อายคำสัญญา
 สิ่ง เกตกิจพิคหวังสิ่งสิ่ง เกต วาสนาอา เกทหนอวาสนา
 ๖ หัมารับกลับว่าไม่ไค้ให้มา นิ่งคอยทำน้อยถาช่าง ๖ หัมนิ่งคอย
 ยัก เยื้อง เรื่องรานรักหายัก เยื้อง ๖ ใช้สอยใครนก็ เคื่องคนใช้สอย
 กลบรอย เก่าเหมือนแต่าใหญ่เชกกลบรอย สบที่คอยพลอยประจบก็สบที่
 คิคหน้าบ้างหลังหนิค เหมือนคิคหน้า พอที่ว่าถึงจะว่าก็พอที่
 ๖ ใจคิผี เข้าไค้ด้วยใจคิ เสียแรงพิพิสมัยไม่เสียแรง
 สงวนพัคครคิคนวลสงวนพัคคร ช่างแฝงรักจนกระจำง เพราะช่างแฝง
 คิคเคลงใจก็ ๖ พิคที่คิคเคลง เวียนระวังก็ เสียแรงที่ เวียนระวัง
 ๖ ได้เห็นใจสอนใจฟัง ได้เห็น เช่นหลัง เป็นจะไค้อ้างอย่าง เช่นหลัง

กำลัง เพลินกระไร เพลินเกินกำลัง สัตว์นี้ใจไม่สงบจึงใจสัตว์
ถึงรักห้องสอง เป็นหนึ่งไม่ถึงรัก เสียศรีพัตร์คบค้าพาเสียศรี
อย่างนี้ เพลงแต่ก่อนกลอนอย่างนี้ ท่านเรียกว่าสารภีชกรณ เอ๋ยฯ

ฯ ๑๖ คำ ฯ

๒๒. กลบทวาง เคนคอง (หลวงนายชาญเบศล)

จ้อ เอ๋ยผิดคิดน่าเห็นจะเป็นเลข	อก เอ๋ยอกประหลาดจริงที่หนึ่ง เลข
นิจา เอ๋ยมิได้หมายจะหน่ายจิตร	เสียคาย เอ๋ยที่พี่เคยสงวนงาม
เจ้าพี่เอ๋ยสู้คู่สำหรับพยายาม	สมร เอ๋ยใจเป็นไรคิดเป็นสองสาม
แน่นาง เอ๋ยสัญญาไว้อย่างไรเล่า	น้อง เอ๋ยงามแล้วถ้าน้องหาหมอง เมิน
ครั้งนี้เอ๋ยถว่าปะสุระ เพลิน	เจ้าเอ๋ยลืมในตาเจ้าจึงห่าง เห็น
นิจา เอ๋ยแสงผลก็ เป็นพิษ	อก เอ๋ยออกจ้อสเห็นเอาลอยลอย
น้อง เอ๋ยเดือนก็แค่ เป็นอนตะบิตตะบอย	เสียคาย เอ๋ยป่วยการคิดมาคิดสอย
นุช เอ๋ยนุชแน้นว่ามีที่ชดชวาง	น้อง เอ๋ยคอยข่าวหายหลายวีวัน
ยอครรัก เอ๋ยพี่นำหวังรั้งแก่กัน	เจ้าเอ๋ยพร้อม เกิดอย่าพร่างข้อคาชัน
อก เอ๋ยซึ่งซ่อนเงื่อนเพื่อนฝากแฝง	เจ้าพี่เอ๋ยจะหาขวัญสรพลึงงาม
เจ้าเอ๋ยครอง เกิดอย่าหมองประมาธความ	นาง เอ๋ยแห่งนี้เจ็บเหมือนเห็บหนาม
สมร เอ๋ยพี่ว่าหวังให้ยังคิด	น้อง เอ๋ยงามาหนักก็ตามจะหาหรือ
คนเอ๋ยอันที่จะคั้นปลาสองมือ	อก เอ๋ยวันนี้จะบิคมิกอยู่ฤา
น้อง เอ๋ยพี่ว่านี่ด้วยสุจริต	เจ้าเอ๋ยเจ้าเขาจะภากระมังนาง
น้อง เอ๋ยพี่พิสมัยยังไม่จาง	เออ เอ๋ยผิดก็ควรพอนาให้หย่อนบ้าง
	จึงกล่าวกลอนวนอนเป็นกวาง เคนคอง เอ๋ยฯ

ฯ ๑๖ คำ ฯ

๒๓. กลบทพระจันทร์ทรงกลด (หลวงลิขิตปรีชา)

คราว เขยขึ้นขึ้นชดคิดคราวเขย	อก เอ๋ยออกจ้อจ้อออก เอ๋ย
	ประคองนุชนุช เคยคู่เคียงประคอง

ไม่ร้างรักรักไม่หน่ายหมายนไม่ร้าง	ทั้งสองจิตจรจิตร์ไม่จางกันทั้งสอง
สงบงหมายหมายไว้ได้สงบง	เป็นกรรมเจณเจณสองต้อง เป็นกรรม
ให้ยากใจใจช้าหาให้ยาก	มีหน้าพรากพรากให้เคลแล้วแล้วมีหน้า
ช้าหาเชียวเชียวเค้นแสนช้าหา	ในทรวงร้อนร้อนรำช้าในทรวง
ทุกชรักหนักหนักพันพันทุกชรัก	เขาหลวงหนักหนักยิ่งกว่า เขาหลวง
भावวงมันมันพรำรำभाव	คำคินคิคคิค เป็นห่วงทุกคำคิน
น้อง เอ๋ยทุกชทุกชครั้งนี่นี่น้อง เอ๋ย	จะฝันใจจางหาเฉยสุดจะฝัน
จะกลืนรสก รสก็แสนสุดจะกลืน	ไม่วายครวญครวญอื่นอยู่ไม่วาย
เพราะญาติน้องน้องว่าตรงหลง เพราะญาติ	ใจหมายมากมากว่าเนื้อ เชื้อใจหมาย
กลับกลายแกล้งแกล้ง เบือน เชื้อนกลับกลาย	เจื่อนใจคิคคิคร้ายหมายเจื่อนใจ
หลายอย่างแยบแยบยนคักหลายอย่าง	จนได้ร้างร้างห้องน้องจนได้
อาลัย เหลือ เหลือที่พี่อาลัย	รัฐจวนจิตรจิตรให้ว่าให้รัฐจวน
สุดครีกแล้วแล้วนะขุขุที่สุดครีก	พรำทวนนิกนิกรำแต่พรำทวน
ประมาญาคำสนองครองประมาญ	โดยกระบวนว่าพระจันทร์ทรงกลด เอ๋ย

ฯ ๑๖ คำ ฯ

๒๔. กลบทอักษรสังวาส (ขุนสนธิ)

	โฉนใจ เจ้าจึง ไม่นิยมสม
มาราร้างห่างรสิกรมชม	ที่นี้คมแฝงฝักเบาเบา
เพราะ เจาะจังหวังจะฝากชีวิคมิตร	เดิม เริ่มคิคมิได้แห่งนี้ใจโฉน
จะกนอม เป็นที่ขึ้นถาหัยน	หวังยัง ไม่ครียนยีนยงคง
ชะกะไรที่พอ ได้ประจลมจลม	ถารื้อโหมนัสพิสวางหลง
เห็น เป็นน้องครองสัคยค่างตรง	ด้วยวางงหลง เล่ห์ไม่กริ่งประริง
อ้อพอรู้ เขิง เช่นสนัดชัค	ใจนยีนเยอมวิบัติ เจียวจริงหญิง
กลฝนค่างนบักกลัวสิ่งจริง	แน่แท้ที่จะกลิ้งกลับกลายวาย
ยลกลหยาคน้ำค่างพร่างหน้าผา	พอระแสงสุริยาขึ้นสายทวย

เปรียบเทียบจิตรกรรมที่ช่ายคล้าย	ควรคว่นหมาย เสน่ห์ได้ตั้งสรรอน
มาทวาสนา เรา เสียรู้ชู้	อ้อฮ้อพอ เป็นครู เพราะหล่อนสอน
อันสัญชาติลึนขึ้นช้ออนวอน	รักมัก ช้อนด้วยรักกรสวาจา
ได้ไว้ เป็นเช่นชื่อนางอย่าง	เพื่อ เมื่อพบพานบ้างข้างหน้าหนา
ผู้รู้ท่านแต่งตั้งคารามา	เรียกชื่อว่าอักษรสังวาสเอษา

๖ ๑๔ คำ ๖

๒๕. กลบทรงนากริ้ว (พระราชนิพนธ์)

	กุ่มกุ่มหน้าไม้ เกื้อละ เมอหึงส์
ฟังฟังก็ เหมือนแกล้งแพร้งความอึ้ง	คิดคิดแล้วให้ซึ่งชุ่นเคื่องใจ
ดูดูก็นำหัวตัว เต็มหยาง	ชะชะนางข้าง เอาอายออกสายใส่
จริงจริงฤาหนอที่วาลีนอาลัย	นี่นี่ใครให้सानวนดูควร เป็น
เปล่า เปล่าก็ เตาริคนเผ่าจพหนา	นิจานิจาตาบอดสอดตาเห็น
แลแลก็ตลอดตลอดตัว เลิน	ฉาวฉาวราวกับเล่นประชันงาน
นึกนึกจะใคร่จะให้สาสม	โหนโหนก็สมกลิ่นหล่อนมันอ่อนหวาน
ทาทานเองต้องตำราบุราณกาล	เหมือน เหมือนกับนิทานนางโรสทร
รอรอกฤทธิลง เสียบ้าง เกิดนาง เอก	ซ้ำซ้ำหน่อยจะค่อย เขก เป็นจอมสมร
อย่าอย่าคิดแค้นชันประชันกลอน	แสงแสงอนหย่อนพยศคลั่งคาง
ใครใคร เขาได้รู้คสูเขา	แน่แน่ เจ้าขอแต่ปากอย่าถากถาง
พิศพิศโฉมเล่าก็ เนิคประ เสริฐสาอาจ	คิดคิดข้างประมูรศักดิ์ก็สูงทรง
เออ เออ โฉมใจจึงไม่สม	คำคารมช่มฉัตรนำพิศวง
รักรัก ได้แต่เร้นไม่ยินยง	ชื่อว่ารงนากริ้วปลิวปลายเอษา

๖ ๑๔ คำ ๖

๒๖. กลบทพิฆประสานสาย (กรมหมื่นไกรสรวิสิศ)

ระคายหม้ายระคนหม่นระคางหมาง
 กระเจิง เหลิงกระจายลายกระจ่างกลาง จะห่างร้างจะโหยจรจะหวนรวน

ฉะลมขมฉะ เล็น เข่นแจลลั่มแซม	ท่านยิ้มแซมท่ายลชนท่ายวนสรวล
กระบิดทิดกระบอยท่นอยกระบวนวล	ประมวญทวนประ เมีน เกินประมวญทวน
เริ่มรู้ชู้ เริ่มรักชู้ เริ่มราชู้	เพราะไว้ใจ เพราะวาจา เพราะหวานจ้าน
จะ เห็น เช่นจะหัดจะหาญชาญ	ท่าเร็ด เพ็ดทวารานพาลทาทฤพิษ
พินางช่างพินิจชิตพินอบชอบ	เข้าลอบปลอบ เข้าล้อมปลอม เข้าลิตปลิต
สนัดชู้ค เสเนียด เคียดสนิทคิด	จนมิดจิดจรจนมิดจิดจนหมางจาง
ครั้งว่างนางครั้งหวัดทิดครั้งวันนั้น	พลอยการความพลอยกันควนพลอยกางขวาง
เข้างานาเข้าจันคเข้าร้างนาง	ให้ค้ำจางให้ค้อยจ้อยให้เข้าใจ
สลายสวายสลัดสัดยแสลงแสง	ถลาคำแกล้งแข่งไกลไซ
รู้การนารู้แกมแถมรู้ไกน	แต่ใจฝแต่เจ้า ฝแต่เจื่อนเพื่อน
หุรนทนหุรวนทวนทุราท่า	คูข้าล่าคู เชิง เหลิงคู เชื่อนเลื่อน
ทาอายุบายทาเอียง เบียงทาเอื้อนเบื้อน	เห็นกลีบลบเห็นเกลื้อนเลื่อนเห็นกลายลาย
จะลอบชอบจะโลมโลมจะภาชื้อ	คิดหือมือคิด เห็น เมีนคิดทหายหมาย
ระ เบียบเบรียบระบุประบายปราย	ชื้อกลพิณประสานสายหมายนามเอษา

ฯ ๑๖ คำ ฯ

๒๗. กลบทเบญจวรรณห้าศรี (หลวงนายชาญภูเบศร์)

	แสนสุดโคกสังสาร เห็นนานหาย
คนช้าง เคียง เคชคอยพลอยกลีบกลาย	อกเอ๋ยจ้อ เอออายุ เพราะหมายเกิน
หลงละ เลิงลมลิ้นนันทินแทนง	สายสนลื้อ เสกแสรังช่วย เคิน เคิน
จันนี่นั้แนะน่านแล้วทาเมีน	ชู้ชวน เชิญเชื่อนเข้าใหม่ เหลียวแล
ครั้นครั้นคราว เคราะห์ไครนงนันทหน้า	หมายมิดร์มา เมีนหมางท่าง เห็นแห
เพียรพิ้งพื่อพัตกรก็ชู้กแซ	ลิ่ง เลเลลลิ่งนิกน้อยใจ
เฝ้าฝากฝักฝักฝายหมาย เป็นน้อง	ควร เคืองช้องคุม เคียด เคียดจันใจน
อย่ายัก เยื้องแยบยงค์เป็นกลาน	จะจางใจจากแจงให้แจ้งการ
ทางท่วงที่ที่ทานอง เป็นสองรัก	เนิ่นนานนิกนิกหนาวจะร้าวฉาน

ไหนนั้นหนอแน่นอนจึงรอนราย	จะ เจื่อจวน เจาะจงที่ตรงใคร
พื้นพวกห้องพันธุ์ฟ้าไซ่ที่อื่น	ชอบ เขยขึ้นชวนชกตามรักใคร
คนคิดค้ำคองคาคมคากาไร	เบี่ยง เบี่ยงกโน้แบ่ง เบบ เอาจ่างงาม
น้องนับหน้าหนักกว่า เขษฐา	รั้งรอร่า เรื่องรักหักให้ขาม
ชะช่วงาไซ่เชิงชั้นหาหันความ	เงาเง่ เจื่อนงคงามเหมือนจามรี
จิตรจิตจริง เจียวาจรกระทำยก	ร้อยอ้อแอ้อ้อย เอี้ยกลัว เสียศรี
หลายหลักแล้วสิ้นสมคมคนดี	ชื่อ เบญจวรรณห้าศรี เช่นนี้ โอยา

ฯ ๑๑ คำ ฯ

๒๕. กลบทครอบจักรวาล (พระราชนิพนธ์)

ความจริงใจนี้โฉนจึงแทมความ	ขามจิตรคิดข้อหมางระคางขาม
พื้นางแกล้งแบลง เรื่องให้เคื่องพี	ควรจะถามก็ น้ถามกันตามควร
จวนจะขึ้นช่วงมาคินาให้รัญจวน	สรวลชกขึ้นกัน เสียได้น้มาเศสวน
เข็ดแต่ชัวกแล้วพืดแต่ เข็ด	ออสานวนพื้นางอย่างน้อ
พอที่ตาให้อ้ออั้งช่วงพิงพอ	ขอเสีย เกิดนอะอย่าพร้องน้อง ได้ขอ
โฉนจึงน่มแจ้งน้องว่าบองโฉน	คังพากหน้าจอนอ้อคองคอง
ชังกันน่มเหมือนรักอย่าชกชัง	หวังอย่าง ไรน้องจะให้ได้สมหวัง
จับเท็จจริงสิ่งใดได้คังใจจับ	คิดหน้าม้งหลังทน้อยค้อยได้คิด
มิตรน้องทราบสิ้นความ เขิญถามมิตร	ผิดข้อลับตาข้อแจ้งจงแจ้งผิด
สองสามครั้งคังใจว่าเป็นสอง	ใครประคิษฐาก่อนนั้นนั่นคือใคร
ใจชื่อถือว่ามีที่วางใจ	ไหนเชู้ที่อื่นของน้องอยู่หนองไหน
แขนงาจิตรชนิษฐบ้างอย่าง เรียมแทม	กาลน้งนานปานาคสิเสียการ
รานรัก เข้าเรื่องกลคนบุราณ	หวานนักมักแผลงค้วยลมหวาน
	ท่านเรียกครอบจักรวาลสารนี้ โอยา

ฯ ๑๔ คำ ฯ

๒๗. กลบทหงส์คาบพวงแก้ว (พระราชนิพนธ์)

	ได้ยลน้องน้องนวลพิศตรพิศตร์ฝ่องผิว
เจ้างามโฉมโฉมชื่นจิตรจิตรเจียนเลีย	คู่ดั่งลิวลิวลอยเลื่อนเลื่อนลงดิน
จะหาไหนไหนจะเหมือนเหมือนโฉมสมร	จรีตงอนงอนงามเจิดเจิดโฉมสิน
มารยาทศาสตร์เยื้องย่างอย่างกินริน	พี่เคตั้นคั้นโคยรักรักจริงใจ
เมื่อเยือนยิ้มยิ้มหวานคมคมซำค้อน	งามชะอ้อนอ้อนอก เรียม เรียมพิสมัย
ดูทาทิทาให้เห็นเห็นเป็นนัย	จึงค้อนาให้ให้รู้แบนแบนขนคัสเห็น
ร้ออก เราเราจะคิดคิดฝากรัก	จะหาพิศตร์พิศตร์ผู้ช่วยช่วยเคินเห็น
าให้ช่วยเคินเคินสือซึกซึกโฉมอนงค์	จะไค้ใครใครทอเราเราจะเชิญ
ก็เห็นแต่แต่พี่นางนาง เคยพี่ง	จะแจ้งความความจะกลลับลับขุยง
ก็กรรธซึ้งซึ้ง เคียดว่าว่าสืมหอง	เห็นนงเงงจงใจช่วยช่วยทุกซ้ออัน
โฉนทอนทอนจะแจ้งแจ้งจิตรเจ้า	ว่าพี่เสรำ เสรำเสกทอคทอศางอน
ถึงยามกินกินแต่ทุกซึกซึกซึ้งนอน	คังคองศรศร เสียบอกอกอาทวา
นี้สุคคิคคิค เหลือคิคคิค เสี่ยงสาร	มาแจ้งการการสั่งวาสาสนา
ของน้องน้องอย่าแหวงแหวงวิญญา	ชื่อเหมราคาบพวงแก้วแพรวพรายเอ๋ย

ฯ ๑๔ คำ ฯ

๓๐. กลบทพิทักษ์บ้าน (พระองค์เจ้าคเนจร)

	จิตรแห่งแจ้งงานใจหนักจิตร
มิตร เชื้อนเหมือนน้าชาม่งเช่นมิตร	เป็นอนจิตรบิคจากบากใจเป็นอน
หนักทรวงทรวงสารนานสือหนัก	เหมือนจิตรมิตรจักมักจักเหมือน
เพื่อนาจาฬ เจ้าเฝ้าเจื่อนเพื่อน	ชายเคื่อน เชื้อนคอบชอบแตกชาย
จิตร เสรำเจ้าข้าจางเสกจิตร	หมายค่างหมายคิตมิตรชาคหมาย
คล้ายแล้วแล้วเล่า เล่า เล่า เลยคล้าย	นางร้ายหน่ายเราะเนาะภทธีนาง
รักซู้รู้ เช่นเร้นเชิงรัก	หมายพิศตร์มักผอมผอมผิวหมาย
วางจิตรหวิคใจทวจาวาง	ลับเห็นเล่นทางกลางแห่งลับ

คิดรีนคีนร้างค่าง เรืองคิด	จับผิดจิตร์ เพียนเจียนพึงจับ
รับหน้าร่านักรักาไหนรับ	เกินนับกับน้องก้องนิก เกิน
ชู้เอ๋ยเซยอื่นขึ้นอกชู้	เขินร้าวช่าวรู้คู่ร้าง เขิน
เชยคืนขึ้นเคยเซยขอเชย	มิตรเห็นเมินหายหมายเห็นมิตร
เสียงพิศตรลักพบหลบพอเสียง	บิดแสรับแบ่งเสียง เบียงสปีด
คิดนางค่างเนิ่นเขินนอนคิด	ลักชิดลิดชมสมชายลัก
ชามนวนควรหน่ายชายหน้าชาม	หักเล่นเห็นลามห้ามเหลือหัก
ยักกล่าวยาวกลอนย้อนแกล้งยัก	เฝ้าผูกรักยักพันร้านชื้อสารเอ๋ย

ฯ ๑๖ คำ ฯ

๓๑. กลบทวิสูตรสองไข (พระองค์เจ้าคเนจร)

แสงสวาทมาคมิตรสนิทสนอง

นมวันน่วยหมายถวิลประคั้นประคอง สมานสมัคร์รักน้องประลองประโลม
 แต่บางแต่ไปไกลคานิราภิราศ ก็ค่างก็ชาคคู่คิด เซยชิด เซยจณม
 านให้เห็นที่ทรวงทรวงประคองจะทรุดจะจิตรม เพราะทุกข์เพราะโทษนัสถึงคเนจรเน
 จะพากจะเพียร เวียนสวาทที่มากที่หมาย คึง เวียนคังว่ายวังวละระนระ เท
 ระหวายระหายสายน้ำชลาช เล ยิงว่ายิง เหวหวันจิตรจะปลิดจะปลง
 จึง เอื้อนจึงอื้อนวนรักประคักประเคิด อย่าเห็นอย่าห่างร้าง เรศประ เสริฐประสงศ์
 นมเสนมแสรับแจ้งรักประจักษ์ประจง จะขอจะคง เคียงข้างจนวางจนวาย
 ถนัถนอมกล่อมเกลี้ยง เป็นเพียง เป็นแต่ นมห่างนมแห่ห้องน้องอย่าหมองอย่าหมาย
 เสวียมสงวนชวน เซยสเบยสบาย นมคลาศนมคลาย เคลักลอลละออละออ
 ซึ่งกล่าวซึ่งกลอนซ้อนทับประดับประคิมฐ ประสมประสิทธิสำเนียง เป็นเสียง เป็นสอง
 านให้ชื้อให้เช่นเป็นระ เบียบทาเบียบทานอง วิสูตรทองสองไข เว้นามเอ๋ย

ฯ ๑๖ คำ ฯ

๓๒. กลบทเสื่อซ่อนเล็บ (นายข้าง (เบரியญ) มหาคเล็ก)

ใจเฝ้าหมายหมายรักหักใจหวาน

เรียนรันทศสลคจิตรก็คริณจวน	ว่าวายครวณว่านหมางว่างวายเลย
เอาใจหวังฟังข่าวหนาวใจนัก	าหักข้อร้อนรักหนักอก เอ๋ย
หมายจักชมสมสนิหิตจัก ชย	ฤคาวร เจยเลยไปนงควร เป็น
ไว้ใจนางชนางรักหักใจเจื่อน	ใจไม่เบือนเหมือนปองตรองไม่เห็น
ดูใจเฉื่อยเรื่อยรื้นขึ้นใจเย็น	พบไม่เว้นเห็นหน้าตาไม่แล
ฤาครสอนหล่อนจากรักสิ่ง	ใจนึกหวังนั่งกระหม่อมมีนิกแน่
จึง เชื้อนจากกระคากรักชก เชื้อนแซ	เชิงทำรอ้ออแอ้แปรทำนอง
เลื้อยซ่อนเล็บเห็นแบบบ่ซ่อนรัก	ต้องกรมอกวิคกหนักจักกรมหนอง
อันเลือกคู่คูเกื้อ เออเลือกลอง	จงจับจงสองสามตามจับใจ
าให้เหมือนสุคากากิติ เหมือนแบบ	ทั้งจิตรใจใครแวนเยบจิตร้าหว
ที่อวารณอนนิกตริกอำลัษ	ด้วยหวังใจจะไม่มิ่งคังหวังคิด
วิคก เรียนเทียมหงส์ลงคกปลัก	จาจับด้วยงวยรักหนัก จับจิตร
จะออกประชันขันต่อขอออกฤทธิ	สัญชาติมิตรจิตรสองห้องชาติ เคียว
ถึง เสียชู้รักคนเสียสัจย์	คังเคิดาเบไม่หักคัคเคิด เคียว
หาจริงยากปากหญิงลั้งจริง เจียว	ชื่อ เลื้อยซ่อนเล็บเพียวจับจค เออยา

ฯ ๑๖ คำ ฯ

๓๓. กลบทคะเห็บไค้ชอน (พระราชนิพนธ์)

ระทวยระทศสลคสละชนิษฐชนาง

ระเทระทนกรวะนกรวะวายระคายระคาง จะแรมจะร้างอนงค้อนนาคนิราศนิรา
 เพราะยลเพราะยินระบิลระหัสสนักสนัน จะ เกียคจะกันก็สุดจะสอนจะวอนจะว่า
 ระชุกระชื้อชื้อระระมระอมระอา จะไปจะมาระร่าระ เริงคะ เลิงคะลุย
 จะลื้อจะลับทีกลับก็แกล้งจักแจ้ง จักแจ้ง คุคังคุคองมิแตกก็แหลกอิแจกอิญ
 กะมิตรกะญาติก็สาคก็สาขกระจายกระจุย คะกรายคะกรุยจริตกระบิตกระบวนระบา
 จะ เข้าจะสายจะบ้ายจะ เย็นก็ เล่นก็ เล่าะ ประสงค์ประ เสาะจะ เจาะจะซิมมิ่งมิมีหน้า
 มิยีนมิยงมิคองสนิหประจิตประจา จะ เร้จะร่าระย้าระยี้กระคี้กระ เคียม

นิเน่หนะ เจ้าหนะ เราจะวอนจะสอนจะสั่ง จะ เชื้อจะฟังก็ยั้งก็จบสงบเสถียร
จะงามจะงคงจะสคจะใสหนะใครจะ เขียม ละออละอองจะอ่องจะ เขียมจริง เจริญ
ประยูรญาติจะพร้อมจะพรักจะรักจะใคร่ ทั้งบกทั้ง เรือแลเหินแฉะจะได้จะสรร เสริญ
จะโกรธจะซึ่งจะคิงจะคัคมนัสสเทิน ก็เห็นจะ เนินจะนานสวาทจะชาดจะรอน
เพราะรัก เพราะแรงแกลงนุสนธิ์ขุบลจะจ้อ แสคงลิขิตประคิคประค่อสมานสมร
ประสงค์จะสมภิรมย์สนิทประคิขฐ์ชออน ชื่อคะ เขียบไค้ชอนงอนจ้อ เออย

ฯ ๑๔ คำ ฯ

๑๔. กลบทนาคบริพันธ์ (หลวงนายชาญเบศวร์)

	ไค้เห็นน้องบองรักสมัครหมาย
สมัครสมัครพิศวาสไม่วคลาศคลาย	ไม่วคลาศลาทิวาวาย เทวศรวญ
เทวศราร่าพิงค่านิ่งนุช	ค่านิ่งนานมิได้หยุดละห้อยหวน
ละห้อยหาผู้ เมตตาก็แปรปรวน	ก็แปรแปรแต่ล้วน เห็น เลื่อนลอย
เห็น เลื่อนไหลจิ่งร้อนอวารถหวาด	อวารถหวัดจิ่งจะชาดแต่เศกสร้อย
แต่เศกสิ่งพิงสารร่าตาตอย	ร่าตาตอยเคื่อง เรืองรอยเห็น เก็บการ
เห็น เก็บกัจจิงลิขิตสารารัก	สารา เรียง เสียงลักษณะอักษรสาร
อักษรส่งประสงค์สร้อยสุมาลย์	สมรวิ้งแม่อัยารานอารมณ์รอน
อารมณ์รักสมัครสมัครขอชิตจณม	ขอชิตขึ้นเรือนประโลมภิรมย์สมร
ภิรมย์สมานเหมือนหนึ่งสารที่วานวอน	ที่วานว่ามาด้วยร้อนกมลทน
กมลเทียบเปรียบต่อพระลอคลิ่ง	พระลอคลิ่งภาทัยตั้งแต่หมองพ่น
แต่หมองไหม้ลิตธิ์ไชยช่วยแก้มนคร	ช่วยแก้มีวตัว เรียมภระภาทาย
ระภาทเก็นเขิญเม้งช่วยแก้ไช	ช่วยแก้ชุ่นใช้ใจพอให้หาย
พอให้ เห็นจณมหนักอย่าอิคอาย	อย่าอิค เอื้อน เอื้อนย้ายกระบวนแปลง
กระบวนปลอบมอม้วยด้วยจริงจิตร	ด้วยจริงใจอย่าได้คิคค เนแทนง
ค เนนุชสุจริตประคิขฐ์แสดง	นามแกลงนาคบริพันธ์ เออย

ฯ ๑๖ คำ ฯ

๓๕. กลอนทศกัณฐ์เกี่ยวกับพระราชนิพนธ์ (พระราชนิพนธ์)

	อนุชาอัปยศกษัตริย์แสน
แสนกษัตริย์ด้วย เพราะมีครุฑติดแทน	แทนทศกัณฐ์นั่งแน่นบนทรวงระกา
ระกาทรวงสว่างมาสายแสนอายหน้า	นำอายใจใส่สมสากะใจหน้า
หน้าใจลึที่ใจมิเจ็บจา	จาเจ็บด้วยน้ำคำเขา เหลือคม
คมเหลือขึ้น นื้อน่องตั้งคองหนาม	หนามคองไม่เท่าความทุกข์ทับถม
ถมทับอราน้อง เป็นหนองกรม	กรมหนองก็ เพราะลมลิ้นลามลวน
ลวนลามได้ด้วยน้อง ไม่มีจิตรแทน	แทนจิตรคิดระแวงจะหันหวน
หวนหันประชันพ้อมิเคยควร	ควร เคยชอบจะชอบกัน เกรงกลัว
กลัว เกรงใจที่นางอย่าหมางจิตร	จิตรหมางอย่างคิดผิดต้องชื้อชัว
ชัวชื้อชัว เช่นนั้นนงพันพัว	พัวพันจะพามัวหม่นหมองใจ
ใจหมองหนักด้วยรักที่นะที่เอ๋ย	เอ๋ยที่นางช่างไม่เบรย เลขนี้โฉน
โฉนนี้มือถือถ้อยว่าพลอยไป	ไปพลอยให้ลิ้นคำเขากำเกิน
เกินกำกันก็แต่ฉันทอกหนะที่	ที่หนะอย่าสเทินที่ท่าทาง เห็น
เห็นห่างไกลอาลัยรักขอชัก เชิญ	เชิญชัก เชษฐาเจริญเสน่ห์นุช
นุช เสน่ห์หวังจะฝังชีวิตฝาก	ฝากชีวิตจิตรจาก เป็นที่สุด
สุดที่รำพรมานสารสมมุติ	นามชื้อกษัตริย์เกี่ยวกับพระราชนิพนธ์

๖ ๑๖ คำ ๖

๓๖. กลอนทศกัณฐ์เพลงฤทธิ (พระราชนิพนธ์)

	ทุกเข้าคำกษัตริย์ลรัญจวนถึง
เรียงใจทุกชุกจิตรคิดคำนึง	ซึ่งแต่นางอย่างประหนึ่งจะคลั่งเคล็ด
ให้เคลิ้มคลุ้มคลั่งมูราภิทรากรัก	นึกโศกตรองน้อง เอ๋ยอีกด้วย เหตุโฉน
ได้เห็นนวลเมื่อวันนั้นคิดหวนใจ	ครครว่า เจ้าจึงมิให้พี่ไกลเคียง
เพียงกล้าขึ้นด้วยได้ซี เป็นที่พึง	พึง เทียมพ้องแต่ซึ่งถึงขึ้นเสียง
เคียงคำสัจย์ตัดพ้อ เล่นพอ เพียง	เสียงพาดพันหม่นเมียง เข้าวิควา

ข้าหวังไว้ไม่เคาเงาในกระจก	นภกระจ้อยหงอยงกต้อง เกี้ยวหูก้า
ตาก็ยลคนอย่างนี้ย่อมมีมา	อย่าหมาย เมืองนिरยกาสุดาจันทร์
สันดานเจ้า เมามุ่นทานุญเสมอ	เทอบาบมองจ้อง เจอก็คงจัน
กันเข้าช่องต้องตะกางด้วยราววัล	คั้นรกวานไม้ เวียนหันออกหาทาง
อ้างหงส์ทองของหนามาหิ้งามเช่น	เห็นเงื่อนเงมเงียจจะ เล่น เลียนปีกหาง
ลาง เปิดเหตุจึงให้ฟัน เช่นนั้นนาง	ช่างนิกขนางระคางรักไม่รอคิด
มิตรร่วมใช้ตายด้วยกันมาพลัน เจื่อน	เหมือนแผลเจ็บระค เรื้อนที่เหลือปิด
ผิดล้นปางไม้เหมือนอย่างปาราชิต	นามนาคราชเพลงฤทธิ์คึกคักยาก เกยฯ

๗ ๑๔ คำ ฯ

๓๗. กลบทบัวบานกลีบขยาย (พระราชนิพนธ์)

	เจ้างามพัศตร์ฟ่อง เพียงบุหลันฉาย
เจ้างามเนตร์ประหนึ่งนัยนาทราย	เจ้างามชนงก่งละม้ายคันศรทรง
เจ้างามนาสายลคังกลขอ	เจ้างามสอ เสมือนคอสสุวรรณหงส์
เจ้างามภรรยาคลกลีบบุษบง	เจ้างามวงวิลาส เรียบระ เบียบไร
เจ้างามบราว เปล่งปลั่ง เปรียบปราณทย	เจ้างามเรือนฐเี่ยมยวนจิตรนำพิสมัย
เจ้างามทนต์กลนิลช่าง เจียราน	เจ้างามเกศคำประไพเพียงภูมริน
เจ้างามปีกคัตตทรงมงกุฎกระษัตริย์	เจ้างามหัตถกรรมเจียกम्मสมพัศตร์สิ้น
เจ้างามไร่ม่งแขงคคหมคมลทิน	เจ้างามประทีนกลิ่น เกศขจายจร
เจ้างามเบื้องปถษฎางค์ฟ้างพิศวง	เจ้างามทรวงสมทรงอนงค์สมร
เจ้างามทันเทียมเทพกินร	เจ้างามกรอ่อนคังวงง เอราวัณ
เจ้างามนิ้วนะชาน่ารักหนอ	เจ้างามลออ เอวบาง เหมือนนางสุวรรณค์
เจ้างามเพลากลภีหสิพรรณ	เจ้างามบาทจรจรลจรีดงาม
เจ้างามละม่อมพร้อมพริ้งยิ้งนางมนุษย์	เจ้างามคุดจลอยฟ้ามาสู่สนาม
เจ้างามมอคุมสมลักชณานาม	เจ้างามขามประจงจักกรีชกาย
เจ้างามศักดิ์สมบุรณต์ประยูรยศ	เจ้างามหมคประมวณสุวาหที่มาคหมาย

เจ้างามจริงทุกสิ่งสรรพทั้งบรรยาย ชื่อบัวบานกลีบชยายหมายนามเอ๋ย

ฯ ๑๑ คำ ฯ

๓๘. กลบทอักษรสลับล้วน (พระองค์เจ้าคเนจร)

จ้ออก เอ๋ย เคย เคียงข้างนางหน่ายแทง

จางจางให้หวาหยาบร้างแรง กลับกลายเกล้งแปลง เปลี่ยนเปลื้องเรื่องรักเรา

เหลือร่ากนกนิ่มนวลหวานหอม ตรึกตรองตรอมยอมเย็น เยียบเยียบบ่วงเหงา

ลาลัลลอบชอบเชิงชวานยวนยั่วเย้า คลั่ง เคล้นเคล้าเจ้าจึงจางหมาง เม็ดเมิน

พอพบพัศตรัยกั เยื้องยืมพริ้มเพราะพริ้ง จับใจจริงมิ่งมิตรมั่นขันค้ำง เขิน

ไซซ้อซาร่าเรื่องรักชกชวาน เขิญ เห็นฮึก เห็นเกิน เก้าก่อนค้อนคมคาย

จ้ออก เอ๋ย เลขลิมละปละ เปลื้องปลิด เจ็บจริงจิตรคิด เคืองเค้นแค้นทรวงหาย

ยังยืมเย็บเลขเสียงเสียบเบรียบเปรยปราช กลบเกลื่อนกลายหมายเหมือนนงาเชชูเซษ

นี่เน้น้องล่องลอยลิ่วผิวฟ่องผิด พี่เพ่งพิศคิดคั่นคายอายอก เอ๋ย

หลงรำลึกนึกหนาวนอกรกาย เกษ คำคั้นเคยเวยววายวนร่นร้อนแรง

แรกรู้รักจักจิตรใจเฝ้าถามท้วง หลงสิ้นลวงค้วงคอกคั่นพัน พันแพง

น้อยหนอนางจางจิตรจากปากนุเบง คุณาแดงแจ่งจ่อง เจอ เกื่อเกินการ

คู่เคียงควรวลน้องหน้าร่าเริงรื่น ชมคอขึ้นขึ้นชอบซึ่งหวังว่าหวาน

ลิมเลขเหลิงเชิง เชื้อนชักรักร้าวราน พี่พบพานสารส่งข้าจ่าเจรจา

ต้องคักเตือนเขียนเขียนหมิงกริ่ง เกรงภกรธ ทำเพื่อโทษโทษจรู้อ้ออ่อนท่อนหันหา

แกล้งกล่าวกลอนวอนว่าไว้ให้เฮฮา ได้สมยาสลับล้วนสามส่วนเอ๋ย

ฯ ๑๑ คำ ฯ

๓๙. กลบทมยุราพื่อนหาง (กรมหมื่นไทรสรวิศิต)

คู่คู่ขึ้นเชิงมิตรคิด เฉยเฉย

ผิดผิดหาจ่าเป็นหักแต่ เบรย เบรย

ขันขันจ้านเจียวเจ้า เอ๋ย เมื่อตีตี

อยู่อยู่หน้อยก็ทำเจ้า เอาจอดงอด

ไปบพท่อยก็ออกจอด เจียวฉินฉิน

ฟังฟังคำกับดูท่าท้วงทื

เคียงเคียงซ้อนซ้ำจะรีบเขียนเขียน

ลาล่าใจจะใคร่ถากปากกล้ำกล่ำ	นิกนิก เวทนาหน้าจะเพื่อน เพื่อน
ไหนไหนร้ายแล้วก็คงลง เลื่อน เลื่อน	เขียด เขียด เหมือนบุรุษว่ามาจริงจริง
ร้อนร้อนแล้วกระเบื้อง เครื่องจะร้าวร้าว	แว่วแว่วข่าวคุณ เหมือนจิตรคิติกริงกริ่ง
เร่เร่รักแล้วก็ซึกซิงซิงซิง	ละละมายาหึงนี่ครันครัน
แน่แน่นี้เค็ดำร่าหนาหนาหม่ม	ฉลิปิคควันไฟเค็ดขันขัน
อย่างอย่างนี้มีแต่กลคนเร็นเร็น	เถอะ เถอะ เจ้าแต่เท่านั้นก็พอพ
แรกแรกใจหมายรักจักยียึดยึด	คูกูจืดลงสีหาลับล่อล่อ
ร่ำร่ำสั่งพั่งนัคผัดครอรอ	นานนานมากกลับมาพ้อที่พาลพาล
คืดคืดเงี้ยเสียเชิง เจ้าชัคชัค	แก่งแก่งจืดเงี้ยวการมออกจ้านจ้าน
หาหาหนองไซรอยคอยราราน	เบื้อเบื้อจิตรคิติกชี้ครันพาลจางจาง
เกิดเกิดสาบลลาบลาหังรักรัก	อ่ยอ่ยย่ำพัก เอื้อนอ่าหาขวางขวาง
คีคีช้วน้องต้องบอกออกวางวาง	ชื้อมยุราพ้อนหางไว้อย่าง เออยา

๑ ๑๖ คำ ๑

๔๐ .กลบทศรียางคัจจาเรียง (ขุนธลสิทธิ์)

	ห้วนห้วนจิตรคิติกคิดหวนครวญครวญหา
คอยคอยหายหลายหลายนัคผัดผัดมา	แทนแทนเดือนเดือนเดือนว่าซ้ำซ้ำวัน
เอะเอะผัดคืดคืด เบื้อนเขื่อนเขื่อนโฉน	แปลกแปลกใจใคร่ใคร่รู้คูกูขัน
หาหาที่หนีหนีแห่งแกล้งแกล้งกัน	เชิงเชิงชันหันหันบากจากจากใจ
ล่อล่อ เปล่าเฝ้าเฝ้าคอยร้อยร้อยอย่าง	ชะชะนางช่างช่างกลสนสนใส่
นี่นี่เพียรเรียนเรียนรู้ครูครูใด	เคยเคยใช้ได้ได้เห็นเช่นเช่นครู
ที่ที่หลอนซ่อนซ่อนลายหมายหมายมิตร	ฟังฟังผัดคืดคืด เบื้อ เหลือ เหลือหู
ปากปากกล้ำตาตาแข่งแกล้งแกล้งคู	เหลือเหลือสู้อยู่อยู่หมัดจืดจืดเงี้ยว
แรกแรกรักจักจักม้วยด้วยด้วยได้	วางวางใจไม่มครีกนิกนิก เฉลี่ย
มามาฉาวชาวชาวบอกออกออก เกรียว	อกอกไหม้ใจใจเหี้ยวเสียเสียจาง
แท้แท้กรรมจางจางน้องสองสองจาก	คูกูหลากหากหากวิบัติชัคชัคให้

นกดก ไร่ ไร่ น้ ไร่ ไร่ ไร่ ไร่ ไร่ ไร่ ไร่ ไร่	สมสม หน้า ส่า ส่า ไร่ ไร่ ไร่ ไร่
หลาบ หลาบ ไร่ ไร่ ไร่ ไร่ ไร่ ไร่ ไร่ ไร่	ลิ้น ลิ้น เสรีจ เค็ด เค็ด สวา ทชาค ทชาค ทชาค
อย่า อย่า ฟอง ค้อง ค้อง ไร่ ไร่ ไร่ ไร่ ไร่ ไร่	ชอ ชอ ทนาย ทนาย ทนาย ชื่อ ฉา ฉา มี
ตรา บตรา บตรา บตรา บตรา บตรา บตรา	หวัง หวัง สมุท รุก รุก ไร่ ไร่ ไร่ ไร่ ไร่ ไร่
ไร่ ไร่ ไร่ ไร่ ไร่ ไร่ ไร่ ไร่ ไร่ ไร่	บทบท นี้ ไร่ ไร่ ไร่ ไร่ ไร่ ไร่ ไร่ ไร่ ไร่

๑ ๑๖ คำ ๑

๔๑. กลบทยติภังค์ (หลวงนายชานุกูเบศร์)

วคนธสรสประทีน เหมือนกลิ่น เยาว์	รู้ ไร่ ไร่ ไร่ ไร่ ไร่ ไร่ ไร่ ไร่ ไร่ ไร่
จวนใจ ใจ จง จาง พิศ	ชวง หวัง หวัง คิด ประคอง ชวิญ
เนตร ไร่ ไร่ ไร่ ไร่ ไร่ ไร่ ไร่ ไร่ ไร่ ไร่	แสง สวา ทชาค ทชาค ทชาค ทชาค ทชาค
มนัส หนัก หนัก ใจ ไร่ ไร่ ไร่ ไร่ ไร่ ไร่	จะ พัง พา พา ไร่ ไร่ ไร่ ไร่ ไร่ ไร่
ฉลาลักษณ์ ไร่ ไร่ ไร่ ไร่ ไร่ ไร่ ไร่ ไร่ ไร่ ไร่	ทรุค ไร่ ไร่ ไร่ ไร่ ไร่ ไร่ ไร่ ไร่ ไร่ ไร่
สารา ไร่ ไร่ ไร่ ไร่ ไร่ ไร่ ไร่ ไร่ ไร่ ไร่	สมร พม ไร่ ไร่ ไร่ ไร่ ไร่ ไร่ ไร่ ไร่ ไร่ ไร่
คัญ คอย ไร่ ไร่ ไร่ ไร่ ไร่ ไร่ ไร่ ไร่ ไร่ ไร่	วล ยิง ไร่ ไร่ ไร่ ไร่ ไร่ ไร่ ไร่ ไร่ ไร่ ไร่
คนา หา หา ไร่ ไร่ ไร่ ไร่ ไร่ ไร่ ไร่ ไร่ ไร่ ไร่	หนุบ ก็ ไร่ ไร่ ไร่ ไร่ ไร่ ไร่ ไร่ ไร่ ไร่ ไร่
ฐ กับ ไร่ ไร่ ไร่ ไร่ ไร่ ไร่ ไร่ ไร่ ไร่ ไร่	ญ่า ยิง ไร่ ไร่ ไร่ ไร่ ไร่ ไร่ ไร่ ไร่ ไร่ ไร่
สุคา ไร่ ไร่ ไร่ ไร่ ไร่ ไร่ ไร่ ไร่ ไร่ ไร่	อก ไร่ ไร่ ไร่ ไร่ ไร่ ไร่ ไร่ ไร่ ไร่ ไร่
สัง เวศ ไร่ ไร่ ไร่ ไร่ ไร่ ไร่ ไร่ ไร่ ไร่ ไร่	บนา ไร่ ไร่ ไร่ ไร่ ไร่ ไร่ ไร่ ไร่ ไร่ ไร่
ทุก ไร่ ไร่ ไร่ ไร่ ไร่ ไร่ ไร่ ไร่ ไร่ ไร่	จา ไร่ ไร่ ไร่ ไร่ ไร่ ไร่ ไร่ ไร่ ไร่ ไร่
เท่า ไร่ ไร่ ไร่ ไร่ ไร่ ไร่ ไร่ ไร่ ไร่ ไร่	เคียว ไร่ ไร่ ไร่ ไร่ ไร่ ไร่ ไร่ ไร่ ไร่ ไร่
สอง ไร่ ไร่ ไร่ ไร่ ไร่ ไร่ ไร่ ไร่ ไร่ ไร่	รู้ ไร่ ไร่ ไร่ ไร่ ไร่ ไร่ ไร่ ไร่ ไร่ ไร่
เกศ มา ไร่ ไร่ ไร่ ไร่ ไร่ ไร่ ไร่ ไร่ ไร่ ไร่	วล กลย ไร่ ไร่ ไร่ ไร่ ไร่ ไร่ ไร่ ไร่ ไร่ ไร่

๑ ๑๖ คำ ๑

๔๒. กลบทเล่างวางตรวจ (หมื่นนิพนธ์อักษร)

ชุ่น ไร่ ไร่ ไร่ ไร่ ไร่ ไร่ ไร่ ไร่ ไร่ ไร่

แสนสุศศกด้วยจรกรรักแรมจรย
 ตั้งแต่ เต็ง เบ็ง เบือชั่ว เชื้อจณม
 เมื่อไม่มืแพกผิดคิด เป็นค่าง
 ออก เอัยจ้อ เออออะไรหน่ายแทนงหนี
 แสร้งสรवलเสเร่รักชกชังชิ่ง
 ฝืนหูคบุคบั้งชิ่ง เป็นค้อน
 คุคุดังยั้งไม่คุ่นเคียง เคย
 คิดคั่นคราไซที่นางหนีหน่าย
 วมั่น เหมาะ เจาะเงาในนุชนาง
 หุกฮึกฮะจะบวชชวดชมจณม
 จะแจ่มใจคักว่าว่าวิงวอน
 หุนหันหักรักหายให้ห่างหวง
 แสนสุคลีนความคิดคิตตัวคาย
 คิดคั่นชคใจเงนี้หนักหนา
 ยอดค้อย่างยั้งสิ่งนี้ที่ทุกชทน

เตือกคั่นจรยทิงส์หวนในนวลนาง
 ละ เลิง โลมทาสเทิน เหมินหมองหมาง
 ทิงทอคทางอาลัยใจจคจจริง
 ทาท่างที่เจียนเจ้าารช เซลิ่ง
 ละ เซ็ดนึ่งทาเซิงละ เลิง เลย
 งว้างอนชอนเงื่อนชาง เชื้อนเฉย
 ไร้ออก เอัยแก้กรรมจะจ่าจาง
 เราร่างร้ายจึงร้ายส่ายเสาะสาง
 จึงจรงจากหากห่างถากถางทิง
 นอนหนาวหนอก่อไฟไหม้พันพัศครฝิ่ง
 กรีกกรรกรกรกรกรบวชควค เดียวคาย
 นึก เที่ยวท่วงรอนรักท่อนหักหาย
 จรกรรักร้ายรังกรรมจึงจ่าจอน
 เวียนวอนว่านม่ได้ให้โทษทน
 บึงคับกลชื่อ เลางวางตรวจ เออยา

๖ ๑๖ คำ ๖

๕๓. กลอนทนิรรา (นายกรมทาคเล็ก)

ชะจิตรใจโจนนางระคาง เขิน
 บะพบพัศครจะหักหายชะม้าย เหมิน
 สมร เหมือนจะ เคลื่อนคลาศอนากนัค
 ระทคถึงคณิงนางจะวางววย
 อรารมรักสมัคร้มากกระคากได้
 เสน่หน้อมถอนมวลกระบวน เบือน
 เสมือนมิมครชนิคหนุ่มจะรุมรัก
 จะคิคชาคสวาท่างจะร้างรา

ชะจิตรใจโจนนางระคาง เขิน
 ละ เลิง เหลือจะ เชื้อ เชิญพเอินอาย
 ชะชอบเซิงละ เลิงรักสมัคร้หมาย
 จะห่าง เท เสน่หน่นายสลาย เลือน
 จะ เซยชคชะนิคไหนก็ม่เหมือน
 จะชวค เซยละ เลย เลือนจะ เคลื่อนคลา
 จะรวมรอมพร้อมพรักจะหนักหนา
 จะ เศร้าสร้อยละห้อยทาพางาม

กระดาก เดิมจะ เพิ่มพูนประมุขมิตร	จะตามติดระอิคอายระคายขาม
สละลอบปะชอบเชิงละ เล็งลาม	จะพลิกแพลง เขงหนามจะคร้ามครัน
ฉะกรักรุมประชุมช่วยระรวยรี	ยุพินพีจะปริศิ เบรมเกษมสันต์
อนาถนอระย่อ เข็นจะ เว้นวัน	ชะ เคราะห์ครันประหวั่นหวาคอุจาดใจ
ระบุมทพศหญิงนะมิงมิตร	ประมาณมอบจะชอบชิดชะนิตาเหน
ภิปราช เบริยบประ เทียบทาซ้อนคาเค	นหันามไว้ว่ากักรพ้อนราเอษา

ฯ ๑๔ คำ ฯ

๔๔. กลบทเจ้าเห็นเด่นคำบุค (หลวงนายชาญเบศวร์)

คาสอนซ้อนสิ่งข้างสิ่งควาร	สุดเค้นแสนคมสมเขาสรवल
ข้อซึ่งชาข้าไซสเข้า	ข้าข้อส่วน เข้าแข่งแข่งชน
คาลัศย์คัค เสียคน เสียคน	สู้เค้าสุดเค้นแสนชิดสน
เขียน เลือโคลอน เข้าซ้อนชบ	ข้าชนไล่ขายสายคำซ้อน
คน เศษเขตค์ล่างข้างสาคร	สิ้นคนสิ้นผู้คู่คาสอน
เขาชื่อควารทรงคง เส้นซึ่ง	ซ้อนคู่สู้ก่อนซ้อนคิดแข่ง
คิคสู้คู่สมช่มสะแคง	เสเดียวค เสียคซึ่งสำคัญเสร้าง
ข่าวสนคนสื่อ เข้าส่งของ	ข้าชิดข้าแข่งแข่งชะแชะ
คนสิ้นคิคคิชย์โคใช้เคะ	สมเขมมเข้าช้องชะ เสาะชะแสะ
ข่าว เสียข่าวสมช่มสุดขึ้น	ชอะ เข้าแชะขึ้นเสียง เคียงขอ
คอสิเคย เสียคบสนคอ	สิ้นคิคสิ้นคินแสนขึ้นสอ
ชายศักคิขอสาบคั่งสังขาร์	แข่งขึ้นสื่อคำชอยคอยข้า
คาสู้คู่ เสร้าง เขตคสิ้นคา	เสียชวงทรวงข้าสิ้นข้อสา
	เรียก เจ้าเห็นเด่นราคำบุค เอษา

ฯ ๑๔ คำ ฯ

๔๕. กลบทนารายณ์ประลองศิลป์ (หลวงนายชาญเบศวร์)

สำเนียง เสียงสำนวนสรवलสำเนาสาร

ทหารอหิวาตพิณทหารานพาล	ประ เมีน เกินประมาทการประมวญววน
เฉลียว เลี้ยวชลอล้อแฉลบแหลม	ทานแถมแซมทานอง ช้องทาน่าสรวล
ฉะนางช่าง โฉนใช้ฉะฉวนชวน	กระบวนทวนกระบอยถ้อยกระบิดทา
ประจบพบประจักษ์พิศตร์ประจวบพิศ	สนิหคิศสนิหคิฉค ส่นห้ช่า
ขนิษฐคิคคิ่งซึ่งชนางคำ	ระยาร่าระยาระระระยาราย
สมัครรักสมานรานสมรร้าง	ที่จางหมางที่เจ้า เมมาที่ใจหมาย
ประ เหลาะ เฉาะประโลมประโลมประลองชาย	ไม่อายกายไม่อีกกิจไม่อ่ากัน
ประจบสบประแจงแสรงประ เจิดลิ้น	ฉะลิ้นขึ้นฉะลิ้งฉิมฉลาดฉัน
นับพีนับบพิ้องน้องนับพันนับค	ประกันทับประกันทับประกอบที
ระรื่นขึ้นระรวยชวยระ เริงฉาว	จนช่าวหนาวจน เคือง เนื่องจนเขาหนี่
หาชื่อคือหาสุคหาลินคิ	อารีชื่ออารอบชอบอารมมช่าย
ได้พิศคิได้พบคบได้ เพื่อชาค	ยังคาคคมาคยังคิคมิคร์ยง เคยหมาย
จะชุ่มฉุ่มจะช่าอ่าจะแสนอาย	นามนารายณ์ประลองคิลปจงยีนเออย

๖ ๑๔ คำ ๖

๔๖. กลบทสร้างศระปา (นายหัตถมหาค เล็ก)

จนทุกข์สมท่งซ้อนสท้อนทรวง	แต่วัน เห็น วั่นหายไม่วายห่าง
เมื่อไรหนอรอทนักยั้งรักน้อง	เพราะ เหตุท่วงห่าง เน้นห่าง เห็นนาน
ชรอยกรรมร่าก่อให้รอการ	จนคิคมุ่นชุ่นหมองถึงของสมาน
เพราะแสนหลงทรง เลิศประ เสริ รุฉิกันฉ	ควรร่าคายุรานุคิศสุคฤทธิคอย
เมื่อเดิน เล่นเด่น เลื่อนเหมือนเดือนลอย	ให้ชอยากถามยามงัก ไม้ยักถอย
ยิ่งโศกน้องสองนุชนี้สุคจะท่วง	เมื่อเดิน เล่นเด่น เลื่อนเหมือนเดือนลอย
ทุกข์ประทับปรับเทียบไม่เปรียบแทน	ค้อยค้อยค้อยค้อยคลาศไปชาคแคลน
จะมาคายหมายตัวมัวจะค้อง	ไม่เหือคสร้างห่างทรวง เป็นห่างแสน
ก็ลอยฉิมฉิมประโลมประโลมเชย	นึกน่าค้ำแน่นคิค เป็นนิจ เคย
	สนิหสมมสมน้อง เป็นสอง เชนย
	เพื่อนก่าเคย เกยค้ำกั้นกางคน

เที่ยวสืบท่องแสวงหาที่สาหัส	เคราะห์เข้าเสีย เคยซัดให้ซัดสน
สัง เวชชีวิชายจะวายชนม์	ด้วยทุกข์หวังหวังพลเหลือทน เวียน
เพราะ เข็มสุดคุดสำหรับเทบอาลัย	ไม่พอนหันผันหาแต่พา เขียร
ไม่ขอพบคบผิดขึ้นคิด เขียร	จนจิตรไหวใจ เวียนจะ เจียนวาย
ยังขึ้นจงข้อเงาเงาใครจ่าง	จนมิตรห่างหมางให้ยัง ไม่หาย
ไม่รักคนรณแต่จะแร่ตาย	ไม่ระคายร้ายรำคาญขึ้นร้าน เคียง
ซึ่งแสวงกลับสิ้นกลอนแซกซ้อนกลับ	เสียงหลัก ซ่อนลับซับซ้อนสลับ เคียง
สำเนาพรำน้ำเพราะ เสนาะ เพรียง	สร้างคร่ำบ่าสำเนียงชื่อ เสียง เอษา

ฯ ๑๘ คำ ฯ

๗. กลบทดวงเดือนประดับดาว (นายทัตมหาดเล็ก)

เวียนนางหลงลมมวงงวาย	เจ็บจิตรมิตรหมางค้ำง เขินชวย
โถมโกลโยกย้ายอายุอก เอ้ย	ฉาบฉวยรวย เรือ เรือถูกทาง
เคลื่อนคลายหมายใหม่เงาจิตจาง	ชวดเซย เลขลามความเขวนขวาง
บึก เบ้าว่าว่องคล่อง เคลื่อนคล้อย	เห็นห่างว่าง เว้นเล่น เลขละ เลิง
ยินยอมโน้มนอบชอบขึ้น เขิง	ลมลอยปล่อยปลิวลิว เหลือ เหลิง
รวมรอมพร้อมพริกพิศตร์พวกพ้อง	รำเริง เบ็ง เบือน เขือน เลขเซ
ผันผันรวนเร เปรปรวนแปร	ชี้ช่องพร้อมพรำน้ำเนะแทน
พริ้ง เพรศ เลิศล้วนนวนานนอก	ห่างแหงงอนซ้อนแซงแซม
งอนจ้อก้อ เก็บเห็นเห็นแนบแนม	ลวงหลอกยกยก เหลือหลักแหลม
คอกดวงพวงพุ่มชุ่มช้อยชด	ต่อแต้มแต้มมีมกริมกริคราย
กลัดกลีบรีบริยรัชช เซยชาย	ร้างรสอดอมหอมเหือดหาย
สงสารนานนับลับหล้าโลก	เคลื่อนคลายหมายหมางว่างวาย เว้น
เบ็ชิวเบล่าเหมา เจียบเยียบเยือก เย็น	สุดโศกจิตรร้อนท่อนให้เห็น
เราถาชื่อสุคนษแห่งหน่าย	กลับกลายหม้าย เมิน เห็นห่างแห

มีด เหมือน เตือนดับลับ เหลือแล

ชื่อดวงแขดาวประดับสลัปเอยฯ

ฯ ๑๖ คำ ฯ

๔๘. กลบท้างประสานงา (พื้มนิพนธ์อักษร)

ถึงสนนคนสนันอันอลวน

พอแควร์มลงชายไปท้ายสนม

บ่าวสาวแก่แลหลามตามตลาด

ออกอลเวง เดินบน เบียด เสียคักัน

มีของหลายชายค้าสารพรรณ

ตั้งตลอดร้านราชฎร์ไม่ขาดหลัน

ประชดร้องฟ้องพ้อด้วยต่อของ

สำหรับแพงแต่งประชันประชุมเรียง

เหล่าพวกซื้อ เหล้าหมีมีสำเนียง

เคียดคะคอกออกร้องสาพอง เสียง

บให้ถึงอึ้งอ่านสาร เสเมียน

หมู่สาวนางนึ่ง เคียงไปห้วยไทย

พินหยิบคูหมู่เสเมียน เขียนล่อใจ

แสนสมิตรีรัก เรียน เพียรรียากได้

เห็นละ เล็ง เชิง เล่น เป็นสองฟาย

แคะ เลม เจ้า เข้ากำให้ล้าให้ละลาย

มาแหง เห็น เป็นที่ที่รูปราว

บ่องใส่หุ้งมุ้งหึ่งกายหมายหึ่งหวย

ล่อจยกลหวย เกิด เปิดถูกาบี

ทาริก เรือ เอออวย เล่นด้วยกัน

ปะบัสวาคหวยกินลงสิ้นครัน

เป็นที่บ่อยอร้อยใจบิมบสวารค์

จะนอนนึ่งตั้งแต่จะบ่นบ้ำ

เล่น เสียครบไปหึ่งนั้น เจียวหนอนาง

บทพอลัน เสรีจคำที่สาวาง

จคบทบอกขรัวสาบบผีสาว

ที่สารอ่านชื่อช้างประสานงาเอยฯ

ฯ ๑๔ คำ ฯ

๔๙. กลบทพวงแก้วกุดัน (พระราชนิพนธ์)

คูที่คูชู้มน้ำใจคอก

จะรักคูจะใคร่คูอะไรหนอ

จะคูมวยคูปล้ำคูราเค้น

คูที่พอใจรักจักอยากคู

คูที่หมีคิ้วหัวขมพู

คูเจ้า เขินจิวหนิงยั้ง ฝังคู

จะคูหน้าคู เนตรคู เกศแก้ว

คูไม่สู้คูชู้ที่ชู้ใจ

คูคนอื่นหึ่งแสบแวนคูไป

คูยัวแย้มคูวนจิตรพิสมัย

คูก็ไม่เหมือนคูที่ชู้เซย

ยั้งคู่ชู้คู่ยั้งคู่ขึ้น	คู่แทบสิ้นกันมาได้สุดใจ เอ๋ย
ถึงคู่เงินคูทองมากอง เกษ	คู่แล้ว เลย เก็บสงวนนางชานคู
คู่ข้าง เคียว เหลียวคูอยู่กระนั้น	คู่แห่งนั้นยังมีรับจับคาหู
ยั้งคู่ชู้ชู้ชานาให้ขึ้นชู	คู่ต่อคู่คู่รับจับคากัน
คูสิบคูอยู่ไกลน้เหมือนน้ำกลั	สิบคูน้เหมือนเรียง เข้า เคียงขวัญ
คูเบื่องบทคุณหมคาค่าที่สำคัญ	ชื่อพวงแก้วคู่คั้น เขียวคู เอ๋ยฯ

ฯ ๑๒ คำ ฯ

๕๐. กลบทคาเนิรนางสระ (พระองค์เจ้าคเนจร)

พิศครฝ่องสองศรีจรวรรณ	โฉมเนค เพรศพริ้งทุกสิ่งสรรพ
พุ่มคู่คูดี เกศีเส้น	พิศเห็นน เจียนจันทร์บุหลันลอย
ยั้งอย่างนางในจุไรรอย	เรียบร้อยช้อยชมนิยมนิน
ชอบคั้นกันก่งขนงน้อม	ช้ำค้อมม้งมวงอน เช่นศรศิลป์
เนครุ่นชดุงค่า เหมือนน้ำนิล	ค้อนคมสมลีนให้ยนิยวน
เบรมปรางช่างแซม เหมือนแยมยัม	เอี่ยมอ้มพริ้มพร้อมยังหอมหวาน
โชนรูเอื้อน เยื้อนช่อมคณอมนวล	ย้วยวนชวนชายช้วยามอง
กางกรอ่อนแอแอกแปรกรก	ช้อยชดศศศรีนมีหมอง
ทรงทรวงพวงพุ่มประพุ่มทอง	เนื่อน้องฝ่องพันเกินคนคัว
น้าก้อยช้อย เขิคประ เสริฐเสน	พันเพ็ชรเม็ดแก้วล้วนแหวนห้าว
เล็บเหลือง เรืองรองนงหมองมัว	แต่งตัวท้วท้วประคัง เคิน
งคงามยามอย่างจะอ้างอวด	ยั้งยวคทรวคทรงคังหงส์เหิน
ลอบโฉมโฉมเนคชมเพลิดเพลิน	บทนี้ถาชื่อคาเนิรนางสระ เอ๋ยฯ

ฯ ๑๔ คำ ฯ

๕๑. กลบทศรีเพ็ชรพวง (นายทัคมหากเส็ก)

มหารีศรีศรีคีลีเสียง

จับปี่หรีงหรีงหรีงพริ้งเพราะเพรียง	ห้องสาเนียง เค่ง เค่ง เค่งคิง เหนงโยน
จะ เข็กรีดคืด เรง เทรง เทร่ง เทร้ง	เสียง เหนง เหนง เหน่ง ระนาคออกผาคาณ
ขอแทนแทนแทนจึ่งหาวะจะจิดน	เสียงทับทิมเร้งหิงหิงหิง เลย
ฉาบฉิ่งฉิ่งฉับหังกรับขลุ่ย	คู้ยคู้ยคู้ยคอค เข็ดนิ้ว เป็ด เผย
คนขับหญิงหญิงยั้งทุกสิ่ง เคย	เอ้อ เออย เอ้อย เอ้อย เอ้อยเออคพัน
ร้องพระลลลลลลลลลลลลลลลลลลลล	เสี่ยว ไสลา หลล หลล หลล หลล หลล หลล หลล หลล หลล
เสด็จคอมค่อมค้อมค้อมลลลลลลลลล	ชื่อศรี เพ็ชร พวง พัน บัน แบบ เอยา

๖ ๘ คำ ๖

๘๒. กลบท้า เขียมรด (ขุนธนสิทธิ์)

	แสนอวารณเอนนั่งคั้งคืดถึง
คืดถึงวันประสพหัก เห็นพักตร์คืด	พักตร์คืดอึ้งอิด เอื้อน เป็นอาความ
อาความเคื่อง เรืองร้อนอะไร เจ้า	อะไร เจ้าที่เฝ้าให้ว่าอนถาม
อนถามซักไต่ก็ เกรงพงางาม	พงางามจะว่าตามเฝ้ารบทวน
รบทวนจริง เพราะอรร้อนใครรู้เหตุ	รู้เหตุ เห็นดวง เนตร์ท่าหันทวน
หันทวนคืดด้วย เห็นผิคนม้เคยนวล	เคยนวลชวนขึ้นหน้านิกแห่งใจ
แห่งใจฤามีผู้รานหาญหักรัก	หักรักซักโฉม เชื้อด้วยเชิงโฉน
เชิงโฉนควรร้องตรงครีกโคร	ครีกโครใช้สืบตามเอาความจริง
ความจริงมีคร้แค้นพิศคควรมิโทษ	มิโทษถึง เจ้าจะโกรธก็ค้องนึ่ง
ค้องนึ่งร้องอ้อนค้อยาวอนริง	อนริงสู้อ้อยอิ่ง เอาใจนาง
างนางพ่ายนิกแห่ง เสนให้ที่	เสนให้ที่มีได้มีราศีหมาง
ราศีหมางนางโค่นระคาง	ระคางขอสงบบ้างให้เบาทรวง
เบาทรวงสองจะได้สืบเกษมสุข	เกษมสุขสิ้นทุกขที่โทษท้วง
โทษท้วง เชิญขุ วิทยาศาสตร์คาง	สุคาควงอย่าได้ท้วงให้เวทนา
เวทนาถึง เพียงนี้พอที่ภา	พอที่ภาควรรมาถือซึ่งโทษา
โทษาแสสร้างแจ้งจักวังนา	ชื่อว่าม้า เขียมรดกลบทเอยา

๖ ๑๖ คำ ๖

๔๓. กลบทเทพชุมนุม (ขุนธนิหิ)

มาว่าแห่เอกาอุราเรา	นิราไร้ไกลหน้าหงาเหงา
แสนร้อนนอนเกือบเป็นเรือนดิน	มีแต่เสรำาเบลำาใจให้รัญจวน
ฉุนฉุนขึ้นคืนกริลเหมือนกลิ้งนวล	รื้นรื้นกลิ้งคืนธมมาลย์รำนรันทวน
นึกนึกครึกโศกวิโยคยาก	กลครันครวญพานับกระสันพิศคร
อีกโรครุกชุกยาก เพราะพรากรรัก	ทุกข์จากมากหมอกอกจกหัก
สุดสวาทนาภูษนิษฐสถิตย์เขตร์	โศกสลักหนักอกวิตกนุช
หมคสวาทนาภูสลคกาสรรคทรุค	อนาค เนตร์โอบฐภากษาคหุค
บุพะพบคตทยาบบาบประกอบ	คิตประคจ เค็คปลิตชีวิคลับ
เจ็บประจวบชวบบาบกระหนาบยับ	บบาคอบลอบลนกระทบปรับ
คณิงนางต่างหมองทั้งสองข้าง	ทบทับคับแคบแทบชิวง
คังแกล้งทั้งมิ่งหมางค้องค้างคอง	ค่างร้างทรวงเรียงคสังหลง
เสื่อมภิมภิมกรรมเกรียมแรมถนอม	หนึ่งอนงค้งางห้องคองหมองงาม
แซมรมสมสมเต็มท่มยาม	พิมพจะพอมกรอมกรม เขียมคมทนาม
เหลือละห้อยคอยช่าว เอะสาวน้อย	จะ เสื่อมงามทรามถนอมบั้งครอมตาย
กล่าวเจลี่ยเกลี่ยถ้อยสร้อยภิปราย	จะ เลมอ เพื่อพอยค้วยคอยทาย
	ธิบายชื่อ เทพชุมนุมคณะ เอ่ยฯ

๖ ๑๖ คำ ฯ

เพลงยาวกลอักษร

๔๔. กลอักษรคมานผก (พระราชนิพนธ์)

สองใจเป็น เป็นใจสองค้องหมอง เมิน	ปาง เริ่มรักรัก เริ่มปางจะห่าง เเทิน
ว่าหวังรักรักหวังว่าจะเข้าขึ้น	เขินขามคิตคิตขามเขินสเทินอาย
	รื้นรวยรสรสรวยรื้นเร็วคินทาย

ชิค เขยกลืนกลืน เขยชิตยงคิตกาย วายว่าง เว้น เว้นว่างวาย เสียคายที่
 าส์แสร้างหาหาแสร้างใส่สับสับ บัดป้องกรกรบังบัคสลัดหนี
 ผินผินหักครหักครผินผินยัวยีนคิ ยียวนเงจเงจวนยีนทิ้งอน
 ชื่นจิตรจริงจริงจิตรชื่น เมื่อยีนสลา คาต่อ เนตร์ เนตร์ต่อคาสุคาสมร
 นิ้วเสียมลองลอง เสียมนิ้วผูกคิ้วค้อน วอนว่าสุคสุคว้าวอนจึงผ่อนคาม
 แสนรัก เหลือ เหลือรักแสนจะแชนไว้ หนพานรักรักพานหนอย่าได้ถาม
 คลึง เคล้าคลาศคลาศ เคล้าคลึงสักกิ่งยาม หวามไหวจิตรจิตรไหวหวามด้วยความรัก
 มุ่งมาคคิตคิตมาคมุ่งบารุงสงวน ควรถา้องน้องถาควรคิตทวนหัก
 วยชาค เยื่อ เยื่อชาคายอาลัยนัก ชัก เชิง เชื้อน เชื้อน เชิงชักย้ายยัก เพลง
 ร้อนรนแรงแรงรนร้อนจึงช้อนสอง ร้องร่ายร่ำร่ำร่ายร้อง เล่นหนอง เหน่ง
 ชั่วชื่อไว้ไว้ชื่อชั่วใส่ตัวเอง เครงครั้นช่าวช่าวครั้น เครงนัก เลง เสียม
 แคลง เคลือบเงาเงา เคลือบแคลง เจ้าแห่งหนายชายชาติ เชื้อ เชื้อชาติชายต้องอายุ เหนียม
 ช้ำจ เจ็บเจ็บเงงช้ำพิจำเจียม เทียบเทียบทาทาเทียบเทียบธรรมเนียม
 ดินแดนค้ำค้ำค้ำแดนดินนมลิ้นหญ้า ทาพอ เช่น เช่นพอทาคอกยาหนี
 เนื้อน้ำแบคแบคน้ำเนื้ออย่าเชื้อติ รี เร็วเบาเบเร็วรีหาที่เคย
 งามเหนเห็น เห็นเหนงามก็คามเกิด เชิดชูจุมจุมชู เชิดาให้เปิด เพช
 เกريمภรมอกอกกรมเกريمถึง เรียมเลย เอ๋ยออกจ้อจ้อออก เอ๋ยต้อง เลขม
 เป็นค้ายคัคคัคค้าย เป็นกระ เคิน เค็ด เหน็ดเหน้อยรักรัก เหน้อยเหน็ด เพราะ เชิดชม
 คิตค้อกลอนกลอนค้อคิตประคิมรูประคม ชื่อว่าคมนฝักฝักย่อนยัก เอษา

ฯ ๒๒ คำ ฯ

โคลงบอกกลอักษรคมนาฬิก

คาบคมนาฬิกสั้น	คมนาฬิก เห็นนา
อ่านหนึ่งถึงสามตอน	ทบทแก้
กลับคั่นแต่อักษร	นับทวน นพเส
ดูอย่าให้เพื่อนเค้า	ไม่รู้เรียนถาม ฯ

กรมหมื่นนภทรสวัสดิ์

๕๕. กลอนกรรมาลัย (พระราชนิพนธ์)

	ไว้ถอก เอ้ยแสนวิตกไว้ถอก เอ้ย
กะไร เลยระภาจอะไร เลย	จะจากไกลไม่เคยจะจากไกล
ส่งสารนุชสุดแสนส่งสารนุช	จะโทษให้โทษจะโทษจะโทษให้
รันทศใจให้สลครันทศใจ	ต้องไกลจรรกรมไกลต้องไกลจร
ชลเนตรจะไหลหลังถั่งชลเนตร	สอ้ออันอ้อ เทวสอ้ออันอ้อ
เมื่อยามนอนจะหนาว เนื้อ เมื่อยามนอน	ไม่วายวันกระสันสมรไม่วายวัน
ภิรมย์สองมีทนมภิรมย์สอง	ประคองขวัญนุชน้องประคองขวัญ
นิรากันด้วยบัญชานิรากัน	จะสั่งนวลค่ามมีทันจะสั่งนวล
มาแรมเดือนเรือนลับมาแรมเดือน	เรื่องกาสรวาลประมวลเหมือนเรื่องกาสรวาล
ศรีปราชญ์ครวญนึ่งนิราศศรีปราชญ์ครวญ	เมื่อยามเย็นยิ่งรัฐจวนเมื่อยามเย็น
หอมระรื่นพื้นพยอมหอมระรื่น	ได้มา เห็นจะขึ้นเมื่อนได้มา เห็น
น้ำกระเซ็นแผ่นผางน้ำกระเซ็น	สุขสบายเจ้าจะเล่นเป็นสุขสบาย
พรรณพกาณษ์ช้อชอุ่มพุ่มพรรณพกาณษ์	ดูหลากหลายแลพิภพดูหลากหลาย
หล่นเรียรรายคอกผลหล่นเรียรราย	กลิ้งผกาขจรกระจายด้วยกลิ้งผกา
วิหคเฒ่าเฒ่าวิหคเฒ่า	กิ่งพกาษาวาญูโยนกิ่งพกาษา
คณานาคณามฤคคณานาค	ในห้องธารผ่านมัจฉาในห้องธาร
ไม่วายจิตกประพาสไพรไม่วายจิตก	ด้วยไกลสถานศาลวิหคด้วยไกลสถาน
ยุพาพานพิจินตนายุพาพาน	สว่างระดูเดือนวารสว่างระดู
คิดหาสองปองจิตรคิดหาสอง	จะครองคู่ก็แต่น้องจะครองคู่
ค้าชูช่วยด้วยกุศลช่วยค้าชู	ชื่อว่ากุศลสิ่งหางไว้อย่าง เอ๊ยฯ

๖ ๒๐ คำ ๖

โคลงบอกกลอนกรรมาลัย

กลเพลงอุรคราชร้าย กลสั้นหาง
เกลื่อนกลบทั้งสรรพางค์ เช่นนั้น

สารสามส่วนบทยางค์
คังนิยมแบ่งปัน

ผสมค่อ คั้นแฮ
แบบนี้ เป็นกลา

กรมหมื่นไกรสรวิสิศ

แฉอ.กลอักษรนทกวางปึก (พระราชนิพนธ์)

ฉันใดจะได้ชมชืดชืดชมเชย	แสนรักร้อนร้อนรักหนักอก เอ๋ย
แต่ได้ เห็นโฉมงามงามโฉมเฉลิม	ไม่ลืมเลยเลยลืมลืมอาลัย
สวาทแสนแสนสวาทเพียงซาตใจ	ก็พูนเพิ่มเพิ่มพูนจิตรพิสมัย
จะสื่อสวานสวานสื่อคือภาทนอ	จะคิดโฉนนี่นี่โฉนนะอกอา
ด้วย เคยคุ้นคุ้น เคยกันแต่ก่อนมา	เกสือกจะว่าว่าจะไม่ควรคู่ เคียง
จะใช้สารสารใช้ไปอนโฉม	ประโลมปลอบปลอบประโลมจะ เคียง เลียง
ทั้งห้อยคัคคัคห้อย เอาพอ เพียง	จะเบียงบ้ายบ้าย เบียงฉันใดดี
ภาจะ เขียวสืบสาวสาวสืบทา	เจ้าป่าป่า เจ้าไพราใช้ภูตผี
แม่มคหมอมหมอมคบรรคามี่	ให้กระทำหากระทำนี้ห้อยได้ชม
ก็ไม่นเห็นที่หมาหนที่จะรับ	คิดกลิ้งกลิ้งกลิ้งกลิ้ง เข้าอิงประสม
พึ่งฤทธิบุญฤทธิทุกกริกรรม	ให้ชุ่มชุ่มชุ่มชุ่มมาอยู่กิน
ภาทหนึ่งจะสักลอบลอบสัก เส่า	เช่น เรือง เรือง เช่นอีเทนาเข้าป่าถิ่น
จะคิดคคคคคิดผัดแผ่นดิน	คนทั้งลั่นลั่นทั้ง เมืองจะ เลื่องภา
ยิ่งคิดคิดยิ่งครองไม่ค้องอย่าง	จะละวางวางละจะชอบภา
ควาร เพียรพากพาก เพียร เจียนสุคมือ	จะไว้ชื่อชื่อไว้ว่าคั้นาง
เรือน้อง เอ๋ย เอ๋ยน้องพี่หมองพัคตร์	ด้วยความรักชืดช้องช้องชืดชวาง
จึงกล่าวกลอนเชอนสนสนชอนพราง	นามนทกวางปึกอ่านวิจารณ์เอ๋ยฯ

ฯ ๑๘ คำ ฯ

โคลงบอกกลอักษรนทกวางปึก

กลวิทคางปึกไว้

หวังกล

สามสภิตยที่ส่องสน
วรรคหนึ่งอย่าพึงยล
ซ้ำที่หกห้า เข้า

สี่บเค้า
อย่างแรก วรรคเอษ
แบคเค้คจ เคียว

กรมหมื่นไกรสรวิสิศ

๔๗. กลอนอักษรคูลาซ้อนลูก (พระราชปิ่นทอง)

ไม่ควร เป็นน้อยถา เป็นได้ เช่นนี้	พี่รัก เจ้าน้อยถา เจ้า เจ้าหน้าหานี้
อย่างไรหนอน้อยถาหนอแกล้งล่อหลอด	ไม่พอที่น้อยถาที่ท่ามารยา
นท เปรี้ยวร่อน้อยถาปรือไปต่อหน้า	ว่างูกอดน้อยถากอด เอาต่อหน้า
เจ้านับญาติน้อยถาญาติสนิทเนื้อ	สักรีกล้าน้อยถากล้าร่ารับชาย
ช่างท่าลับน้อยถาลับไม่ลับอาย	ให้หลง เชื่อน้อยถา เชื่อว่า เชื้อสาย
ฉิลอดลวงน้อยถาลวง เข้าลวงคืบ	งูเขี้ยวกลายน้อยถากลาย เป็นงู เรือน
ละไลไหลน้อยถาไหลให้ลาย เลื่อน	ไม่คิดกลับน้อยถากลับผูกกลบ เกลื่อน
ผี เข้าสิงน้อยถาสิงจึง เข้าออก	คูก็ เหมือนน้อยถา เหมือนกับแมงค
ถึง เสียกลน้อยถากลไคยลพยศ	ผีให้หลอกน้อยถาหลอก เล่นสศสศ
เสียแรงรู้น้อยถารู้ไม่เทียมเท่า	ฟัง เห็นคคน้อยถาคค เหมือน เคียวมอญ
จะช่างทาน้อยถาหาชะอ้อนวอน	เห็นล้น เจ้าน้อยถา เจ้า เจ้าหลอกหลอน
อันน้ำค่าน้อยถาค่ายังซ้ำเจ็บ	สอ้ออ้อนน้อยถาอ้อนแทบอ้อนแค
เคียวนี้ที่น้อยถานี้หาชี้แย	คูรอย เล็บน้อยถา เล็บยัง เป็นแผล
ให้กาช้วน้อยถาช้วนหัวพิภพ	นทีเห็นน้อยถาแท้จะแก้ภัย
ยังแค้นชายน้อยถาชายนามหันชายน	จะล้างลบน้อยถาลบ เหลือหลบหาย
ทงหาญน้อยถาหาญว่าการสนิท	เห็น เชิงง่ายน้อยถาง่ายค้วยง่ายงาม
จะฉาวความน้อยถาความน่าอายความ	ครั้นคิดคคน้อยถาคคินาคร่ถาม

จึงให้นามชื่อคูลาซ้อนลูก เอษา

โคลงบอกกลักรศุลาชื่อนลูก

กลศุลาชื่อนบุตรใจ	อัศจรรย์
ถอนทวารรศุลาพัน	เงื่อนไว้
ช้าความเล่าความขึ้น	คิดยาก จริงหนอ
คูที่วรรคคั้นได้	ตลอดด้วยทีกลา

กรมหมื่นไกรสรวิเชียร

๕๘. กลักรศุลาชื่อนลูก (พระราชนิพนธ์)

	เจ้างามสรพสารพางค์ตั้งนางสวรรค
วิหยมแจ่มจันทร์ เบียบหอ เทียบทัน	ทันเทียบหอ เบียบจันทร์แจ่มวิหยม
วิกรมช้ออันอัปสรทรง เสมอสมร	สมร เสมอทรงอัปสรช้ออันวิกรม
ภักษิวิกรมเศร่าประ เล้าประโลม	ประโลมประ เล้า เศร่าวิกรมวิกรมภักษิ
โฉนคิจะชิดชมสมสนิห	สนิหสมชมชิดจะคิโฉน
เจียมใจด้วยเหวหวั่น เพราะพรันใจ	ใจพรัน เพราะหวั่นเหวด้วยใจเจียม
เสียมงามเจ้าแจ้งประจักษ์รักแกลง	แกลงรักประจักษ์แจ้ง เจ้างามเสียม
ร้อนอก เรียมเทียมระทมกรม เกรียม	เกรียมกรมระทมเทียม เรียมกร้อนอก
ถอนภักษิหอดอนนกรกอด	กอดกรนถอนภักษิถอน
คิครวญครุสมรมิ่งวิงวอน	วอนวิงมิ่งสมรครุครวญคิ
จิตรจริง เจ้าสวาหงอนงคณาฎ	นาฎองคัจงสวาทเจ้าจริงจิตร
ร้างแรมไม่คิดหวังผังชีวิต	ชีวิตผังหวังคิไม่แรมร้าง
ขนางใจโยสุคาสนิภาให้	ให้สนิภาสุคาโยใจขนาง
นวลแทนด้วยหมางบาดสวาทวาง	วางสวาทหมางด้วยแทนนวล
สงวนงามเจ้าทรมรักชอกชากาม	กามชอกชอกทรมเจ้างามสงวน
พรายแพร่งไม่ม้วนมิดคองคิครว	ครวคิคองมิดม้วนไม่แพร่งพราย
หมายมุง เหมือน เคือนคับลับเมฆเกลื่อน	เกลื่อน เมฆคับคับเคือน เหมือนมุงหมาย
นิกแน่ไว้วายชีวิตครั้งนี้ชาย	ชายครั้งนี้ยวายไว้แน่

ตริกครองหวังยังจักรคิดครอง	รั้งรอคิดจักรยังหวังครองตริก
ลาลาใจนึกคลังเอ็งฮัก	ฮักเอ็งคลังนึกใจลาลา
ค่าเข้าทุกซำใจร้อนนอนจับใช้	ใช้จับนอนร้อนใจทุกซำเข้าค่า
คิงครวญคร่ำกวีลกันระกา	ระกาเกินกวีลคร่ำครวญคิง
ถึงคิดให้จักรจันพิกลจักร	จักรพิกลจันจักรให้คิดถึง
น้องนี้จะฮักฮักหาฮักถึง	ถึงฮักหาฮักฮักนี้จะน้อง
สองภิรมย์ชมชิตประสิทธิสม	สมประสิทธิชิตชมภิรมย์สอง
กลบทบรรยายย้ายทานอง	ชื่อถอยหลัง เข้าคลองครองอ่านเอษา

ฯ ๑๖ คำ ฯ

โคลงบอกกลอักษรถอยหลัง เข้าคลอง

กลสารเสาวเลขนี้	นามสนอง
ถอยท่อนหลัง เข้าคลอง	เคลือบโคล้
ใครอ่าน เร่งคริตครอง	ประหยัดเขียง กลนา
แม้บังคับตามมาใช้	เช่นแล้ว เสียความฯ

กรมหมื่นไกรสรวิสิศ

๓๗. กลอักษรมีลาทอง (พระองค์เจ้าคเนจร)

แสนโคกทรวงท่วงหนักท่วงทรวงโคกแสน

แค้นเคืองคิดจักร เจ็บจิตคิด เคืองแค้น นางทดแทนเม่นหมายเม่นแทนทดนาง
 น้องแหงหน้าคลายรักคลายหน้าแหงน้อง หมางจักรหมองมิตรมีมิตรหมองจักรหมาง
 จางเจื่อนจริงหญิง เกี้ยวหญิงจริง เจื่อนจาง รวนเรร้างค้ำง เขินค้ำงร้างเรรวน
 ชิดชู้ชอบลอบลักลอบชอบชู้ชิด ทวนหันคิดปิดป้องปิดคิดหันทวน
 ชวนชมชื่นรื่นรักรื่นชื่นชมชวน ชายคร่ำครวญนวลน้องนวลครวญคร่ำชาย
 แนะนัคเนื่อง เรื่องรัก เรื่องเนื่องนัคแนะ ร่ายเร้ระแวะ เวียนแวะระเร้ร่าย
 อายอัปสันคินคิตคินสันอัปอาย นึกนำชายหน้าหนอนำชายหน้านึก
 ลักษณะเสาวเลิศ เด็ดโฉมเด็ด เลิศเสาวลักษณะ หมักมอมพัศตร์รัก ร่ายรักพัศตร์มอมหมัก

ภกล้ำเหลือ เชื้อสุคเชื้อ เหลือล้ำนภ ใจแหม่นนิกแคลง เคลือบแคลงนิกแหม่นใจ
 ตั้งจิตรังปลงชีพปลงจงจิตรตั้ง ใช้ฝากฝังหวังคิดหวังฝังฝากใช้
 าย เยื่อสิ้นเงื่อนงานเงื่อสิ้นเยื่อาย นี้เช่นใครไหนที่ไหนใคร เช่นนี้
 ยอกย้อนยิ่งจริงจัดจริงยิ่งย้อนยอก หนีตัวออกกลัว เหลือกลัวออกตัวหนี
 คี๋ยวนชวนชายชานวนเยื่อคี่ รักหรือรีซึ้งซึ้งหรือรัก
 เสสร้างทางำเงื่อนงำทานสร้างเส หนักกลเล่ห์เร่ร้อนเร เล่ห์กลหนัก
 ยัก เยื้องพลอดฉอดฉ่อยฉอดพลอดเยื้องยัก ชายทวยทักควักค้อนควักทักทวยชาย
 นำซึ่งซึ่งจริงจ้านจริงซึ่งซึ่งหน้า ขวายชวนภล้าหา เหตุหากล้าชวนขวาย
 คายคมแสนแค้น เหลือแค้นแสนคมคาย นื่องหน่ายพ้อาย เหลืออายพ้อหน่ายนื่อง
 แล้วลาหลาบสาบสรรสาบหลาบลาแล้ว สองบองแคล้วแร้วราศแร้วแคล้วบองสอง
 ครองคู่ขาดชาติร้อยชาติขาดคู่ครอง มีลาพองนามภาทนคกลบทย่อยๆ

๖ ๒๐ คำ ๖

โคลงบอกกลอักษรมีลาพอง

กลกลอนย้อนนออกหน้า	ท่วงหลัง
ซ้ำสี่คยที่ส่ง	เกศไว้
เป็นแก้วกับตัวยัง	คงที่ กลางแส
มีาเล่นลาพองได้	ชื่อสี่ เฉลยกลา

กรมหมื่นไทรสรวิสิศ

๖๐. กลอักษรภคณาสินกลอน (หลวงนายชาญภูเบศร์)

	แสนเสียคยหายห่างไว้ห่างหาย
แสนเสียคยกราชนาฏช่างนาฏกราช	แสนเสียคยองงามเจ้างามอง
คิดถึง เหลือ เมื่อครั้งสุขครั้ง เมื่อ	คิดถึง เนื้ออ่อนเนื้ออุ่นเนื้ออ่อน
คิดถึง เคยนอนแนบนางแนบนอน	คิดถึงจรรยาใจจากใจจา
สงสารนิกน่อง เย้ยอก เย้ยน่อง	สงสารซ้ำพร้าพร้อมสิ่งพร้อมพร้า
สงสาร เย้ยกรรมเคราะห์เป็นเคราะห์กรรม	สงสารควาอนว่าเขียนว่าวอน

อาลัยนุชที่สุคแต่สุคที่	อาลัยที่สอนสั่งฟังสั่งสอน
อาลัยนางนอน เปลี่ยวมา เปลี่ยวนอน	อาลัยสมรโคร เห็นไม่ เห็นโคร
วิบากจ้อแค้นชุกใช้ชุกแค้น	วิบากแสนให้โทษจะโทษให้
วิบากฟ้าไกลนางห่างนางไกล	วิบากใจแลลับภกลับแล
สุคติศุภกฝืนฝ่าสุคฝ่าฝืน	สุคติคืนแห่ห่างห้องห่างแห
สุคติคแต่แค้น คืบ คืบคั้นแค	สุคติคแต่ทนทุกข์ เหลือทุกข์ทน
บุญเดนาที่พบเจ้าพบที่	บุญเคที่ผลให้ทนอให้ผล
บุญโคกลคความจึงความคล	บุญเคปนกรรมก่อทำก่อกรรม
ปานนี้ไร้อจะหวนให้โทษให้หวน	ปานนี้น้องจะคร่ำครวญแผ้วครวญคร่ำ
ปานนี้จะคาหมองมัวหมองคา	ปานนี้คำเคยเคียงน้อง เคียง เคย
ไม่ควรนางร้างแรมก็แรมร้าง	ไม่ควรว่าง เขนยกอดค้องกอด เขนย
ไม่เคยห่าง เขยชวคก็ชวคเขย	ไม่เคยเลยระทมทุกข์มาทุกข์ระทม
ขอเคชะผลลัดขื่อเราชื่อลัดขื่อ	ขออย่าพลัดสมสู่ขอสู่สม
จนสิ้นหล้าลมนี้ว่าเพ้าลม	ชื่อว่ากลมกลืนกลอนซ่อนสนเอยฯ

ฯ ๒๐ คำ ฯ

โคลงบอกกลอักษรกลมกลืนกลอน

กลกลอนกลับท้ายทอด	หลังสลบ สองนา
วรรคหนึ่งก่อนนพับ	เช่นชี้
สอดสนซ้อนกลกลับ	กลบเกลื่อน
ยลเยียงแบบบนี้	ชื่อกล้ำกลืนกลอนฯ
	กรมหมื่นไกรสรวิสิศ

๖๑. กลอักษรสิ้นตะกวด (ที่๑) (พระราชนิพนธ์)

จะมาเข้าย้าว่าใจให้เรรวน	ได้ทราบสาร เสนหาน่าเสสรวล
ซึ่งว่าแสนรฤจนหวนโทษถวิล	เห็นเล่ห์ล้วนลวงล่อข้อจงใจ
	ทั้งโดยคั้นอกจะหักรักหลงไหล

มอบซีวังผิงผากบลงฤทัย
 งามน่า เชื่อ เจือใจนลันทวาน
 ราชางหญิงนี้จะกลิ้ง เหมือนพิกแพง
 ออย่ามาล่อยอธมมาให้ เหลือ เหลือ
 จนตายจากก็ น้อยยากนิยมนิยม
 จะโฉมเล่น เช่นผู้รู้เท่าถึง
 แม้จริงจิงหวังจักชกชวชิต
 มาสู่ขอต่อชนกษกาให้ขาด
 ขอ เทวัญในชั้นฉ้อช่วยคลคลาล
 แม้ เชื่อชายง่ายงามตามคิดค้อย
 เสน่หา เหมือนยาพิษมีครกินลอง
 ออย่าไยหน้ำ เลยนะชายหมายลักลอบ
 ออย่าก้วงลบนึงให้จามเเ

จะคงให้ความสัจจริงสิ่งรักแรง
 ฟังสิ้นสารตรองครีกนิกหนักแหนง
 ลิ่นหลักแหล่ง เลื่อนลอยคอยลมนลิ่น
 หลง เชื่อ เชิง ได้คังหวังสมถวิล
 หึงถมดิน เสีย เกิดรักออย่าควรรคิด
 ชิน เคาคิงคืออาลัยให้หวนจิคร
 ออย่าม้วนมิด เทียวหาหน้าว่าบานบาน
 ที่ใจมากจะได้ เหมือนนุสนธิ์สาร
 ำให้พันพาสสาร เสน่ให้เล่ห์ลิ่นทอง
 มีนิตหน้อยคงบอกลอกจมลิ่นของ
 มีดินรื่อง เหยียบดินผิดคิคคร้ามใจ
 ไม่รักคอบเพราะวิคกอกความเทว
 บอกนามไว้ลิ่นตะกวดควคชาย เอยเ

๖ ๑๖ คำ ๖

๖๒. กลอนอักษรลิ่นตะกวด (ที่๒) (พระราชนิพนธ์)

จะมาเข้ายัวใจให้รวนเร
 ซึ่งว่าแสนรักจวนหวนถวิลโทษ
 มอบซีวังผิงผากฤทัยปลง
 งามน่า เชื่อ เจือใจนหวานลิ่น
 ราชางหญิงนี้จะกลิ้ง เหมือนแพงพิก
 ออย่ามาล่อยอธมมาให้ เหลือ เหลือ
 จนตายจากก็ น้อยยากนิยมนิยม
 จะโฉมเล่น เช่นผู้รู้ถึงเท่า
 แม้จริงจิงหวังจักชกชิตชวช

ได้ทราบสาร เสนหาน่าสรวลเส
 เห็นล่วน เล่ห์ลวงล่อข้อใจจง
 หึงคินโคขอกจะหักรักาไหลหลง
 จะให้คงความสัจจริงสิ่งแรงรัก
 ฟังสารลิ่นตรองครีกนิกหนักแหนงหนัก
 ลิ่นแหล่งหลัก เลื่อนลอยคอยลิ่นลม
 หลง เชิง เชื่อ ได้คังหวังถวิลสม
 หึงคินถม เสีย เกิดรักออย่าคิคควร
 ชินคิง เคาคืออาลัยให้จิครหวน
 ออย่ามิดม้วน เทียวหาหน้าว่าบานบน

มาสู่ขอต่อชนกยกชาคาให้	ที่มากใจจะได้ เหมือนสารนุสนธิ์
ขอ เทวัญนชั้นฉ้อช่วยคาลคล	ให้พาลพันสาร เสน่ห์ เล่ห์ทองลั่น
แว้น เชื่อชายว่างามตามค้อยคิด	มีหน้อยนิคคงปกอลอกจนของลั่น
เสนาหา เหมือนยาพิษมิคร์ลองกิน	มิร้องตื่น เทียบดินผิดคิศาจคร้าม
อย่าน้อยหน้า เลยนะชายหมายลอบลัก	ไม่คอบรัก เพราะวิคอก ไหวหวาม
อย่ากังวลบ่ถึงให้ไอจาม	บอกไว้ นามลั่นตะกวดควาย เอยฯ

ฯ ๑๖ คำ ฯ

โคลงบอกกลักรล้นตะกวด

คันใจลงลักษณะเช่นนี้	เชิงเพลง นีนา
โคยแสบแบบบรรเลง	เหล่านี้
ล้นตะกวดประกวดเพลง	ยาวคู่ เคียงแฮ
อ่านบทบนล่างลี้	ล่างแล้ว เล็งบนฯ

กรมหมื่นนครสวรรค์

๗. กลักรดอกไม้หวง (พระราชนิพนธ์)

นิจาเอ๋ยกะไร นำน้ำตากระเด็น	นิจาเอ๋ยกะไร เลยไม่เคยเห็น
แค้นใจเจ็บใจมหลงลมล่อ	นิจาเอ๋ยกะไร เป็นได้ เช่นนี้
แค้นใจเจ็บใจ เหลือ เพราะ เชื่อดี	แค้นใจเจ็บใจหนอไม่พอที่
อ้อกระนี้คอกฤาชายไม่อายหน้า	แค้นใจเจ็บใจกระจิบคัสใจ
อ้อกระนี้คอกฤาสัตย์สับคไป	อ้อกระนี้คอกฤากล้าสัญญาได้
เสนาะ เหลือ เมื่อยามรักอักษรสาร	อ้อกระนี้คอกฤาใจช่างไม่คิด
เสนาะ เหลือ เมื่อยามชัง ไม่หวังมิคร์	เสนาะ เหลือ เมื่อยามหวานละหวานสนิท
น้ำคำซ้ำเจ็บแสบแบบหีบขก	เสนาะ เหลือ เมื่อยามจิตรจจะผิดกับ
น้ำคำซ้ำเจ็บใจตั้งใครพัน	น้ำคำซ้ำเจ็บอก เพราะทกทัน
เกิดคะไม่สะปากจะฝากหยาบ	น้ำคำซ้ำเจ็บอันแค้นคันทรวง
	เกิดคะไม่สะหลาบจะจาบจ้วง

เกิดคะไม่ละพิศตร์จะตักดวง	เกิดคะไม่ละลัวงจะลัวง เกิน
เพราะ เชื่อขู้รู้หูกจึงหูก เพราะ	เพราะ เชื่อขู้รู้เหาะจึง เหาะ เหิร
เพราะ เชื่อขู้รู้ขมจึงขมเพลิน	เพราะ เชื่อขู้รู้ประ เซินต้อง เมินรัก
ถึงคายเป็นได้ เห็นสัจย์สลัดหาย	ถึงคายเป็นได้ เห็นลายลั้นชายประจักษ์
ถึงคายเป็นได้ เห็นเวทวิเศษนัก	ถึงคายเป็นได้ เห็นพิศตร์คนลัลลั
เป็นเรรมิตีแล้วนางช่างพรางแผล	เป็นเรรมิตีแล้วแม่จงแร่หรับ
เป็นเรรมิตีแล้วชายหาคล้ายคลับ	เป็นเรรมิตีแล้วลับลับลิตาพอ
ถนอมภล่อม เลี้ยงนุษาให้สุดค้อย่าง	ถนอมภล่อม เลี้ยงนางขึ้นห้างหอ
ถนอมภล่อม เลี้ยงหล่อนสู้งอนจ้อ	ถนอมภล่อม เลี้ยงหนอพอเพียงใจ
เกิด เป็นหญิงจริงชั่วชาติเดียวเกิด	เกิด เป็นหญิงจริงอย่า เกิดคนชาติใหม่
เกิด เป็นหญิงจริงจนยุบลไว้	ชื่อคอกไม้พวงพู่จูงขู้เออยา

ฯ ๒๒ คำ ฯ

โคลงบอกกลอักษรคอกไม้พวงพู่ร้อย

คอกไม้พวงพู่ร้อย	กรองงาม
กะตู้หนึ่งสี่วรรคสาม	วรรคบ้าง
ต้นวรรคร่วมเรียงความ	ปลายแยก ความเฮย
ไว้เช่นเป็นกลอ้าง	อ่านแจ้งจง เห็นฯ

กรมหมื่นไกรสรวิสิศ

๖๔. กลอักษร เมขลาโยนแก้ว (หลวงนายชาญเบสร์)

เห็ทธานถ้อยคำหาลัง เล	จ้อแสนแสนเห็ทท์รักหัก เท
กระบวนบิตคิด เห็นคอก เช่นคิด	ลัง เลเหธิบายบาย เบียงกระบวน
กลันสรวลกันฉันทฉนวน	เช่นคิดบิตความควันก็กลันสรวล
ควรรองว่าต้องว่า เพราะคิดหลัง	ฉนวนวลที่มีควรรก็ควรรครอง
เจ้าของคิดถึง นมิมิตรจิตรจองปอง	คิดหลังมึง เพราะเราเป็นเจ้าของ
	จิตรจองปอง เชื่อคำที่ทาเนา

ทำเนาเขาอ้อยอิ่งหึ่งความสัถย์	ความสัถย์ยอมเห็นชู้ค้ำใจเจ้า
น้ำใจเช่นชู้ชวางก็พรางเรา	พรางเราทางลาดเลาเห็นเหลืองาม
เหลืองามของน้องนางที่นับถือ	นับถือภาชื่อสนิทคิศจาม
คิศจามมาพิเคราะห์พอเหมาะความ	เหมาะความเล่าเหลือลามเหมือนเลี้ยงพราย
เลี้ยงพรายนักคัก เคือนก็เหมือนหิงส์	เหมือนหิงส์แต่เคียงซึ่งไม่รู้หาย
รู้หายบาเหน็นเช่นเราเป็นชาย	เป็นชายอึ่งหิงส์น่ายเท่าเสียเชิง
เสียเชิงบ้างภาภาออกอื้อฉาว	อื้อฉาวร้ายจะรานคามการเหลือ
การเหลือรักลักลอบจนบ่นเบิง	บ่นเบิงละเลิงเห็นเล่าจะเลยลา
เลยลาสิ้นสิ้นหมดที่คคคค	คคคคมีศรีสันนิวาสปราบรณนา
ปราบรณนาขาดเขตรจิตรเจตนา	ชื่อเมขลาโยนแก้วกลมทเออยา

๖ ๑๖ คำ ๖

โคลงบอกกลอักษร เมขลาโยนแก้ว

เมขลาโดยแก้วส่อง	อัมพร
นามนิยมอักษร	แบบเบื้อง
อักษรวรรคหน้าถอน	เพ็ญวรรค หลังเอย
จงพิจารณาอ่านเยื้อง	แยบให้ถูกกลา
	กรมหมื่นไกรสรวิสิศ

กลบทสุภาษิต คำเปรียบ

	น้อมมาจิกายจิตรอุทิศสนอง
เคารพไตรรัตนาคือคุณประคอง	บำบวงพอง เทพทั่วทุกพิมาน
เคารพคุณครูบาบุพการิกษ์	บึงคมบาทจอมจักรสยามสถาน
ด้วยอำนาจ เศษประณามมัสการ	จง เพิ่มพรค้ำพาลภัยอันตราย
ชอกล่าวคำร่ำนิพนธ์กลบท	ประพันธ์พจน์ประ เกทสุภาษิตชชาย
เรียงระ เียบเทียบธรรมคำวิปราช	บรรยายแยกนิดิโคยราพรธมเพียร

๑. พระจันทร์ทรงกลด

ลำบากก่อนก่อนที่ให้เห็นลำบาก	ทวน เห็นคิดคิดหากจักทวน เห็น
ผ่อนเพียรทำทำไปก่อนค่อยผ่อนเพียร	ปลงใจนึกนึกอย่า เวียน เปลี่ยนแปลงใจ
ประกอบการการอย่าละที่ประกอบ	นิไสยผลผลก็ตอบตามนิไสย
เบนเบตามตาม เช่นที่เบนเบ	สำเนากล่าวกล่าวไว้ฟังสำเนา
จักกลิ้งครกครกก็หนักหากจักกลิ้ง	ภูเขาสูงสูงก็จริงแต่ภูเขา
ใจเราเพียร เพียรให้เห็นใจเรา	ครีกรองใจใจอย่าเบาฟังครีกรอง

ฯ จ คำ ฯ

๒. อักษรสังวาส

อย่าฝ่าฝายหมายเกินกว่าเรียบเอิบ	อ้างอ้าง เติบมิได้ครีกรองสนอง
เห็นเช่นได้ฝักด้วยข้างลาหองปอง	น่มใครครองคุณให้สิ้นนุสนธิ์ยล
จักหักหมโรงมเข้าจับคำพรั่าง่า	ตั้งจิงกาหักด้วยเข้าจงยผลผล
ควรครวญคร้อย่าให้ป่วยสภนธ์ตน	ชอบสอบค้น เสียให้แจ้งแห่งการงาน
แม้แม้ใจใครฟังพินิจกิจ	ถ้าว่าผิดแล้วอย่าเพ้อบรรหารชาน
เหมือนเยื่อนแถมแถมโทษประจานปาน	จงปลงจิตรคิดอย่าหาญแต่เดียวเจียว

ฯ จ คำ ฯ

๓. ธงนารี

ข้าข้านี้กรีกใครครองให้ต้องกิจ	ค่อยค่อยคิดคาคควรควาฉนวนเฉลียว
ดูคูก่อนผ่อนให้สมที่กลมเกลียว	จริงจริงแท้เน่เจียวอย่าจางใจ
หมั่นหมั่นคิดที่ในกิจประกอบก่อ	ครองครองข้อเสียให้ควรที่ชานไซ
รอรอรั้งสัง เกศยลเลิศกลาน	อ่อนอ่อนไว้ศึกว่ากล้าอย่าแรงริน
คล้ายคล้ายคร่ำว่าเหมือนซำข้าง	แท้แท้ทางหวังเองงาเท่านั้นนั้น
เหมือนเหมือนกิจน้อยจ่ายใช้ทุนอัน	มากมากครั้นคิดในคุ้มที่ขาดไป

ฯ อ คำ ฯ

๔. วิสุครสองไซ

ผ เคิมพคุมมุ่งมาดขนาดชนบ	ให้แจ้งให้จบครบพิศนีสัทธินิไสย
อย่าเหลียวอย่าเหลียวเมินหลังละล้งละไล	วิจารณ์วิจิตรในเหตุสัง เกศสังกา
ระบิระบอบทอภารสมานสมัค	ประจงประจักษ์แจ้งที่ประสีประสา
ไซกมาไซการพานพิศประคิดประดา	ไซทางไซท่าอ้ายลกระวนกระวาย
ไซเรื่องไซราวกล่าวโทษประโยชน์ประหยัด	พิบากพิบัติหัดหาระส่ำระสาย
เสมอ เสมือนเคือนตนทรนทราย	ระคนระคายสิ่งซึ่งไม่พึงไม่พอ

ฯ อ คำ ฯ

๕. เสือสอนเสียบ

รู้ว่ายากหาก เห็นเช่นว่าทุกข์	ทางนี้สุขปลูกปลั่งสิ่งนี้หนอ
ราพึงเพียร เวียนวนทนพึงพอ	เพียงวนล่อต่อตั้งกังวลใจ
ยลแต่อย่างต่างรู้อยู่แต่ยาก	เหลือนิหากจากล้นพันนิไสย
เหมือนคว่างงูชูเชิดเปิดคว่างไป	ก็กลับกลั้โลล้วยคุดคุดกลับมา
สิ่งที่เบื้อเหลือ เบื้อนเหมือนที่รัก	ต่างร่ำพลักมัก เบื้อนเช่นร่ำว่า
ราคาญไหนฝแผ้วเข้าคานคา	เช่นคอยท่าหาสุขทุกข์คอยเรียง

ฯ อ คำ ฯ

๖. นาคบริพันธ์

กุมภาพาลชาตยสาครเรศ	สาครินทร์ถิ่นประเทศสำเนียงสิ่ง
สำนักสู่อุประจาอย่ารำพึง	อย่ารำพรรณอันซึ่งจะวายชล
จะวายชาตยสาครล้าคึกว่าสอน	คึกว่าสิ่งพึงคูก่อนไซ้ เหตุผล
ไซ้ เหตุ เพื่อ เจือจางป่วยการกล	ป่วยการกอบชอบแต่ยลดูท่าทาง
ดูท่าที่ที่จะสั่งจะสอนศิษย์	จะสอนสู่คุษนิตอย่าอ้างนาง
อย่าอ้างขนาดคาคคะ เนคนิ่งพลาจ	คนิ่งพลอยคล้อย เบงกลางอย่า เอียง เอง

๖ คำ ๖

๗. แผลงพรรณห้ำสี

อย่าหยิ่ง เมื่อยกย่องลาพองพิศม์	อาจจ้ออิทธิอวดอ้างอย่างข่มเหง
ชอคช้อนแซนชู่มให้เขาเกรง	โรคโรจน เณร เณร่าชะล่าใจ
ท่าท้วงที่ท่าทางวางจิงหวะ	โงง เกะกะก้าวก่อข้อค้ำไซ
ลั่นเล่หิ้นลวงลอคสอคกลไก	เหินแนมเนนิกปาระอาค้ำ
ถ้าถึงถ้อยถอยถดสลดหลบ	จับจริงจับเงิน เจนก็ เอนกล่า
เหมือนไม้เมามูมมอคทอดทิ้งท่า	กลับกลอกกล้ำเกลื่อนกลายคล้ายกำลั้ง

๗ คำ ๗

๘. ครอบจักรวาล

รู้สิ่งไรร้ายแรงมากอย่าอยากรู้	หวังแว่วหูปากจะนิ่งอย่ากริ่งหวัง
คังหนึ่งซ้องก้อง เสียงสำเนียงคัง	คิหุคยั้งยังกังวานนานกว่าคิ
พิศค้ำกล่าวรากับพาให้หาพิศ	ที่จะมีคอย่าพึงหมายมิใช่ที่
คิแลชั่วตัวของใครนิ่งไว้คิ	ควรต้องท่าจาค้องชี้แต่ที่ควร
ข้างตายเนาเอาใบบัวปิดตัวข้าง	สงวนข้างมิใช่ช้ออย่าพอสวน
ชวนเสียกึ่งผิกระบอบอย่าชอบชวน	เคาอย่าคว่นใจหวังลาพึงเคา

๘ คำ ๘

๙. หงษ์คาบหางแก้ว

มีการทำทานไม่ถูกถูกที่ผิด	มีความคิดคิดไม่ต่องต่องจด เจา
จักรโทษใครใครจะทำทำให้เรา	นิ่งนึก เศร้า เศร้าไรศกซ้ำซ้ำจนใจ
เหมือนคาบอคบอคแล้วมามาได้แวน	ดูยากแสนแสนสุดสิ้นสิ้นนิเสย
จับขึ้นลูบลูบลานแล้วแล้ววางไป	ตั้งแต่ใครใครครวญนึกนึกตื่นตื่น
จงตรึกตรองตรองให้รอบรอบรู้กิจ	กอบการผิดผิดแล้วยากยากผ่อนผัน
อย่าทวนทวนทวนใจดูดูสำคัญ	ให้เหมาะมั้นมั้นแหม่มมุ่มมุ่มระวัง

ฯ จ คำ ฯ

๑๐. พัดพันร้าน

จาก เพียร เจียร เพื่อน เจื่อนพวกจาก	ฝังให้ฝฬหากฝากห่างฝัง
บึงกิมบิด เกียค เบียคกลบึง	โยทนยลหึงยั้งทุกชโย
ครึกสมกรมชรวงค้องลิ่งครึก	โหนแล้วแนวลือกนิก เล่ห์โหน
ใดขึ้นตื่นชวณค้วน เช่นใด	ยลชยาฆ่าชโยชยาวยล
ผ่อนชัคผิดชันผันช้อผ่อน	หนเราให้ร้อนห้อนรู้หน
จนค้ำจางคิตจิตรค้อยจน	กายหวังกั้งวลลว้างกาย

ฯ จ คำ ฯ

๑๑. นาคเกี่ยวกระทัด

ผู้ใหญ่สอนผ่อนตามให้งามเรือน	เรือนงามความท่านเตือน เหมือนนุ่งหมาย
หมายมุ่นครองมองให้เห็นอย่าเว้นวาย	วายเว้น เช่นเชิงหมายให้ควรการ
การควรออย่าเพื่อหวนจรธคอบค้อ	ค้อคอบเห็นชอบช้อจึงไซชาน
ชานไซค้ำถามหัดให้ชัคชาน	ชานชัคจัควิจารณ์ให้แจ้งใจ
ใจแจ้งอย่าระแวงแคลงคิตผิด	ผิดคิตคัคคัคจิตรอย่าหลงไหล
ไหลหลงตามความเชื่อนกลับเกลื่อนไกล	ไกลเกลื่อนกลับนับให้ใจคาลควง

ฯ จ คำ ฯ

๑๒. นาคราชแปลงฤทธิ์

คำคารมลมลิ้นเล่าให้ดูบายบอก	ออกบทเื่อง เื่องยอกใจห่างหวง
จ้วง เหตุหาทำช่องขึ้นนี้เขยวง	ท่วงยุคอย่างต่างทวง เมตตาใจ
ไม่ต่างจิตรคิดว่างจริงทุกสิ่งล้วน	ถ้วนแสนหลากหลายกประมวญหมดสงไสย
ไม่สอคล้องดูให้ต้องตามเลศในย	แต่เล่าให้เกศกรีกไตรคูท่วงที่
ดีทุกทำทางมายามีหลายหลาก	มาก เหลือล้ำตามยากแถมสอคลี
ดีส่วนสองงาให้เห็นช่องขอบเชิงที่	ชี้ชวนทางอย่างแต่มีล้วนกลการ

ฯ จ คำ ฯ

๑๓. บัณฑิตกลืนชยาย

ไม่ควรคิดก็อย่าคิด เข้าต่อลื้อ	ไม่ควรซื้อชอด เขาด้วยจواهر
ไม่ควร เบนก็อย่า เบน เหมือนเช่นพาล	ไม่ควรสมานอย่าสมัดสมาคม
ไม่ควรรอก็อย่าต่อ เข้าค้ำนตัด	ไม่ควรทศทานถ้อยอย่าทับถม
ไม่ควรชิดอย่าสนิสนมชม	ไม่ควรชมก็อย่าชวนให้เคืองคา
ไม่ควรหาญอย่ารานให้ร้อนร้าว	ไม่ควรกล่าวฟังระวังอย่าปลั่งกล่า
ไม่ควร เปิดก็อย่า เขิกชู เงื่อนงำ	ไม่ควรหาครองท่าพุงจุง

ฯ จ คำ ฯ

๑๔. อักษรสลับล้วน

การก่อนขอบขอบช่อง เช่น เห็นเห็นห่าง จากจากจางหาง เมิน่ายฝ่ายฟ้าฝูง
 ยลเยี่ยงอย่างพ่างพื้น เพื่อเจือจานจุง สิ่งส่วนสูงมุง เมียงมาดคาด เคียงควรว
 เอื้อนออกอ้างอย่างยิ่งยากบาก เปือนเปียง พุดพอเพียง เอียงอ่อนรอบรู้โรคหวางหวาน
 เพราะพริ้งพร้อมกล่อมกล่าวกลืนขึ้นขอบชวน รลมเล่าล้วนชวนแถมยั่วทั่วทวนทาง
 แถวกินเกิน เนินน่านน้ำข้ามเขตรเขต ท่วงหาครุคครุค เชื้อชกชวกไช้วชวาง
 แม้นมีที่หักหักกันก็คดาง แบ่งเบาบางข้างข้อคร่ำรื้อ

ฯ จ คำ ฯ

๑๕. มยุราพินทอง

ดูดูท่าอย่า เลินเล่อ เผลอบ่อยบ่อย คมคุมใจไว้อย่าปล่อยไปปรือปรือ
 เหมือนเหมือนอย่างทางที่เบน เช่นพ้อพ้อ ครอบครองใจที่ในข้อให้ควรรควร
 เปรียบเปรียบว่าบุตรภรรยาคนเข้าใช้ ปล่อยปล่อยปละละให้ฮึกทวนทวน
 เจยเจยเสียไม่สั่งสอนช้อนชวานชวาน กสักล้าหนักมักก่อความจะแรงแรง
 มีมีแต่ต่างจะคือถือปึงปึง ช้อนช้อนข้างวางข้อซึ่งขึ้นแข่งแข่ง
 คล้ายคล้ายข้างห่างขอมักแคลงแคลง ชวานชวานชักมักระแวงจงจำจำ

ฯ จ คำ ฯ

๑๖. ยติภังค์

ครูสอนสอนก็ได้แต่ใจรัก ที่ต่อต่อที่รักทุกคำสา
 เหนียกกกล่าวกกล่าวคิดพิณิจคำ ริห์รอบรู้รู้จำสุนทรภา
 ลิต เปรียบเปรียบแมนเหมือนหนึ่งสัง คีคคีคประคังทุกสิ่งสา
 มารภพร้อมพร้อมเพราะ เสนาะอา ไลยชวานชวานกระปือว่าให้ฟังบรร
 เลงซบซบก็ป่วยเวลาปรา รกเรื่อง เรื่องจะหาภารู้ดิน
 อดเพราะ เพราะจะ เพียรก็ยากพร ณาสอนสอนพาลนั้นยอมยากแสงง

ฯ จ คำ ฯ

๑๗. ละเวงวางกรวด

ผู้แพ้พ่ายพ้อนหลบหลีกลับเสียง ฟังพ้อ เพียงอย่าควรชมชัดแข่ง
 จวบเจียรจวนจนทำรุกร้าแรง หล้าพลาตเพลงหลังคนจักจนาง
 เข้มฮึก เข็มหาญนักมักมีน่ม้อย น้ำหนองน้อยแห่ง เพลงสิ้นสงไสย
 หมิ่นเมินมากหากกลับกลัว เกื่อนไกล เห็นเหตุให้ทวนแปรแท้ทางที่
 คุาโคตยคุาให้ต้อง เขิงชอบ รู้เรื่องรอบอย่าระแวงหน่ายแห่งหนี
 ฟังแห่งพิศศิกหาท่าทางที่ รอบอ่อน เอื้ออารีการ เกื้อกุล

ฯ จ คำ ฯ

๑๘. กิรรา

ชัจฉิครชนิคทนายระคายช้อง	ระเบียบเบื่องคระ เคื่องค้องสนองหนูน
คคิจจะชู่ช้องประคองคุณ	จะลิกลับจะพับกุลประมุขมี
คนึ่งนิคคริคริกครองละบองแบ่ง	ระบิน เบื่องมุ เยื่องแย่งแขนงหนี
คเนน็บศับคุกระหุหิ	จะค้ำนค้อกรอริคคิคู
พินิจแหงระเวงวนฉงนเงื่อง	จะค้ำนคักประหัยค เยื่องฉเรื่องรู้
จะหมองหมางระคางคิกจะชิดชู่	กระแสศัพท์ศับคูกจะรู้รา

ฯ อ คำ ฯ

๑๙. เจ้าเขินแก่นคำบุค

สุคคั้นสนช้อส่อคำสอน	เห็นช้อนท่อนควรวนคิคทา
เรื่องค้องร้องค่างร้างคำรา	ยั้งท่ายากทางอย่างพิยล
สอนพาลสารเพียงเสียงภาสิต	สิ้นคิคสุคคั้นแสนชัคสน
ยากพ้อขอพวอย่าพิงชล	เกียจปนกลบองกองป่วยการ
แก้วเพ็ชรเก็จผ่องก่องผิวกำ	หากล้ำให้เหล้าแห่งสิงหาญ
นึกไว้ว่าน่าหวังนาน	แรงค้ำนรานค้ำรำคนเรา

ฯ อ คำ ฯ

๒๐. นารายณ์ประลองศิลป์

สำเนาเขาสำนวนควรสำเหนียกคิค	ประกิตชิตประกอบช้อบประกันเฉา
คนึ่งคิงชนคคัคคเนเคา	มิเศรำเหงามิส้องอนมิสิงงาม
ระบินลื่นระบายลายระเบียบเลศ	นิเทศเหตุนี้หัตสน์หัดนิทานห้าม
ประจบนบประจักษ์นักประจงนาม	จะชามคามจะเสริมเติมจะเลื่อมคน
ฉลาคปราชญ์เฉลียวเปรียวเฉลยเปรียบ	ประเทียบเทียบประทับทับประเทืองผล
ชานการชนอนกอบชนบทล	จะชลบนจะเยื่องเบื่องจะยากบัง

ฯ อ คำ ฯ

๒๑. ฉัตรสามชั้น

กล่าวคำคิดจิตรจง"คิดค"ทกล่าว	หวังว่าควรสวนสวาทควรว่าหวัง
ฟังความน่าเห็นแก่ตามานความฟัง	ควรให้ตรงต้องตั้งใจตรงให้ควร
เหตุผลเป็น เช่น"โดยล"เป็นผลเหตุ	ทวนหักใจให้สิ่ง เกตุใจหักทวน
ครวญใครความงามใจความใครครวญ	กลเล่ห้ส่วนรวนเรล้วนเล่ทกล
นำหลังคิดจิตรยังคิดหลังนำ	ผลเห็นทางอย่างท่า เช่นทาง เห็นผล
คนหลบหลีกปลีกชบหลีกหลบคน	การแบ่งพอให้พันแบ่งพอแบ่งการ

๖ จ คำ ๖

๒๒. กบเต็นค้อยหอย

ใจทวนคิดจิตรท่วงซ้องคือซุ่มทฤษี	ไม่จิตสำงหมางจากศุขในสงสาร
บาง เมื่อเห็น เป็นมาให้ใจระคาย	ชวนค้อยกอบชอนแต่การลาบากกาย
เพื่อค้อยหาพา เตือนให้ เป็นท่วงยุค	เบเลื่องไม่ลงปลงไม่หลุกสุดสิ่งหมาย
ลูกที่รักล้าที่รู้อยู่ทุกราย	เป็น เช่นบ่วงบวงชนบ้ายไม่พันคอ
เหตุโรคมหากหากลามมุ่งบารุงจริต	เหลือทางปลดลคหิงปลิดจจริง เจียวทขอ
ที่สันดานท่านสันโคจรุประโยชน์พอ	มาตรไม่เตือน เหมือนไม่ค้อยสอ เค้ามูล

๖ จ คำ ๖

๒๓. สร้อยสน

จะ เพื่อแผ่แผ่ผลพิศพิศพิช	พิชที่ที่นั่นจิตป่วยบู้ยทูน
ทูนเบส่าเบส่าเบเลื่อง เชื้อที่เกื้อกุล	กุลกิจกิจจะกุลพอกุมียล
ยลสิ่งสิ่งไร เกินกว่าแรงมาก	มาก เพียร เพียรภาคแต่ เพียงผล
ผลได้ได้โดยที่ลาฟังตน	ตนคิดคิดผ่อนปรนปรองคองใจ
ใจจะ เอื้อ เอื้อ เพื่ออย่า เหลือส่วน	ส่วนแบ่งแบ่งที่ควรจึงค้อยให้
ให้มากมากพันประมาณบ	บเป็น เน้นอย่า เกินในควมอาวี

๖ จ คำ ๖

๒๔. โจคนั่งทาง

อย่างจงเจียดเบียดเบียนทรัพย์สินกับผู้ยาก ถึงน้อยมากหากคิดไปไม่ถึงที่
 ดูเหลือแคลนแสนลำบากยากจะมี ๑ วิธีที่ จะ เคน เขินใจคน
 เหมือนหาเลือดเขียดตันบุญเป็นชืด จะลึกลึกลัดค้อยหักลักพันหน
 ก็เห็นเหนื่อยเมื่อยมือเปล่าเศร้าใจจน ยากจะค้นพินแห่งหาหน้าอายุใจ
 กอบการกิจคิดผันผ่อนอ่อนรอบเอื้อ ครอบจักร เจือ เชื้อ เชิงชัคชอชฎาไสย
 อารีรอบกอบเมตตาปราณีใน สิ่งชอบให้ใจเข้มขึ้นรื่นรมย์ล

๗ อ คำ ๗

๒๕. ละลอกแก้วกระทบฝั่ง

การไรหากิจรำถึงอย่าพึงหึง คิดโดยใจคาดใต้งจริง เป็นสิ่งผล
 ทำเกิดชอบทางกอบช่วยอาเวศคน หวังสิ้นทุกข์ไว้สุขทพนอนปรนเปรอ
 แม้แจ้งหาไม่จำทอดธุระร้าง หากแพกคิดเห็นผิดข้างไม่ควรถือ
 ใจครองนึกจิตรครึกทรวงให้เนมือ เหลียงที่ค้ำงพลาคทางคือคิดใคร่ครวญ
 สิ่งไรหาสอปรำท่องให้คองที่ อย่า เป็นอนนายอย่าบ้ายหนีบโรคยควาน
 หวังผู้อื่นเว้นหันเอง เกรงไม่ควร เช่นทาง เลี้ยวชุก เทียวล้วนปานใจจง

๗ อ คำ ๗

๒๖. มังกรคาแก้ว

กอบกิจเอาให้พินิจอุกิจกอบ หลงอย่าลิมลิมแต่ชอบที่อย่าหลง
 พงษ์หันเฝ้าเหล่ามิตรพิศพินพงษ์ ๑ กลไกล เรียง เคียงคองวงษ์ไกลไกล
 แผ่ เพื่อจิตรคิดรอบเอื้อจัก เพื่อแผ่ ๑ หนที่ควรครวญให้แน่แท้ที่๑ หน
 ๑ ใจที่รักจักอารีคูที่ใจ ควรจะผ่อนหย่อนให้อย่าง ๑ ไรจะควร
 ที่ควรให้ทานมาให้ให้ควรที่ หวนหักจิตรคิดให้คืออย่าหักหวน
 ครวญใคร่ความตามทานองครองใคร่ครวญ พรายแพร่งมีแต่ที่ควรจะแพร่งพราย

๗ อ คำ ๗

๒๗. กบเค้นสามคอน

เข้าการชาญกอบชอบกิจ	เพ่งมองผองมิตรพิศหมาย
ซอกล่าวช่าวกล้ำค้ำกลาย	เหมือนแทนแค้นทลายหมายที่
ศรีจรงจรงจรงจรงแจ้ง	เยื้องท่ายย้ายแห่งแจ้งหนี
หลีก เคา เลาค่วนล้วนตี	ท่าหมางมามีที่มา
คาร้อนซ้อนแรงแข่งรู้	เพื่อนหูผู้หาญพาลหา
เช่น เพื่อ เชื่อพักชักพา	น้อยอันนับอันน่าอาย

ฯ จ คำ ฯ

๒๘. กิณรเก็บบัว

อย่าฟังค่วนฟังดูให้รอบคอบ	จะควรชอบควรชิงฟัง เวื่อนสาย
จรงจรงนำจรงจรงหลังสัง เกศกาย	อย่าคิดหมายคิดมุ่งแต่ใจคน
หากจะภิรธจะแค้นแสนสาหัส	ฟังประทัยประยศจนเพ่งให้พอผล
แม้ควรหยุดควรยั้งซึ่งกรรมผล	อย่าทุนทุรายหวังลาฟังใจ
สิ่งทีร้าวที่รานประหารหัก	แล้วจะชักจะให้ชอบอย่าสงสัย
ฟังความวนคำนึงค เนิน	ที่สิ่งไรสิ่งร้อนผ่อนใครครวญ

ฯ จ คำ ฯ

๒๙. ศรีพิศพรรณ

สกุลลักษณ์ลักษณ์สรสรลักษณ์	พิศพิวักศรัภูมิมักศรัจะภักสงวน
หึ่งถ้อยคาคมคาคาคาคาคาร	ฟังสำนวนน้านวนชะนวนาน
เมื่อค่อหน้าคูนาก็หน้าคอบ	ลับหลังหลบเหลือหลบหลบไม่ไหว
ดูแสนกลซ่อนกลซ่อนกลไกล	ล้วน เลศในแวมานอยูในที่
พอ เห็นท่าหลังท่า เบนท่าได้	ก็จรงจรงจรงจรงใจ เอาใจหนี
ใครหลงลม เชื้อลมลินลมมี	ก็แคที่ถึงที่ที่อันมาณ

ฯ จ คำ ฯ

๓๐. พยัคฆ์สามหัว

ไม่ควรรลือก้อย่าเพียร เล่น เลียนลื้อ	คู่สัณฐานที่จะขอพอกูมีฐาน
รู้ว่าพาลแล้วอย่าชิตสนิทพาล	อัชฌาชนมลประมาณในเชิงชน
ความถือผิดจิตรชอบแต่ เช่นผิด	ไม่ใช่ว่าผลที่จะคิดครอง เหตุผล
ถือเอาใจคนตามหวังลาพิงคน	พิงครอง เพียงว่าใจงาให้พอ เพียง
แม้พาลทำพาดลาช้าเสียท่า	จะแล้เสียง เชิงช้า เขาสรवलเสียง
จะแคะ เคียงค่อน เปรียบพูด เลียบเคียง	จง เยื่อนมยลเย็บเยียงให้ควรวล

ฯ จ คำ ฯ

๓๑. ศรีประทับ

จะจับจงจ่องจ้องสิ่งใดนั้น	คู่สำคัญคั่นคั่นอย่าเงินงน
อย่าลาลมล้างล้างล้างดู เลสกล	ค้อยแคะคนค่นค่นให้ควรวการ
อย่า เคลิ้มคลาคล้าคล้าแต่ล้ารลภ	เที่ยวหวงท่างท้างละนภละ เมอหาญ
สิ่งใดบองปองบ้อง เบนประธาน	อย่าควนคานค่านค่านแต่รักษาจ
จับปลาชอนชอนช้อนสองกรถือ	ข้างละมือมื่อมื่อจะมันเอน
เพื่อระแวงแวงแวงพลิกเพลงไป	ครั้นจะวางว่างว่างไว้คู่ลานเลว

ฯ จ คำ ฯ

๓๒. ก้านต่อคอก

เป็นผู้น้อยน้อยหน้าสัง เวช เนตร	อย่าบัง เหตุหาญข้ามปล่อง เปลว เทว
กำลังน้อยถอยแรงยอมเร็วเลว	รู้ว่าเปลวไฟพอยอย่าชุ่มรุ่ม
แม้ควรดับดับไว้ให้ผิดชิต	ไม่ควรรปิดปกป้องอย่าคลุมคลุม
ที่สูงยศลดทออย่ารุ่มคุม	เอาโรทุมทับท้านนงามความ
เหมือนนงนึ่งกึ่งกึ่งช้อนค้อนคัตงัก	คู่ย เชี่ยคัตชอนชุงทาสามพลาม
ถ้าเพลิงพล้ำช้าพล่ายป่ายลามปาม	เหมือนหาความทุกข์ใส่สันธ์คน

ฯ จ คำ ฯ

๓๓. กะแค้นน้ำ

ไม่ควรหาถ้าเห็นหาควรมี	หนแห่งรู้้อย่างไรเซแห่งหน
จนใจจาเข้าให้จาใจจน	ค้ำถล่าวหากจากคนที่กล่าวด่า
ซ่อนสิ่งใดไม่เปิดจริงที่สิ่งซ่อน	กล่าวด่าให้เขาซ่อนเพราะค้ำถล่าว
ง่าเงื่อนบิดผิดเหมือนเปิดขีดเงื่อนง่า	ที่เชิงลับลับจะนานาเชิงที่
บอกเล่าเหตุเลศเลาเขาเล่าบอก	ชี้ช่องโพรงให้เกรอกาเซช่องชี้
คือสิ่งเดียวแต่ที่หนึ่ง เป็นสิ่งดี	เออออในมิวเซที่จะออ เออ

๖ คำ ๖

๓๔. กบเค้นสลักเพชร

ยลแต้มผู้อยู่ตามเพื่อนเยือนต่อภักตร์	เหิมใจเพลินเห็นจิตรผลึกหักจัก เผลอ
ขามลามมากยากไกลมาอย่าละ เมอ	รังแต่จ่าร่าตั้ง เจ้อ เรือตามใจ
ตัวนัยลคนเมินอย่างต่างมากหยิ่ง	ทางนี้สุขทุกข์นั้นสิ่งทั้งนี้ไสย
มีก่อนจนมนเกินเจียนเมียนแก่ใจ	เยี่ยงท่าหมางอย่างเทียบหมายที่มี
งอกเกินตอนงอนเกินตามงามก่อนแต่ง	เคลิ้มลู่หมายคลายส่วนแห่งแคลงสิ่งหนี
พวกแจ้งหันพันธุ้เจอะเยือนเพื่อนจวบยี่	แท้ช่องหมายทวยเช่นมีชี้ทางมา

๖ คำ ๖

๓๕. อักษรล้วน

ย่อมขลิ้งอย่างขอดขากขกขอ	หมายแห่งหนอนางนิกหน้า เหนือยหนา
จาใจจนจริง เจียวจัก เจรจา	ด้วยคือคาเดียวโดยค้ำคาคี
สุดสิ่งสรรหสอนสิ้นสักแสนเสศ	ทั่วทุกเทศทางท่า่วนทิศที่
มอดม้วยมากมุงเมินง่มองมี	ล้วนเล็กลีเลงลับละลานแล
การเกียจกลเกินกิจก่อนกายกอบ	เห็นเหตุชอบหากให้เห็นห่างแห
ร้างเรียนไร่แรมรู้เรีสรอแร	พันพากย์พ้อเพียรแพ้เพียงพวพาล

๖ คำ ๖

๓๖. รักร้อย

ผู้ดูร้ายร้ายแรงแล้วแทงหน้าย	อย่าหมิ่นหมายหมายมาคอดอาจหาญ
อย่าชุ่มชุ่มช่มค่าให้รำคาญ	ท่าพะพานพานห้องให้หมองกัน
สิ้นคานคนคนร้ายนินาเสียดุ	มุกหลุ่ลู่่านางมาก่อนนั้น
กลับความคิดคิดค้ำประจันครัน	ที่เพลลันคั้น เก่าอย่า เกากวน
เห็นเสื่อนอนนอนระวังอย่าปลั่งท่า	มีไม้อย่าอย่าแหย่ เข้าเส่สวณ
หากว่าตื่นตื่นตกใจลิ้มควาร	ฟังใครครวญครวญใครให้วิจารณ์

ฯ จ คำ ฯ

๓๗. กบเต็นกลางสระบัว

คิดมากคาดมันสำคัญคิด	หาญใจให้จิตร เหมือนคิดหาญ
การตนกลตั้งระวังการ	ครองนีกตริกานานคณิงครอง
เช่นาคาใช้ดูให้รู้ เช่น	หมองใจไม่เจเน เจินจิตรหมอง
บองเราไปรอบอย่าร็บอง	ควรมั่นคั่นมองให้สมควาร
จับงูจู่จ่ายจะหมายจับ	หวนกลางทางกลับเกลือกหกหวน
ชวนหลบซบเล่ห้หาก เซชวน	มีวที่มีท่าล้วนมวนเม็งมีว

ฯ จ คำ ฯ

๓๘. สบัสมีง

เห็นท่านที่มีทรัพย์จะจับจะจ่าย	ดูพุ่มพ่ายมิได้หน่วงจะหว่งจะหัว
หัง เก็บเอาใช้หั่นไม่พันไม่หัว	อย่าเพลลอค้วตามท่านใช้การใช้กล
เรามีน้อยค่อยจาทักชยัค เขยีย	ไม่ควาร เสียก็อย่าจ่ายกระสายกระสน
หาได้น้อยเข้าช้อยระค่อยระคน	อย่าเคื้อคร้อนคั้นรนกระวนกระวาย
เห็นช้างนำพ่ายมูลอนูเนอ เกอ	อย่าจโทษก เทยกถ่ายคามระสำระสาย
พิศสถานธัยลธรรมเนียมระ เบียบระบาย	จงคริกายครองกอบระบอบระบิน

ฯ จ คำ ฯ

๓๗. วัวหันหลัก

ไม่ใช่ว่าการที่จะการทุง เข้าคด	คดตะกุกคู้ยประคตสุวณทวิล
ถวิลหวังตั้งใจจะให้กิน	กินเท่าไรทนจะสิ้นที่หิวมา
มาคคคูมิใช่กิจจะคคกอบ	กอบการกิจคคให้ชอบทั้งหลังนำ
ถ้าเห็นค เห็นอย เมื่อยหนัก เชื้อนชุกพา	พาป่วยการ เสียเวลาที่ทุงทำ
หาสิ่งไรควรให้คคคคคคก่อน	ก่อนที่หาจากที่สอนอย่า เปลี้ยงปล้ำ
ปล้ำพลาคทำพาคาคคคคคคคค	ทำเสียก่อนแล้วจะช้าเสียกอบเต็ม

๗ อ คำ ๗

๓๘. สาระกัษักรถ

ควรคคคคคคคคคคคคคคคคคค	สอด เลิมกิจให้คคคคคคคคคค
คคคคคคคคคคคคคคคคคคคคคค	คคคคคคคคคคคคคคคคคคคคคค
ประคคคคคคคคคคคคคคคคคคคค	คคคคคคคคคคคคคคคคคคคคคค
ระคคคคคคคคคคคคคคคคคคคคคค	ไว้มีอย่างอ้าง เทียบเบรียบไว้มี
เห็นแล้วการที่เบนเขาเห็นแล้ว	เก็บหนีปลาอย่ากลั้วแมวให้เก็บหนี
นมมียังบั้งประคคคคคคคคคคคคคค	เลื่อนลอย เบล่ำเล่าเชที่จะเลื่อนลอย

๗ อ คำ ๗

๓๙. สุรางคระบา

อย่าคคคคคคคคคคคคคคคคคคคค	ในทางฟุงฟุง เพื่อที่เพื่อผอย .
นมเน่เรื่องเน่องเจ้าสาเนารอช	เบนเข้าพลลลลลลลลลลลลลลลลลลล
นมเข้ากัจคคคคคคคคคคคคคคคคคค	นมรู้ชอบรอบชวย เบนรายเชิน
คคคคคคคคคคคคคคคคคคคคคคคค	อย่าเห็นเกินเห็นการหาหาชกชกช
ที่จกคคคคคคคคคคคคคคคคคคคค	อย่าพลลลลลลลลลลลลลลลลลลลลล
ในเรื่อคาร่าช่าวที่ร้าวระคคคคคคคค	คคคคคคคคคคคคคคคคคคคคคค

๗ อ คำ ๗

๔๒. ทวงเคื่อนประดับดาว

การกึ่งซิด เช่น เห็นเหตุโรค	ทางโทษโรค เชื้อ เนื้อแห่งแทน
เกลี้ยกลลบลเลื่อน เชื้อนชวนเซ	กลแก่นทัทางำเงื่อนเงา
ลวง เล่ห์ เทหอคสอด เสเส่ง	เกลื่อนแกล้งค่างค้อซ้อซาเซา
ยกอย่างอ้างอวดลาวคเสศเสา	กล่าว เกลาเนาแนบแนบยลยวน
ภกปิกมิก มั่นเส้น เส้นสิ้น	ลมลินยินเย็น เห็นททหวาน
พ้ง เพื่อ เหลือล้ำค่าคมควาร	เล่ห์ล้วนป่วนปิกกึ่งกลการ

ฯ ๖ คำ ฯ

๔๓. ช้างประสาธนา

สิ่งใด เบน เช่นธรรมคากิจ	มีโดยการฐานชนิดนิไสยสานต์
นสิ่งสิ้นโดยระบิณบูรณาน	บร้าง เน้นแนประมาณประมาณยล
เปรียบเหมือนอย่างค่างลิงกับต้นไม้	ก็ต่างมีฝักฝายใจฝักฝน
ชอบแฝงฟ้าหาคามประ เกทคน	เปรียบเพียงต่างอย่างทุผลลาพองกาย
เหล่าพื้นกิจทุจริตไม่ต้องสอน	มีตามส่วนล้วนซ้อนจะ เกินหมาย
ใจกอบมันสิ้นคานกระค่างกาย	กระ เคื่องกึ่งคิดแต่ร้ายในตนเอง

ฯ ๖ คำ ฯ

๔๔. พวงแก้วทุกต้น

ให้รู้การรู้ประมาณประมาณกิจ	ให้รู้พิศรู้ชอบอย่าใจงเง
ให้รู้กลรู้ประกอบรู้ชอบเพลง	ให้รู้ละ เบงรู้ระบอบรู้รอบการ
ให้รู้กำลังหวังที่รู้ดูระเบียบ	ให้รู้เทียบรู้ทันรู้สิมฐาน
ให้รู้เชิงชันสันทัดรู้ชัคชายุ	ให้รู้วิจารณ์รู้แจ้งให้เจเนา
ให้รู้กลล้ำรู้กลัวรู้ท้ออย่าง	ให้รู้ทางรู้ทิศพินิจโดย
ให้รู้รอบผลเหตุรู้ เลศใน	ให้รู้ไว้ให้เบเนหลักรู้จักระบวน

ฯ ๖ คำ ฯ

๔๕. คำเนิ่นนางสระ

พืง พ่ง เลง เลศสัง เกศกิจ	จงจิศรชิตชอบพืงสอบสวน
ครองครีกนิกนบคูปทพทวน	เปลอพลางห่างทวนมิกจวนจน
พืนพาลสารกอบระบอบบพ	งามงคชคช้อนคิพอนผล
สินทรัพย์จับจ่ายอย่าปายบน	ฝ่าฝากษากษลจกจนใจ
เที่ยงแท้แน้นักประจักษ์จิศร	ไซ เช่น เกศทิจลิจิไซ
พืนพอนพอนนลเชิงกลไก	ทเวงนิกครีก ไครไว้ไค้ค

๖ คำ ๖

๔๖. ครีเพียรทวง

การสิ่งไรไรเร่ที่เรียนร่า	ย่อมเหลือยงพลาพลาหลังคาหู
หลนปลาร้าร่าร่าเร่หาครู	ย่อมอคสูสูซึ่งกายทา
วิชาสอนสอนสอนผู้ เกียจกล	แม้หมั่นคนคั่นคั่นนวลึกษา
ถึง เลวลวนล่วนล่วนก็ควรรภา	หนคใจจ่าจ่าจ่าให้เงินจริง
นังควรวางว่างว่างระหว่างวัน	ส่วนสำคัญคั่นคั่นทุกสิ่งสิง
เบนที่บองบองบ้องบีมประวัง	เช่นยายังยั้งยั้งกาเปือนบง

๖ คำ ๖

๔๗. ไม้เทียมรถ

กำลังมากหากประกอบแต่เกียจคร้าน	เกียจคร้านการงานงพะวงหลัง
พะวงหลังตั้งไว้ฝ่ายลาพืง	ลาพืงคนนลยังไม้ครองการ
ครองการใดไม่สำเร็จ เสรีกิจการกิจ	การกิจกอบมิไค้คิคให้แตกฉาน
แตกฉานชัคจัคให้เงินเช่นเชิงชาย	เชิงชายกอบการอย่าคร้านกาย
คร้านกายมิชัคพาทาถ้าชัค	ถ้าชัคชวางอย่างชัคให้จากหาย
จากหายเพียง เลียงศุชสูทชทาย	ทชทายทับนับแต่รายจะยากยล

๖ คำ ๖

๔๘. เทพชุมนุม

หวานเพลินเกินการจนหวานสิ้น	ฉุนขึ้นลิ้นกลืนกลืนล้วนสรรค์ผล
เพียรปั้นปั้นซ้อนคั่นขึ้นบันบน	จวนเจียนจนยลชวน เช่นชวนพะวง
พึงกริ่งครองจงแจ้งแสงสิ่งยัง	เพื่องพึงพึงหลังเพลงคลึงแคลงหลง
บางบองจงแจ้งแห่งจริงจง	ง่วงงองงบลง เบื้อง เครื่องลึง เล
ปะทะที่ที่ท่าระอาท้อ	มิใช่ข้อสอแต่จะแสบเส
โฉนทนอต่อจะรู้สิปรู เปร	ถ้าค เนดูนเห็นนำมิโทษ

๖ คำ ๖

๔๙. คมในฝัก

คำคมคนพังกาหนด	จจจากุพยศโฉน
ผ่านผ่อนคิคจะฉับใด	ให้ทางท่าคูนที่
ควรวที่ชอบอย่าคว่นได้	ไว้แบบอย่างอย่าทนายหนี
ครีครีครวตามวิธี	คิถาร้ายช่อมมีทาง
ครีกครองก่อนรกกถวิล	ลิ้นลมเล่ห้อย่าหมิ่นหมาง
ควรวไม่จืดอย่าชวนจาง	สางเสาะสืบอย่าร้างรอน

๖ คำ ๖

๕๐. งูกลิ้นหาง

ให้รู้สึกครีกรใจดู	นึกผ่านผ่อนนอนครีกร
อย่าจู่จรทาง เคนดู	ให้ควรวแรมรอรอน
ไม่ควรช้ออย่าต่อทวน	ค่อแต่มีแถมก็แต่พอ
อย่าก่อแถมเกินอชฉมา	ที่หลัง เพลินเป็นแนงมี
ที่สิ่งร้ายอย่าประเวียง	อย่าเสียคสิหนีทนาย
ควรวพอคคิคุส่วน	อย่าเพลอคนยลที่

๖ คำ ๖

๕๑. นกทางปีก

อย่ากรรธเกรี้ยวพิโรธเรื่อง	ในข้อเคืองไม่พอฟล
อย่าร่ำรานครองท่าขล	คู่เล่ห์กลคะเนใน
เช่นศิ่ววาท้เจ็บเบล่า	อย่าร้อนเร้าไปก่อนใช้
จงครองครีกาที่ค้องใจ	จะควนได้ไม่ควรการ
ไม่ควรที่สงวนงค	พึงออมอดถ่อมสมาน
คิดเผื่อเลือกไว้ให้วิจารณ์	อย่ารอนรานจงผ่อนครอง

ฯ อ คำ ฯ

๕๒. คุลาชอนสุ

รักษาชื่อจงไว้ชื่อให้สมทรง	สงวนวงษ์วงศ์การสนอง
เสียมคนคนอย่าล่าพอง	เห็นควรครองครองให้ค้องตา
ที่ควรสูงสูงพุงหมาย	จะถ่อมกายกายแต่พอหน้า
จะชอนคมคมคู่อัชมา	หากมีท่าท่อย่าเกลิ้นไกล
ควรเปิดช่องช่องเชิงชโค	ควรที่พิศพิศตามนิไส
ที่ขึ้นเชิงเชิงจคยเลศใน	ที่จริงใจจคยไซแสดง

ฯ อ คำ ฯ

๕๓. ถอยหลังเข้าคลอง

แกลงกิจฝิดการกอบระบอบคิด	ใจระวางแห่งฉงนจนใจแกลง
โฉนนั้นคั้นเค้นคาคมมาคุ่มมัน	ครองท่าไว้ให้คองจงแจ้งใจ
ชองชอบที่รอบรู้คู่ค้อคอบ	จางคจ้องค้องคิดด้วยจิตรบอง
ช้ำคมพอสมเสร้างแผงลมซ่ม	นวลไม้ที่คากล่าวข้อช้วนา
หวนจิตรหากฝิดเล่ห์ค เนคิด	แปรปรวนกลับชวนชกยักเรรวน
แหทางคูอย่างเห็นเบนค่างค่าง	เกรงแต่คิดเม้จิตรหากยากยิ่งแล

ฯ อ คำ ฯ

๕๔. ไม้สาทอง

รักบุตรคจ เช่น เกลียศ	เงงเงงชักนิก เบื่อ
เองใจจนทนจำ	ใจตรอมเกรงกริ่งยิ่ง
ยากแสนแค้นชด์คิด	โฉนหากพรากจัก
โยเยื่อ เบน เชื่อชิด	จนจำให้ใจหัก
เทียบทับกับนม เบริยบ	ล้นอก เพียบพาหญิง
ทนสู้ยากบากบัน	รอนบันพันจนใจ

ฯ จ คำ ฯ

๕๕. กลมกลืนกลอน

สันดานคือยากคัดแสน	สันดานหากผ่อนผันสุด
สันดานร้ายรอนบัน เหลือ	สันดานสอนใจยากยิ่ง
นมมีสิ่ง เบริยบที่หมด	นมมีเทียบไซค์ยาก
นมมีใครจจจกรู้	นมมีนิสย เพียรหมคครู
ยากที่คัดจจรยากยิ่ง	ยากที่คิด เพียรหันหวาน
ยากที่ว่า เวียนวนกลับ	ยากที่เพียร เมีนหลบซ้ำ

ฯ จ คำ ฯ

๕๖. ลิ่นตะกวด

อนึ่ง เมียมิตรชิดคนอันร่วมรัก	อย่าหลวมหลักครองทำอย่าห่าง เห็น
จะไว้ เนื้อ เชื้อหน้าอย่าพลาง เพลิน	อย่าหมาง เมีนหมั่นนิกตริกครองการ
ดูลาด เล่า เหลี่ยมเล่าอย่าพลาคพลัง	จะยากครยังอย่าให้หมองสมาน
ความลับลึกรีกคราอย่าลองลาน	เช่นห้องธารถานถิ่นยะฆวนยล
เหลือคเน เล่ห์ล้ำคาคาคคิด	มุ่งมากมิตรหมั้นหมายฝายหวานทน
ดูแยบคายลายล่อก่อวานกล	หากจนจนจักซ้ำซ้ำใจเรา

ฯ จ คำ ฯ

๔๗. คอกไม้หวง

ไม่ควรถิศจิตรทวนอย่าคว่นได้	ไม่ควรถิศจิตรจอยอย่าเผลอเฉา
ไม่ควรถิศจิตรศรีกอย่านึก เคา	ไม่ควรถิศจิตรเราให้เร่งครอง
สิ่งใดที่หมายฝายมุ่งมาก	สิ่งใดที่หมายคาดทันทังพอง
สิ่งใดที่หมายคิดในจิตรบอง	สิ่งใดที่หมายต้องให้ครองใจ
หากแม้ไม่สมอารมณ์ศรีก	หากแม้ไม่สมนึกจะคิดโฉน
หากแม้ไม่สมที่นิยมใจ	หากแม้ไม่สมคเนเสียเวลา

ฯ จ คำ ฯ

๔๘. เมฆลาโยนแก้ว

ยังไม่เห็น เช่นคิดหมายอย่าหมายคิด	พิศให้แน่จึงควรรหา
ดูรู้ให้แจ้งว่าให้เจนตา	แน่แท้ว่าจะฉันท
ดีที่ตรงที่ครองศรีก	นึกดูให้สิ้นสิ่งสงไสย
แล้วอย่าคาดบึงอาจใจ	เพ่ง เลงให้จงแน่นอน
ใจให้สั่งจ้งที่หวังคิด	กิจกอบาให้จริงอย่าทิ้งถอน
นักมัก เขชัก เรรอน	รวนชวนหย่อนประยชได้

ฯ จ คำ ฯ

ประวัติผู้เขียน

นางจรรุวรรณ พุ่มพวงษ์ เกิดวันที่ ๒๖ มกราคม พ.ศ. ๒๔๙๐ ที่ตำบล
หน้าเมือง อำเภอเมือง จังหวัดฉะเชิงเทรา จบการศึกษาชั้นมัธยมปีที่ ๖ จากโรงเรียน
ปัญญพิทยาคาร สำเร็จการศึกษาระดับปริญญาตรีจากมหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒบางแสน
(มหาวิทยาลัยบูรพา) เมื่อ พ.ศ. ๒๕๑๒ วิชาเอกภาษาอังกฤษ และสำเร็จการศึกษาระดับ
ปริญญาโทจากมหาวิทยาลัยมหิดล สาขาวิชาภาษาศาสตร์อาเซียน เมื่อ พ.ศ. ๒๕๒๕
ปัจจุบันรับราชการเป็นอาจารย์ ๒ ระดับ ๖ วิทยาลัยครูเทพสตรี ลพบุรี

